

વ્યવહાર પ્રકાશ દ્વિતિય ખંડ.

લેખચંદ્રિકા

અથવા

પત્ર વ્યવહાર.

સામારણ પત્રો, પપારી અને સરાશી ધવાના પત્રો, ખીજા
ઉપયોગી દસ્તાવેજ, અરજીઓ, રીપોર્ટો, હુકમો, ચાદી
જાહેરનામા વિગેરે લેખાન સમૂહ પુસ્તક.

રચનાર,

છગનલાલ લલિતભાઈ શાહ,

(દેશી નામાના કલા.)

[અર્થ દ્રષ્ટ પ્રગટ કરાવેલાં સ્વાધિન]

પ્રગટ કરનાર,

નારણલાલ માતીલાલ મગનલાલ શાહ,

પુસ્તકો રચનાર અને પ્રસિદ્ધ કરનાર

૨. રીચીરેડ મુ. અમદાવાદ

આગ્રહિત / પી. ૧ પ્રત ૧૦૦૦ [સન ૧૯૧૫]

કિંમત ૧૦ આના

ગુજરાત વિદ્યાપી. ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૭૪૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૫૪૮૫૨૧૨

વિષય ૦૭-૧૯૭૭

વ્યવહાર પ્રકાશ દ્વિતિય ખંડ.

લેખચંક્રિકા No. 497

અથવા

પત્ર વ્યવહાર.

સાધારણ પત્રો, વેપારી અને સરાશી ધધાના પત્રો, ખીજા
ઉપયોગી દસ્તાવેજો, અરજીઓ, રીપોર્ટો, હુકમો, યાદી
ગહેરનામાં, વિગેરે લેખોનું સંપૂર્ણ પુસ્તક.

રચનાર,

છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ,

(દેશી નામાના કર્તા.)

[સર્વ હક પ્રગટ કર્તાને સ્વાધિન.]

પ્રગટ કરનાર,

નારણલાલ મોતીલાલ મગનલાલ શાહ,

પુસ્તકો વેચનાર અને પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ડે. રીચીરોડ મુ. અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૪ થી.] પ્રત. ૧૨૦૦ [સન ૧૯૧૫

કિંમત ૧૦ આના.

મુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગૂજરાતી કૌપીરાઈટ મગહ

૫૭૭૨ જી-૧૭

અમદાવાદ — શાહાપુર નવીમોજમા પટેલ
દલપતરામ મકનદાસે પોતાના શ્રી
પ્રજાહિતાર્થ મુદ્રાલયમા છાપ્યું

આ પુસ્તક વિષે અભિપ્રાય.

“ એમાં કાગળો લખવાની રીતી, શ્રી ૫, ૭૪૧ વગેરે નિશાનીઓસબધ દર્શક વિશેષણો, નમસ્કાર અને કુશળતા લખવાના પ્રકારો, પત્ર લખવા વાંચવા અને શીરનામા કરવાની સૂચનાઓ, ઝીઠી, કુશળતા, કામકાજ, કઠોતરી, માડી ખખર, દિકાસાના પત્રો, અને વર્તમાન પત્રમાં લખવાના ખખર પત્રોના નમુના છે. પછી સમા સહોદરને, સામાન્ય ગૃહસ્થોને, રાજકિય વર્ગને, દેવ અને ધર્માધિદારીઓને પત્ર લખવાનાં મથાળા શાસ્ત્રિય પદ્ધતિ પ્રમાણે આપ્યા છે. એ ઉપરાંત ગીરોખત બાડાચિઠી, ગણોત, વેચાણ ખત, ફારગતી, વિમાના કરાર, અગ ઉધાર દસ્તાવેજો પંત્યાગાના લેખ, વડાલાતનામા, વીલો, નોટીસો, રાજનામા વગેરે ઘણી બાબતો છે, અને છેવટે રાજ્ય વ્યવસ્થા, માસમારી, ચોરી, અને કબજા વગેરે બાબત દીવાની ફાજદારી અરજીઓના નમુના સમજાવતી તથા ગુન્દાના પ્રકાર સાથે આપેલા છે. આવી ચોપડીઓની અગત્યતા ખાસ કરીને ધધામા પડેલા માણસોને વિશેષ હોય છે. એની રચના અનેક નમુના ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવેલી છે આશા છે કે ઇંગ્રેજીમાં + + બુક ઓફ ફોર્સપોન્ડન્સ જેમ્ લોક વર્ગમાં ઉપયોગી થઈ પડે છે તેમ આ ગ્રંથ પણ થશેજ (ગુજરાત મિત્ર) ‘એમાં ત્રણ અંક છે પ્રથમ સાદા પત્રવ્યવહારના જુદા જુદા સોળ ભાગ છે + + બીજામાં કીમતી દસ્તાવેજો તરીકે વેપારીઓની હુડીઓ, કબાલા, લક્ષામણ વગેરે સહિત અગાઉ અને વેચાણાદિ ખતો છે + + અને ત્રીજામાં સરકારી કામકાજના પત્રોમાં અરજીઓ (સ્ટેટ્સ, દાવાની મુદત, દાવા સ્ટામ્પ વગેરે) અપીલો (હુકમો, જાહેર નામુ વગેરે) ના સમાસ છે. એમાં જુદા જુદા નમુના સંવર્ણી બાબતના આપેલા છે * એની કીમત પ્રમાણમાં વધારે નથી.

(હિતેન્દ્ર) એમાં નાના પ્રકારના લેખો તથા પત્રો લખવાની પદ્ધતિ બતાવવાની સાથે ઉપયોગી બોધ પણ કરેલો છે * *
(કેળવણી) *

અમે આ ગ્રંથ વાચીને આનંદ પામ્યા છીએ એમા શ્રી શ્રી પ, જાણ વગેરે નિશાનીઓ વિષે, કામકાજ તથા લગ્નાદિ પ્રસંગના પત્રો વિષે, અને દસ્તાવેજ ભાગની સમજૂતી તથા નમુના વિષે જે સંગ્રહ આપેલો છે તે સંપૂર્ણ વ્યવહારને બધાંજે સ્તો છે એમાથી જેમ નીતિબોધ મળે છે તેમ પ્રસંગાનુસાર સમય સૂચકતા તથા દાવ ની ખાચ પણ સમજવામા આવે છે. દરેક ભાગવાર રચના બેતાં એમ કહેવું પડશે કે આજ સુધીમા પ્રગટ થયેલા એની બતાવેલાં પુસ્તકોમા તે ઉત્તમ છે જે સરકાર શાળાખાતામા વ્યવહારિક નાન આપવા માટે આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરશે તો છોકરાઓ વેપારીના ધધામા વધારે આગળ પડતા થશે. તા. ૧-૪-૯૩.

પરી. મગનલાલ પુરૂષોત્તમભાઈ (હરિભક્તિવાળા)

પરી. કેશવલાલ પરમાનંદ શાહ મગનલાલ હરિભાઈ

પરી. પરમાનંદ મનસુખ પરી છોટલાલ અંબાઈદાસ.

પરી. શામળભાઈ નથુભાઈ. દા. મુ ત્રીભોવનભાઈ.

ઝવેરી. જમનાદાસ મથુરાદાસ. ઝ. માણેકલાલ હરગોવન

* * * હાલનાં ગ્રંથો પુસ્તકોમા તમે જે સમજૂતીનું પ્રકરણ રચેલું છે, તે સાર છે તમે ઘણાજ શોધ કરેલો જણાય છે, તે લોકના જ્ઞાનમા ઉમેરો કરી શકે એવો છે. ભાગ્યેજ એવો યત્ન બીજા તરફથી થઈ શકશે કાગળ પત્રોની લખીકત આપવા ઉપગત કેટલાક દસ્તાવેજોના નમુના તથા અરજીઓના નમુનાનો સંગ્રહ કરીને પુસ્તક છપાવશો તો પ્રજા ઉપર વધારે ઉપકાર થશે.

તારીખ ૩-૬-૯૨

મોહનલાલ રણછોડદાસ ઝવેરી.

(પેન્શનર) ડેપુટી એ. ઇ. બંડૂચ વિભાગ.

(૫)

પ્રસ્તાવના (ત્રીજી આવૃત્તિની)

મુંબાઈ ઈલાકાના ડેવણીખાતાના મે. ડીરેક્ટર સાહેબે આ પુસ્તકને ઉત્તેજન આપ્યું છે તે માટે તેઓ સાહેબનો ધણે આભારી છું.

તા. ૧-૧-૧૯૦૨.

પ્રસ્તાવના (બીજી આવૃત્તિની)

આ પુસ્તકમાં સમાવેલા ત્રણે અંક જુદા જુદા પ્રગટ કરવાનો પ્રથમ વિચાર હતો, તે પ્રમાણે પ્રથમ અંક તૈયાર થઈ ગયા પછી ઘણાંકે જણાવ્યું કે તે નામ ફેરવવું. અને ત્રણે અંક ભેગા છપાવવા આ સલાહ મને ઠીક લાગી પરંતુ એ વખતે તેમ બની શકે એમ નહોતું. માટે પ્રથમાવૃત્તિમાં પહેલા અંકનું નામ પત્રવ્યવહાર હતું તેજ આખા ગ્રંથનું નામ રહેવા દીધું હતું; અને આ આવૃત્તિથી એ નામ ફેરવીને લેખચંદ્રિકા, નામ રાખેલું છે કેમકે તેનો એક પેટા અંક તે પત્રવ્યવહાર છે હવેથી જે તે કેકાણે પત્રવ્યવહારને બદલે આ લેખચંદ્રિકા આપવામાં આવશે.

આ વખતે ચાલતી ૩૬૧ ઉપર વધારે ધ્યાન આપીને તમામ લેખોમાં જોઈતો ફેરફાર કર્યો છે, તથા સ્ટામ્પ, રજીસ્ટર, દાવાની મુદત, વગેરે અનેક બાબતો વધારા તરીકે દાખલ કરી છે, અને ટાઇપ પણ બદલ્યા છે ગઈ આવૃત્તિ રોયલ સોળપેજ ચાદ ફરમાની હતી ને આ વખતે વીસ ફરમાની થઈ છે તે ઉપરથી વાચનારના લક્ષમાં આવશે કે તેમાં ઘણા પ્રકારનો સુધારો વધારો થયેલો હોવો જોઈએ અને તેને લીધે કામત વધારી છે.

વળી મુંબાઈ ઈલાકાની જુક કમિટિના મે. સે સાહેબની તથા અમદાવાદમાં પ્રસિદ્ધ ચતા હિતેન્દ્ર પત્રની સૂચના પ્રમાણે પણ યોગ્ય

સુધારે કર્યો છે. તેથી આશા છે કે આ આવૃત્તિને ઇલાકાના કૃષ્ણવણી ખાતા તરફથી ઉત્તેજન મળશે.

વડોદરા રાજ્યના કૃષ્ણવણી ખાતાની બુક કમિટિએ આ પુસ્તકને ઈનામ તથા પુસ્તકશાઓ માટે મંજુર રાખી યોગ્ય પ્રતોની માગણી કરવાથી ફરીને પ્રકટ કરવાને બની આવ્યું છે. તેથી એ ખાતાના મે. ડિરેક્ટર એફ વ. ઇ. સાહેબ રા. બા. હરગોવિંદદાસ દ્વારકાદાસનો અત્યંત આભારી છું. વળી આ વખતે મિત્ર રા. રા. પ્રાણજીવનદાસ તુગીજરામ રાદેર સ્કુલમાસ્તરે તથા રા. રા. ચુનીલાલ મૂળજી ગાધીએ ઘણી સૂચનાઓ કરી છે, માટે તેમનો, તપાસવાને તરફી લેનારનો, અને આશ્રદાતાનો આભારી છું

પ્રસ્તાવના પ્રથમાવૃત્તિની—

ફારશીમાં પત્રને ખત કહેછે. પરંતુ આપણે વ્યવહારિક કીમતી દસ્તાવેજને ખત અને સાધારણ લખેલા કાગળોને પત્ર કહીએ છીએ. ન્યારે કામગીરી છત નહોતી ત્યારે ભોજપત્ર કે તાડપત્ર મારફતે લખાણનો વ્યવહાર ચલાવવામાં આવતો હતો. પત્ર લખવાનું પાકું જ્ઞાન મેળવ્યા શિવાય કોઈ પણ માણસ વ્યવહારને લાયક થઈ શકે નહીં. કાબેલ લખનારા સામા માણસની યોગ્યતા ધ્યાનમાં લઈ ઘટતી ઉપમા અને રચના વડે પત્રને એવી રીતે શણગારે છે કે વાચનારના મનપર બેઠતી અસર થયા વિના ન રહે. અણુધડ લેખકો તેથી ઉલટી લાગણી ઉત્પન્ન કરે છે. લેખક અને ચિતારાની કલમ એકજ પ્રકારનું કામ કરે છે એટલે ચિતારો પોતાના સુધર ચિત્રથી જેમ જાનારના મનપર ઘટતા વિચાર ઠસાવે છે, તેમ લેખકો પોતાનું કામ કરી શકે છે પત્રથી પ્રત્યક્ષ મેળાપનો બદલો વળે છે,

જો હેતુ પાર ન પડે તો તે ન લખ્યા જેવોજ માનવો જોઈએ. નિરં-
તર વિવેકની મર્યાદા બરેલા પત્રો સુખ શાન્તિમાં વધારે કરે છે
માટે કલમ કસતાં પુરો વિચાર કરવો જોઈએ.

નિબંધ અને પત્ર લખવામાં થોડુંજ અંતર છે. કેને કયા
પ્રસંગ માટે, કેવા હેતુથી અને કેટલી બાબતો ઉપર પત્ર લખવાનો
છે તે વિષે પત્ર લખનારે મનમાં ઉપક્રમ બાંધી સાધારણ લાખામાં
પત્ર લખવો જોઈએ. કેમકે જન સમાજ એવા પત્રોને વધારે
પસંદ કરે છે.

આપણી શાળાઓમાં પત્રવ્યવહાર વગેરે શીખવવાને લેખા-
વળી નામે પુસ્તક છે. એમાં પત્ર ખત અને નામાના કેટલાક નમુના
છે. તેમાં પત્રના સબંધમાં તો માત્ર બાપ દીકરાનો જ નમુનો
આપેલો છે. અને અવાજ રૂપમાં બીજા વિભાગે પણ ચાલેલા
હોવાથી શિક્ષણમાં ઘણી મુશ્કેલી વેઠવી પડતી હતી. એ શીવાય
સસાર વ્યવહાર, સાર સંગ્રહ, પ્રમદા પત્ર લેખાવળી, અને પત્ર-
પોથી નામે પુસ્તકો જોવામાં આવ્યાં. તેમાં કેટલાંક એકજ નાતિ
રિવાજને અનુસરતાં, કેટલાંક કેવળ સુધરેલી પદ્ધતિ ઉપર અને
કેટલાંક એક બીજાની નકલ જેવા માલુમ પડ્યાં; તેથી એ પુસ્તકોમાં
આપણા રિવાજને અનુસરતા સામાન્ય નમુના જોવામાં આવ્યા
નહિ વળી આપણી જીની પદ્ધતિની ખાનગી શાળાઓમાં જે પત્રો
નમુનો તૈયાર કરવામાં આવેલો હતો તે રમૂજની ખાતર અત્રે
આપું છું.

સવા સવસત શ્રી સુરત બંદરે, પુન્યારાધે તમે તમે, પારં-
પુર્ણ આરાયંદની આણે, સકળ ગુણનિધાને, વાચા અવિચળ,

પુણ્ય પવિત્રાં, આશા વિષે રામ, ગુણ ગંગાજળ નિર્મળ, અનેક સરવે ઉપમાભોગ, શા શ્રી પ શા દેવજી કહાનજી, ચાલેરામ ચલકતરા, શ્રી વડોદરા થાનાથાન સદાદેશ કાલે, ચરણ સેવક આજ્ઞાકારી ગોપાળદાસ ખેમ સ્મરણ વાચને જત અહિથી ખેમ ખુશાળ છો. શ્રી પુળની ખેમ, ખેમ ખુશાલીના કાગળ લખવા, અપરંગ ખીનું પુસ્ત વડા છો, ચેતના ધણી છો. ચિત કરો છો, ચિત વિષે કંઈ કરાવીને કુચ કામકાજ હોય તે લખને, જે જોઈએ તે મગાવને, વળતા કાગળ સલાળીને લખને. જેમ સતોષ ઉપજે, કાગળ મધ્યે ધણું શું લખીએ. થોડું લખ્યું કરી વાચને એક લખ્યું હગ્ગર કરી વાચને.

ગામઠી શાળાઓમા મૂકેલા વિરામ ચિન્હ પ્રમાણે એ પત્ર રાગ કાઢીને બોલાવતા હતા. પણ એ પત્ર ફેટલો બધો અગદ્ધ છે તે વાચનારને સમજાવવું પડે તેમ નથી

સસ્કૃતમા પત્ર પ્રશસ્તિ નામે ઉલ્લેખ છે, અને તેની વિવિધ રચનાની વધારે પ્રતો મળી છે તેમા વરણાશ્રમને અનુસરીને પત્ર લખવાના ઘટિત મથાળાં આપેલા છે પરંતુ સાપ્રતમા વરણાશ્રમનો મેળ રહ્યો નથી. એટલે તેનું ફેવળ ભાષાંતર આપણી ગરજ સારી શકે નહિ. હિંદીમા નવા શિક્ષા દર્પણ નામે ગ્રંથ છે એની અદર આપેલા ફેટલાક નમુના સારા છે પત્ર લિહણ્યાચી પદ્ધતિ અને સસાર ભોર નામે પુસ્તકોમા મરાઠી શાહિના પુષ્કળ પત્રો છે. તેમજ ઉર્દૂ કિતાબોમાં મોગજાઈ રીતને અનુકૂળ નમુના આપરામા કયાસ રાખેલી નથી. હુકામા એ પ્રમાણે જેતાં આપની ગુજરાતી ભાષામાં તેની ખરેખરી ખોટ હતી

દેશીનામું લેખાવળીનો એક ભાગ છે. તે લોક પ્રિય થવાથી બાકીના પુસ્તકનો સારોદ્ધાર કરવાની મારી ઇચ્છા થઈ, પરંતુ આખના દર્દને લીધે, બીજાં આગંતુક કારણો થઈ, તથા પુસ્તકની રચનાને લગતા સાધનો મેળવવા વચમા લાંમો વખત ગયો. તે દરમ્યાન બીજા ગૃહસ્થોએ લેખ પદ્ધતિ, દસ્તાવેજ, કાગળ તથા દસ્તાવેજના નમુના, લેખસારપત્રિકા, અને લેખન પદ્ધતિ નામે ચોપાન્યાં બહાર પાડ્યા, વળી જાણવામા આવ્યું કે મુબાર્ક ઇલ્લાહી કાતું કેળવણીખાતું પણ તેની તૈયારીમા છે તેથી મેં ધાયું કે હવે એ ખોટ ઉપરના કોઈ એક પુસ્તકથી પુરી પડશે. માટે પોતાનો ઉદ્યોગ મંદ ગતિથી ચલાવવો અને શુ થાય છે તે જોવું. વચ્ચે કેટલોક વખત જવા દઈને મેં એક સૂચના પત્ર ફેરવ્યું. તે ઉપર ચૌદસે પ્રતો ભરાઈ આવવાથી મારી ઉમેદમા વધારો થયો. જેના પરિણામ દાખલ આ પુસ્તક છે.

પ્રથમ અંકમા નાના પ્રકારના વ્યવહારિક પત્રના નમુના સમયાનુસાર ગોઠવેલા છે. તેમા ખપ જોગ નમુના ચિન્તારથી આપીને બાકીને માટે ચોકસ મથાળા શાસ્ત્રિય રીને કંઈક ઉચી, કંઈક મધ્યમ, અને કંઈક સાદી ભાષામા આપેલા છે, અને તેની વહેંચણી જથાબંધ કરીને લખાણમા વપરાતી નિશાનીઓ, યોગ્ય વિશેષણોનો કોશ, કુશળતા, ઠપકા, અને નમસ્કાર લખવાના પ્રકારો ઉપરાત ઉપયોગી તફાવત યોગ્ય સ્થળે નોંધી બતાવ્યો છે

બીજા અંકમા દસ્તાવેજ કાગળો છે. તેના ત્રણ ભાગ પાડેલા છે. ૧ સરાશી પત્રો, ૨ વેપારીના પત્રો, ૩ બીજા ઉપયોગી દસ્તા-

૧. પછી તે દસ્તેના પેટામાં સમજીતી સહ નમુના આપેલા છે. વ્યાજી ચિહ્ન, નામજોગી, અને શાહજોગીને બદલે અંગઉધાર કર-જીત ખત ચાલતાં હોવાથી તે દાખલ કરેલા છે. દસ્તાવેજને ખરડે તૈયાર કરતા અગાઉની, અને તૈયાર થયા પછીની સાવચેતીઓ, પ્રત્યેક દસ્તાવેજને પડતી સ્ટામ્પ વિગેરે લાગત, અને સ્ટામ્પ આક-ટમણી ધ્યાનમાં રાખવા જોગ બાબતોનું ટાંચણ આ-ખવામાં આવ્યું છે અર્થાત દરેક દસ્તાવેજને માટે રહેલી ખુચો જાહેરમાં લાવવાને બનતો પ્રયત્ન કરેલો છે.

ત્રીજા અંકમાં બ્રિટિસ તથા ગાયકવાડ સરકારના રાજ્યની વ્યવસ્થા, ગુન્હાના પ્રકાર, અરજી સ્ટામ્પ, દાવાની મુદત, ફાજદારી દીવાની વગેરે અરજીઓ, રિપોર્ટો, હુકમો, અને અપીલો, વગેરેનો સમાસ કરેલો છે, વળી શીખાઉને માટે દરેક વિષયવાર મનોમત્ત પણ આપેલા છે, તેથી આ પુસ્તક વધારે લોકોપયોગી થશે એવી આશા છે.

આ કાર્યમાં મિત્રવર્ય રા. રા. યુનીનાલ મંજારામ મજમુંદાર, રા. રા. નારણલાલ મગનલાલ અને રા. રા. શંભુપ્રસાદ ગૌરીનાથ, એમણે કેટલી સૂચનાઓ માટે આભારી છું તા. ૧-૫-૬૩ ચીત-શિયાશેરી—વડોદરા.

જી. લ શાહ.

અનુક્રમણિકા.

અંક ૧ લો પત્રવ્યવહાર.

વિષય.	પાનુ.	વિષય.	પાનુ.
પત્રના પ્રકાર.	૧	નમસ્કાર લખવા વિષે.	૧૮
ચિઠીની વ્યાખ્યા.	૧	વિગતીના નમસ્કાર વિષે	૧૯
પત્રની વ્યાખ્યા.	૧	જી પ્રત્ય વિષે.	૧૯
કુશલતાના પત્રની વ્યાખ્યા	૧	અટક લખવા વિષે.	૨૦
કામ કાજના ,,	૧	ધધા ઉપરથી થયેલી અટકો.	૨૦
વિવાહવાજનના ,,	૨	કુશળતા લખવાના પ્રકાર.	૨૧
વધાર્થ, કંકાતરી)		ઠપકા લખવાના પ્રકાર.	૨૧
છાંટણા નાખવા વિષે.	૨	જવાબ વાળવાના પ્રકાર.	૨૩
કાળોતરીની વ્યાખ્યા.	૩	પત્ર લખવાને સૂચના.	૨૪
દ્વિત્વાસા પત્રની વ્યાખ્યા.	૩	સરનામા વિષે.	૨૯
પત્રનાં પેટા અગ્ર.	૪	પત્ર વાચવા વિષે.	૩૨
સરનામાની વ્યાખ્યા.	૪	ચિઠીઓના નમુના.	૩૪
પત્ર લખવાના કાગળો	૫	શિક્ષકની ચિઠી.	૩૪
દરજા પ્રમાણે પત્ર લખવો.	૫	મિત્ર ઉપર ચિઠી.	૩૪
પત્રમા વપરાતી નિશાનીઓ. ૬		તા'બાના માણસને ચિઠીઓ	૩૫
(શ્રી, શ્રીરા, જાના ઈ.)		કામકાજની ચિઠીઓ.	૩૫
માસ અને વાર લખવા.	૧૩	રૂકકા	૩૫
પત્રમાં 'શ્રી' લખવા વિષે.	૧૩	કુશળતાના પત્રો	
પત્રના સામાન્ય વિશેષણો	૧૪	પિતાજી ઉપર પત્ર.	૩૬
વડીલને માટે વિશેષણો.	૧૪	પુત્રને પત્ર	૩૮
શ્રીમંતને રાજદરબારીના ,,	૧૫	મોટાભાઈને પત્ર.	૩૯
દીકરા કે કનિષ્ઠના.	,, ૧૬	સ્વામિને પત્ર	૪૦
સ્ત્રી વર્ગના	,, ૧૬	સ્ત્રીને પત્ર.	૪૦
પતિનાં વિશેષણો.	,, ૧૭	દીકરીને માને પત્ર.	૪૨
મિત્રના વિશેષણો.	૧૭	કામકાજના પત્રો.	

વિષય.	પાનુ.	વિષય.	પાનુ.
પરચુરણ. „	૧૭	ગુમાસ્તાને પત્ર.	૪૩
શેઠને પત્ર	૪૨	માતાજીનું મથાળું.	૬૧
સ્નેહીને પત્ર	૪૪	મોટા ભાઈનું —”	૬૨
વિવાહવાજનના પત્રો.	૪૪	નાનાભાઈ અને બહેનનું „	૬૨
વધાઈ આપવા વિષે.	૪૫	સ્ત્રી અને પુત્રનું.	૬૨ ૬૩
વેવાહીને વધામણી	૪૬	સસરા અને જમાઈનું.	„ ૬૩
કંકોતરી વિષે.		બહેરી અને ભાણેજનું	૬૩ ૬૪
જનોઈ દેવાની કંકોતરી.	૪૭	સાળા અને સાસુનું.	„ ૬૪
લગ્નની કંકોતરી.	૪૮	મિત્ર અને પતિનું	„ ૬૪
સીમંતની કંકોતરી.	૪૯	અન્ય વડીલ અને દાસનું „	૬૫
યજ્ઞયાગ કે દેવભોજની	૪૯	સામાન્ય સદ્ગૃહસ્થાનાં મથાળાં.	
માઠી ખખરોના પત્રો વિષે		વિદ્યાગુરૂ અને શિષ્યનું „	૬૫
બાળક, જીવાનની અને		વિદ્વાન પુરૂષોનું,	„ ૬૬
વૃદ્ધનાં કાળોતરી	૫૦	વેદાંતિ અને જોશીનું	„ ૬૬
દ્વિત્રાસા પત્ર વિષે	૫૦	વૈદ્ય અને કવિનું.	„ ૬૭
પિતાજીના મરણ પ્રસંગે	૫૧	વકીલ અને શ્રીમતનું	૬૭ ૬૮
મિત્રને પત્ર સ્ત્રીનામરણ પ્ર		દક્ષણી અને પારસી ગૃહસ્થનું „	૬૮
પરચુરણ પત્રો		મુસલમાન ગૃહસ્થનું.	„ ૬૯
ઉત્તેજન માટે લલામણ	૫૨	રાજકીય વર્ગનાં મથાળાં	
બોધક પત્ર.	૫૪	છત્રપતિ મહારાજનું	„ ૬૯
રસાદિ પત્રો વિષે.	૫૪	મહાળીક રાજાઓનું	„ ૬૯
ગુરૂ ને શિષ્યનો પત્ર	૫૬	સાધારણ દરબારનું,	„ ૭૦
વર્તમાન પત્રના પત્રો વિષે	૫૬	જાગીરદાર કે સરદારનું	„ ૭૦
સમાચાર પત્ર.	૫૭	પ્રવાનનું.	„ ૭૦
અર્થપત્ર	૫૮	સેનાપતિનું.	„ ૭૦
બેસતા વર્ષના પત્રો.	૫૮	ન્યાયાધીશનું મથાળું.	„ ૭૧

વિષય	પાનુ	વિષય.	પાનુ.
વેપારીને સાધારણ લોકમાં પદ		રેવન્યુ કામદારનું.	,, ૭૧
જૈનમાં ક્ષમા વનનો પત્ર. પદ		શાળા ખાતાના ઉપરીનું.	,, ૭૧
પ્રશસ્તીઓ પ્રમાણે સગાં		કલાભવનના અધિકારીનું	,, ૭૧
સહોદરના મથાળાં.		દેવ અને ધર્માધિકારીનાં.	
તીર્થરૂપનું (પિતાજીનું) ૬૧		શ્રીઘટ્ટદેવનું.	,, ૭૧
ગોસ્વામિનું	,, ૭૨	સન્યાસી અને બ્રહ્મજ્ઞાનીનું	,, ૭૪
વૈષ્ણવનું.	,, ૭૩	માધ્વની સં. તરફથી શિષ્યનું	૭૫
શ્રી શકરાચાર્યનું.	,, ૭૩	સાધુ સ ત કે મહતનું	,, ૭૬
સ્વામિ તરફથી શિષ્ય અથવા.		સાધુ સ તો તરફથી ગૃહસ્થનું	૭૬
ગૃહસ્થનું	,, ૭૪	જૈન્યના શ્રીપુણ્યનું	,, ૭૬
માધ્વી સંપ્રદાયનું.	,, ૭૪		

અંક ૨ નો.

કીમતી દસ્તાવેજો.

દસ્તાવેજની વ્યાખ્યા	, ૭૭	અનામતનો લેખ.	૯૧
તેના મુખ્ય પ્રકાર	,, ૭૭	હાથ દસ્કતનું ખાતું.	૯૧
વેપારીના પત્રના પ્રકાર	,, ૭૭	વેપારીના ધધાના પત્રોનાં	
તેની વ્યાખ્યા	,, ૭૭	નામ અને વ્યાખ્યા.	૯૨
સરાફી ધધાના પત્રોનાં		આડત બાધવાનો પત્ર	૯૨
નામ અને વ્યાખ્યા ૭૭-૮૦		,, જવાબ.	૯૩
ખેસતા વપનો જવાબ. ૮૦		માલ મોકલવાને પત્ર.	૯૩
હિસાબ ખીડ્યાનો પત્ર ૮૧		ઉપજાનો જવાબ.	૯૪
અવેજ પહોંચ્યાનો ઉત્તર ૮૧		માલ મગાવ્યાનો પત્ર	૯૪
ચિઠી ને શાહજોગ ચિઠી. ૮૨		બરતિયું.	૯૪
બક્ષામણ.	૮૩	માલનો કખાલો.	૯૫
કુંડી નામ જોગી.	૮૩	વિમાચિઠી.	૯૭
કુંડી શાહ જોગી.	૮૪	સતમી.	૯૭

વિષય.	પાનુ.	વિષય.	પાનુ.
પેંઠ પરપેંઠ ને કામળ. ૮૫-૮૭		સતમીની પહોચ	૬૮
હુંડી શિકારવાને પત્ર. ૮૮		બીજાં ઉપયોગી ખત.	
ખોખું બીડયાનો પત્ર. ૮૮		દસ્તાવેજ લખનારને સૂચના. ૬૮	
ભલામણ શિકાર્યાનો પત્ર ૮૯		શ્રિદિશ રાજ્યના સ્ટામ્પનાકર	
કાગળથી રૂ. લીધાની પહોચ ૮૯		વ્યાજ અને સાનગીરો ખત પર ૧૦૩	
ભરણાની પહોંચ ૯૦		કબજા ગીરો અને વેચણ ખત, ૧૦૩	
ભલામણથી રૂ. લીધાની, ૯૦		ગણોત અને ભાડા ચિઠ્ઠી પર ૧૦૪	
પદ્ધતિ ચિઠ્ઠી ૯૦		ફારગતી અને પહોચને સ્ટામ્પ ૧૦૪	
અન્ન વસ્ત્રના કરારને ૧૦૪		દસ્તાવેજના નામ વગેરે ૧૧૭	
કરાર, પ્રતિજ્ઞા લેખને ૧૦૪		કરજ ઉપર ખતો વિષે. ૧૧૮	
દત્તક પત્ર વગેરે ઉપર. ૧૦૫		અંગ ઉધાર ખતો વિષે ૧૨૦	
વચાણના દાખલા વગેરેને ૧૦૫		અંગ ઉધાર ખત ૧૨૧	
પચના ઠરાવને સ્ટામ્પ ૧૦૫		અંગ ઉધાર ખેડુ ખત, ૧૨૪	
શીખવા રહેવાના કરારને ૧૦૫		જમીન ખત. ૧૨૫	
ટુટખત " ૧૦૫		" કાંધા ખત ૧૨૭	
મુજત્યાર નામાને. ૧૦૫		ગીરો ખત વિષે ૧૨૮	
વિમાના લેખને સ્ટામ્પ ૧૦૬		સાન ગીરો વિષે ૧૨૮	
હુંડીઓ ઉપર ૧૦૬		" ખત (દાગીના ઉપર) ૧૩૦	
રજીસ્ટર કરાવવા વિષે ૧૦૮		" (રોકડ ગીરાસ ઉપર.) ૧૩૧	
માફી સ્ટામ્પ વાળા લેખ ૧૦૯		" (ધર ઉપર) ૧૩૩	
ગાયકવાડી રાજ્યના સ્ટામ્પ વિષે. ,,		" (જમીન ઉપર) ૧૩૫	
વ્યાજ ખત ને સ્ટામ્પ. ૧૦૯		કબજાગીરો ખત વિષે ૧૩૮	
ગીરો અને વેચાણ ખતને ૧૧૦		" (જમીન ઉપર) ૧૪૦	
ગણોત અને ભાડાચિઠ્ઠીને ૧૧૦		" ધર ઉપર) ૧૪૩	
ફારગતી અને પહોચને ૧૧૧		ગીરામિલકતનો વધારો ગીરો ૧૪૬	
અન્નવસ્ત્રના કરારને ૧૧૧		ગીરો ઉપર જાસ્તી કરજ ૧૫૦	
પત્યાળાના લેખ વગેરેને ૧૧૨		વળતદાણુકે રાજગીરો ખત ૧૫૦	

(૧૫)

વિષય.	પાનુ.	વિષય.	પાનુ.
ત્રસ્ટ લેખ વગેરે.	૧૧૨	વળત દાણુ ગીરો ખત.	૧૫૧
મુખ્યત્વારનામાં, ધર્મપત્રિકાને	૧૧૨	વળત ભાડે ગીરો ખત.	૧૫૨
વિમાના લેખને.	૧૧૨	આડ ધરાણુ લેખ.	૧૫૩
વાલ, મો બદનાના લેખને.	૧૧૨	વેચાણુ ખત વિષે	૧૫૪
બદનાના ખત વગેરેને.	૧૧૨	વેચાણુ ખત (ધરનું)	૧૫૫
હુંડીઓ ઉપર.	૧૧૩	વેચાણુખત (જમીનનું)	૧૫૮
માશી સ્ટામ્પ વાળા લેખ	૧૧૩	ભાડાચિઠી અને ગણોતવિષે.	૧૬૦
રજીસ્ટર શી (બંનેરાજ્યની)	૧૧૫	ભાડાચિઠી	૧૬૨
સ્ટામ્પ ખરચનો નિયમ.	૧૧૫	ગણોતનામું (ગણવત)	૧૬૪
રજીસ્ટર કરવા વિષે.	૧૧૬	ફારગતી વિષે.	૧૬૭
હાથ ઉઠાવ્યાની ફારગતી.	૧૬૬	વહેચણુ પત્ર	૧૬૮
ખાતુ સરભર થયાની.	૧૬૦	લહેણદેણની તોડબોડને ,,	૧૬૯
પત્યાળા છુટાપડવાનો લેખ	૧૭૧	વિવાહ પત્રિકા.	૧૮૨
છેડા છુટકા-તજાક નામું.	૧૭૧	વહાણુ ભાડેના કરાર.	૧૮૩
દાન પત્ર (ધર્મપત્રિકા)	૧૭૨	દોર ઉછેરવાનો કરાર	૧૮૪
બક્ષીસપત્ર.	૧૭૩	ધનામી ગામની સણુંદ	૧૮૫
વારસનામું (દત્તકપત્ર)	૧૭૪	વહિવટના લેખ વિષે	૧૮૬
વીસવિષે સમજુતી	૧૭૫	કુલ મુખ્યત્વાર પત્ર	૧૮૬
વીસ (નમુના ૨)	૧૭૬	એક કામનું ,,	૧૮૭
વિમાવિષે સમજુતી	૧૮૦	વકીલાત નામું.	૧૮૭
માલના વિમાનો લેખ	૧૮૧	ત્રમ્પીના વહિવટ વિષે	૧૮૭
આગના વિમા વિષે	૧૮૨	વ્યવસ્થા (ટ્રસ્ટ) પત્ર	૧૮૮
જીદગીના વિમા વિષે.	૧૮૩	મોબદનાનો લેખ	૨૦૦
વિમો ઉતરાવવાના પ્રકાર	૧૮૪	દાખના પત્ર (સર્ટિફિકેટ)	૨૦૧
વિમાના નાણા કચારે કુખે	૧૮૪	પચાતનામું.	૨૦૨
		પચનો ઠરાવ.	૨૦૩

વિષય	પાનુ.	વિષય.	પાનુ.
જીદગીના વિમાનો લેખ	૧૮૫	ગુમાસ્તાનો બંદોબસ્ત	૨૦૩
કરાર અને ઠરાવ વિષે	૧૮૭	નોકરનો જમીન કતમો.	૨૦૪
અન્નવસ્ત્રનો કરાર.	૧૮૭	સૂચના પત્ર	૨૦૫
ઉધકુ કામ આપ્યાનો. ,,	૧૮૯	જાહેરનામું, રાજનામું.	૨૦૬ ૨૦૭
પત્યાળાનો ઠરાવ.	૧૮૯	ધજરાનો પટો.	૨૦૭

અંક ૩ નો

સરકારી કામકાજના પત્રો.

રાજ્યવ્યવસ્થા	૨૦૯	,, વારસાધનાદાખત્રાનીશી	૧૭૦
ગુન્દા અને અરજીઓ વિષે	૧૫	ગાયકવાડી રાજ્યમા ફરિયાદની	
		મુદત	૨૨૧
અટિ. અરજી ઈ નેસ્ટામ્પ.	૨૧૭	,, નકલ શી-	૨૨૨
,, નકલ કી	૨૧૮	અરજીઓના નમુના	
,, દીવાની ફરિયાદના સ્ટામ્પ	૨૧૮	નોકરી મેળવવાને અરજી	૨૨૩
ગાયકવાડીમા અરજી સ્ટામ્પ	૨૨૦	મરામતની રમ્પચિઠી મળવા	૨૨૪
,, પુરાવા દરખાસ્ત શી	૨૨૧	ચોરીવિષે-કાજદારને ,,	૨૨૫
ચોરીવિષે-મજસ્ટ્રેટને ,,	૨૨૫	હુકમ દફતરોવાર અપવાનો	૨૩૫
માત્રામારીની અરજી ,,	૨૨૬	,, થોર કપાવવાનો	૨૩૮
મિત્રકતનો કમલો લેવા	૨૨૭	ય ની-અનમરપગારનો	૨૩૬
મણોત મળવાને ,,	૨૨૮	મળનાં રમ્પમાટોળુ નથા	૨૩૬
દાવા અરજી-મુનસફને	૧૨૯	રાજનામું-નોકરનું	૨૩૭
અપીલ	૨૩૧	ચિઠી અને પત્રના મનોચત્ર	૨૩૭
નવાણુ માટે અરજી	૨૩૨	વેપારીના પત્રોનાં ,,	૨૪૨
સરકારી રીપોર્ટો.		દસ્તાવેજના	૨૪૩
પડતર જમીન દાખાવાનો.	૨૩૩	અરજી રિપોર્ટ વગેરેના ,,	૨૪૫
તોફાની લોકોને ખસેડવાનો	૨૩૪		
નિશાળની વિઝિટનો.	૨૩૪		

શ્રીશ.

લેવચંકા.

અંક ૧ લો.

પત્રવ્યવહાર.

ઐટલે

કાગળો લખવાની રીત વિષે.

૧ પત્ર બે પ્રકારના છે (૧) ચિઠ્ઠી (૨) પત્ર.

૨ જ્યારે એકજ સ્થાનમાં અથવા નજીકના ગામમાં કોઈને આસપાસ મુચના કરવાની હોય ત્યારે જે કાગળ લખવામાં આવે તેને ચિઠ્ઠી કહે છે. પત્રનું ટુકડું ૩૫ તે ચિઠ્ઠી છે.

(જુઓ નમુના અ)

૩ પરદેશ વસેલા માણસને પ્રસંગોપાત્ત સ્થાનિક સમાચાર મળવા વાળામાં જે કાગળ લખાય છે તેને પત્ર કહે છે. નિરતર પ્રસંગાનુસાર પત્ર લખવામાં આવે છે. માટે જેવો પ્રસંગ હોય તેવું પત્રનું નામ દેવાય છે જેમકે (૧) કુશળતાના પત્રો (૨) કામકાજના પત્રો. (૩) વિવાહવાજનના પત્રો. (૪) મન્નણના પત્રો. (૫) પરચુરણ પત્રો.

(૨)

૪. અરસ્પરસ સુખાકારીને માટે લખેલા પત્રોને કુશળતાના પત્રો કહેછે. કુશળતાના પત્રમાં તન્દુરસ્તી વિષે, ઋતુઓના ફરફાર વિષે, અને નાનગતના જાણવા જોગ બનાવો વિષે સમાચાર જણાવવાનો તથા તે પત્રને સરનામે શુભ છે, એવું લખવાનો વહિવટ છે (જુઓ નમુનો આ.)

૫. જણુસ ભાવ મગાવવા બાબત લખેલા પત્રોને કામકાજના પત્રો કહે છે. ધધા રોજગારના સંબંધમાં જે પત્રો લખાય છે તે કામકાજના પત્રો છે તેમાં કામકાજ સિવાય માલના ભાવ તાલ બજાર પીડે વેપાર વ્યવહારને લગતી બાબતો તથા જાણવા જોગ ફરફાર જણાવવાની તથા તે પત્રને સરનામે ઉજાડનો આદ લખવાનો ચાલ છે. (જુઓ નમુનો ૬)

૬ સારા કામને માટે લખેલા પત્રોને ખુશ બખરના, અને વિવાહવાજનના પત્રો કહે છે તેમાં પુત્ર પ્રસવ થયાની, સગાઈ કર્યાની કે એવાજ કોઈ સારા લાભની પ્રાપ્તિ થયા બાબતની વધામણીના સંબંધમાં જે પત્ર લખાય છે તેને વધાઈ કહે છે. (જુઓ નમુનો ૭) લગ્નાદિ પ્રસંગે સગાસહોદર તથા મિત્રમંડળને આમત્રણ કરવાની બાબતમાં જે પત્ર લખાય છે તેને કંકાત્રી કહેછે, કંકાત્રી એટલે કંકુએ છાટીને મોકલેલો કાગળ. વધાઈના કાગળો પણ કંકુથી છાટીને મોકલવાનો ચાલ ધણાકમાં છે ગજ દરબારમાં કંકુને બદલે કેસર પણ છાટવામાં આવે છે. (જુઓ નમુનો ૮)

હિંદી ત્રયકાર લખે છે કે, અસલ પત્ર રવાને કરતા અગાઉ પ્રતિજ્ઞાના પ્રમાણમાં પત્ર પર છાટણા નાખવામાં આવતા હતાં તે

(૩)

એથી રીને કે-શુર, પંડિત, સન્યાસી અનેતીર્થરૂપના પત્રને ચંદનથી
રાખના પત્રને કસ્તુરીથી, સ્વામી એટલે પિતના પત્રને સિંદૂરવડે,
સ્ત્રીના પત્રને કાખના અગતાથી, નોકર વગેરેના પત્રને રક્ત ચંદન
એટલે રતાજલીથી, વિવાહાદિ જન્મપત્રિકાના હલદરથકી, અને
શત્રુના પત્રને રૂધીરવડે અર્ચિત કરીને મોકલવામા આવતા હતા.
હાલમાં કેવળ શ્રીપૂજન, અને વિવાહાદિ જન્મપત્રિકાઓ પર કંકુનાં
છાટણા નાંખવામા આવે છે

૭. મરણના સમાચાર આપનાર પત્રને કાળોતરી, માઠી ખબરનો
કાગળ કે *મેલો કહે છે એવા પત્રોના સરનામા ઉપર ' અશુભ
છે. ' કે ' xત્રગડા ઉતારીને વાચજો ' એવા વાક્ય લખવાનો વર્ણવ
છે; તેથી હરકોઈ પત્ર લાખમા આવે કે તરત સરનામું તપાસવું
જાઈએ (જુઓ નમુના જ)

૮ મરનારના કુટુંબને દિવાસ દેવાને જે પત્ર લખાય છે
તેને દુખવટના પત્ર કહે છે (જુઓ નમુના ણ)

૯ ઉપરની બાબતો સિવાય વિનોદ, ધમકી, ઠપકા, સુધારણા
ઉત્તેજન, શાસ્ત્રાર્થ ચર્ચા, અને જુસ્મો, હામ્ય કે શાન્ત રસાદિ ઉ-
ત્પત્ત થવાની બાબતમા પત્રો લખાય છે તેના સમાવેશ પરચુરણ
પત્રોમા કહેલો છે —

૧૦ પત્ર લખવો તે એક જાતનો નિમિષ લખવા જેવું છે

* કાઠિયાવાડમા કાળોતરીને મેલો કહે છે.

x પારસી વગેરે સુધરેલા લોકો મરણના પત્રને સરનામે ચારે
તરફ કાળા લીટા તાણે છે

નિબંધની પેઠે પત્રમા પણ નીચે પ્રમાણે પેટા પડી શકે છે. (૧) મથાળું. (૨) પત્રનો મુખ્ય વિષય. (૩) સમાપ્તિ. (૪) સરાનામું.—

૧૧ સામા માણસના નામને ઘટિત વિશેષણો જોડી તેનું અને લખનારનું નામ ગામ લખી પત્રનો જે ભાગ તૈયાર કરવાનો હોય છે તેને પત્રનું મથાળું કહે છે.

૧૨. જે કામને અગે પત્ર લખવાની જરૂર છે તેને પત્રનો મુખ્ય વિષય સમજવો. હમેશા મથાળું લખી રહ્યા પછી એ બાબતો ક્રમવાર લખવામાં આવે છે

૧. મથાળામા પણ ત્રણ પેટા પડી શકે છે (૧) ગામને અંગે લખાતા વિશેષણો જેમ કે સ્વમ્તિ (ગામ) શુભસ્થાને કે મહાશુભસ્થાને (૨) સામા માણસને આપવાની ઉપમાઓ જેમકે પૂજ્યારાધે, શિરછત્ર, તીર્થરૂપ, ઇન્દ્ર માણસનું (નામ) (૩) તેમને કયાથી કેાણુ લખનાર છે તે વગેરે જેમકે અમુક ગામથી લી. ફલાણા ફલાણાના અમુક પ્રકારે નમસ્કાર કે પ્રણામ —

૧૩. પત્રનો મુખ્ય વિષય થઇ રહે એટલે હેતુ માયા રાખોછો તેથી વિશેષ રાખજો, કૃપાલોભ જોઇએ, કામકાજ લખજો, જોઇનું કરતું મગાવજો વગેરે ત્રિવેક દર્શાવી મીતિ નાખવામા આવે છે તે પત્રની સમાપ્તિ થયાનાં ચિન્હ છે.

૧૪. લખેલો પત્ર જે તે માણસને ધરાગત વખતસર પહોચી જવા માટે દરેક પત્રને વાળીને છેવટના છેડા ઉપર અથવા તે ઉપ-જના પરખીડા, કવરકેલખોટા ઉપર પત્રમાંલખેલા માસણનું નામ, રહેવા નું ઠેકાણું, ગામ, તાલુકો અને જિલ્લો વગેરે લખવામા આવે છે તેને પત્રનું સરનામું કહે છે. (એ વિષે વધારે ખુલામો આગળ જુઓ)

પત્ર લખવામાં વપરાતા કાગળો વિષે.

વેપારી વર્ગમાં પત્ર લખતી લખતે કાગળની જીવરંગીઓ વપરાય છે. જીવરંગી એટલે એક કાગળનો જીવો ભાગ. વેપારીઓ તેમાં લખાણ કરતી વખતે ત્રણ આગળ જોડલી મથાળે કોરી જગો રાખે છે. અને જરૂર પડે તો તે જગોમાં લખવા જોગ મજકુર પાછળથી લખે છે. વળી એકજ બાબુમાં જો પોતાનું લખાણ સમાય નહિ તો એ જીવરંગીને કાઢી ઉથલાવીને પાછલી બાબુએ તિરકસ લીટીએ બાકીની લખીકત લખે છે. પહેલા પૃથ્થમાં સીધી લીટી અને બીજામાં તિરકસ લીટી લેવામાં તેમનો મુખ્ય મુદ્દો એવો હોય છે કે કોઈ લખેલો મજકુર તર્કટથી રફ કરવા ધારે તો તે થઈ શકે નહિ.

નવીન પદ્ધતિથી કેળવાયલા વર્ગના લોકો જીવરંગીને બદલે કાગળનો ચોથો ભાગ ઉપયોગમાં લે છે જે તેની એક કરતાં વધારે બાબુએ લખવું હોય તો ચોપડીની પેઠે પાન ફેરવીને પાછલા પૃથ્થ ભાગ ઉપર રહેલો મજકુર લખે છે અને તે એક સરખી સીધી લીટીઓવીજ લખવાનો વલિવટ જોવામાં આવે છે આ અને ઉપરની બાબતમાં પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરવામાં આવેથી કંઈ શૈલી વધારે ખૂબી ભરેલી છે તે સમજાશે.

દરજા પ્રમાણે પત્ર લખવા વિષે.

૧૦. સસારમાં ત્રણ પ્રકારના માણસો સાથે આપણો સંબંધ છે (૧) વડીલ. (૨) બરોબરીઆ. (૩) કનિષ્ઠ. માટે

---

*દરેક કાગળના ઉભા ત્રણ ભાગ કરી તે દરેક ભાગના બન્ને કુકડા કરવામાં આવે છે તેને જીવરંગી કહે છે

પત્ર લખતી વખતે સામા ધણીની જે તે પ્રમાણમાં યોગ્યતા જોવાની જરૂર રહેલી છે.

૧૧. જમતમા પોતાના પિતાજી સર્વોપરી વડીલ કહેવાય છે, અને તેથી ઉતરતી પાયરીના ગુરુ, કાકા, મામા, જેજી બંધુ, સસરા, શેઠ, અધિચ્છરી, પોષક કે રક્ષકને વડીલમા ગણેલા છે. જે કે તેઓ બધા પિતા તુલ્ય માનવા છે, તો પણ તેમને અને પોતાના પિતાજીને વિશેષજો આપવામા ફેર હોય છે. વડીલ ઉપરના પત્રો નત્ર ભાવે પૂજ્ય ભુદ્ધિથી લખવા જોઈએ.

૧૨. મિત્રવર્ગ, ધંધાથી વર્ગ અને એજ પ્રમાણે ખીજ સરખી સ્થિતિના માણસો સરખા દરજ્જામા ગણાય છે. તેઓને ધંધા કે પ્રસંગાનુસાર વિશેષજી લગાડવાની જરૂર છે

૧૩. નાના ભાઈઓ, શિષ્યો, અને સેવકો કનિષ્ઠ વર્ગમા ગણાય છે. તેમને પત્ર લખતા આશિર્વાદ રૂપે આગ્રાથ લખાણ કરવામા આવે છે.

૧૪. ખાસ નિર્વશ ત્રિધવા કે પોતાની સ્ત્રી વગર કોઈ પણ સ્ત્રી વર્ગને નામેપત્ર લખવાની રીતી બહુધા નથી

પત્ર લખવામાં વપરાતી નિશાનીઓ.

અથના આરભમાં, કેટલાક વેપારીઓ પત્ર અને ચોપડામા મેળ દોરતાં શ્રી અથવા શ્રી ૧૧ લખે છે. કેટલાક વેપારી તો એ સિવાય કેટલાક મીડા પણ ગોઠવે છે. વળી કોઈ પાકીટ કે સરનામા ઉપર ૭૪૧૧ કે ૪૨ ના અંક લખે છે તો એ બધું શા કારણથી ઉત્પન્ન થયું હશે ? તેના સંબંધમા જે તે લખનારને પૂછવા જતાં

આપણને જોઈએ તેવો ઉત્તર મળી શકતો નથી. માટે તે બાબત મળી આવેલી હકીકત આ નીચે આપવામાં આવે છે

શ્રી.

હરકોઈ લખાણના આરંભે ' શ્રી ' લખાય છે. તે સ્વધર્માભિમાનનું અને સ્વધર્મ શ્રદ્ધાનું એક સુચિન્હ છે. આપણા શાસ્ત્રકારોએ શ્રીને સર્વશક્તિમાન શક્તિ માનેલી છે, તથા ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને સંહારમાં તે પ્રથમ રૂપ છે તેના અમરણથી વિધ્વનો નાશ થાય છે માટે પ્રત્યેક લેખમાં ' શ્રી ' લખવાનો પ્રથા પડેલો છે. કાશ પ્રમાણે 'જોતાં માગલિક શબ્દ ' શ્રી ' છે માટે મગળ હેતુથી નિરંતર લખાણમાં એની યોજના કરવામાં આવે છે વળી કેટલાક શ્રી શબ્દનો અર્થ શોભાયમાન, અને લક્ષ્મી પણ કરે છે તેથી તે અર્થે પણ શ્રીને વાપરે છે.

શ્રી ૧૧.

શ્રી-શક્તિની કૃપા સવાઈ થજો. શ્રી-લક્ષ્મી સવાઈ હજો. શ્રી-ત્રેય અથવા કલ્યાણ સવાગણું હજો. શ્રી-શક્તિ અને એક-ઈશ્વરની અમારા પર દયા દૃષ્ટી રહેજો શ્રી-સંપત્તિ અને એક ઐક્ય; સંપ અને સંપત્તિ અમારે ત્યાં નિવાસ કરો.

શ્રી ૧૧ જજ-શ્રી ૧૧ જજ.

શ્રી ૧૧ પછી આવી કેટલીક અનિયમિત નિશાનીઓ કરવામાં આવે છે. કેટલાક વેપારીઓ એવાં ચિત્રથી ખુશ થાય છે. અને શોભાની ખાતર હૃદયી જાહે નિશાનો કરે છે. હિંદી અથકાર કહે છે કે 'ઝકારતું' એ ચિન્હ છે. બંગાળના કેટલાક લોકો તેને શ્રી દુર્ગા અને હરીના નામના ચિન્હ માને છે.

પહેલાના ત્રણ ચિન્હ છે તે બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને મહાદેવ છે. એ પછીગણપતિનું ચિન્હ છે જગત્મા તેઓ પ્રાણી માત્રના રક્ષણ કર્તા છે માટે તેમના સ્મણાર્થે એવો આકાર કરવામા આવે છે

કેટલાક પાછલી ત્રણ આકૃતિને ત્રિકાળદર્શક ચિન્હ કહે છે. કેટલાક કહે છે કે આ બ્રહ્માડમાં બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર અને ગણેશ અહોરાત સંરક્ષણ કરે, એવા પ્રાર્થનાદર્શક ચિન્હો છે.

કેટલાક કહે છે કે પ્રથમના ત્રણ ચિન્હ ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાનકાળને સૂચવે છે એ સંજ્ઞાનો અર્થ એવો છે, કે ત્રણે કાળના વિઘ્નહર શ્રીગણેશ અમારે ત્યાં અખડ નિવાસ કરે.

કેટલાક એને ત્રિલોકના નિશાન કહે છે અને પાછલા ભાગને ક્ષત્રી છુટી પડેલી આકૃતિ કહે છે એનો એકંદર અર્થ ક્રૂર એટલે શિવ કટ્યાણ કરે.

બીજાના તરફના લોકોનો એવા મત છે કે તે શ્રી ગણેશના નામના ચિન્હો છે

૭૪૧.

અવહારમા સાધારણ અને ઘણીજ અગત્યના ગુણ પત્ર લખવામા આવે છે સાધારણ પત્ર બીજને હાથ જાય તો કંઈ વાંધા ભરેલું પરિણામ આવવાનો સંભવ નથી પરંતુ ખાસ ખાનગી પત્ર અન્ય પુરૂષને હાથ જાય તો મારું પરિણામ નિષ્પન્નવાનો ભય રહે છે માટે મોઢલેલા પત્ર બીજાઓને વાચવા લાયક છે કે નહિ તે સમજી એવા કાંઈ પણ માર્ગ હોવો જોઈએ સાધારણ રીતે આપણા વડીલો

આપણને શિખામણ આપ્યા કરે છે કે પરભાર્યાનો પત્ર વાચવો નહિ તે વાચનારને ઘણો દોષ લાગે છે. પરંતુ આપણે તેનું કારણ માગીએ છીએ ત્યારે તેઓ એ બાબતમાં વધારે સ્પષ્ટ કારણ આપી શકતા નથી, પણ દોષ છે, એમ કહ્યા કરે છે એ વિષે તપાસ કરતા માલુમ પડે છે કે આપણા લાયક પૂર્વજોએ તેનો પણ વિચાર કરેલો છે

હરકોઈ પત્રના સરનામે ઉપર જણાવેલા ઉદાહરણો અંકો ગંવામાં આવે તો માત્રિક સિવાય બીજા કાંઈએ એ પત્ર વાચવો નહિ એ આકડા બહુજ ભેદ ભરેલા છે એના સંબંધમાં મોટેલા વિવક્ષણ ખુલાસા નીચે આપવામાં આવે છે

માળવાના પ્રખ્યાત વિક્રમ મહારાજની સલામાં વરરચિ નામે એક કવિ હતો તેણે પોતાના કૌમુદિ નામે ત્રથમા ખુલાસો આપેલો છે કે સાત=સાત સમુદ્ર ચાર=ચારવેદ, અને એ પાણ=અર્ધ ભાગ (ધર્મનો) એ સંબંધી નિશાન છે. જેઓ માત્રિક સિવાય એની નિશાનીવાળા પત્ર ઉઠેલે તેમન એ પ્રતિજ્ઞા છે

હિંદી ત્રથકાર એ આકડની બાબતમાં જણાવે છે કે સોગનને

---

૨ કટલાક કહે છે કે ઉપદેશાર્થે એ આકડા વપરાય છે સાત સાત પ્રકારના ઉચા ગુણ ગ્રંથ કરવામાં આવશે તો ચાર-ચાગણી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થશે એ પાણ-સુખ દુખ સમાન છે માટે સૃષ્ટીમાં સુખ દુખની લાગણીમાં મન ખરાબ ન કરતા ઉચા પ્રકારના ગુણ વડે પ્રકાશમાન થજો પરંતુ આ વિચાર બહુ મોટે માનવા લાયક નથી તોપણ પ્રજાની જાણ માટે આપ્યો છે

લગતા એ આકડા છે, પ્રથમ નિશાની કર્યા વગરના પત્રો લખાતા હતા પણ ખાસ મસલતના પત્ર ખીજાને હાથ જતા બારે હાની પહોંચવાથી એ ચાલ નીકળેલો છે. તેની ઉત્પત્તિના સંબંધમાં તેઓ ઇતિહાસિક દલીલો એવી રજુ કરે છે કે ચિતોડથી રાજકિય મસલતને લગતો અગત્યનો પત્ર દિલ્લી દરબારના એક અંગિભૂત માણસ પર મોકલવામાં આવેલો, પણ તે પત્ર ખીજાને હાથ જવાથી વાત કુટી; એટલે મુસલમાનોએ એકદમ સન ૧૫૬૧-૬૨ માં ચિતોડને ઘેરા લાલ્ચો અને કિલ્લેદાર જયમલ રાઠોડને ઠેર કર્યો એચિંતો આ બનાવ બનત રાણાની ફેજ કેવળ બેદીલ થઈ ગઈ. પણ એ વાત કિલ્લામાં રહેલી સ્ત્રીઓના જાણવામાં આવતા તેઓ લલ્લાને તૈયાર થઈ તેમણે જયમલ રાઠોડની લાસ પાસે જઈ તેના હથિયાર ધારણ કરીને મુસલમાનો પાસેથી વેર લેવાનું પણ લીધું અને તેઓ કેસરીઆ કરી રણમાં ઉતરી, તેમાં મુસલમાનો હારી પાછા લઠ્યા. પછી રણમાં પડેલી લાસોનો તોલ કર્યો તો તે સાડી ચુવોતેર મણ થયો. માટે એ વખતથી ખાનગી (છાના) પત્રોપર સાડી ચુવોતેરનો આક લખવાનો રિવાજ લાખલ થયો છે.

ટાંડ સાહેબે પણ પોતાના રાજસ્થાનમાં એક ઠેકાણે એજ ખાખતની નોંધ લેતા ખુલાસો કર્યો છે કે એ કાળે રજપૂતાનામાં ચાર શેર વજનનો એક મણ ગણવાનો ચાલ હતો તેથી લાસનું વજન ખરું છે

કેટલાક કહે છે કે સાત સમુદ્ર અને ચોખ્ખું પૃથ્વીમાં જે પાપ થતું હોય તેનો અર્ધો ભાગ પત્ર વાચનાર ખીજા માણસને લાગશે,

એવી પ્રતિજ્ઞા છે માટે એવી નીશાની વાળા પત્રો અન્ય પુરુષોએ વાંચવા નહિ.

૦ ૭૪૥

બગાળા વગેરે સ્થળે સાડી ચુવેતર પહેલા '૦' આના ત્રણ શૂન્ય મૂકવાનો ચાલ છે એ ચિન્હો પ્રતિજ્ઞાના મહત્વમાં વધારો કરે છે. કહે છે કે ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય કાળદર્શક એ નીશાની છે ચાલતા પત્રમાં બનેલી, તથા થતી બીના અને તે ઉપરથી નિપજનાર પરિણામ લખેલા છે તે ખાસ માલિકિજ વાંચવા જોઈએ. માલિક સિવાય આ પત્ર વાચનારને સાત સમુદ્ર અને ચાર વેદની પ્રતિજ્ઞા છે તથા તે ઉપરાત પોતાના ધર્મને અર્ધ ભાલ હારે એમ કહેવાનો હેતુ છે

કેટલાક તેને બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વરના ચિન્હ ગણે છે. તેઓ કહે છે કે સાત સમુદ્ર, ચાર વેદ અને બે પાણુરૂપ આ લોક અને પરલોકમાં વધેલા ત્રણ દેવ (બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર) ની પ્રતીજ્ઞા છે, વળી પત્ર વાચનાર અન્ય પુરુષને સાત સમુદ્રને બદલે સમ લોક, અને ચારે દિશામાં અખંડ વ્યાપ્તમાન બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વરના સોગન છે. કેટલાક એમ જણાવે છે કે પત્ર વાંચનાર અન્ય પુરુષને ૦=ત્રિલોકમાં ૭-સાત સમુદ્રમાં, ૪-પૃથ્વીના ચારે છેડે, અરધો વસો ધર્મ હારવાના, અથવા તેમાં થતા પાપનો અરધો ભાગ પાપ લાગે એવા સોગન દઉં છું એવો ભાવાર્થ છે.

૭૪૥-૭૪૬

કેટલેક ઠેકાણે સાડી ચુવેતર પછી એક આનો અથવા બે આના કરવામાં આવે છે. તે ઉપરના અર્થમાં વધારો કરે છે આ

(૧૨)

ની તરીકે વધારેલો ભાગ સત્યના અશ બતાવે છે ઉપરની પ્રતિજ્ઞા સિવાય એક=એક આની અને બે=આની ભાગ પોતાનું સત્ય હારે એમ સમજવું જોઈએ

૪૨

દક્ષિણના લોકો બેતાળીશનો અક વાપરે છે તે પાઠીટ ઉપર મધ્યમા લખે છે. જો એ નિશાનીવાળો પત્ર હોય તો સરનામાવાળા શખસ સિવાય ધરનો માણસ પણ તેને વાચી શકતો નથી. દક્ષિણી લોકો તેને પ્રતિજ્ઞાના અકો માને છે તેઓ કહે છે કે માત્રિક વગર જે કોઈ આ પત્ર વાચે તેના માનુ તથા પિતૃ કૃણની એકવીશ એક-વીશ પેઢી નરક જાય '.

|||||

કેટલાક કાગળ બધ કર્યા પછી તેના સાધા ઉપર એવા લીટા કરે છે તે પણ માત્રિક વગર બીજાએ પત્ર ફાડવા નહિ એમ સૂચવે છે એને લસપદ કહે છે આપણા શરીરમા શ્વાસ્થોશ્વાસ ચાલે છે તેમા મોલ, સોલ એવા ઉચ્ચાર થાય છે તેની એ પ્રતિજ્ઞા છે એટલે માત્રિક વગર વાચનારને માથે આત્મહત્યા છે એમ કહેવાનો હેતુ છે ઇ.

૪૩

દક્ષિણી પત્રોના આરભમા એ નિશાન થાય છે તેને ચ દ્ર કહે છે તે દરેક શુભ પત્રોમા લખાય છે અને અશુભમા તે તથા ત્રી લખાતા નથી.

વેપારીઓ હુડીની પાછળ આવુ ચોકડુ દારે છે એનો હેતુ એવો છે કે હુડીમા લખેલી નાણાની કરમ ચોકસ જગોએ એટલે પેટીમા છે એમ સમજીને હુડી શિકારને

લખાણમાં માસ અને વાર લખવા વિષે

કાર્તિક—કારતક, માર્ગશિર્ષ—માગશર. પૌષ—પોષ, માઘ—મહા, ફાલ્ગુન—ફાગણ ચૈત્ર—ચૈત્ર, વૈશાખ—વૈશાખ, જ્યેષ્ઠ—જેઠ; અસાડ—અસાડ, શ્રાવણ—શ્રાવણ, ભાદ્રપદ—ભાદરવો, અશ્વિન—આસો; સોમવાર—સોમે; મંગળવાર—મામે, બુધવાર—બુધે, ગુરુવાર—ગરેઉ, શુક્રવાર—શુકરે, શનીવાર—શનેડે, રવીવાર—રવેઉ

‘ શ્રી ’ લખવા વિષે.

વેપારી વર્ગમા કાગળ લખતા શા શ્રી:૧ લખવામા આવે છે પરતુ તે કોને શા માટે લખવુ અને તે પ્રમાણે બીજાને લખાય કે નહિ અથવા તે કરતા વધારે કે કમી શ્રી ઓ લખાય છે કે નહિ તે જાણવું જોઈએ.

શા=શાહવટને, શ્રી=શક્તિ અને પ=પત્ર મહાભૂતમા રહેલો પ્રાણુ-મા કાયમ રાખો. અથવા શ્રી=શક્તિ લક્ષ્મીની કૃપાવડે, પ=પત્રમા તમારી શાહવટ કાયમ રહો અથવા શા=અવહારમા કે શા-હુકારીમા શ્રી=શોભા, પ—પાત્ર ગણી વધો. અથવા શાહવટવાળા શોભાયમ ન પંચો તુલ્ય, કે તેમાના તમે છો

હિંદી સંચકાર લખે છે કે ગગને ૧૦૮, વિદ્વાન બ્રાહ્મણને

(૧૪)

૭, ગુરુ વર્ગને ૬, વડીલ ઉપરી અથવા રક્ષકને ૫, શત્રુને ૪, મિત્રને ૩, સમાન સ્થિતિવાળાને અને સ્ત્રી, પુત્ર તથા સેવક વર્ગને ૧. શ્રી લખરી જોઈએ.

પત્રોમાં વપરાતા સંબંધ દર્શક શબ્દો.

સામાન્ય શબ્દો.

સ્વસ્તિ—કલ્યાણકારી (સ્થાનદર્શક વિશેષણ) ગામની પહેલા. લખવું શ્રી—સાર, શોભીતું, સ્વસ્તિના અર્થમાં વધારો કરે છે.

શુભસ્થાને—સારા સ્થાને—સારા સ્થળે, માલશુભ સ્થાને—ધણા સારા સ્થળે એ વિશેષણ અનુક્રમે કનિષ્ઠ અને વડીલના પત્રમાં ગામની આગળ લખાય તે

ઉપમાલાયક—ઉપમાને પાત્ર માલશુભસ્થાન પછી લખાયછે.

જોગ શ્રી—જોગ—એમને શ્રી—શોભાયમાન દાગળ લખનારના ગામની પહેલા લખાય તે એતાનશ્રી—ઉપર પ્રમાણે અર્થ અને હેતુ છે

વડીલને માટે વિશેષણો.

પૂજ્યારાવે—પૂજન અને આરાધન કરવા લાયક, માલશુભસ્થાનની પછી લખાય છે શુભોપમાનાયક—સારી ઉપમાઓને યોગ્ય છે—અનેક શુભોપમાલાયક—અનેક સારી ઉપમાઓને પાત્ર છે પૂજ્યારાવે પછી લખાય છે. ૧ સર્વોપમાલાયક—દેવ અથવા ધર્મ ગુરુના પત્રમાં લખાય છે. ૫૩ ગુરુધર્મ અથવા ૫૩ ગુણ સંપન્ન દેવના પત્રમાં જ લખવું ગુણા કૃત—ગુણોથી શોભાયમાન ઉત્તમોત્તમ—ઉત્તમમાં ઉત્તમ

૨. પૂજ્ય—પૂજવાલાયક, પૂજનિય—વંદન કરવા યોગ્ય, પૂજ્યમાન—પૂજન કરવા તથા માન આપવા યોગ્ય, પરમ પૂજ્ય—પૂજ્ય પુરૂષોમાં ઉત્તમ, પૂજ્યપાદ—ચરણ સેવવા લાયક, તીર્થરૂપ—પ્રત્યક્ષ તીર્થ છે; પિતાજીનેજ લખવું, તીર્થ સ્વરૂપ—તીર્થ જેવા. વંદન કરવાને પાત્ર. પિતાજી વગરના વડીલોને લખવું. શિરોમણી—માથાનું હત્ર, શાન્તિદેનારો, વિરાજમાન—શોભાયુક્ત છે. શુભેચ્છક—શુભ ઇચ્છનાર સાધારણ પ્રીતિવાળા કે મોટા માણસને લખવું. શેઠજી, શેઠજીશ્રી—ઉપરીને અથવા વેપારીને લખવું. નિધાન—ભંડાર. ગુણ નિધાન—ગુણનાભડાર. અગીકાર—કચ્છન કરવું, માન્ય રાખવું આસાંકિત—તાબેદાર. સેવક, દાસાનુદાસ, ચરણચરજ વગેરે આજ્ઞા ધારક કનિષ્ઠ કે સેવક વર્ગના નામની સાથે એ શબ્દો જોડાય છે.

શ્રીમંત અથવા રાજદરબારીને માટે શબ્દો.

શ્રીમન્—શ્રીમત્—શ્રીમત્—લક્ષ્મીવાન, ભાગ્યવાન શ્રીયુત—લક્ષ્મીથી ભરપુર, શોભાયુક્ત, શ્રીક્ત—પ્રતાપી. શ્રીમદ્—શોભાદાતા, ધનપતિ. મહાશ્રેષ્ઠ, મોટું મહાજન—સદ્ગૃહસ્થ સમર્થ, મોટા પુરૂષ, વણિક કે વેપારીને લખાય છે. જોગ—નાયક, ઘટે તેવા જેમકે ઉપમા જોગ મહારાજશ્રી—રાજાને લખવું મહાશય—મહદાશય યુક્ત, ઉદાર સ્વભાવવાળા, ગભીર ધર્મમૂર્તિ—ધર્મધુરધર

૧ વ્યાસ સ્તુતિ તરીકે પણ એ શબ્દ દુર્ગુણી માણસ માટે વાપરી શકાય છે ૨ સ્ત્રી પોતાના પતિને આ પાત્ર વિશેષણલખી શકે.

* મહાજનમા કેટલી નાત ગણવી જોઈએ, તેનું નિકાકરણ ગામવાર પંચોએ ઠરાવેલું હોય છે, પણ આ ઠેકાણે તે અર્થ નથી

—ધર્મની વૃદ્ધિકરનાર માન્યવર—માન દેવા બેગ, મહા પુરુષોને
 લખવું રાજરાજેશ્વર—રાજઓમા પરાક્રમી, રાજધિરાજ—રાજનો
 ઉપરી. સાપ્રત રાજને લખવું મહાપુરુષ સાધુ, માહાત્મા અને
 સંજ્ઞન પુરુષને લખવું અખડિત લક્ષ્મી અલકૃત—અખડિત લક્ષ્મી
 થી આભુષિત થયેલા શ્રીમત્ અને રાજને લખવું. પ્રતિપાલ
 —સામાને પાળનાર. પાલણુકતાને લખવું રા રા.—રાજ્યને મા-
 નીતા, પરાક્રમી. અધિકારી વર્ગ કે ગૃહસ્થને લખવું ગૌમાલ્ય
 પ્રતિપાલ—રાજ કે શ્રીમતને લખવું

દીકરા કે કનિષ્ઠ વર્ગને માટે શબ્દો.

ચિરંજીવ—ધણું જીવનાર, ભાઈ—માન વાચક શબ્દ, રાજેશ્રી
 માન—વાચકશબ્દ કનિષ્ઠ વર્ગને લખવું વિ*જયીભવ—તારો વિજય
 થાઓ પ્રાણથી અધિક પ્રિય—જીવ કરતા વધારે વહાલા પરમા-
 નદનાકદ—ધણા આનદના કળરૂપ નેત્રમણી—આખતી ડીઢી—હૈયાના
 હાર મનમુખવર્ધક—આ વિશેષણ પુત્રનેજ લખાય. શિષ્યવય—શિ-
 ષ્યોમા ઉત્તમ શિષ્યને લખવું કુવરજી—રાજ અને સદ્ગૃહસ્થના
 દીકરાને લખવું

સ્ત્રી વર્ગને માટે શબ્દો

મહાશયા—ગભાર, સદ્ગૃહસ્થની સ્ત્રીને લખવું શ્રીમતિ—ધન
 વાન, સારી બુદ્ધિ વાળી અખડ સૌભાગ્યવતી—નિરતર સૌભાગ્ય-
 વાળી, સધવા સ્ત્રીને લખવું ગગારૂપ—વિધવાને લખવું બહેન—
 બહેન કે દરેક પરસ્ત્રીના નામ સાથે લખવું સરન્વતિ રૂપ—
 રૂમારિકાને લખવું.

ગુજગતીમા તેને બદલ કેટલાક ચિરંજીવી ધાળી હજી એમ લખેછે.

પ્રાણુ ખ્યારી—પ્રાણુ કરતાં પ્રિય, પ્રિયતમા—વહાલી; ભાર્યા—
ગ્રી; મમપ્રણિત—મારી પરણેલી. ગૃહરક્ષક—ઘરને શોભાવનાર; પુણ્યા—
જ્યમાં ભાગ લેનારી, આ પાંચે વિશેષણ પોતાની સ્ત્રીને જ લખી
કાય

પતિને લખવાના શબ્દો.

મૂગટમણિ—મમ્તકને શોભાવનાર, શીરછત્ર—શાન્તિદાતા, પ્રિય-
મ—વહાલા. પતિરાજ—વરરાજા. આમિ—કંથ, સૌભાગ્યમિનોદક—
જળ તથા માછલાના સ્પર્શધની પેઠે સૌભાગ્યને રાખનારા, સૌભા-
ગ્યપ્રણુ—સૌભાગ્યના શણુગાર. સ્વધર્મ રક્ષક—મારા ધર્મનું રક્ષણ
રેનારા; ભર્તા—ભરણુ પોષણુ કરનારા. પ્રાણુનાથ, દેયાના દાર,
૧૦ આ વિશેષણો પોતાના પુરુષને જ લખાય.

મિત્રને માટે શબ્દો.

ભાઇજી—માનવાચક શબ્દ છે મોટા ભાઇને લખાય છે રા-
જેશ્રી—પરાક્રમી સ્નેહાભિલાષી—સ્નેહને ધમ્મજનારા દર્શનાતુર—મ-
ળવાને ઉત્સુક સ્નેહાકિત—સ્નેહને જાણનાર. સદાહેતુકારી—૧૮ શા-
ત રાખનારા સ્નેહાધિન—પ્રેમને તામે રહેનાર ચતુર સુજાણ—૨૦-
૧૨ અને સુચ. વિવેકસાગર—ધણી વિવેકી સુખદુખના વિભાગી—
સુખદુખમા શાન્તિ અને દિલાસાનું મ્યાન પરમાપ્રિય—ધણાજ વ-
લા. ૬૮૫૫૬

પરચુરણ શબ્દો.

કવિવર—કવીશ્વર—કવિઓમા કેદ, નવરઓમા ગસિક—અવિ-
ના નવરસને જાણનાર વાણીના વિદામી—મધુરવચન બોલનાર

વેદશાસ્ત્ર સંપન્ન—શાસ્ત્રીઓને, વેદ મૂર્તિ—વેદિયા કે બિશુકને લખવું. વિદ્યા વિનોદમાં રસિક—સશાસ્ત્ર ચર્ચા કરનારા; સમાજ જીવજીવિ—વિદ્યારૂપી અલંકાર ધરનારા, પ્રશંસાપાત્ર—વખાણવાલાયક. વિદ્વાનોને લખવું વેદાંતિ—વેદનામાર્ગને જાણનાર, નિરુપદી—કાષ્ઠની તખ્તી નહિ રાખનાર; વેદશાસ્ત્રવેતા—વેદનું તત્વ સમજનારા, એ વિશેષજ્ઞો વેદાંતિને લખવાં.

નમસ્કાર લખવા વિશે.

૧. નમસ્કાર એટલે નમવું. હું દેહાભિમાન મૂકીને દેહરૂપ દેવાલયમા રહેલા પ્રાણાત્માને નમન કરું છું. પરંતુ સર્વ જાતિમા એ શબ્દ વપરાતો નથી. ફક્ત બ્રાહ્મણની જાતિમાં વપરાય છે.

૨ વડીલો પ્રત્યે એટલે માહાત્મા, ગુરૂ, પિતાજી અને બ્રાહ્મણ વડીલો પ્રત્યે દંડવત્ શીરસોષ્ટામ દંડવત્ પ્રણામ, પાય લાગુ, પગે લાગાણુ, વગેરે વિવેકયુક્ત શબ્દો કનિષ્ઠ વર્ગ વાપરી શકે છે.

૩. પોતાથી ઉંચા દરજ્જાના પુરૂષો હોય તેમને પ્રણામ, વદન, મજરો, વગેરે ભક્તિ ભાવથી કનિષ્ઠ વર્ગ લખે છે.

૪ સમાન સ્થિતિવાળાને ૧ નમસ્કાર, ૨ જોગોપાળ, જોશ્રી-દ્રાણુ, ભગવતસ્મરણુ, ૩ જીહાર, ૪ રામ રામ, વગેરે લખાય છે.

૧ બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણને નમસ્કાર ૨ મેશ્રીવાણિયા મેત્રાવાણિયા કે વેપારીને જોગોપાળ ૩ શ્રાવક સન્નતિને કે વેપારીને જીહાર ૪. પટેલ, હિંદુ ધાત્રી મોત્રી, વગેરે કામ સન્નત અથવા વેપારી (બ્રાહ્મણ અને મુસલમાન પારસી કામ વગરના) ને રામ રામ કહે છે સન્નતના પત્રમા જે માણસ જે ધર્મનો કે પથનો હોય, તેને અનુસરીને નમસ્કાર લખવાનો વલિવટ છે ૫ મુસલમાન, વગેરે સધામ વાપરે છે.

૫. કનિષ્ઠ વર્ગને, આશીર્વાદ, ધર્મલાભ, કે કલ્યાણ લખે છે
 ૬ ત્યારે ધણાં નામ જોડી પત્ર લખ્યો હોય ત્યારે યથાયોગ્ય
 લખાય છે. કારણ કે એમાં કોઈ વડીલ, કોઈ સમાન, અને કોઈ
 કનિષ્ઠ હોય છે. માટે જેને તેને ઘટીત નમસ્કાર લખવા નિમિત્તે
 વ્યવહારમાં ધણા લોકો પત્ર લખે છે ત્યારે મુખ્ય માણસના નામની
 સાથેજ છોકરા ઈયાનાં નામ ચીતરે છે, અને તેમને લખનાર તરી-
 કેમાં પણ એમજ કરીને સરખી રીતે જોગોપાળ કે એવાજ કોઈ ન-
 મસ્કાર લખે છે. એ જોઈ ઠીકજ છે પણ તેમ નહિ કરતાં જેના
 ઉપર પત્ર લખવાનો છે તેને યોગ્ય હોય એવા નમસ્કાર લખે, અને
 પત્રની છેવટે છોકરાં ઈયા વગેરેની વાચતમાં લખે તો વધારે સારું
 ગણાય. નમસ્કારમાં દેવનું નામ લખવાથી સ્વધર્મ શ્રદ્ધાની નિશાની
 જણાય છે

વિજાતિને નમસ્કાર લખવા વિષે.

વણિકાદિ વર્ગ આદ્યજાતને પાય લાગુ અથવા દંડવત્ લખે છે;
 અને આદ્યજાતો તેમને આશીર્વાદ લખે છે મેશ્રીવણિયા જૈનને જોગો
 પાળ અને જૈન મેશ્રીને જુહાર લખે છે. આદ્યજાત, મેશ્રી કે જૈન
 વેપારી અરસપરસ જોગોપાળ કે જુહાર લખે છે પાટીદાર રજપુત,
 કાઠિયા, કણુખી, કોળી કે એવીજ જાતના લોકો અરસપરસ અન-
 વિજાતીન ગમ રામ કે પથાનુસાર નમસ્કાર લખે છે હિંદુ, મુસ-
 લમાન, કે પારસી અરસપરસ સલામ લખે છે

‘ જી ’ પ્રત્યય વિષે.

જાલુ માનવી ખાતર કેટલાક નામને છેડે ‘ જી ’ પ્રત્યય લગા-
 ડવામાં આવે છે જેમકે પિતાજી, માજી, ગુરુજી, ગુજરાતી વર્ગમાં

બહુધા શેઠને આજવા વડીલને પત્ર લખતા માન તરીકે જ લાપરે છે. જેમકે શેઠજી, ભાઈજી, સસરાજી, વહુવાર જ્યારે સમરપક્ષનાં માણસ સાથે વાત કરે છે, ત્યારે જેને સગાઈ સાથે જ ઉમેરે છે. જેમકે સાસુજી, દિરંચજી, જેઠજી, ભાઈજી, ભાભીજી, મામીજી ઇતર હિંદુસ્થાનના લોકો નામની અટક ખોલતા જ પ્રત્યય ઉમેરે છે. જેમ કે ગુરજી, પંડિતજી, ગોસાઈજી, લેયાજી ઇતર પારસી ગૃહસ્થોના ઠરેક નામને છેડે ' જી ' લગાડવામાં આવે છે. જેમકે જમસેદજી, દીનજી, પેન્તનજી. ઇતર

અટક લખવા વિષે.

માણસની જાત કે ધંધા રોજગારની ઉપર અટકનો આધાર ખોલવામાં છે. બ્રાહ્મણને મહારાજ, વાણિયાને શેઠ, ભાટિયાને ઠાકર (ઠા.) કણબીને પટેલ કે પાટીદાર (પા) રજપુતને ઠાકાર, કાગીને પગી કે પટેલ, મુસલમાનને મિયા, પારસીને શેઠ, અને અગ્રજને સાહેબ કહે છે.

ધંધા ઉપરથી થએલી અટકો.

સરાફ કે નાણાવટીને પરીખ, કાપડિયાને દોશીવાણિયા, દાણા વેચનારને કણિયા કે ફડિયા, હીરામોતી વેચનારને ઝવેરી, ગાઠનારને પટવા, દાગીના ઘડનારને સોની, જડનારને જડિયા, ધરાણાનો ટંક કાઢનારને ચોકસી, પરચુરણ દવા તથા કરિયાણાં વગેરે ચીજો વેચનારને ગાધી, મુગધીદાર પદાર્થ વેચનારને સરૈયો, દવા કરનારને વૈદ્ય, વકીલાત કરનારને વકીલ, સીધુસામન વેચનારને નેમ્લી કે મોદી, શાક વેચનારને કાઠિયા, સૂતર વેચનાર કે કતાવનારને મુત-

રિયા, ભૂમડાં વણનારને વણકર, મિઠાઇ વેચનારને કંઠાઇ કે સુખ-
ડિયા, ધાતુના વાસણ કરનારને કે વેચનારને કંસારા, બાઘણમાં ગોર,
પંડ્યા, ત્રવાડી, ભની, દવે, શુક્લ, ભટ, અધ્યાર, વગેરે અટકાહોયછે.

સરકારી નોકરોને રાજેશ્રી (રા.) અને રાજ્યમાન્ય રાજેશ્રી
(રા. રા.) લખાય છે. વળી સરકારે આપેલા ઈક્તકામો જે. પી.
(જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ) કૌન્સિલના મેમ્બરોને ઓનરેબલ; હંચા
નોકરો હિંદુ હોય તો રાવસાહેબ, રાવળહાદુર અને પારસી મુસલ-
માન હોય તો ખાનસાહેબ, ખાનખાદાદુર લખાય છે.

કુશળતા લખવાના પ્રકારો.

૧ અત્રે અમુક દેવની કૃપાથી કુશળતા છે દરેગેજ આપની
કુશળતા સાંભળવાથી પરમ મંગળ રૂપ મુખમય કૃણ મળશે, અને
દુઃખદાયક ચિન્તાનો નાશ થશે ૨ અહીં તો કુશળ વધતું જાય
છે. ૩ અહીં સર્વ પ્રકારે સુખમા છીએ આપના મુખની વૃદ્ધિ
જોવાને આતુરતા છું. ૪ અત્રે કુશળતા છે તમારા સમાચાર જ-
ણાવશે ૬ સર્વ મડળી સુખરૂપ છે ૪ આપના સમાચારની રાદ
જોઈએ છીએ ૭ દર્શનની અપેક્ષા હતી, તે પત્રદ્વારે પૂરી પડી છે
૮ સૌ સુખી છે. તમારા પત્રથી મળ્યા જેટલો આનંદ થયો, નિર-
તર એવી રીતે લખતા રહેજો ૯ ઘણે દિવસે અણુધાર્યે પત્ર મળે-
વાથી સાનંદાશ્ચર્ય પામ્યો છું પ્રસંગોપાત પત્રલખવા તમ્હી લેશો, વગેરે.

ઠપકા લખવાના પ્રકારો.

૧ તમારા તરફથી વનશ્યામરૂપી પત્ર નથી, તેથી મનઝી
મયુરને એન પડતુ નથી.

૨ ભક્તિભાવે નિરંતર તમારું રટણ કરાં છું, તમે મને વિસરી ગયાહો એવું જણાય છે, કેમકે પત્રદ્વારે દર્શન થતા નથી.

૩ આપનો પ્રીતિવર્ધક દૂત નહિં જણાવાથી મારું અંતઃકરણ ચિન્તાગુર રહે છે માટે કામળ કરવડે પત્ર લખવાનો શ્રમ લેશો.

૪ પત્રવડે દૂરના માણસનો મેળાપ થાય છે. પણ તે વાત તમને ગમતી નહિ હોય. માટે પત્રવ્યવહાર રાખતા નહિ હો.

૫ વિયોગનું દુઃખ પત્રથી શાન્ત થાય છે. માટે તમે અમૃત-મય પત્ર સત્વર મોકલશોજ.

૬. જે સ્નેહ અને સુખનો પ્રકાશ કરનાર પત્ર નહિ લખે, તો મન વ્યગ્ર રહેશે, અને કામ કરવું સજશે નહિ.

૭ તમારી સુખાકારીના પત્ર વિના હું ધનની, રાજ્યની કે મહિમ્મની પણ ઇચ્છા કરતો નથી.

૮ મેં તો તમને ઘણા પત્રો લખ્યા, પણ તમે તો એકે પત્ર લખતાજ નથી.

૯ તમે પડે કેમ પત્ર લખતા નથી ? એવું કામ જ્વલે કરવા માં વધારે લાભ છે.

૧૦ તમે ઘણા કામગીરા માણસ છો, એટલે કામગીરા ચાર અક્ષર પાડવા જોગ પણ અવકાશ નહિ હોય.

૧૧ પ્રત્યુત્તર લખવાથી પણ સજ્જન દુર્ગમ પરખાય છે

૧૨ જ્વાળને માટે ટિકિટ મૂકવાની જરૂર નહોતી.

૧૩ જ્યારે પત્ર ન આવે ત્યારે હેતુ લાવ કેટલો છે તે સમજાય છે.

૧૪ જરૂરને પ્રસંગે તો પત્ર લખવો જોઈએ, નહિ તો કોમલ થાય છે.

૧૫ પત્રવ્યવહારથી હેતુ ભાવ વધે છે. ૧૬ દુનિયાનો છેડો ચર છે માટે તેની સંભાળ લેવી જોઈએ. ૧૭ તમે કાગળ લખવા-મા વાર કરો એવા નથી, પણ જોઈતા સાધનની ન્યુનતાને કીધે તમે પત્ર લખવામાં ટીક કરતા હશો. ૧૮ કાગળ લખવામાં પણ કરકસર કરવી જોઈએ; કેમકે ઘરમાં મુડી વધારવા જેવો ખીન્ત માર્ગ નથી ! ૧૯ અમારો તો તમારા ઉપર એક સરખો ભાર છે, પણ તમને અમારા જેવા ઉપર પત્ર લખવામાં હલકાઈ જણાતી હોય તો ખેર ! ૨૦ તમને આ લખવું 'ઘટતું' નહોતું. ૨૧ હવેકું માણસ આખરે પોતાની જાત ઉપર જાય છે ! તેને શેઠની શિખા-મણુ ઝાપા સુધી પહોંચે છે. હવેથી ચિવટ નહિ રાખશો, તો દુખો થશે. ૨૨ હમેશા કાગળ લખવાની જરૂર નથી, પરંતુ વખત આવે આજસ કરવું નહિ. ૨૩ બીડ પડે ત્યારે માણસની જરૂર હોય છે, તેમ છતાં અમને કશું જણાવતા નથી, તે કેવી શરમની વાત છે ? જેમ પત્રવ્યવહાર વધારે હોય, તેમ પ્રીતિ ગાઢી જણાય છે.

જવાબ વાળવાના પ્રકાર.

૧. લખેલી વાતની તપાસ કરવામાં રોકાવાથી જવાબ આપતા વાર થઈ છે. ૨ પત્ર આપ્યો ત્યારે પરમામ હતો. ૩ અમુક મદવાડ કે કામની બાબતે લીધે મોકુફ થયું છે. ૪ સરનામું વિસરી ગયા માટે જવાબ વળાયો નહીં. ૫ નિરંતર તમારો પત્ર આનંદદાયક થઈ પડે છે. ૬ હું લખું છું ખરો પણ તમારા જેવી મારા પત્રમાં ખુબી આવતી નથી, માટે નિરસ પત્ર મોકલતાં શરમાઉં છું; અને લખેલો હોય તે ફાડી નાંખું છું. ૭ હું જવાબ વાળવામાં ઘણો આ-ગસુ છું ૮ તમારી લખેલી વાત સમજાઈ નહિ, માટે ઉત્તર ન

પત્ર લખનારને સૂચના.

૧. જેમને પત્ર લખવાનો હોય તેમને લખવા લાયક ઉપા-
માઓ વિચારી જવી.

૨. જ્યારે વડીલ અથવા ખરોખરિયાને પત્ર લખવો હોય ત્યારે
તેમના માનાર્થે આપ સર્વનામ વાપરવું.

૩. કનિષ્ઠ વર્ગને લખતા તુ ને બદલે તમે સર્વનામ વાપરવું.

૩. બ. દરેક પત્રમા ક્રમવાર સમાચાર લખવા.

૪. હકીકત શરૂ કરતા પહેલા અપરન્યતે બદલે ઉપરન્ય અથવા
ઉત્પરન્ય લખે છે, અને વાંચનાર તેવુંજ વાંચે છે પરંતુ ખરો
શબ્દ અપરન્ય છે. કેટલાક તેને બદલે જત શબ્દ મૂકે છે એ બન્ને
શબ્દોનો અર્થ બીજું થાય છે.

લખ્યો ૯ મારા માટે શ્રમ વેઠીને જણુશ મોકલી, તેથી આપનો
આભાર થયો છે. આ તરફની કોઈ વાર તો મેંવા ચાકરી લખશે
જ ૧૦ વાંચી સમાચાર જણ્યા છે. લખો છો તે ઠીક છે. ૪૦૪૦

૫ થોડા લખાણમા ઘણી મતલબ સમાવવી. મુદ્દા વગરનું
નિરૂપણગી અને લાભું લખાણ ન કરવું, સમજી પુરૂષો એવું લખ-
નારની મૂર્ખાઈ પર હસે છે, અને લખેલો પત્ર વાચતા કંટાળે છે.
લખનારની લાયકી વિષે તોલ થાય છે, માટે પૂર્ણ વિચારથી તે કામ કરવું.

૬ લખેલી હકીકત એવડાય નહિ તેને માટે સાવધ રહેવું

૭ દરેક વાક્યની શરૂઆતમાં વાર વાર નિરૂપણગી શબ્દ મૂકવા
નહિ, કેટલાક દરેક વાક્યારંભે બીજું શેઠજીને માલમ થાયજે, અથવા
બીજું ભાઈજીને માલમ થાય જે એમ લખ્યાં કરે છે, એવું લખ-
વાથી વાક્યનો હેતુ વધતો નથી, તેમ લખવામા ન આવે તો અપ-

(૨૫)

માનકારક ગણાતુ નથી; માત્ર ગાદરિયા પ્રવાહની પેઠે દેખાદેખી એનો પ્રચાર વધી પડ્યો છે, તે અટકાવવો જોઈએ.

૮. દરેક વાક્યને અંતે ઘટતા વિરામ ચિન્હો વાપરવાં જોઈએ.

૯. પત્રની લખાવટમાં રમુજ ભાષા વાપરવી, અને અર્થની સમાચાર સારા અક્ષરે એવી સુવ્યવસ્થાથી લખવા કે કાઢીપણ માણસ એ વિષે ટીકા કરી શકે નહિ,

૧૦, સ્વેચ્છાથી કે શિખવણીથી પત્રમાં કેવળ નકામી, કુભાષણ ભરેલી, નિંદાયુક્ત ખનાવટી કે શક ભરેલી વાતો ન લખી જોઓ એવા લખાણથી દૂર રહે છે તેઓ પોતાનું વધારે વજન પાડી શકે છે

૧૧ લખાણની હકીકત પર વિચાર કરી નાના મોટા કદનો કાગળ લેવો. કેટલાક તેનો વિચાર કર્યા વગર કાગળ લે છે પછી અને બાબુએ એટલું બધું ખીચોખીચ તખી વાગે છે કે તે વાચતા કંટાળોજ આવે કેટલાક વાંચનાર એવા કાગળો વાચતા નથી પણ તરત કચરાની ટોપલીને સ્વાધીન કરે છે માટે કાગળ કરતા સમાચાર વધી પડે તેમ હોય તો પહેલેથી જોઈએ તેવડો તે લેવો, અને પાછળથી વધારે હકીકત લખવાની જરૂર પડે તો નવીન કાગળમાં બાકીના સમાચાર લખવા, પણ કરકસર કરી માન ગુમાવવું નહિ

૧૨ દેશાવરનો સંબંધ માત્ર પત્રની પતીજ ઉપર ચાલે છે. આગસથી લખવા લાયક જવાબ મુક્તથી રાખવો નહિ જે માણસ જવાબ આપવામાં આગંસ કરે છે તે પોતાના વ્યવહારમાં નહિ ધારેલી આદતમાં આવી પડે છે.

૧૩, નિરંતર આશરે પડતો પ્રત્યુત્તર ન આપવો, પત્રનો

જવાબ વાળતાં આવેલા પત્ર કને રાખવા, અને તે જોઈને ખુલાસા આપવા. જોયાવિના લખનાર અગત્યની વાત જૂલે છે અને નિરૂપ-યોગી સમાચાર લખી નાખે છે.

૧૪ શાન્તપણે દરેક પત્ર લખવો. બાઈ કરીને લખવા જતાં જોઈતો ખુલાસો આપવો રહી જશે, આથવા એકને બદલે ખીજાને લખી દેવાશે.

૧૫, શીકા, બારીક, ગુન્યવણુ લેરેલા, 'દ્વીરૂપે' વપરાતા, ને અશુદ્ધ અક્ષર નહીં લખવા. કેમકે લણી મુશીબતે એવા પત્રો વાચી શકાય છે. અને અનુભવ રહિત પુરૂષો વખતે વિવાહની - વરશી કરી નાંખે છે.

૧૬. લખતી વખતે એવા અંદાજમાં ઠલમ રાખરી જોઈએ કે તેમાં વિશેષ શાહી આવે નહીં અને લખાણમાં ડપકા પડે નહિ. લેખકનું પ્રથમ લક્ષણ એ છે કે સુખડતાઈ વાપરવી જોઈએ.

---

૧. બે રૂપમા વપરાતા જેમકે “ પ ” અને “ વ ” પરખાય નહિ. * જોડિયા અક્ષર. એક વણીકે લખ્યું હતું કે કાકા અજમેર ગય્યા છે. આ પત્ર વાચનારે એવી રીતે વાંચ્યો કે કાકા આજ મરી ગયા છે. પણ વાસ્તવીક રીતે કાકા અજમેર ગયા છે એવો હેતુ હતો. તેને બદલે એ રીતે વાચવાથી એ પુરૂષની ઉત્તરક્રિયા થઈ. વળી એક વેપારીના નામા વિષે કહેવામાં આવે છે કે અજમેર ટપર પદચમ્પ હસ ગરા ગપર બખતજ દન એટલે હીંગ, મરી, ટોપર અખાત્રીજ ઉપર ચોખાપાલી બે હસ્તે ગોર ચોપાળ એમ મૂળ લખ્યું હતું; પરંતુ માહિતગાર માણસ વગર કોઈ પણ માણસથી એ નામું બેસાડી શકાયુ નહીં.

૧૭. બગડેલા અક્ષરો ચાકુવડે ખોતરવા કરતાં છેડીને બીજા લખવા. ફટનાક ચપ્પુ વડે ખોતરીને બીજા શબ્દો લખવા પ્રયત્ન કરે છે, પરંતુ એ કામ ધણું જોખમ ભરેલું છે. કીમતી પત્રોમાં એવું કરનારને ભારે હાનીમાં કસાવાનો ભય રહે છે.

૧૮. પત્ર વાચતાં ઉતાવળા ન થવું આપણા લોકો લખાણમાં વિરામ ચિન્હ વાપરતા નથી તેથી ઉતાવળે વાચવા જતાં લખેલો હેતુ પસંદગી જવાનો મજાવ રહે છે માટે નિશ્ચિન્ત થઈને તે વાચવા જોઈએ.

૧૯. લેખકે પત્ર લખતા ઉતાવળા ન થવું. લખાણની લીટી-ઓ સરખી દોરવી, અને સફાઈબધ અક્ષર લખવા તરફ કાળજી રાખવી.

૨૦. ઉપયોગી ફસ્તાવેજની નકલ અથવા દાખલો રાખવામાં બેકાળજી ન કરવી. એવી વાતમાં લીધે કરવાથી પ્રસંગોપાત દૃષ્ટ ભોગવવું પડે છે.

૨૧. જ્યારે કોઈ સાથે ઉપયોગી રકમો, કુડીઓ કે બીજી જથ્થો મોકલી આપવામાં આવે ત્યારે પત્રમાં સંપૂર્ણ, વિગત લખવી. મોઢમ લખવું નહિ.

૨૨. પત્રમાં રકમનો આકડો લખતાં એ કે બાધવા જ જોઈએ.

૨૩. મોટા પુરવંતી માદગી અથવા કુશળતા પૂછી હોય તો ઉભયતાના શત્રુની હાલતનું વર્ણન લખવું મતલબકે અધિકારિક ભાષા વાપરવી.

૨૪ પત્ર લખવામાં ચાર સાધન જોઈએ ૧ સારી કલમ. ૨ સારી શાદી ૩ સરસ ઠાગળ. ૪ ઉત્તમ લેખક. પહેલાં ત્રણ સાધન

(૨૬)

સહિયથી મળી શકે છે, પરંતુ ચોથું સાધન એકદમ મળતું દુર્લભ હોય છે.

૨૫. બનતા સુધી પત્રને પકડવા જોગ ડાબી બાજુએ એક સરખી જગો ખાલી રહે તેમ કરવું. તે માટે સરકારી લખાણોના પત્રોમાં સળ પાડવામા આવે છે. વ્યવહારીક પત્રોમા પણ સળ રાખી લખાણ કરવામા આવે તો મુદ્દાના પત્રો ચોપડીના આકારમાં બાંધી રાખવા ઠીક પડે.

૨૬. એમ કરતા વધારે સ્થળના લોકો સાથે પત્રનો સબધ હોય તો ગામવાર પત્ર એક જથ્થે રાખવા. એ વ્યવસ્થાથી જોઈતા પત્ર સહેલથી તૂર્ત હાથ લાગશે.

૨૭, પત્રમા ધ્યાન આપવા જોગ સમાચાર નીચેલીટી દોરવી. અથવા વાચનારનુ તૂર્ત ધ્યાન ખેંચવા માટે ‘ તાતીદે ’ કે ‘ જરૂરી ’ એવા શબ્દો વાપરવા એવા પત્રોપર વાચનારે પણ ધ્યાન આપવામા ઠીક કરવી નહિ.

૨૮ સંકેતથી પત્રવ્યવહાર નમે એવુ પણ કરવાની જરૂર છે અતિ ગુપ્ત સમાચાર લખતા એવા મ કેતનો ઉપયોગ કરવો કે માત્ર વાચનાર જ તે સમજી શકે ખુબી રીતે ગુપ્ત સમાચાર લખવામાં મક્કા મંકટ ભોગવવુ પડે છે.

૨૯. હરકોઈ પત્ર પૂરો થાય એટલે એકવાર વાચી જવાની ટેવ રાખવી જોઈએ એમ કરવામાં પ્રણુ દિત સમાચલુ છે.

---

* કેટલાક સંકેતથી ન લખતા કુગળી અથવા લીલુના રસથી, દૂધથી કે આંકડાના દૂધથી છાના કાગળો લખે છે એવા પત્ર અગ્નિના તપે ધસ્તા વચ્ચાય છે.

(૨૪)

૩૦. જ્યારે પત્ર રવાને કરે ત્યારે તેનું વજન ફરી જોજો. સફેદ સામ વજન વધી પડે ત્યારે ખરચની ફરફસર ખાતર પત્રને કાતરી એાધુ વજન કરવા ઇચ્છા કરનાનહિ. એમ કરવા જતાં પત્ર ખેડાળ થાય છે અને આપણી સભ્યતામાં ખામી જણાય છે માટે તેને બદલે ટિકિટ ખરચ વધારે કરવો પડે તો શીકર નહિ.

૩૧ પત્રનું સરનામું ચાલતા પત્રપરજ કરવું હોય તો મથાળાની તરફ ચાર આગળ જગો ખાલી ગખીને પત્ર લખવાની શરૂઆત કરવી. અને તે એવી રીતે ખીડીને વાળવો કે તેને ફાડતા લખેલો ભાગ ફાટવા જેવો પ્રસંગ ન આવે.

૩૨ વંપારીઓ પત્રની નીચલી ખામૂએ ફેરી જગા રાખતા નથી પણ તે રાખી જોઇએ. વરચીકી કહે છે કે નીચેના ભાગમાં પણ નિદાન એક આંગળ જગો ફેરી રાખવી. હિંદી ગ્રંથકર તે સાથે એક મત ધર્મ જણાવે છે કે ફેટનાક રાજમ્યાનમાં તે ચાલે છે અને ખુશમિજાજ તથા મુખારકપણની એ નીશાની છે

સરનામું લખવા વિષે.

૧ સરનામા ફાટે નહિ એવા મજબુત ફેરા કાગળનું પાકીટ કરવું જોઇએ પણ આપણા લોકોની અસનની ડી નો એવી છે કે જન્મેતગીની પેડે, પત્રને ગોળાકાળ વાળીને તે ખીડવો જોઇએ

૨ સાધારણ એટલે ખીજઓ વાચી શકે તેવો પત્ર હોય અને ગુલ હોય તો સરનામા ઉપર પત્ર શુભ છે એમ લખવું અશુભ હોય ના પત્ર અશુભ છે એમ જણાવવું ને ગુલ પત્ર હોય તો સરનામા ઉપર અથવા તેની પાછળ મોટા અક્ષરે ૭કા—, નો

(૩૦)

*અંક લખવો. આ અંકની વાત જાણ બહાર હોવાથી કેટલાક પાકીટના સાંધાઓ ઉપર પાણુના આંકા પણ કરે છે. મંપને ઇચ્છનારે એવી નિશાનીવાળા પત્રો પોતાના હોય તોજ ફેડીને વાચવા જોઈએ.

૩. અપૂર્ણ અને સમજ નહિ પડે એવું સરનામું લખવાથી પત્ર પહોંચતાં વાર થાય છે, માટે નિરંતર પૂરા પત્ર સાથે સાફ અક્ષરે ધણીનું નામ ઠામ, લખવું જોઈએ, જેમકે

(પોષ્ટ કાર્ડ ઉપર)

રા રા મોહનલાલ અમૃતલાલ આધી.

ટીબરવા.

પોષ્ટ સીનોર થઈને

(કવર ઉપર.)

શુભ છે.

પોષ્ટપેડ.

ડી.ગક. ૩

શ્રીમંત નગર ગેઠ મગનભાઈ પુરપોતમભાઈ,

૬ માળો નં. ૨૧૦ વિઠ્ઠલવાડી—કાલ્યાણેવીરોડ,

૨

મુબાઈ

અશુભ છે, અથવા કપડાં ઉતારીને વાખમને

ત્રવાડી મળીશ મયારામ

વળા.

* જોનં આ વાતની ગમ નથી તેઓ એવા પત્રના સરનામા ઉપર લખે છે કે માલિકને લાથો લાથ પડ્યા, અથવા માનિક શિવાય ખીજતએ ફોડવો નહિ '.

*શુકપોષ્ટ તોલા.

ટિકિટ રૂ.

રા. રા. પ્રાણજીવન તુળજીરામ દેસાઈ

રૂઝ માસ્તર—મુ. રાંદેર.

ભરૂચથી. કે. લ. શાહ. } જ. સુરત

સરકારી લખોટાનું સરનામું.

જાવક નંબર.

ફક્ત અમુકના કામ આવત

મહેશ્વણ રાવ સાહેબ મામલતદાર સાહેબ

તાલુકે માડવી.

જ-સુરત

૪. ટિકિટ વગરના (નોટપેડ) પત્ર વહેલા પહોંચે છે, અને ટિકિટવાળા (પેડ) પત્રો મોડા પહોંચે છે એમ ન સમજવું જો તમે કરકસરનો નિયમ સમજતા હો તો નોટપેડ પત્ર લખીને પોતાના સંબંધીને નાહક વધારે ખર્ચમા ઉતારતા નહિ

૫ નાના ગામડાના પત્રો પહોંચાડવાને પણ સરકાર કાળજી રાખે છે પરંતુ જ્યારે તમે તે ગામના પત્રો ચોક્કસ પોષ્ટ મારફતે પહોંચવાનું નથી લખતા ત્યારે મુદતસર તે પત્ર પહોંચી શકતા નથી, માટે નાના ગામે જનારા કાગળોના સરનામે તેનો ઓછો અથવા

• શુકપોષ્ટ પાકીટના બંને મો ખુલા નાખવા પાકીટ ઉપર ' અરજી ' એમ લખવું.

તેમ નહિ તો મુખ્યત્વે કરીને કામળ પહોંચાડનારી પોષ્ટનું નામ જણાવતા રહેવું જોઈએ. જેમકે, મુકામ પડાળ-ઠાસરે થઈને.

૬. એકના કાગળમાં ખીજનો પત્ર ખીકવો પડે તો ખીજના પત્રપર જણાવે તો અંક લખવો નહિ. એકની અન્દર ખીજનો પત્ર છે એવી ખખર પોસ્ટ ખાતાને થશે તો તે એ પત્રને નોટપેડ રજીસ્ટર ખેંચીમાં મોકલશે, તેથી પત્ર લેનારને ચાર આના નુકશાન ખમવું પડશે માટે તમે એવો વિવેક વાપરશો મા.

૭. બધા પત્રોના પાકીટપર સરનામાં કરવાં હોય તો પ્રત્યેક પત્રનું નામ જોઈ જોઈને પાકીટનાં સરનામાં કરતા જવું.

૮. પોષ્ટમા રવાને કરવા જોગ પત્રોપર દર એક તોલે અર્ધા આનાની ટિકિટ ચોઢવી એક તોલ્લાથી દસ તોલ્લા સુધી એક આનાની ટીકીટ ચોઢવી. તે ઉપરાંત દર દસ દસ તોલ્લા સુધી એક એક આનાની વધારે ટીકીટ ચોડવી. પણ બુકપોષ્ટ પાકિટ હોય તો દર ૧૦ તોલે ૧૧ આનાની ટિકિટ ચોઢવી.

૯. માઠો ખખરના કાગળોને સરનામે મોટા અક્ષરે ' પત્ર અશુભ છે કે ' લગડા ઉતારીને વાચન ' એમ લખવા ચુકવું નહિ. જો પત્રમા કેટલાક સમાચાર લખ્યા પછી એ ખાખત લખવી હોય તો એ લીટીઓ ફોરી પ્રથમ ઉપરનું વાક્ય લખીને લખવા જોગ માઠા સમાચાર લખવા ખાકીના પત્રો પર શુભ છે એમ નહિ લખાય તો ચાલશે.

પટ્ટ પત્ર વાંચવા વિષે.

૧. અક્ષર ઉપરથી પત્ર લખનારને ઓળખી કાઢવું જોઈએ.

૨. ક્યાંથી ક્યારનો રત્તા : થયેલો પત્ર આજ મળે છે, તે પાકીટની જાપ જોવાથી સમજશે અને તે મોડો પહોંચ્યો હશે, તો

લખીને રવાના કરવામાં વાર થવાથી, પોષ્ટ ખાતાની ગફતતથી, કે સરનામામા ફેર પડવાથી મોડો આવ્યો તેનું કારણ સમજશે, અને જરૂર હોય તો તેને માટે પોષ્ટના અધિકારીને પૂછવું કે ખીજી યોગ્ય ઉપાય લેવા.

૩. પત્ર મળતાજ તેના સરનામે અથવા માહેલી બાબુના મથાળે જોવું, કે કેવા સમાચારનો આ પત્ર છે શુભ હોય તો તુરત વાંચવો, અને અશુભ હોય તો કપડા ઉતારીને વાંચવો.

૪ હજાર કામ છોડીને આવેલો પત્ર ચિંતરતાથી વાંચી લેવો

૫ ટપાલની છાપ ફાટે નહિ, તેમ પત્ર ફેડવો જોઈએ.

૬ રસ્તે ચાલતા મળેલા પત્રો ફેડીને વાંચવા નહિ

૭ જ્યાં સુધી આવેલો પત્ર એકવાર પોતે અથઘતિ વાંચી નંત્યો ન હોય, ત્યાંથી ખીજને પત્ર વાંચવા આપવો નહી તેમજ ખીજને વાંચી સભળાવવો પણ નહિ

૮ આપણા પત્રમા ખીજનો પત્ર હોય તો બનતાં સુધી તૂર્તા તૂર્ત જોને તેને પહોચાડવો તેવો પત્ર વાંચવો નહિ. કેમકે તેથી વિશ્વાસઘાત કર્યો ગણાય છે

૯ વાંચીને ફાડી નાખવા લાયક પત્રો ખીજને હાથ ન જવા જોઈએ જો તેને ફાડી નાખવામા આવે તો તેથી એવી ઝીણી ઝીણી કરચ્યા કરી નાખવી કે કોઈ તેને ભેગા કરી મળના આકરમા ગોઠી શકે નહિ બનતા સુધી એવા પત્રો ફાડીને જળમા પધરાવવા

૧૦ વાંચતી વખતે લખાવટપર ઘણું લક્ષ આપવું જોઈએ કારણ નાપસંદ હોય અથવા લખનાર કાચો હોય તો પત્ર લખવાને

હેતુ સમજતાં ધણી વાર લાગે છે માટે એવા પત્રોનું એક કરતાં વધારે વાર અવલોકન કરવું જોઈએ.

૧૧. વધામણીના પત્રો વાંચી હર્ષ ધેલા ન થવું. તેમજ શોક ઉત્પન્ન થવા જેવી વાત હોય તો વાચીને ગમગીનીમાં ન પડતાં ધીરજ રાખવી.

૧૨. વાંચેલા પત્રો એવી વ્યવસ્થાથી મૂકવા જોઈએ કે જરૂર પડે હાથ લાગી શકે.

જ. ચિઠ્ઠીઓના નમુના.

સાધારણ ચિઠ્ઠીઓ—શિક્ષકને ચિઠ્ઠી.

માસ્તર જુનીલાલને માલમ થાય જે ચિ. ન્હાનાલાલ આક તથા પાઠ ભણી ગયો છે સંવત્ ૧૯૫૮ ના કારતક વદ ૩ વાર ગરેઉ.

લી. ત્રજભૂખણદાસ હરિદાસ.

શીરછત્ર વિદ્યાગુરુ દામોદરદાસ અમથાભાઈ—

વિ. કે આજ મારા પિતાજી સાથે મંદિરે જવાનું છે, માટે મારી રજા પૂરશે એવી આશા છે તા. ૬—૪—૦૨. લી. શ્રેવક ઈચ્છાશકર પ્રભાશકરના પ્રણામ.

મિત્ર ઉપરનાં ચિઠ્ઠી.

પરમપ્રિય ભાઈ શ્રી ગવરીશકર પ્રભાશકર.

વિ. વિ કેટલીક અગત્યની વાતમા તમારી સલાહ લેવાની છે. માટે તમે સાંજે છ વાગે તારકેશ્વરના ખગીયામા જરૂર આવવાનું કરશો. સં ૧૯૫૮ ના કારતક વદ ૮ વાર ભોમ લી દત્તમુખ-રામના જોગોપાળ.

(૪૫)

તાબાના માણસપર ચિઠી.

રા. લાઈ જનલાલ—

આજ સવારે તમને મેં જે ‘ સંગીતાનુભવ ’ નામે ગાયનની ચોપડી વિષે વાત કહી હતી તે હું વાંચી ગયો છું; ને મેં કેટલીક ખાખતો લખીને પ્રો. મૌલ્યાબક્ષ તરફ મોકલી છે, માટે તમે તેમને મળજો અને મારા લખેલા મુદ્દા ઉપર સરત રાખી જરૂરી ફેરફાર કરી ચોપડી છપાવવા લાયક તૈયાર કરી આપવી. પાચસાત દિવસમાં કામ પૂરું થાય એમ ઇચ્છુ છું માટે તમે તેમને તૂર્ત મળજો. તા. ૧૨-૩-૦૨ ને વાર ભોમે.

તા. ૬.

હરગોવિંદ.

સીતાર સંબંધી એક ખીન્નુ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે તેની ભૂત્ર સુધારવાની છે, માટે તે પણ સુધારી આપશો. તા સદર.

હ. ૬.

કામકાજની ચિઠીઓ.

દોશી અમૃતલાલ ગોવરધન, જન અમદાવાદી ધોતીનેટો બેગજ દશવાર માલ શિકાર જોધને જગડ આપને સં. ૧૯૫૭ ના ભાદરવા વદ ૧૪ ને વાર શુક્ર લી. દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલ

મોદી ભૂખણ હરિવંશજી.

જન હરિભક્તિના સદાવત ખાતે સીધા ૪ ચાર આવજો મં. ૧૯૫૭ ના આસો સુદ ૧૫ રવેઉ મગનલાલ હરિભાઈ

નાણા સંબંધી ચિઠીઓ. (૩૬૩.)

૫મી પ્રાણુલાલ લાલજી—જન લાઈ કેશવલાલ લાનુલાઈને ૩.

૧૨૫(અઢે સવાસો અમારે ખાને લખીને આપજો સં ૧૯
ના કારતગ સુદ ૫ ને વાર સોમે દા શાહ ચુનીલાલ લલુભાઇ.

પરી શામળભાઈ નથુભાઈ-જોગ લી. પરી. ઝવેરચંદ લઠ
ચંદ જત ૩. ૫૦૧) પાચસેં એક પરી હરિભાઈ ભક્તિદાસની દુ
આજની મિતિના અમારા ખાતે જમા કરાવજો. સં. ૧૯૪૯
કારતગ સુદ ૧૫ ને વાર શુકરે દા. પરી કેશવલાલ પરમાનંદ

૪ કુશળતાના પત્રો—પિતાજી ઉપર પત્ર.

• સ્વસ્તિ શ્રી દેવગઢ ખારીઆ મહાશુભસ્થાને પૂજ્યારાધે શુ
પમા લાયક શીરછત્ર તીર્થંકૃપ શ્રી ૫ પિતાજી ગાંધી અમૃત
વખતચંદ સેવામા કલકતેથી લી. x સેવક મોહનલાલ અમૃતલા
પ્રણામ અંગીકાર કરશે વિનતિ કે આપની કૃપાવડે કુશળ
નિરતર પત્રદ્વારે સેવકની સલાહ લેશે. આપની અમૂલ્ય શિખ
છોનો પ્રમગોપાત્ ઘટતો ઉપયોગ કર છુ, લાલમા નિર્વાહ
રોજગાર હાથ લાગ્યો છે, પરતુ આપની પુણ્યાઇએ આગળ
એ પૈસાની પ્રાપ્તિ થશે એમ ધારી શકુ છુ, ઠાકોરજી ઉપર આ
રાખી ચોખવટથી બનતો ધંધો કર છુ, તેથી લોકમા મારો
હાર વધતો જાય છે.

• ઉત્તર હિંદુસ્થાનમા વડીલોના પત્રોમા સ્વસ્તિ શ્રી ને બ
સિદ્ધિ શ્રી લખાય છે દખણમા કઈ પણ લખાતુ નથી xદખ
આપત્યે લખાય છે એનો અર્થ બાળક-પુત્ર કેટલાક પ્રશન્તિક
પણ ને વાત માન્ય રાખે છે વધારે વિવેકમા કેટલાક લખે દ
આપના ચરણ કમળને ત્રિકાળ મેવનાર આપત્યે અમુક !

આપ શીરછત્ર હો ત્યાં સુધી મારે ચિન્તા કરવા જેવું નજરે હોય, એ વાત ખરી છે પણ હવે હું લાયક ઉમ્મરનો થયો, માટે મારે એકાદ પ્રતિષ્ઠિત ધંધો પત કરવોજ જોઈએ. આ હેતુ પાર પાડવાને હું વતન બહાર નીકળ્યો છું.

અહીં આવવાથી મારામા હિંમત અને સાહસ વધ્યા છે, સમયાનુસાર આચરણ રાખવાની ટેવ પેદા થતી જાય છે, અને વેપાર શી ચીજ છે તેનો ખ્યાલ કરવાને હું શક્તિમાન બનું છું. આપણા દેશમાં મુંબાઈ, મદ્રાસ અને આ શહેર વેપારના મોટા મથકો છે એ મથકો દરેક ધંધાથી માણસે અવશ્યે જોવાં જોઈએ. અત્રેના લોકને વિદ્વતામાં, ચંચળાઈમાં, હુન્નરકળામાં, અને વેપારની ધમાલમાં પડેલા જોઈને મારી અકલ મારી જાય છે. આપણે ત્યાંના લોકની સ્થિતિ નખળી જ રહેવાના વાસ્તવિક કારણ હવે મારી ધ્યાનમાં આવે છે. તેમાં મુખ્ય કારણ એ છે કે આપણા લોકોનો ઘણો ભાગ વિદ્યામાં પછાત રહે છે, અને પોતાના વતનમાંજ રળી ખાવાની ઇચ્છા રાખે છે તેથી પોતાના પ્રદેશમાં નવું ધન વધવા પામતું નથી, અહીં તેમ નથી, લોકો વિદ્યાના વિલાસી હોઈને ઉંચા પ્રકારની કળવણી મેળવવાની ખટપટમાં રહે છે, નવીન હુન્નર કળાના શોધક છે, સકંટની દરકાર નહિ રાખતા દેશની હદ બહાર લાખે પડે જવામાં તૈયાર હોય છે, અને પરદેશી વેપારીઓ સાથે હરીફાઈ કરવાને મન્યા રહે છે હવે આપણે સમયવર્તે સાવધાન થવું જોઈએ અને જ્યાં સુધી તેમ કરીશું નહિ, ત્યાં સુધી આપણે ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચીને ઉંચા પ્રકારના સુખ મેળવવાને શક્તિમાન થઈ રાખીશું નહિ, મેવડ જંગલ સેવા ચાકરી કમ્માવજો મારી વતી સર્વે

મંડળને યથાયોગ કહેવાને તસ્દી લેશો. સંવત્ ૧૯૪૯ ના ફાગણ શુદ્ધ ૨ ને શનેકે. સેવક મોહનલાલના પ્રણામ.

પુત્રનો પત્ર (ઉપલાનો જવાબ.)

સ્વસ્તિ શ્રી કલકતા ખંદેરે શુભસ્થાને શ્રી ૧ નેત્રમણી ચિ. ભાઈ મોહનલાલ અમૃતલાલ. ખારીઆથી લી. ગાંધી અમૃતલાલ વખતચંદની આશીશ વાચવી અત્રે શ્રીનાથજી બાવાની કૃપાથી કુશળતા છે. તમારો પત્ર વાચી મને ઘણો સતોષ પ્રાપ્ત થયો છે. એજ પ્રમાણે વિયોગનું દુઃખ દૂર થવાને સારું હજાર કામ પડતા મૂકીને પણ પત્ર લખવો તેમા આળસ રાખવું નહિ તમે પડે ખંતી અને ઉઘોગી છો, માટે મનમાનતો રોજગાર નહિ મળવાથી તમે નિરાશ રહેતા હશે એમ ધારું છું, પરંતુ તેવી શીકરમા પડવાથી પરદેશમા તમારી તન્દુરસ્તી ખગડગે શરીરે સુખી હશે તો સર્વ કામ કરી શકશો. તમને માફ લાગે તેવું કહેનાર ત્યાં કોઈ નથી જોઈ વિચારીને કામ કંવું પૈસો મેળવવાને ખોટે રસ્તે ન ચઢવું સતોષ રાખીને ધંધો કરશો તો વધારે સુખી થશો જે તમને ખરચીને માટે તાણું પડતી હોય તો અલીથી મગાની લેવું શરમાવું નહિ

તમે આપણા લોકની ચઢતીને માટે જે ઇસારો કર્યો તે બરાબર છે તમારી લાગણીને હું ધન્યવાદ આપું છું આપણા લોકોએ વિદ્યાનો વ્યાદ આપવાની શરૂઆત કરી છે, તથી પાંચ પચીસ વર્ષે તેના ઉત્તમ ફળ ભાવી પ્રગ્ત બોગવી શકશે

પરદેશમા નવો મબંધ હોવાથી એકદમ સારો રોજગાર હાથ લાગવો મુશ્કેલ હોય છે. જેમ લોકોમા સહવાસ વધશે, તેમ તમારો રોજગાર ખીલશે વ્યવહારમાં પ્રમાણિકપણું હોય, તો વેપારની વૃદ્ધિ

થયા વગર ન જ રહે. સાચવટ સંભાળતાં થોડો નફો મળે તેની ચિંતા નહિ. આખર છે તેજ પૈસો છે. માટે લાખને ખોધ શાખને વધારજો. ધીરજ રાખી કામ કરજો. નિરંતર પત્ર લખી સંતોષ આપજો. તમારા ન્હાના ભાઈ મનસુખના પાયે લાગું વાચવા તમારી કાઠીએ આશીર્વાદ કહ્યા છે. તમારા સૌ બાળ સ્નેહી તમને બહુ સભારે છે. આશીર્વાદ. સં. ૧૯૪૯ ના ચૈત્ર સુદ ૫ ને શુક્ર દા. ભાદ્ર મનસુખલાલના પાયલાગુ વાચજો

મોટા ભાઈને પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી વડોદરા મહાશુભસ્થાને, શીરછત્ર વડીલ બંધુ શ્રી પ. ભાઈજી મણિશંકર મૂળજીભાઈ જોગ શ્રી કલોલથી લી ચુનીલાલ મૂળજીભાઈના પ્રણામ અત્રે શ્રીશ કરની કૃપાથી કુશળતા છે અતરમ દર્શનની અપેક્ષા રહે છે, તો પત્રદારે સેવકની અભિલાષા પૂરશેજી અત્રે સર્વ પ્રકારની સગવડ છે, વસ્તી ઠીક છે તાલુકાનુ મુખ્ય મથક છે, પણ ગામડીયો રિવાજ બલુધા છે ઘણા ખરા લોકો રોજ અને વાર પરવે પણ ફાળિયા વિંટી આખા ગામમા ફરે છે ખાવામ અડફતી દાળ તથા મગનો વાપર વિશેષ છે. સવારમા રોટલા અને દાળ જમે છે, અને સાંજે ખીચડીનુ વાળું કરે છે દરબારી ખાતામ વલિવટદારની કચેરી, પોષ્ટ ઓફીસ, અને શાળા છે. ઉંચ નરણમં દિશાવાળનો જથો વધારે છે હવા પાણી સારા છે બળતણની અછત છે તીર્થરૂપને પત્ર લખ્યો છે

દેશીનામાની સરળ પદ્ધતી નામે એક પુસ્તક છે તે જોતા, વડોદરાવાળા છગનલાલકૃત દેશી નામાનો ઉતારો કરેલો જણાય છે અને લાલની આવૃત્તિમા તો ખુલો દેખાઈ આવે છે. આ પ્રમાણે

મંથકાર થવાને તજવીજ કરવી, એ શરમતી વાત છે. અત્રે દેશી-
નામાની દસ પ્રત કોઇની સાથે મોકલાવી દેશો. સં. ૧૯૪૯ ના
માગસર સુદ ૭ ને વાર ગરેઉ દા. પોતે

સ્વામિને પત્ર.

૧. સ્વસ્તિ શ્રી સુરત મહાશુભસ્થાને પરમપૂજ્ય આનંદદાયક
સૌભાગ્યભૂષણ શિરોમણી શ્રી ૫ પ્રિયતમની સેવામાં ( ) થી
લી નિરતરની દાસી સૌભાગ્યવતીના પ્રેમભાવે વારવારે પ્રણામ.
આપની તથા રઘુનાથજીની દયાથી અત્રે મંગલ સમાચાર છે આપની
મુખાકારીને માટે નિરતર પ્રભુ પ્રાર્થના કરું છું. સર્વદા તેઓ
આપનું સંરક્ષણ કરે. ધરતી સર્વ લકીકત જાણો છો. મારા ભાઇના
આવ્યા પછી મારે આવવાનું થશે. આપનો પત્ર નથી, તેથી સંશય
રહે છે, કે મારી માતૃશ્રીનાં વિવેક રહિત વચનથી આપને મારું
લાગ્યું હશે આપ વિચારશીલ છો, એટલે તેમના બોલવા તરફ નહિ
લંશે તેમને પાછળથી ઘણો પસ્તાવો થયો છે દર્શનની અપેક્ષા
પત્રદ્વારે પૂર્ણ કરશો. ચિ ન્હાનાભાઇ કેશવલાલને મારી આશીર્વા
દેજો સવત્ ૧૯૪૯ ના મહા શુદ્ધ ૫ ને વાર રવંઉ

સૌને પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી ( ) શુભસ્થાને પ્રિયતમા શ્રી ૧ અખંડ સૌભા-

૧ દક્ષિણમાં એવો ચાલ છે કે પ્રાણુપતિ સમ સૌભાગ્ય
મિત્રોદક પતિરાજ ઇ લી. સ્વામીની ચરણ સેવામાં તત્પર, અને
પૃષ્ઠાઈ ભાગિની સૌની કર જોડી વિનાપના એ છે કે અત્રે આપના
ચરણનું અમરણ કરતા કુશળ અથવા આપની કૃપાવડે શીયલ
સમાચાર કુશળ છે.

અવતી (નામ) સુરતથી લી. (નામ)ના સ્નેહયુક્ત આશીર્વાદ. અત્રે સર્વ વર્તમાન સારા છે, તમારી પ્રેમ ભરી પત્રિકા વાંચી પરમ સંતોષ પ્રાપ્ત થયો. ઘરની વાત ભૂલમાં ગઈ નથી. કાર્યસિદ્ધિ થવાની વાર છે. અમારી ચિંતા ન કરવી; સ્વધર્મોચ્ચરણમાં સાવધ રહેવું. તમારાં પીએરીઆ બોલવામાં અવિચારી છે. ઠાલી મમત કરવા જતા આ-અરૂ ગુમાવશે. હાથ બીડમાં હોય ત્યારે આજ્ઞા જિયાણાંની વખતે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ટેક રાખવો જોઈએ. સમયસૂચક થવામાં જ લાભ હોય છે દીકરીઓ વધારે મુદત મુઠ્ઠી ઘેર રાખવાથી ઉલટો ખરચનો બોળે વધે છે, પણ મપત્તિ પ્રમાણે સાસરવાસો કરી વળાવવાથી લોકમાં સારું દેખાય છે. વિવેકની ખાતર તેમના કડવા બોલનો ઉત્તર આપ્યો નહોતો તમારે તેમને વિવેકની રીતે ઠપકો દેવો. કીકીની તગિયત ફીક ન રહેતી હોય તો આપણે ઘેર જવું નાદાન સ્ત્રીઓ પતિની ગેરહાજરીમાં સાસુની આજ્ઞા ઉઠામે છે, અને નજી વાત મનમાં લાવી વિરોધ કરીને પીએર છટકી જવાનો લાગ જુએ છે મામું નાણુદથી અણખનાવ કરનારા કેવા દુખી થાય છે તે વાત અગ્નણી રહી નથી, તથાપિ ઉછાછળી સ્ત્રીઓ મપ વધારવા ચાલતી નથી તમે અમારી ગેરહાજરીમાં ત્યા જઈને કેવા વર્તો છો, તે જાંવની આ તક આવી છે તમે વિનયથી વર્તશો, તો તેમના પોતાના અનુભવનો અમૂલ્ય દલાવો તમને મળ્યા વગર નહિ રહે તેમને મન પ્રતોષ આપી અરધે મૂકને કામ ઉઠાવી લેવા-માં તમારી ચતુરાઈ માલૂમ પડશે આ દુનિયામાં વહુવારને સાસુજી જેવું દિલકારકંખીજી કોઈ નથી તમારું દિલ થવા સારું તેઓ કડવા વચન કહે, તો માફ નહિ લગાડતા તે સહેવા, અને ખરા

અંતઃકરણથી તાબેદારી ઉઠાવી આશીષ લેવી તમને ધણી વખત એવોજ ઉપદેશ કરવામાં આવ્યો હતો, તેની અસર રહી હશે, અને આ પત્રથી તે વધારે તાજ થશે. આજે આપણે ઘેર પત્ર લખ્યોછે. ચિ. કીકીની સંભાળ રાખજો. તમારા ગંગાફળ માતૃશ્રી વજેરેને શ્રીકૃષ્ણ કહેવા સં ૧૯૪૧ ના મહાસુદ ૩ ને મગગ.

દીકરીને માનો પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી પેટલાદ શુભસ્થાને શ્રી ૧ ચિ. અખડ સૌભા-
અવતી બહેન ( ) પ્રતિ શ્રીસુરતથી લી શુભેચ્છક સૌ.
માતૃશ્રી ( ) ની આશીષ વાચવી જત અત્રે કુશળતા
છે તમારો પત્ર વાચી આનંદ પામ્યા છીએ સસારમા માતા પિ-
તાનો સત્તાનપર સમાન ભાવ હોય છે, તથાપિ કન્યાને પરગોત્રમા
દેવી પડે છે તેથી માતાપિતાનો ધર્મ છે કે તેમણે સદ્ગુણ પુરુષનેજ
કન્યાદાન દેવું જોએ એ વાતનો પહેજેથી વિચાર કરતા નથી,
તેઓ પાછળથી પસ્તાય છે માતાએ કન્યા સદાયરણુથી પિએર
અને સાસરામા વર્તવાની ખુબીઓ સમજાવવી જોઈએ પિએરમા
લાડકી લાડને લીધે અથવા રીસમા ડઠ બોલે તો માતા પિતાને
વંધાને લાગણી ન થાય પણ સાસરીઆમા એવું લાપણુ કરે તો
શાન્તિનો ભગ થાય, મતનખ કે ખાટા મન થાય, અન વિપરીત
પરિણામ નીપજે દીકરી અને વલુવાડ તરીકે રહેવામા ઘણો તફા-
વત છે મેં તમને એના ઘણા દાખલા બતાવ્યા છે વરના કામમા
ચ ચગાઇ રાખવી કન્યાઓને સસારમા ધર તરીકે માનવાનું ધ્યાન
સાસર છે, માટે તે ધરનું કાળજીપૂર્વક હિત ચલાવું, અને નીતિથી
વર્તવું ધરની વ્યત પેટમા રાખવી વખતે ધરનું માણસ કઠણ

વચન બોલે તો તે સહેવાં. તમે સીતા અને દમયંતી આખ્યાન
સાંભળ્યાં છે. માટે ગંભીર, સહનશીલ અને સ્વામિભક્ત સ્ત્રીઓની
કીર્તિ તેમની પેઠે વધે છે. પ્રસંગોપાત્ત પત્ર લખાવળે કોઇ વાતે
મનમા ઓછું લાવશે નહિ. સંસારમાં કન્યામાત્રને એજ રીતે રહે-
વાનું છે. સુખીભવ સં ૧૯૪૬ મહા શુદ્ધ પ ને વાર રવેઉ.

ક કામકાજના પત્રો

શુભાસ્તાને પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી ભરૂચ મથે ભાઇ મગનલાલ દ્વારકાદાસ એતાન
શ્રી નવસારીથી લી. દુવારકાદાસ ગુલાબચંદના જેગોપાળ વાંચળે.
જત તમે માલ લઇ ગયા પછી પત્ર લખતા નથી અને અત્રેનું બ-
જાર મદ પડતુ જાય છે તમે ત્યાં ફેટલો માલ વેચ્યો છે અને
બાકી રહેલો ફેટલો ક્યારે વેચાશે, અથવા વેચવાનો હોય કે વેચાઇ
ગયા હોય તો તેનો જવાબ તુરન લખવાને બદલે દશ દિવસ સુધી
જવાબ નહિ આવવાથી ઘણી શીકર ઉત્પન્ન થઇ છે કાગળ લખ-
વામા આગસ કરવાથી તમારી હોશિયારી ને આપણુ લાગે છે વેપારના
કામમા ચચળાઇ રાખવી જોઇએ પીઠભાવ તપાસના ન રહીએ તો
કોઇ પ્રસંગે મદલપને લીધે નારાજ થઇ જવુ પડે અત્રેનો બજાર
નરમ થનો ચાલ્યો છે માટે જે માલ પડી રહ્યો હોય તે પડતર
ભાવે ફટકારી દેજો પત્રનો જવાબ તારીફે વાળજો સ ૧૯૪૭ ના
કાગળુ વફ ૧૨ દા કેશવલાલ દુવારકાદાસના જેગોપાળ વાંચળે

શેઠને પત્ર (શુભાસ્તાનો જવાબ)

સ્વસ્તિ શ્રી નવસારી મહાશુભસ્થાને *મુરખી શ્રી પ શેઠશુ
દ્વારકાદાસ ગુલાબચંદ જેગ શ્રી ભરૂચથી લી +શાહ મગનલાલ

દ્વારકાદાસના પાયેલાગણું વાચજો. જત આપનો પત્ર વાચી સમાચાર જાણ્યા છે, માલ વિષે ચિંતા થઈ તે વાત ખરી છે, પરંતુ તેનો ઉઠાવ કરવાની ખટપટમાં રોકાયાથી પત્ર લખવાનું બન્યું નહોતું. અત્રેનું બજાર નરમ પડતા પહેલાં સાડી સોળ આની કરી તમામ માલ વેચી માર્યો છે. જે શેઠજીની મરજી હોય તો પારસીઓના બરતુ રેશમી કાપડ ખરીદી લાવુ, હિસાબ મેળવવાનું થાણું ખરે કામ થઈ ગયું છે, તેથી એક બે દિવસમા હું પરવારીશ. માટે તારમા માલ ખરીદવાનો ખુલાસો આપસોજી સં. ૧૯૫૭ ના ફાગણ શુદ્ધ ૩

વડોદરા, શેઠશેરી, તા. ૧-૧૧-૬૪

*રા. રા. વગેરે પુખ્કળ ઉપમાઓ લખાય છે.

નક્ષત્રનારા પોવે, સેવક અથવા આજ્ઞાધારક પણ લખી શકે, એવા ઉપરીઓને કુશળતાના પત્રમા સેવકની સલાહ લેતા રહેશે.

રા. રા. જોજીત ન રણછોડદાસ - અમદાવાદ

વિનંતિ કે આ સાથે પત્ર વ્યવહારની જાહેર ખબર છે તે ગુજરાત શાળાપત્રમા એક તરફ સુધી છાપવાને આપશે અને ના ખરચના માં અમારીવતી ભરશે. આપનો જવાબ આવેથી હું મોકલી દઈશ આ માં જરૂરનું છે માટે તુરત તજવીજ કરજો. ચિરંજીવીને અમારીવતી રમાડશે. કામકાજ લખશે.

લી. મહારાજુખ નહાલચંદના જેગોપાળ.

વડોદરા મધે ભાઈ મહાસુખરામ વનમાળી કપરવળજીથી લી. મટ લશ્વુ રણછોડના નમસ્કાર જત પ્રિય ભાઈ ન જીના ધર (વહુ) ને સાં લાથીદાતના છીપિયા આઠ કાંઈ સારા કારીગર

પાસે ઉતરાવી મોકલાવળે. ગાળો છાપીને મોકલ્યો છે તે પ્રમાણે લેળે. કીંમતના ૩૦ લખી જણાવેથી તુરત મોકલાવી આપીશ કાઢવાતે અદેશો રાખશો મા, શી રીતે કર્યું તેનો ખુલામો લખશો એજ વિનંતિ તા. ૧-૧૨-૯૨

૬ વિવાહવાજનના પત્રો.

વધાઇ આપવા વિષે

સંસારમાં પુત્ર પ્રાપ્તિ સમાન બીજી કૃણ પ્રાપ્તિ નથી અને વિવાહ સમાન હર્ષ નથી. એ બન્ને ટાણે જે પત્ર લખાય છે, તેને અનુક્રમે વધાઇ અને કકાતરી કહે છે, બનતા સુધી વધાઇને માટે માણસ (ગોર) જાય છે. પણ જ્યારે તેમ થતું શકે નહિ ત્યારે પત્રદારે વધામણી પહોંચાડાય છે જમાઇને તેના વડીલ કે કાઠ અનેહી મારફતે એવા સમાચાર આપવામા આવે છે, અને તેજ પ્રમાણે સ્ત્રીને પિયેર પણ વધામણીની ખજર મોકલવાની રીત છે

છોકરાનો જન્મકાળ, તથા માદીકરાની સુખાકારીના સમાચાર વધામણીના પત્રમાં લખાય છે, કેટલીક નાતોમા તો તે ઉપરાંત છોકરાના પગલાં કંકુ વડે કાગળમાં પાડીને મોકલવાનો પણ ચાલ છે.

દેશની કૃણવણી કાના માત્ર રહિત થઈ ત્યારે દીકરીને ઠેકાણે દીકરો અને દીકરાને ઠેકાણે દીકરી વચ્ચે જવાનો સભવ હોતો માટે તેની સ્પષ્ટતા સારૂ વધાઇના પત્રમા ચોક્કસ વિશેષણ જોડવાની જરૂર પડેલી હોય જોઈએ જેમકે દીકરો પ્રસન્ન ત્યારે પાવડી બાધનાર દીકરો અને કન્યા અવતરે ઘાટડી અથવા ચુદડી ઓડનાર દીકરી અથવા લક્ષ્મીજી પધર્ગી છે એમ લખાય છે પરંતુ અસત્તાની રીઠી જોતાં તો એવું લખવું, જોઈએ કે ઉભય કૃણ દીપક અને

નિરંતર સેવામાં તત્પર રહેનાર કે ઉભય કુળ તારક પુત્ર ફલાણા મુહૂર્તમાં અમુક ઘડિયે અવતરેલો છે. તે જાણીને વધારે હર્ષ પામશે.

કન્યાને સાસરે વધાર્થ મોકલતી વખતે લખાય છે કે અમારી દીકરી સૌ બેન ફલાણીને અમુક વખતે પાઘડી બાંધનાર બાણે સાપડ્યો છે. મા દીકરાની તબિયત સારી છે; જન્મભક્ષર મંડાવેલા છે.

પોતાને ઘેરથી પ્રસવ થયાની વધામણી સ્ત્રીને પિયેર મોકલવાની હોય તો લખાય છે કે સૌ ફલાણીને અમુક વખતે પાઘડી બાંધનાર દીકરો સાપડ્યો છે તેઓ ખુશીમાં છે.

જો જમાન પડેજ લખનાર હોય તો લખે છે કે અત્રે ઘરમાં અથવા અમુકની બેહેનને છેડા છૂટા થયા છે અમુક વખતે પુત્ર સાપડેલો છે, િંકર કરશે નહિ, તબિયત સારી છે

પુત્ર પ્રાપ્તિ બદલ મિત્રને વધામણી આપવાની તરાહ અનેક છે, સગપણ થયું હોય તે બદલના સૂચના પત્રમાં કન્યાના રૂપ રંગનું વર્ણન તથા કૂળની સ્થિતિ લખી શકાય છે.

વેવાહીને વધામણીના પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી અમદાવાદ મહાશુભસ્થાને અનેક શુભોપમા લાયક શા શ્રી ૨ ઝવેરી જમનાદાસ મથુરાદાસ જોગ શ્રી સૂરતથી લી. ચોકસી મોતીલાલ પુરૂષોત્તમદાસના જેશ્રીકૃષ્ણા વાચજો. જત અત્રે કુશળતા છે તમારો પત્ર વાચી સમાચાર જાણ્યા છે ખીજું ગદ કાલ રાતના એકને પાચ મિનિટે અમારી દીકરી સૌ કમળાને પાઘડી બાંધનાર દીકરો સાપડ્યો છે મા દીકરાની તબિયત સારી છે િંકર કરશે નહિ. કામકાજ લખજો જોઈતું કરતું મગાવજો.

સં. ૧૯૪૯ ના મહા શુદ્ધ ૫ ને વાર ગરેઉ. દા. મગનલાલ માણે-
કલાસના જંગોપાળ વાચજો.

૬ કંકોતરી વિષે.

લગ્નાદિ * ટાણે કંકોતરી લખાય છે પણ જેમની સાથે
વધારે નિકટનો સબ્બ હોય તેમને કંકોતરી ઉપરાંત આગ્રહ ભરેલો
પત્ર લખવો જોઈએ. કેટલેક ઠેકાણે કંકોતરીને માટે ખાસ માણસ
(ગોર) જાય છે. અને ગોરને કંકોતરી લેનાર જે જે દક્ષણ આપે
છે તેની નોંધ રહે છે તે ઉપરથી કંકોતરી મોકલનાર પોતે વ્યવહાર
વાળવાનો દાખલો રાખે છે.

જનોઈ દેવાની કંકોતરી.

સ્વસ્તિશ્રી અમદાવાદ મહાશુભસ્થાને સર્વોપમા લાયક ભટ
છોટાલાલ નરભેરામ પ્રતિ શ્રી વડોદરથી લી. અધ્યાય ગવરીશકર
પ્રભાશકરના નમસ્કાર વાચવા, જત ઇશ્વર કૃપાથી અમારે ચિ.
મણિધરને x ઉપવિત દેવાનું શુભ મુહૂર્ત મહા શુદ્ધ ૫ ને વાર
રવેઉ ના ૨૨-૧-૯૩એ નિર્ધાર્યું છે, તે ઉપર સાથ + સર્વને

પ્રીમંત, જનોઈ, અને ગંગાપૂજન વગેરે શુભ પ્રસંગે કંકોતરી
લખાય છે

xદક્ષણીમા મૌજીબંધ ઉપનયન કે વૃત્તબંધ શબ્દ વાપરે છે
અને તેનો ઇષ્ટકાળ ખતાવવાનો ચાલ છે. + કેટલાક સહકુટુંબ સહ
પરિવાર અથવા મિત્ર મડળ સહિત કુટુંબ પરિવાર સાથે પધારીને
શોભામા વધારો કરશો અથવા પધારી કાર્ય સિદ્ધિ કરાવશો કે
આપના પધારવાથી કાર્ય સિદ્ધિ સારી રીતે થશે, એમ લખે છે.

(૪૮)

તેડીને વેહેલા પધારશો સં ૧૯૪૯ના મહા શુદ્ધ ૧ ને બુધે. દા.
ગગાધરના નમસ્કાર.

લગ્નની કકોતરી.

* શ્રી ગણેશાયનમ

સ્વસ્તિ શ્રી પુણા મહાશુભસ્થાને પૂજ્યારાધે તીર્થ ચરણ મામા
મથુરભાઈ વખતચંદ નેગ શ્રી નડિયાદથી લી આજ્ઞાધારક બેની-
લાલ લલુભાઈના પાયેલાગુ વાચશો. જત અત્રે ચિ બહેન નર્મદાના
શુભ લગ્ન સં ૧૯૪૮ ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૫ ને વાર બુધના નિરધાર્યા
છે તથા મંડપનુ શુભ મુહુર્ત સુદ ૨ નુ છે તે ઉપર સાથ સર્વેને
તેડીને વહેલા પધારજો આપના આવવાથી મંડપની શોભા વધશે.
સ ૧૯૪૯ ના ફાગણ વદ ૫ દા કેશવજ્ઞાન લલુભાઈના
પ્રણામ વાચજો.

* હાલમા જપાવવાની સોઘ હોવાથી ગણપતિનુ ચિત્ર પણ
પાડવામા આવે છે દક્ષણીમા લગ્નની કકોતરીમા લખાય છે કે ઇશ્વર
કૃપાથી કનિષ્ઠ, વચટ કે જોષ્ટ પુત્ર ચિ અમુકનો વિવાહ અથવા
શરીર સખધ અમુકની કન્યા (નામ) સાથે અમુક ઠેકાણે દિવસે
કરવાનો નિશ્ચય કરેલો છે તો આપ સહકૃદ્ધ સદ પરિવારથી
પધારી મંડપને શોભા આપશો એવી આશા છે ઇ અને કન્યાની
કકોતરીમા લખાય છે કે ચિ કન્યા (નામ) નો વિવાહ ફક્ત
ઠેકાણે અમુકના જોષ્ટ અથવા કનિષ્ઠ પુત્ર (નામ) સાથે દક્ષણી
માતિએ કરવાને નિરધાર્યું. ઈ.

સીમંતની કંકાતરીમાં લખે છે કે સૌ વહુ અમકને સીમંત છે અને તેનું મુહૂર્ત અમુક મીતિએ છે. તેમજ ગંગા પૂજનમાં અને દેવની પ્રતિષ્ઠા કરવાના પ્રસંગમાં પણ મુહૂર્ત જણાવી લખની કંકાતરીની પેઠે વિનય જણાવવો.

૬ માઠી ખખરના પત્રો વિષે

દુનિયામાં નામ તેનો નાશ છે મોતની જાગમા ફસાયલો પ્રાણી પાછો આવતો નથી માટે ' મરણુ સમાન શોક નથી ' એમ કહે છે. જે પત્રથી મરણુના સમાચાર મળે છે તે પત્રને^૧ માઠી ખખરનો પત્ર કહે છે.

હિંદુઓ મરણુના પત્રને સરનામે ' પત્ર અશુભ છે ' એમ લખે છે અને કેટલાક શ્રી ૧૧ વગેરે જે મંગળવાચક નિરાનીઓ છે તે, તથા કુશળતાની વાત લખતા નથી માત્ર મરનારનું નામ, દેહાતનો સમય તથા કારણ અને સમાધાનકારક ચાર શબ્દો લખે છે તે વૃદ્ધનું મરણુ હોય તો દિવસ ઉપર આવવાની સૂચના પણ તેજ પત્રમાં થાય છે

પારસી વગેરે મુધગેલી કામના લોકો આવા પત્રોના પરખીરા ઉપર કાળા લીટા દોરે છે તથા અદરના પત્રની ચારે બાજુએ પણ કાળા લીટા દોરે છે

વૃદ્ધની કાળોતરીમાં બહુ માનવાચક શબ્દો વપરાય છે જે-કે

---

૧ જ્યાં ટપાલની સગવડ નથી, અથવા નજીકના ગામ હોય છે ત્યાં અને રાજ દરબારમાં ખેપિયા (ભગીઆ) મારફતે કાળોતરી પહોંચાડવામાં આવે છે

(૫૦)

‘ ગુજરી ગયા છે, ’ ‘ દેવલોક પામ્યા છે, ’ ‘ વૈકુંઠ વાસ કર્યો છે, ’
‘ સ્વર્ગવાસી થયા છે ’ ‘ કૈલાસ પધાર્યા છે, ’ ગોસ્વામિને ‘ લીલા
વિસ્તારી છે ’ અને રાજઓને ‘ પડ્યા છે ’ એમ લખે છે.

બાળક અને જુવાનની કાળોતરી.

સ્વસ્તિ શ્રી જામનગર મધે જાની પ્રભાશંકર જોગ શ્રી અમ-
દાવાદથી લી. દવે મહાશંકર જોષ્ઠતારામના ( ) વાચ્યને જત
અમ્મરો દીકરો ચકાલાલ પોષ વદ ૮ ને વાર ગરેઉએ રાતના નવ
વાગે ગુજરી ગયો છે. તે ધણું માડું થયું છે પણ ઈશ્વરને ગમ્યું
તે ખરૂં. તેમા આપણો ઇલાજ નથી. સ. ૧૯૪૯ ના પોષ વદ
૯ ને વાર શુક

વૃદ્ધની કાળોતરી.

દર મધે જાની દામોદરદાસ ઘડેલાભાઈ જંગશ્રી ગોધરેથી
લી. ત્રવાડી બાળકૃષ્ણ મનસુખરામ. જત અમારા પિતાજી મનસુખ-
રામ પાન્ડુ રોગના આજરથી કારતક વદ ૬ ને રોજ સવારના
નવ વાગે દેવલોક પામ્યા છે તે ધણી માડી વાત થઈ છે પણ ઈશ્વર
સત્તા આગળ આપણો ઇલાજ નથી. તેમની દ્વાદશા માગશઁ સુદ
૨ ને ગુરૂવારે છે માટે સગા કુટુંબ સાથે જરૂર આવજો. સ. ૧૯૪૯
ના કારતક વદ ૭.

દિલાસા પત્ર.

દિલાસા પત્ર બે પ્રકારના છે. મરનારના કુટુંબને શાન્તિ
પકડવા લખવો, અને આક્રમક પડેલાને હિંમત રાખવાને લખવો.
શોકમા ભાગ લેવાને જાતે જવું તેને દુઃખવડે અથવા કાણે

ગયા કહે છે. તે વેળા શોકાતુરને પ્રસંગાનુસાર દાખલાથી ધીરજ દબ શકાય છે. પણ જેઓ જઈ શકતા નથી તેઓ મરનારના કુટુંબને પત્ર મારફતે દિલાસો દે છે. મરનાર બાળક, જુવાન, વૃદ્ધ, નિર્વશ કે પનોતુ હતું તેનો તથા તેની લાયકીનો વિચાર કરી વિયોગથી થતો ખેદ તેમના કુટુંબને લાગેલી ખોટ અને હવે વધારે ગમગીનીમાં નહિ રહેવા ઉપર વિવેચન કરવામાં આવે છે.

આદ્યતમા પડેલા મનુષ્યને દિલાસા પત્ર લખતી વખતે ચઢતી પડતીની અસર ઉપરથી સાર લેવા જોગ બોધક વચનો લખીને સારી અસર પેદા થાય તથા માણસ હિમતવાન બને એવી તજવીજ કરવી જોઈએ

દિલાસાનો પત્ર

ચીતણિયાશેરી વડોદરા. તા. (

પરમ શુભેચ્છક ત્રવાડી બાળકૃષ્ણ મનસુખરામ,
ગોધરા.

વિ. વિ તીર્થરૂપના મરણ બદલ આપનો પત્ર વાચી ઘણો ખેદ થયો તેઓ જાને ઉઘોગી, સાહસિક, હિમતવાન અને ઘણા માયાળુ હતા. જે જે કેકાણે તેમણે નોકરી કરી તે તે કેકાણે લોડ પ્રીતી સારી મેળવી હતી તેમના સ્વર્ગવાસથી શોક ઉત્પન્ન થાય છે પણ તે વાત ઠેકાણના લાથમાં નથી આપ તો સમજી છો. એ બાબતમાં આપને વધારે લખવું પડે તેમ નથી મારાથી અવારં, તો હું દ્વાદશા ઉપર આરીશ. દુનિયામાં વૃદ્ધનો ખપ ઘડીએ ઘડીએ પડે છે, પરંતુ કાળ આગળ ઈલાજ નથી. તેમ આવા કમીયુગમાં કુટુંબ વાડી મુકીને જવું એ પરમ ભાગ્ય છે. હી દામોદર ધંડલાલાઈના નમસ્કાર.

(૫૨)

મિત્રને દિલાસા પત્ર.

પરમપ્રિયભાઈ મણિલાલ મૂળજી મહેતા-વડોદરા.

વિ કે. આપનો પત્ર વાંચીને વધારે ખેદ પામ્યો. સૌ. સદા જેવી સુધડ અને સદગુણી સ્ત્રી ઘેર ઘેર નીપજવી દુર્લભ છે દુનિયામાં યુવાવસ્થામાં ઘર ભાગે તેના જેવું એક દુ ખ નથી, પરંતુ તેમા ઇલાજ ચાલે તેવું છેજ નહિ. એ વાત ઇશ્વર સત્તામા રહેલી છે. મુખ્ય દુ ખ માણસને માથે હોય છે માટે જે કષ્ટ પડે તે હરી ઇચ્છા માની સહેવું જોઈએ. મેં સાલજ્યું છે કે તમે ઘણાજ શોક કરો છો ને કાંઈ રીતે શાન્તિ પકડતા નથી, પણ તેથી આખરે તન્દુરસ્તી બગડશે અને પસ્તાવું પડશે માટે જાણે એ વસ્તુ હતીજ નહિ એમ માનીને ધધામા ચિત્ત પરોવવું. બનતા સુધી એકલા ન રહેવું, તેમ નવરાસની વેળાએ એકાતમા બેશી ગઈ વાત યાદ કરવી નહિ તેથી આ કારી ધા વિસારે પડશે. તમારા જેવા સમજીને આ ઇસાગે બસ છે તા. ૧—૧—૮૧

જીવાનના દિલાસા પત્રમા-પૂર્વના સરકાર પ્રમાણે સૌ આવી મળેલું હોય છે તમારે અને તેમને જ્યાં સુધી સબધ હતો ત્યાં સુધી તેઓ તમારી પામે રહ્યા વધારે શોક કરવાથી શરીરને હાની પહોચશે તમે એવા ઘણા દાખલા જોયેલા છે આવા પ્રસંગે માણસે ધીરજ રાખવાની છે જો તમે કંઈ નહિ થાઓ તો ધરમા સો ગભરાઈ જશે ઇત્યાદિ

પરચુરણ પત્રો

ઉત્તેજન માટે લલામણ પત્ર

અસ્તિ શ્રી પુણા મહાગુલ્મચાને પરમશુભેચ્છક ગાંધી ભોળી-

લાલ ભીખાભાઇ, જોગશ્રી ઉમરેઠથી લી. ગાંધી મોહનલાલ અમૃતલાલ-
ના જોગોપાળ વાંચજો, જત અત્રેથી પરી. મૂળજી મોહનલાલને રોજ-
ગાર માટે પુણે મોકલ્યા છે. તેમને સારી રીતે ડેકાણે પાડશો.
અમને તમારો પાઠો ભરેસો છે. આપનો વારંવાર ખપ પડ્યાથી
અમે ધણી તસ્તી આપીએ છીએ, અને આપ તેને માટે શ્રમ લ્યો
છો તે ઉપકારનો બદલો અમે વાળી શકવાના નથી. જગતમા
તમારા જેવા મિત્ર નહિજ થાય. આપ એક વખત અત્રે પધારી
ધર પાવન કરશો. હવે શરદ પુનમ પાસે આવેલી છે, તો શ્રીડાકા-
રજીને બહાને પણ પધારવાનું કરશો. મૂળજી પારેખને સારે ડેકાણે
લગાડશો એવી ઉમેદ છે. તે ગરીબ માણસ છે. ડેકાણે પડી શેર
જીવાર મેળવશે તો આપના હકમાં દુવા દેશે. અત્રે દુકાન સારી
સ્થિતિમાં છે એક વખત દર્શનનો લાલ આપશો. પત્રનો ઉત્તર
જરૂર લખશો. સં ૧૯૪૬ ના ભાદરવા વદ ૪ ને વાર મોમે.

બોધક પત્ર.

અસ્તિ શ્રી પુણા મધે રાજેશ્રી મૂળજી મોહનલાલ જોગ શ્રી પડાળથી
લી. શાહ કેશવલાલ જેઠાભાઇના જોગોપાળ વાંચજો. જત અત્રે કુશળતા
છે. તમારો પત્ર નથી તે હીક નહિ પરદેશમા જઈને પત્ર લખવાનું
આગસ કરવું નહિ. તમને ઉમરેઠથી ભલામણ અપાવી પુણે મોકલ્યા,
પણ ત્યા તમે ચિત્ત લગાડીને સારું કામ કરતા નથી એવું સાબળ્યું
છે ત્યા શેર જીવાર મળે ત્યા વતન છે એમ માનવું જોઈએ, અને
ત્યા ખરા અંત કરણથી ધણીનું કામ કરવું જોઈએ. કામ કરવામા
કાચરાઈ કરશો તો તમારું બગડશે. તમારા શેરે ત્રણ વખત ઠપકો
દીધા છતાં તમે પોતાની ચાલ સુધારતા નથી, તે વાત જાણીને અમે

ધણા દિલગીર થયા છીએ. તમારી બાબતમાં ભોગીલાલ ગાંધીએ ઉમરેઠ તરફ ધણો ઠપકો લખેલો છે. પણ હવે સાઈ' કામ નહિ કરશે તો માહુ પરિણામ ભોગવવું પડશે. કારણ કે તમારા શેઠ ધણા ગુસ્સે થયેલા છે તેથી ફરી ફરીને તમારા ગ્રુન્હા સાખશે નહિ. અને તે બાબતમાં અમારાથી હવે પછી કંઈપણ લખી શકાશે નહિ, જેમકે તેમા તમારો વાંક છે, માટે હવેથી સંભાળીને ચાલશે તો તમે સુખી થશો. તમારે નક્કી સમજવું કે દુનિયામાં ચઢતી પડતી પોતાની કરણી ઉપર આધાર રાખે છે વનો વેરીને વશ કરે છે, અને કામ કરે છે તે કામણુ કરે છે. માટે તમારે પોતાના ઉપરીનું મનરંજન થાય તેમ ચાલવું. તેથી ભવિષ્યમા સુખી થવાનો સંભવ છે. સ. ૧૯૪૯ ના માગસર શુદ્ધ ૨ ગરેઉ દા નરોત્તમ માણેકલાલ ગાંધીના જોગોપાળ વાચન

રસાદિ પત્રો વિષે.

રસ નવ છે શૃંગાર, હાસ્ય, ડરણા, રોદ, વીર, ખીલત્સ, ભયાનક, અદ્ભુત અને શાન્તરસ કુશળ લેખક સામાના મનપર તરકોઠ રસ વિષે પુરેપુરી છાપ પાડી શકે છે હમેશા જુદા જુદા પ્રસંગે જુદા જુદા રસનો દેખાવ માલુમ પડે છે

૧ સ્ત્રી પુરૂષની પ્રીતિનું વર્ણન અને કોઈ પ્રકારની શોભાનો દેખાવ, એટલે જે વર્ણન સાબળતા પ્રીતિ ઉપજે અથવા જેમા પ્રીતિનું વર્ણન હોય તેને શૃંગાર રસનું વર્ણન કહે છે

૨ પૃથ્વી ઉપર અભિમાની-અળવાન મનુષ્ય એકાદ યુક્તિવાન દુર્અર્જથી પણ પરાજીત થાય છે તે અતિ કૃપણનું સંચિત ધન જે તેણે પોતાની હયાતિમા કેવી રીતે મેળવ્યું છે તે, સમયોચિત ભાટ કે મશ્કરાની વાણી, બુદ્ધિનું અતિ સ્થુળપણ, વાગ્દોષ અને કોઈની

કળેતી, વગેરે બાબતનું વર્ણન હાસ્ય રસમાં આવી શકે છે.

૩. કોઈના દુઃખનું વર્ણન સાંભળતાં દુઃખ, ત્રાસ અથવા શોકથી દયા ઉત્પન્ન કરનારી વાત કહેણા રસમાં સમાવી શકાય છે.

૪. સામા માણસ ઉપર ઉત્પન્ન થયેલા ક્રોધનું વર્ણન રોદ્ધ રસમાં આવી શકે છે.

૫. જુસ્સો, ઉત્સાહ કે હિંમત આપવા અપાવવા મળ્ધી વર્ણનમાં વીરરસ આવી શકે છે. યુદ્ધને પ્રમગે સ્વભાવિક રીતે વીરરસ ઉત્પન્ન થાય છે. દુકામાં એટલુજ કે જેમાં પાણી ચઢે (જુસ્સો ઉત્પન્ન થાય) છે તે વીર રસનું લક્ષણ છે.

૬. યુદ્ધ થઈ ગયા બાદ તે ભૂમિનો દેખાવ-જેવો કે ધડ, માથા, અવયવો, લોહી, માસ વગેરે ગદગી, કાદવ-કીચડ, દુગધ વગેરે અણુગમતી અને અકળામણુ આવે એવી બાબતોનું વર્ણન અર્થાત્ કોઈના અવગણ કે કોઈની નિંદાનું કે અનીતિનું-અપશબ્દો-વાગું વર્ણન બીભત્સ રસમાં આવી શકે છે.

૭. વન પ્રદેશમાં દાવાનળ, ઝાડીમાં રાત્રી પડવી, પડોશમાં થતા સર્પાદિક શબ્દ, સ્મશાન વગેરે જગામાં અગ્નિના અગ્નિમાત્ ભડકા, ધરતીકંપ, ધાડ, કોલેરા, ચોર, પર્વત ફાટવો, જીવાન સ્ત્રી પુરુષની કે મુવાવડી સ્ત્રીની મરણુ વેળાની આકૃતિ, ઉન્મત્તનો પ્રમંગ, ઉપરીનો બળાત્કાર વગેરે ભયના પ્રસંગમાં ભયાનક રસ જાતી શકાય છે.

૮. ઇશ્વર કૃપાથી કિંવા દૈવ ક્રોધથી નવાઈ થાય, વિદ્વાનને છેક ધેલછા ઉત્પન્ન થાય, મા દીકરાને માગી નાખે, શરીરપર થઈ આવ્યો ગયા છતા સર્પ કરડે નહિ, વાઘપર હાથ ફેરવ્યા છતા કાઠ

ધાય નહિ, અગ્નિમા પ્રવેશ કરતા પણ બળે નહિ, વગેરે એટલે સૃષ્ટિના ધર્મથી વિરુદ્ધાયરણુ અદ્ભૂત રસમા આવી શકે છે.

૬. વિષયોનો ત્યાગ અથવા અચ્ચી, સંતસમાગમ, ઈશ્વરી ચિંતા, સંસારમા સાર બુદ્ધિ, પ્રત્યેક વસ્તુમા ગુણુ ગ્રંપ કર્તાની સ્તુતિ કરતી વગેરે જેથી તક્ષિનતા થાય તેવુ, અર્થાત્ નીતિનુ કે ઉપદેશનુ વર્ણન શાંત રસમા સમાય છે જેમકે—

ગુરુને શિષ્યનો પત્ર.

કૃપાસિધુ ! જે અનુગ્રહ આપે કર્યો છે, તેનો અનુભવ કરતાં આ નિરસ વિષય વાસના દૂર થાય છે. આપે મહારા જેવા ક્ષુદ્રપર કૃપા કરી એથીજ કૃત કૃત્ય થયો છુ પ્રભો ! આ લાભ મહત્ પુણ્યરાશીનો પરિપાક છે. આપ જેવા દયાળુ પુરુષ પૃથ્વીપર નહત, તો મમરાગ્નને ત્યા નર્કમા પણ જગા ન રહેત અને પૃથ્વી પણ પાપ ભાર સહન કરી શકત નહિ. ઈશ્વર ધર્મ રક્ષા માટે અવતાર ધરે છે એ નિઃસંશય છે. આપના તત્વ મોઘથી મહારા સર્વ કૃણ ઉદ્ધત થયા છે. આપના પદ પદ્મની રજનો આ કિંકર પ્રત્યક્ષ દર્શનની આ-કાક્ષા રાખે છે તેને માટે કૃપા કરશે જે આપની અનુજા હોય તો આપની પાસે આવુ ઐહિક અશાશ્વતપર મને હવે પહેલા જેવા મોહ નથી લી. દાસાનુદાસ ( ) ના શીર સાદાગ પ્રણામ.

વર્તમાન પત્રના પત્રો વિષે.

વર્તમાન પત્રથી અનેક ફાયદા થાય છે. ચાલતી રૂઢીમા સુધારા વધારો કરવો હોય તો રાજ્ય પ્રગ્નનુ સપૂર્ણ ધ્યાન ખેંચનાર તે છે. તે વિદ્વાનોની ઢાલ છે સુધારાનું હથિયાર છે, અને હરેકોઈ વાત

ત્વરાથી બહાર પાડવાનું અમુક્ય યંત્ર પણ તેજ છે. એનો શોખ સુધરેલી પ્રગ્નમા અતિશય હોય છે. તેનાં વાંચન શોખથી માણસનું મન પ્રૌઢ, ગંભીર, ટેકી અને સાર વસ્તુને ગ્રહણ કરનાર થઈ શકે છે. માટે દરેકે વર્તમાન પત્ર વાંચવા જોઈએ, તથા દેશ હિતને માટે લખાણમા ભાગ લેવો જોઈએ

વર્તમાન પત્ર સાથેના પત્રોના ચાર ભાગ થઈ શકે છે. (૧) સ્વતંત્ર વિચારનો પત્ર (૨) સાર્વજનિક બાબતની નોંધ (૩) સમાચાર પત્ર (૪) ચર્ચાપત્ર. તે પૈકી છેવટના મેના નમુના આપ્યા છે.

સમાચાર પત્ર.

વડોદરા તા ૧૧-૧૨-૯૨

શ્રુતુ—હવા ઠીક છે. લોકોની સુખાકારી સારી છે.

રૈયતની ક્ષામધુમ—શ્રીમત સયાજીરાવ ગાયકવાડ યુગેપના પ્રવાસથી પધારવાના છે. ધણું કરીને તેઓ નામદાર જનવારી સ ૧૮૯૩ ની ખીજ તારીખે રાજધાનીમા પધારશે તેમના વિયોગથી વ્યાકુળ બનેલી પ્રગ્ન દર્શનને માટે વધારે અધીરી છે. તે પોતાનો પ્રગ્ન-ભાવ પ્રદર્શિત કરવાને નાના પ્રકારની તૈયારીઓ કરતી હોય એમ જણાય છે.

કમિશન—કેળવણીના સુધારા વધારા સંબંધી અત્રે કમિશન નીમાયુ છે. હાલ તેઓ એક દર હેવાલ તૈયાર કરે છે, તે પછી પુરતી તપાસ માટે પરગણામા જશે

ફરજીઆત કેળવણી—શ્રીમત ગાયકવાડ સરકાર સ્વરાજ્ય મા ફરજીઆત કેળવણી દાખલ કરવાના હોવાથી તે ઉપર વિદ્વાન મંડળના અભિપ્રાય તેમણે મંગાવ્યા છે

(૫૮)

ચર્યાપત્ર.

સત્યશોધક અધિપતિ સાહેબ

વિનંતિ કે આપના ગયા અંકમા પુસ્તકો પટાની લેનાર વિષે જેમ ચર્યા થઈ હતી, તેમ નવા ઉત્પન્ન થતા ગ્રંથકારો ઉપર પણ ટીકા કરવાની વધારે અગત્ય છે એમ જાણીને હું ચાર શબ્દો લખી મોકલુ છું. તો તે આપના માનવંતા વર્તમાનપત્રમા પ્રગટ કરશે એવી આશા છે.

હાલમાં ગ્રંથકર્તા થવાનો પવન ફેલાયો છે, પણ તેમા પોતાની શક્તિનો વિચાર કરે એવા થોડાજ હશે પોતાને તથા લીધેલા વિષયનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ન હોય તો અનુકૂળ ગ્રંથોમાથી જરૂરી બાબતોનો ઉતારો કરીને પણ ગ્રંથકાર થવામા મોટું માન છે એમ કેટલાક સમજે છે આ એપ અજ્ઞાન અથવા અધકચરા વર્ગમાજ છે એમ નહિ પરંતુ વિદ્વાનવર્ગમા ગણાતા ગૃહસ્થોને પણ લાગ્યો છે માટે આપ અને બીજા વર્તમાનપત્રના અધિપતિઓ એવી બાબતપર ખાસ ધ્યાન દેશો, એવી ઉમેદ છે હાલ નમુનાને માંડે હું બે ગ્રંથકારના પુસ્તકો પઢેના ખરચે મોકલાવુ છું, તેમા હેતુ એટલોજ છે કે સારાએ ને ઉત્તેજન મળે અને નકલ કરનારાઓને પસ્તાવો થાય તા ૧૧-૧૨-૯૨.

બેસતાવર્ષે લખાતા પત્રો.

વેપારીનો પત્ર

સ્વસ્તિશ્રી મુખાધ્યક્ષદે મદાશુભસ્થાને શા. શ્રી ૫ પરી ચુની-લાલ લલ્લુભાઈ જોગ શ્રી ગોધરેથી લી પરી ગીરધરજાત પીતાંબર-

(પેદ)

દાસના જોગોપાળ વાંચજો. જત સામાચાર ૧ જણુજો. અત્રે ગૌરસ સમયે શ્રીx સારદાપૂજન રૂડી રીતે કર્યું છે. તમે પણ આનંદથી કર્યું હશે. જવાબ આવેથી જાણીશું. દેશાવરના ભાવની વિમત-
૧૭ મુંબાઈના, ૧૬૧૧૮= અમદાવાદના, ૧૬૧૧૮= પોળિયાના કામકાજ લખજો. સં. ૧૯૪૯ ના કારતક શુદ્ધ ૧. હીરાલાલ છોટાલાલના જોગોપાળ વાંચજો.

*સાધારણ લોકમાં લખાતો પત્ર.

પ્રિયભાઈ પુરુષોત્તમ કલ્પાનજી ગાંધી. અમદાવાદ.

વિ. વિ અત્રે ઈશ્વરકૃપાથી આનંદભરે દીવાળી કરી છે. તમારે ત્યાં પણ થઈ હશે હવે નવા વર્ષમાં પણ આપણને શ્રી પ્રભુ સારી રીતે સુખી રાખી સુજશ આપે એવી પ્રાર્થના છે. તમારા તરફના સમાચાર જાણાવશો. તા ૨૯-૧૦-૯૪ લી. કૃપાશ કર દોલ-તરામના આશિર્વાદ

જૈનમાં ક્ષમા ક્ષમા વનને માટે લખાતો પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી પાર્શ્વજિન પણમ્ય વડોદરા મહાશુભચાને પૂજ્યા-રાધે જિતમોત્તમ સુશ્રાવક શ્રીદેવગુરુભક્તિકારક શ્રીજિન આગાધારક જીવ દયા પ્રતિપાલક શાસનોદ્યોતકારાદિ અનેક શુભોપમા લાયક

x ધનતેરસને દિવસે લક્ષ્મી પૂજન કર્યું હોય નો તેને માટે પણ એજ રીતે પત્ર લખાય છે. વળી પોતાના ખાતાનો હિસાબ ખીડવાની સૂચના પણ છેવટે કરવામાં આવે છે . સરાફલોક હુડી અને નાણા ફેરફારના ભાવ લખે છે, અને ખીજા વેપારીઓ પોતાને જરૂરની વસ્તુઓના ભાવ લખે છે બધા લોકોમાં એ રિવાજ નથી

ઝવેરી કેશવલાલ ધરમચંદ યોગ્ય શ્રી મુંબાઈખંદરથી લી. શાહ નેમ-ચંદ ખેમચંદના ઘણા સ્નેહપૂર્વક પ્રણામ વાંચ્યો. અપરંચ આલી. જૈનધર્મના પ્રાસાદથી કુશળ મંગલ વર્તે છે, આજના કુશલમંમલની સર્વદા ચાહના રાખીએ છીએ.

વિશેષ લખવાનું કે અત્રે પરમ તીર્થંકર શ્રીમહાવીર સ્વામીના નિર્વાણથી ( ) મા સંવત્સરને વિષે સર્વ પર્વાધિરાજ મહામંગલકારી શ્રીપર્યુષણ પર્વનું આરાધન અત્યાનંદપૂર્વક નિર્વિઘ્નપણે પૂર્ણ થયું છે. એ સર્વોત્તમ પર્વને વિષે સામ્રાટ સમયાનુસાર તપ, જપ, વ્રત પચ્ચખખાણુ, પોસહ, પરિક્રમણા, પૂજા પ્રભાવના, સ્વામીવાત્સલ્ય, શાસ્ત્રશ્રવણ, દેવયાત્રા, ગુરુયાત્રાદિ અનેક પ્રકારના ધર્મકૃત્યો ધણા સંજ્ઞનોએ રૂઢી રીતથી કર્યા છે. તેથી ધર્મનો ઉદ્યોગ ધણો સારો થયો છે. મેં પણ યથાશક્તિ વ્રત પચ્ચખખાણુદિકે પર્વારાધન કરી મીતિ ભાદરવા શુદ્ધ ૪ ને વાર શોમન. દિવસે સાવત્સરી પરિક્રમણું કરતા સર્વ જીવાની સાથે ખમત ખામણા કરી ચતુરવિધ શ્રીસંઘાદિ સાધર્મી ભાઈઓની સાથે ઉત્પન્ન થએલો વૈર વિરોધ સર્વ ખમાવ્યો છે. તેમજ આ પૂર્ણ થએલા વર્ષના ૩૬૦ દિવસોમા તમારી સાથે પણ જે કાઈ જાણુને અજાણુતે ભૂલેચૂકે મારા તરફથી અપ્રીતિ અવિનય થયો હોય તે સર્વ મન, વચન હાયાએ કરી બે હાથ જોડીને હું આપ સાથે વારંવાર ખમાવું છું આપ પણ ક્ષમા કરજો.

તમારી તરફ પણ પર્વારાધન ધણો સુશોભનિક થયો હશે તેના સમાચાર લખવા કૃપા કરશો. ધર્મસ્નેહ અધિક રાખજો. દેવ દર્શન જિન પૂજાદિક શુભ કરણીમા યાદ કરજો. મારા યોગ્ય ધર્મસંબંધી

કામદાજ લખજો. મીતિ સંવત ૧૯૪૭ ના ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૫ ને વાર ભોમ દા. ( ) ના પ્રણામ તથા ખમત ખામણા વાંચજો.

પ્રાચીન પ્રશસ્તીઓ અનુસાર મથાળાં-

સગા સહોદરનાં મથાળાં.

તીર્થરૂપનુ —

સ્વસ્તિ શ્રી પરમાનંદી, આત્મસુખના અનુભવો, મધુરવચનથી અને પ્રેમ ભાવથી ઉછેરેલા બાળકના મુખમાંથી નીકળેલા વચનામૃતના વિદ્યાસી, તથા તેના વિનોદમા અહોરાત્રી ગાળનારા, શ્રીમત, સકળ તીર્થરૂપ સેવવા યોગ્ય, સદ્ગુણ સમુદાયના વખાણવા લાયક ચરિત્રોથી સુશોભિત, કીર્તિરૂપ ચદ્રિકાવડે દિશાઓના વક્ત્રયને શોભાવનાર, પિતાજી (નામ) ના ચરણમા નમ્રભાવે અર્પણ કરેલો આ લેખ નમસ્કાર સહિત અગિકાર કરશે. આપની આશીષના પ્રતાપવડે સુખી છું અને નિરતર આપના કૃપામૃતક પત્રના દર્શનની અપેક્ષા રાખું છું ઈ

માતાનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) પતિવૃતામા અરૂંધતી કરનાએ ઉત્તમ, તપના પ્રતાપથી પાર્વતી સમાન કાર્ય કરનારા, જન્મોજન્મના કરેલા પાપ ભસ્મ કરનારા, પરાક્રમમા સ્વાદા સરખા, સપૂર્ણ પ્રતાપી, કલ્પક્ષતા સમાન સુખદાતા, અથવા અવજન પરિવારની કલ્પવેલી સકલતીર્થનુ સ્થાન, ઉભય કૃળદીપક પરમ કૃપા રસથી સુંદર માનસમા પરમેશ્વરને હસ રૂપ રાખનારા, માતાજી (નામ) ના ચરણમા પરમ પ્રેમથી વધારેલા પુત્ર (નામ) ના પ્રણામ અથવા આપના વેચાણ લીધેલા દાનુદાસ (નામ) ના ભક્તિ ભાવે પ્રણામ.

(૬૨)

ભાટાભાઈનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) સહોદરના અસાધારણ સ્નેહવડે યુષ્કર, અન્નુન અને રામલક્ષ્મણને જીતનાર, સલાસદોમાં મેળવેલી કીર્તિ-વડે ત્રિલોકને ઉજ્જવલ કરનાર, નિરિતિશય જગતની વિવિધ ચિંતા-ઓવડે વિંટાએલા, સકળ ગુણ નિધાન, વિનયાદિગુણોથી પરિપૂર્ણ, પરમ પ્રેમપાત્ર, વડીલ લોકોના મિત્રરૂપ, માન અને કીર્તિના ભરાવાથી સજ્જનોને સંતોષ આપનાર દુખના વિભાગી, જેઠ બધુ (નામ) ને ઇ૦

નાના ભાઈનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) લક્ષ્મણ સમાન વિવેકી, પ્રેમનું સ્થાન, સકટમાં સહાયક, આજ્ઞાધારક, ચિરંજીવી (ગામ) ઈ.

બહેનનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) પરમસ્નેહનું સ્થાન, હિતાહિતનો ઉપદેશ કરવામાં સમર્થ, ઉભય દ્રગદીપક, યમુનારૂપ અખંડ સૌભાગ્યથી સુશોભિત બહેન

સૌનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) સ્વરૂપની ખુબસુરતીથી ઇદ્રાણી, વિજ્ઞાની, રતિ અને રંભાવતિ વગેરેને ઝાખી પાડનાર, સંગીત વિદ્યાના રત્ન સ્થને જાણનાર, સુવર્ણ સમાન શોભિતા અધર વાળી, સુશીલપણામાં મુખ્ય, શીલગુણથી ભરપુર, અનુપમ પ્રેમનું સ્થાન, નિરતર પ્રિય-તમ ઉપર પ્રેમાળ, ગૃહસ્થાશ્રમમાં ધુરંધર, સ્વાભાવિક પ્રેમે બધા-યલા બધુસમાન, સુખદુખ વખતે સાચો મિત્ર વિનોદનુ ધ્યાન, પ્રાણેશ્વરી ઇ.

(૬૩)

પુત્રનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) પ્રાણુથી અધિકપ્રિય, પરમ આનંદના કુંદ, વિષ્ણુના ચરણકમળમાં પ્રીતિ ધરનારા, શ્રીમદ્ સકળ મુણુ-નિધાન, પરમ પ્રેમનું સ્થાન, મનને આલ્સાદક, પુણ્યરૂપ અમૃતની ધારાથી સિંચેલ વશરૂપ વહ્નીના ફલરૂપ, અમારા હૃદયરૂપ પાજરામાં બિરાજમાન પોપટ, ચિરંજીવ. ઇ. (નામ) (ગામ) થી લી. તીર્થરૂપ (નામ) ની આશીષ વાચવી.

સસરાનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) વખાણુવાણાયક ગુણુનિધાન, સુજન-તાના ધામરૂપ, મનોહિરામ, મુકીર્તિરૂપ ચ દ્રવડે સ્વજનના હૃદયરૂપ પોયણુને ખિલવનાર, પૃથ્વીપતિને માન્ય, પરમ મિત્રવર્ય, તીર્થસ્વ-રૂપ શ્વમૂર શ્રી ૨ (નામ) ની સેવામાં (ગામ) થી લી ફજાણુના નમ-સ્કાર સાથે વિનંતિકે—

જમાઇનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) પ્રાણુથી અધિક પ્રિય, પરમ પૂજ્ય, સદ્ગુણ, ચિરંજીવ (નામ) પ્રતિ શ્રી (ગામ) થી લી. શુભેચ્છક તીર્થ સ્વરૂપ (નામ) ની આશીષ અત્રા જોગોપાળ. પુત્ર પ્રમાણે વિવેક વાપરવો

બનેવીનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) શુભોપમા વંગ, પૂજનિય, પરમસ્નેહનુ પાત્ર, યોગ્ય કાર્યમાં સજ્જાલકાર (નામ) પ્રતિ (ગામ) થી લી. અમુકના નમસ્કાર કે જોગોપાળ ઈ—

(૬૪)

ભાણેજનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) પરમ પૂજ્ય, આનંદકારી ચિરંજીવ
ભાણુભાઈ (નામ) જોગ શ્રી (ગામ) થી લી. હિતેચ્છુ (નામ)ના
આશીર્વાદ, ઇ૦—

સાંગાનું —

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) વિવેકસાગર, સ્નેહાકિત (નામ) જોગ
લી. શુભેચ્છક (નામ) ના નમસ્કાર ઇ૦—

સાસુનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) લક્ષ્મી સ્વરૂપ, અખડ સૌભાગ્યવતા,
પરમ કૃપાળ, સ્વપરિવારની કલ્પવેલી, નિરતર હિતચિંતક સાસુજી
(નામ) પ્રતિ શ્રી (ગામથી) લી. (નામ) ના પ્રણામ કે જોગાપાળ.
વિનતિ કે—

મિત્રનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) સન્માર્ગબોધક, દુખના વિભાગી, નિર્ભંગ
પ્રીતિવાન, ચતુર, સદ્ગુણના ભંડાર, પરાપકારી, પ્રાણથી અધિક
પ્રિય, પરમ સખા શ્રી ર (નામ) જોગ શ્રી (ગામ) થી લી.
સ્નેહાભિલાષી અથવા મળવાને આતુર, ઇ૦—

પતિનું —

અમ્મિ શ્રી (ગામ) સૌભાગ્ય રક્ષક, પ્રાણથી અધિક પ્રિય
પરમ પૂજ્ય, શીરોમણી, મુખદાતા, મગગકારી, મનોહર, સસાર
મુખ વર્ધક સ્વામીનાથ (નામ) ની જેવામા ગામથી) લી દાસીના
નમ્રભાવે આગ્રહયુક્ત સાદાગ દડવત પ્રણામ અગીઢાર ડરશોજી
વિનતિ કે—

(૭૫)

અન્ય વડીલોનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) મહાપ્રતાપી, ત્રિલોકરૂપી કમળનો પ્રકાશ કરવામાં સૂર્યસમાન, જગતમાં વંદન કરવા યોગ્ય વડીલ, સન્માર્ગ દર્શક (નામ) સેવામાં (ગામ) થી લી. (નામ) ના નમસ્કાર.

હાસનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) મનઝમતા ખાનપાન લાવી આપી સંતોષ આપનાર, ધર્મ, અર્થ, અને કામ સિદ્ધ કરવામાં આતુર અત કરેણુવાળા, સુવિચારથી કરેલ કૃત્યો વડે દિશાઓમાં મહા માન પામેલા, હરેક કાર્યમાં પૂર્ણ વિચાર કરનાર, લેખકમા ચિત્રગુપ્તને જીતનાર, સોંપેલું કાર્ય પૂર્ણ કરવામાં મનુષ્યાવતારનું સાર્થક સમજનાર, ઉપરીના આશીર્વાદ ને પાત્ર (નામ) ને પ્રતિપાલક (નામ) ના આશીર્વાદ. ઇ૦—

સામાન્ય સદ્ગુહસ્થાના પત્રનાં મથાળાં.

વિદ્યાગુરૂનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) નિર્દોષ અને વંદન કરવા લાયક, ગદ્ય-પદ્યમાં પંડિતાઇ ભરેલા અમતકારી તત્વોથી સાનંદાશ્રય પમાડનાર, વિદ્વાનોએ કરેલી પ્રશંસાવાળા, પડે સ પાદન કરેલી સંપાત્તિવડે દેવ, બ્રાહ્મણ તથા અભ્યાગતને તૃપ્ત કરનારા, કળિ કાળનાં બળનુ વિદારણ કરવામાં અત્યંત સમર્થ, વિચિત્ર પુણ્ય રૂપ વહેણથી પૃથ્વીને પવિત્ર કરનારા, ગંભીરતા, ધૈર્ય, ઉદારતા, અને સામર્થ્ય વગેરે અનેક સદ્ગુણના ભંડાર, દયાનિધિ સર્વ ગુણ રત્નોના ઉત્પત્તિસ્થાન, તીર્થ સ્વરૂપ, વિદ્યા ગુરૂજી (નામ) ના ચરણમા પ્રતિ શ્રી (ગામ) લી. વિદ્યાર્થી (અમુક) ના ભક્તિયુક્ત પ્રણામ. ઇ૦—

(૧૧)

શિષ્યનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) શિષ્યવર્ચ, ચિરંજીવી, રાજેશ્રી (શિષ્યનું નામ) પછી પુત્ર પ્રમાણે લખવું. નિરંતર પત્રદ્વારે સમાચાર લખવા.

વિદ્વાન પુરૂષોનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) સર્વ વિદ્યા વિનોદમાં રસિક, વિદ્વન્જનરૂપ કમળોને પ્રકૃષ્ટિત કરવામાં સૂર્ય સમાન, ગુણાલકૃત, વિદ્વન્જન સમાજ-બ્રૂષણ પાંડિતાર્થના ચમત્કારવડે પ્રબળ, પ્રતિપક્ષીઓ પર જય મેળવનાર, કૃપાના કટાક્ષે કરી ચારે પુરૂષાર્થને આપનાર, અને સ્વપરાક્રમથી જન મંડળનું કલ્યાણ ચલાનાર, સુગ, વિદ્વાન, રાજમાન રાજેશ્રી (નામ). સેવામાં પ્રતિ શ્રી (ગામ) થી લી. (નામ) ના પ્રણામ.

વેદાંતિનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) નિર્દોષ વેદવિદ્યા પરાયણના ઘોષ રૂપ સિલ્નાદથી હરણુ રૂપી પાપને હરણુ કરનારા, શ્રોત સ્માર્ત કર્મોના અનુષ્ઠાનથી અત્યંત નિર્મળ અંત કરણુવાળા, સર્વ પાતકના કાર્યને બાળવામાં અગ્નિ સમાન, સર્વ વેદ મંત્રોના દેવતાઓને પોતાના હૃદયમાં સ્થાપન કરી રાખનારા, શાસ્ત્રાચાર્યોનું પરપરાનું ખરું તત્વ મેળવનારા, સર્વ ગુણોથી ભરપુર, સસારરૂપ સમુદ્રને ગાયત્રી ખરી જેટલો બનાવી દેનારા, (અમુક) ના ચરણુમાં (ગામ) થી લી. (નામ) ઇં

જેશીનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) નિર્મળ હૃદય કમળવાળા, ત્રિકાળ તત્ત્વને હથેળીમાં આમળાદપે રાખનારા, ચંદ્રસમાન સુજશવડે દિશાઓને શોભાવનાર, શિશુમાર ચક્રમાં રહેલા સર્વ ગૃહો નક્ષત્રો અને તારાઓ વગેરેની સુક્ષ્મ ગતિઓને જાણનારા, તથા તેનો ફળોદેશ કહેનારા,

(૬૭)

અને તેમાં મેળવેલી પ્રતિષ્ઠાવડે મર્થ, વરાહ, લક્ષ્મ વગેરે આચાર્યોની પેઠે જન મંડળને વિસ્મય પમાડનારા જોશીજી (નામ) ઇ.

વૈદ્યરાજનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) અનંતગુણરૂપ મહિષાસુર મર્દિન પુણ્યકાર અંતરના ભાગો અલકૃત કરેલ, પ્રાણીઓના રોગને ફેડવાના પ્રકારોમાં સુમર્થ, અનેક લોકને પ્રાણદાન આપી અગણિત પુણ્ય મેળવનારા, મહારાજાઓની સભાના સભાસદોને મનરંજનથી ઉત્પન્ન કરેલા યશના પૂર રૂપી કપૂરવડે સર્વ દિશાને સુવાસિત કરનાર. પરમશ્રેષ્ઠ, આયુર્વેદી, વૈદ્યનું નામ પ્રતિશ્રી ઇ.

કવિરાજનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) વિવિધ પ્રકારની કવિતાના વિચારના વિનોદથી નવેરસોમા રસિક, સહૃદય જનોના અંતઃકરણોને વશ કરનારા, સર્વ રાજના સમાજમા વિરાજમાન, સજ્જન મહામા વાણીના વિલાસથી પ્રાપ્ત થયેલા પૂર્ણ યશવડે ત્રિલોકને પવિત્ર કરનારા, પોતાના કરકમળવડે મેળવેલા ધનનો સદ્વ્યય કરનારા કવિરાજ (નામ) જોગ શ્રી (ગામ) થી લીલા ના અમુક નમસ્કારો જત આપના વિયોગે મારા હૃદયમા ગુહ્ય નામનો વ્યાધિ થયો છે માટે કવિતારૂપ વૈદને મોકલતા વાર કરશે મા, વિરહરૂપી સર્પના ડંસથી માર ચિત મરવાની તૈયારીમા છે, માટે કવિતામય પત્રરૂપ ગાડીને મોકલી મનને શાન્તિ આપવા તસ્દી લેશોજી ઇ

વક્ત્રીજનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) ધારા શાસ્ત્રમા પ્રવીણ, શબ્દાર્થ ભેદને જાણનાર, આશ્રિતજનના હિતમા મથનાર, વિગ્રહમા સત્યવાતને શોધ-

નારા, દુરામહરહિત અને કીર્તિ મેળવવામાં ઉત્સુક (નામ) જામ
(ગામ) થી લી. અસીલના યથાચોગ્ય.

શ્રીમતનું;—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) + સચ્ચાસોએ નિર્ણય કરેલા ધર્માચ-
રણવડે થયેલી પ્રતિષ્ઠાવાળા, અપાર ચતુરાર્ધ વડે ખેડેલા વ્યાપારમાં
અખૂટ ધન સંપાદન કરેલા, અપારદાન રૂપી નિર્મળ ચંદ્રના પ્રકાશથી
સર્વ દિશાના મંડળને પ્રકાશ કરનારા, અમૂલ્ય રત્ન જડિત સુવર્ણમાં
અનોપમ અલંકાર થકી સ્વકુટુંબને શોભાવનારા, મહાભુદ્ધિથી કીર્તિ
સંપાદન કરનાર રામના ભક્ત, સચુક્તિક ધન સંચય કરનાર, કૃષી-
કર્મના આશ્રયદાતા, સદ્ગુણને દાન દેવામાં પ્રતિષ્ઠા માનનારા, સ્ને-
હનું સ્થાન, યોગ્ય મુખકાર મહાજનને માન કરવા લામક, સમાગમ
કરવા યોગ્ય, લક્ષ્મી સમાન સીલ, સદગુણ સંપન્ન ઈ.

દક્ષણી ગૃહસ્થનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) મહાશુભસ્થાને પરમ ઐશ્વર્યવંત, રાજેશ્રી
અથવા રા.રા. વગેરે ઘટતી ઉપમા (નામ) ને (ગામ) થી લી. (નામ)
ના રામરામ નમસ્કાર જોગોપાળ કે યથાચોગ્ય વિનતિ વિશેષ ઇ.

પારસી ગૃહસ્થનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) પરોપકારી સદા મહેરબાન વગેરે ઘટતી
ઉપમાએ અને સેકુલ અથવા શેઠ સાહેબ (નામ) પ્રતિ શ્રી (ગામ)
થી લી. (નામ) ની સલામ માન્ય કરશે ઇ.

+ વણિકને એવું પણ લખાય છે કે વિદ્વજ્જનોએ વિચાર
કરતાં મનવાદિ મુર્તિ સમુદાયના મુખકમળમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા, જન-
દીશ્વરના આરાધનથી સર્વ મન સિદ્ધને પામનારા ઇ.

મુસલમાન મુહરરનું.—

સ્વસ્તિશ્રી (ગામ) નેકનામદાર, કદરદાન વગેરે ઘટતી ઉપમાઓ
ખાનખાદુર કે ખાન સાહેબ (અટક સાથે નામ) જેમ શ્રી (ગામ)
થી લી. (નામ) ની સલામ વાંચશો. જત અથવા વિનંતિ વિશેષ.

રાજકિય વર્ગના પત્રોનાં મથાળાં

ઉત્તરપતિ મહારાજનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) અમણિત ગુણોથી પૂર્ણ કરદના ચંદ્રની
ઘેટે ઈચ્છાવા યોગ્ય, જ્ઞેષ્ઠ કીર્તિ રૂપી સર્વવડે અરીદગને પરાભવ
પમાડનાર, મહાસાગરોચકી વિંટાયલી પૃથ્વીનું પાલન કરવામાં કુશળ,
મયંડ બાહુઓમાં રમણ કરતા ધનુષ્ય બાણોવડે સર્વ લોકનાં સ્થે
(દુ ખ) ને દૂર કરી દેનાર, દયાનિધિ, સજ્જનોમાં ધુરંધર, નિર્દોષ
વિદ્યાઓના જ્ઞાતા, કામદેવસરખા મનોહર, હરિહરની ભક્તિવડે મેળ-
વેલા અનુપમ વૈભવ યકી આનંદ પામનાર, ગૌ બ્રાહ્મણ ધર્મપ્રતિ-
ષ્ઠાળ, સમગ્ર ભૂપાલોના મુકૂટ મણિ ચક્રવર્તિરાજેન્દ્ર, શ્રીમંત, શ્રી
૧૦૮ મહારાજધિરાજ (નામ) ની સેવામાં (ગામના) પ્રેમપૂ-
ર્વક વારવાર પ્રણામ

મંડળીક રાજાઓનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી(ગામ) વિદ્વાનોના હૃદય વિષે રહેનાર, શેષશાયી ભગ-
વાનના ચરણનું સ્મરણ કરવામાં તત્પર, સ્વચરિત્રના ચમત્કારો
ઉશીનર શીખી દધીચી અને કર્ણના ગુણોને વિસરાવનાર, અનેક કળામાં
પ્રકાશકપણાથી રાજા નામનું સાર્થક કરનાર, અખિતૈદાર્ય, ભૂગોળના
મહેન્દ્ર તુમુલ્લ રણભૂમિ વિષે મદોન્મત્ત હાથીઓના મસ્તકને છેદનાર,
પરિપૂર્ણ મનોરથ પામેલા શ્રીમત્ત મહીપતિ [નામ] ની સેવામાં ધ.

(૭૭)

સાધારણ દરબારનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) શ્રીમન્ન મહાપ્રતાપી અનેક ગુણવિરા-
જીત સ્વધર્મરક્ષક રાણા શ્રી (નામ) ની સેવામાં પ્રતિ શ્રી ઈ.

ભાગીરદાર કે સરદાર.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) શ્રીમત્ ગુણોપમા લાયક રાજ્યભાત્ર
રાજેશ્રી (નામ) પ્રતિ શ્રી ઈ.

પ્રધાનનું.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) સર્વ સામંતોને સેવનાર, પરાપકાર અને
જાતકારમાં નિપુણ, વેદાંત શાસ્ત્રીની માફક પરમાનંદનો પ્રકાશ કર-
નાર, સાંખ્ય શાસ્ત્રની પેઠે પ્રકૃતિએ મધુર, નૈયાયીકોની પેઠે અનેક
પ્રયોગોને સાધનાર, અપાર ગુણ રત્નવડે દિપમંડળને દિપાવનાર,
મહામાત્ર સમાન શીતળ મનવાળા, સેવકજનના ભાવિક, પરિપુર્ણ
મનોરથવાળા, દેવના કદમ વૃક્ષ સમાન, શત્રુઓના સૈન્યે નમન કરેલા,
સરદાર લોકવડે વિરાજીત, રાજ્ય લક્ષ્મીનો બચ્ચ કરવામાં સૂત્રધાર,
સર્વ આપ્તજનોને આધાર રૂપ, કીર્તિરૂપી ચ દ્રિકાવડે સજ્જનોના
મનરૂપી ચક્રાર પક્ષીને આનંદ દાયક, પ્રતાપરૂપી સૂર્યના તેજમાં સર્વ
જીવુ નરેન્દ્રને તપાવનાર અને જૂમડળના અલંકારરૂપ પ્રધાન
(નામ) ઇ.

સેનાપતિનું.

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) બાહુબળવડે અરિદળપર કીર્તિ મેળવનારા,
શાસ્ત્ર વિદ્યાના વિલાસમાં રસિક, ચલાયમાન વિજ્ઞાનીની કાન્તિને
જીતનાર, આપત્તિ સમુદ્રમાં કુમેલા દેશના સારોદ્ધારક, ધણા દાનથી
મેઘ પર્વતને પશુ ત્રાસ પમાડનાર, રિદ્ધિદાતા, વિર્યવાન, સેનાપતિ ઈ.

(૭૧)

ન્યાયાધિરાજી.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) ન્યાય શાસ્ત્રમાં નિપુણ નિષ્પક્ષપાતિ, સમુદ્ર સન્માન ગંભિર, વાણીમાં મનોહર, દેશાચાર અને કુળાચાર સમજનાર, સત્યવાતને મૃદુ કરનાર, ધર્મરાજની પેઠે ન્યાયને તોળનાર, સ્વદેશ પ્રેમી, પરમાર્થ સાધક, રા. રા. (નામ) ની સેવામાં (ગામ) થી લી ધં.

દેવન્દ્ર કામદારજી.—

સ્વસ્તિ શ્રી પૃથ્વીના રસકસને જાણનાર, કૃષીકારને ઉત્તેજન દેનાર, સમદ્રષ્ટીવાન, રાજ પ્રજાને પ્રિય, રા. રા. (નામ) ધં.

શાળાખાતાના અધિકારીજી.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) વિદ્યા વર્ધક, શિક્ષણ શાસ્ત્ર જ્ઞાતા, ખાળકોના પરમ હિતકારી, ગંભિર, ઉદાર અને અનેક વિદ્યામાં કૃતજ્ઞ, નીતિમાન, નિરંતર સ્વધર્માનુસાર, કેળવણીની નવિન યોજના રચવામાં ચતુર, રા. રા. (નામ.)

કલાલવનના આધિકારીજી.—

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) અર્થ કરી વિદ્યામાં પૂર્ણ, કલાનિધાન, સ્વદેશને દારિદ્ર દશામાંથી તારનાર, સન્માન પાત્ર, વ્યાપાર વર્ધક, અહો રાત્રિ પરિશ્રમ વેઠનાર. રા. રા. (નામ) ધં.

દેવ અને ધર્માધિકારીનાં મથાળાં.

શ્રી ઇષ્ટદેવજી.—

શ્રીમત્ પદ્મ ગુણૈશ્વર્ય સંપન્ન, ભક્ત જન પ્રતિપાલક દુષ્ટજન નિવર્તન શ્રી ઇષ્ટદેવતા મહારાજાધિરાજ શ્રી ૧૦૦૮ (દેવનુ નામ) સેવામાં (ગામનું નામ) થી લી. દાસાનુદાસ (કલાણા) ના ક્ષણે

(૭૨)

ક્ષણે સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ. વિનંતિ એ છે જે શ્રીજી મહારાજની કૃપાવડે શરણાંગત દાસ સુખરૂપ છે. વિશેષ મનકૂર હોય તે લખવો. એજ દીન સેવકની જાણાસા છે, તે મહારાજશ્રીને નિવેદન હોય. ખીતિ.
શ્રીમદ્ ગોસ્વામિ વગેરે આચાર્યોનાં મથાળાં.

શ્રી (ગોકલેં દુર્જયતિ).

સ્વસ્તિ શ્રી (ગામ) મહાશુભસ્થાને પૂજ્યારાધે, શ્રીમદ્ (વલ્લભ) રાજકુલ હંસ, વિદ્યા ગુણ ગણોમાં પૂર્ણ, માયા વાદ રૂપી ગર્વનું ખંડન કરનાર, ભક્તિ માર્ગ પોષક,, (તૈલમ) કુલ-દીપક, દ્વિજ કૂલનું ખંડન કરનાર, ગોસ્વામી શ્રી ૧૦૮ (નામ) સેવામા (ગામ) થી લી. મહારાજધિરાજના વૈષ્ણવ, દાસનો દાસ, ચરણ કમળમાં રહેવાને આતુર, આજ્ઞાધારક, અથવા દર્શનાભિગ્રાહી, કે ચરણ કમળ સેવવાને નિરંતર ઉત્સુક (નામ) ના શીરસાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ અંગીકાર કરશે. ઇત્યાદિ

ગોસ્વામિ તરફથી વૈષ્ણવનું મથાળું

। શ્રી ગોકુલેન્દુરજયતિ ।

સ્વસ્તિશ્રી શ્રીમદ્વેદ વ્યાસ, વિષ્ણુ સ્વામિ મતા નુવાતે, ખડ ભૂમડલાચાર્યમાં શ્રેષ્ઠ શ્રી મહાપ્રભુ, શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્ય જગદ્ગુરુ શ્રી દેવકીનંદનાચાર્યાણા સ્વકીયેષુ શ્રીહરિ ગુરુસેવા પરાયણા-ત કરણેષુ વૈષ્ણવ શ્રી ર હરિભાષ ભક્તિદાસેષુ સહપરિવારેષુ, નિરૂપિ-તા શુભાશિષ; સમુદ્ભવ સન્તુ, સતીહ તસ્તુ, સદા શ્રીશેવ્ય, સ્મતં વ્યશ્ર અપરંચ યહાસે શ્રીમહાપ્રસાદ તથા માલા ચરણામૃત (અમુક) કે હાથ પઠાયોહે, સો મસ્તક ચઢાય લેવોગે. આગે તુમને ભેટ કે રૂપિયે સો લડારમે જમે હોય સેવામા અંગીકાર ભયે તુમારે અહો ભાગ્ય હે. યહાકી સેવામે ચિત્ત રાખોગે. તાદી અધિક રાખોગે કુશલ પત્ર લીખોજા

વૈષ્ણવનું,

સ્વસ્તિ શ્રી (નામ) સર્વ જ્ઞાનવોના ઈન્દ્ર, રાવણનો મર્વ
ગિતારનાર, પરમ પવિત્ર, પ્રસંગી મનુષ્યોને પવિત્ર કરનાર, રઘુકુ-
ળમાં હિતમ, શ્રી રામ ચરણના નખ રૂપ ચંદ્ર વડે પ્રકાશિત અં-
તઃકરણવાળા, શાન્ત સ્વભાવથી ધ્રુવાદિ ભક્તજનોની બરોબરી કર-
નારા, મનસા, વાચા અને કર્મણ્યોભગવાનના સર્વ ગુણો ગાવા-
માં, સાંભળવામાં અને કહેવામાં આનંદ પામેલી મનોવૃત્તિથી સમય
ગાળનારા, પરમ ભગવતી [નામ] જોગ શ્રી નામ વગેરે લખવું.

શ્રીમંત શંકરાચાર્યનું.

શ્રીમંત પરમ હંસ પરિવ્રજકાચાર્ય વર્ય, પદ, વાક્ય પ્રમાણ
પારાવાર પારિણ, યમનિયમાસન, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર, ધ્યાનધારણા
સમાધ્યષ્ટાંગ યોગાનુષ્ઠાન, નિષ્ઠાત તપશ્ચર્યા ચરણ, ચક્રવર્ત્ય
નાથ વિચિન્ન ગુરૂ પરંપરા પ્રાપ્ત પદ્મદર્શન સ્થાપનાચાર્ય, વ્યાખ્યાન
સિદ્ધાસનાધીશ્વર, સકલ પદાર્થ પ્રકાશક, સાખ્યત્રયી પ્રતિપાલક,
સકલ નિગમાગમ, સાર-હૃદય, વૈદિક માર્ગ પ્રવર્તક, સર્વતંત્ર સ્વત-
ત્રાદિરાજધાની શ્રી વિદ્યા નગર, મહા રાજધાની શ્રી કર્ણાટક, સિંહા-
સન પ્રતિષ્ઠાપનાચાર્ય, શ્રીમદ્રાજધિરાજ ગુરૂ ભૂમંડલાચાર્ય, ચાતુર્ય
વર્ણુ શિક્ષક તુંગભદ્રાતીર નિવાસક, ઋણ્ય શૃંગ પુરવરાધીશ્વર, શૃંગેરી
શ્રી વિરૂપાક્ષ શ્રીવિદ્યાશંકર કરકમલસન્નત, શ્રી (નામ) સ્વામિ
ભિ સ્વામિના ચરણાર વિદ્યો શિષ્યાનુ શિષ્ય સમીપવર્ત્યતરગત
સચ્ચરણારવિંદ મકરંદ મિલિંદ [અમુકકૃત] પ્રણુતિપ્રણિપાત-જ્ઞ
નમો નારાયણેતિ મંત્રદ્વારા ચરણ સરોજ વંદન. વિનતિ અત્રે કુશલ
છે. કૃપા કટાક્ષ વડે શિષ્યાનુશિષ્ય ચરણ સેવામાં તત્પર રહેછે માટે

આપ સ્વાનંદાદ્રપાનુશાસન કરવા સમર્થ છો. વિશેષ મનકુર હોય તે લખવો અને છેવટે 'ઇતિ પ્રણિતયઃ વિજ્ઞાપના' લખી મીતિ નાખવી.

શિષ્ય અથવા મુહુર્થાને શ્રીમત્
શંકર સ્વામી તરફથી.

શ્રીમત્ પરમ હંસ. પરિવ્રજકાર્યાર્થ વગેરે પાછલા પત્રમાં જણાવેલાં વિશેષણો શ્રી શંકરાચાર્યના પદ સુધીનાં લખને લખણું કે સ્વામિના શિષ્યાનુશિષ્ય સમીપ વર્ત્યતરમત સચ્ચરણારવિંદ મકરંદ મિલિંદ, [નામ] પ્રતિ ચેતેતકૃતાનુશાસન લિખિતે-વિગત લખવી. મીતિ નાખવી. ઇત્યાનુશાસન અર્થ-

માધ્વની સંપ્રદાયના સ્વામિનું.

શ્રીમત્સકલ સુર નિકર, મુકુટમણિ રંજિત, દિવ્યશ્રી વિકૃષ્ટ ચરણ કમલારાધક, શ્રી [મૂલ સ્વામિનું નામ] કમલ સંન્નત શ્રી [૨ સ્વામિનુ નામ] કુમારક શ્રી [૩ નામા] એમના ચરણ કમલ રંન્નપતિ શિષ્યાનુશિષ્ય સચ્ચરણારવિંદ મકરંદ મિલિંદ (લખનારનું નામ)ના પ્રણુત પ્રતિપત ઉ નમો નારાયણેતિ મંત્રદ્વારા ચરણસરોજ-વંદ. અત્ય ત વિરાત્ શિષ્યાનુશિષ્ય સ્વામી કૃપાવડે આનંદમાંછે, આપની ચરણ સેવામા તત્પર સમજીને સ્વાનંદાદ્રપાનુશાસન કરવા સમર્થ છો. હકીકત લખવી. મીતિ જણાવવી. ઇતિ પ્રણુતય વિજ્ઞાપઃ

સન્યાસી, આત્મજ્ઞાની, અને, બ્રહ્મજ્ઞાનીનું—

[૧] જો કે મઠના સંપ્રદાય પ્રમાણે સન્યાસીને લખે છે તથાપી મુખ્યત્વે નીચે પ્રમાણે શ્રીમત્, પરમ હંસ, સચ્ચિદાનંદ અદ્વયજોષ નિરૂપાધિ, નિર્મલ કીર્તિ, સદૈવ નારાયણના સ્મરણમાં આશક્ત શ્રી [સ્વામિનું નામ] ના ચરણારવિંદમાં અખંડ વંડાયમાન ચરણ ર-

અનિકત (નામ) ના સાષ્ટાંગ નમસ્કાર અથવા કૃતાનેક પ્રણામપૂર્વકે હંડવત્ વિનંતિ; વિગત લખવી. મીતિ નાખવી.

(૨) શ્રીમન્નારાયણના ચરણ કમલમાં નિરંતર આશક્ત અંતઃકરણવાળા, સંસાર સમુદ્રને તરવાના મહા વાક્યાર્થ વહાણુના વિચારોમાં શાન્તિ પામેલા, અત્યંત નિર્મળ સુદ્ધિરૂપ મંદર પર્વત વ્રંદે વેદાન્ત વિદ્યાના સમુદ્રને મથન કરી નાખનારા, તથા તે થકી મેળવેલા અક્ષર તત્વજ્ઞાનવડે દેવી પ્રાણીઓને સંતોષ પમાડનારા, નિરતિશય આનંદના ચૈતન્યામ્નિથી કર્મારણ્યોને બાળનારા, સ્વામિ રૂપના પ્રાદુર્ભાવવડે અજ્ઞાન માત્રને પરાજ્ય કરેલા [અમુક] ના ચરણકમલમાં પ્રતિ શ્રી [ગામથી] લી. (અમુક) સાષ્ટાંગ હંડવત્ પ્રણામ. અત્રે આપના ચરણના સ્મરણના મહિમાથી આનંદ છે, પરંતુ આપની શુભાશુભ મનોવૃત્તિના વિયોગથી વાર્તા પૂછવાને વખત મળતો નથી. વિગત લખવી. મીતિ નાખવી.

[૩ , સ્વસ્તિ શ્રી ઉદર ચિત્તથી ચિંતામણીને જીતનાર, જ્ઞાનના નિરતિશય આનંદના સમુદ્ભૂત મેળવેલી નિર્બિંબ સમાધિથી પ્રગટ થયેલા, પ્રકૃતિ તથા પુરૂષના વિવેકથી ઉન્નત થયેલા વૈરાગ્યથી મુક્તિ પામેલા, વેદાન્તના અર્થો સિદ્ધ કરવામાં તત્પર, અમારા આશ્રય જીત પૂજ્ય દેવદત્ત [અમુક] ને યજ્ઞદત્તના હળરો પ્રણામ છે.

માધવની સંપ્રદાય તરફથી શિષ્ય અથવા ગૃહસ્થનું.—

શ્રીમત્ સકળ સૂરનિકર મુકુટમણિરંજીત દિવ્ય શ્રી વિદુલ ચરણકમલારાધક શ્રી (નામ) પરમ ગુરૂ શ્રી ગુરૂ (સ્વનામ) એમના અત્યંત પ્રિય શિષ્ય વર્ય (નામ) ને વાસ્તવ્ય શ્રીમન્નારાયણ સ્મરણ પૂર્વક આશીર્વાદ. અમુક મઠમાં કુશળ છીએ તમારા સમાચાર લખવા છું.

શુદ્ધસ્થ તરફથી સાકુસંત કે મહંતનું.—

શ્રીમત્ પ્રહ્લાનંદ અથવા કેવલ્ય પદ દાયક, અધિંત્યાગમ અ-
તુપમ જ્ઞાન ધન, અજ્ઞાન તિમિરોન્મેદક, સનાતન મુર મૂર્તિ રાજે-
શ્રી (નામ) સ્વામિની સેવામાં આપત્ય અથવા ચરણ રત્નચિત
(અમુક) ના હંડવત પ્રણામ વિગત લખવી. છેવટે પત્રદારે દર્શન
દેવા કૃપા કરશે૭ ઇ.

સાકુસંતો તરફથી શુદ્ધસ્થનું.—

રાજ્યમાન્ય રાજેશ્રી (નામ) પ્રતિ (ગામથી) અમુક મ-
હંતના આશીર્વાદ. પરમાત્માની કૃપાથી ઉત્તમ સ્થિતિ છે પત્રદારે
આનંદ આપવો. ખીના લખવી. મીતિ નાખવી

જૈનના શ્રી પુજ્યનું.—

હૈં નત્વા (ગામ) સર્વોપમાલકૃત, સકલ ગુણ ગરીષ્ઠ, સર્વા-
વલ્લખી પ્રતિષ્ઠ, ચાર ચરિત્ર, નિર્મલ ગુણુગ, સરસ્વતિ કઠાભરણુ,
સ્વકુલ કમલ વિકાસમાન, એક વિધ જ્ઞાનાપાલક, દ્વીવિધ ધર્મ
પ્રરુપવાન, ત્રિગુપ્તિ, ચત્વારી કષાય જીપક, પંચાચારપ્રપાલક, પદ,
કાર્ય રક્ષક, સત્ત્વ ભય નિવારક, અષ્ટ મદ જીપક, નવવાડ બ્રહ્મચર્ય
પાલક, ઈત્યાદિ અનેક શુભોપમા વિરાજમાન જંગમ યુગ પ્રધાન,
શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી સકલ પાઠક વાચક, મુનિ મડળે સસેવિત ચરણુ
કમલવાળા (નામ , જોગ શ્રી (ગામ) થી લી—દાસાનુદાસ
(નામ) ના દ્વાદશ વર્ત વદન ત્રિકાલ માન્ય કરશે૭ આપની
કૃપાથી અત્રે સુખશાતા છે ઇ.

(૭૭)

અંક ૧ નો. કીમતી દસ્તાવેજો.

૧. લેવડદેવડના સંબંધમાં લખેલા પત્રોને કીમતી દસ્તાવેજો કહેછે. તે બે ભાગમાં વહેંચી શકાય છે.

અ વેપારીના ધંધાને લગતા પત્રો. બ બીજાં ઉપયોગી ખત.

૨. વેપારી વર્ગના મુખ્ય બે જથ્થા છે. અ રોકડ રકમ ઉપર વેપાર કરનાર. બ માલ ઉપર વેપાર કરનાર.

૩ રોકડ રકમ ઉપર વેપાર કરનારને સરાફ નાણાવટી કે પારખ (પરીખ) કહેછે; અને માલ વડે વેપાર કરનારને જે તે માલના નામનો વેપારી કહેછે, જેમકે કાપડના વેપારીને દોશી, ઝવેરાતના વેપારીને ઝવેરી ઇ.

૪. સરાફ અને વેપારીના કામને અંગે લખાતા પત્રોમાં ફર હોય છે માટે તે જાણવાની જરૂર હોવાથી આ નીચે આપેલા છે.

સરાફી ધંધાના પત્રો વિષે.

૫. સરાફી ધંધામાં રોકડાં નાણાંનો સંબંધ બહુધા હોય છે; માટે તેને લાગતા પત્રોની વિગત—

૬. એકજ સ્થળમાં નાણું આપવા અપાવવા બાબતના લેખને રકો કહે છે (જુઓ અંક ૧ પૃષ્ઠ અને તે શિવાય કામકાજ માટે ધણા પત્રો લખાય છે.)

૭ પરમામ ખાતેથી નાણાં આપવાને લખેલા કામળને ચિડી કહે છે. તેના ત્રણ પ્રકાર છે. (૧) ચિડી અથવા કામળ (૨) શાહજામ ચિડી (૩) ફુડી. છેક નાની રકમ આપવાની હોય, ત્યારે ચિડી લખાવી જનાર અંગનો માણસ હોય તો તેની ખરદાશ

માટે સૂચના કરવામાં આવે છે, અને ચિડીના રૂા પહોંચ લખને કે તેમ કર્યા વગર આપવાના હોય તો તેનો ખુલાસો પણ જણાવે છે, તે તથા કલમ ૬ ના પત્રો ઉપર સ્ટામ્પની જરૂર નથી

૮. જે ચિડીમાં આપવાનું નાણું શાહજોગ આપવાને લખ્યું હોય તેને શાહજોગ ચિડી કહે છે. હરકોઈ શાહજોગ ચિડી ઉપર એક આનાનો સ્ટામ્પ લગાડવો પડે છે. શાહજોગ ચિડીમાં મુદતખંધી વાત ધણું કરીને હોતી નથી. તેમ છતાં મુદતખંધી હોય તો તેના ઉપર પાંકો સ્ટામ્પ લગાડવો જોઈએ (જુઓ સ્ટામ્પની વિગત.)

૯. પરગામ ખાતે જરૂર પડે જોઈતી રકમ મળવાને માટે લીધેલા આધાર ભૂત પત્રને લલામણુ કહે છે. તેમાં આપવાના રૂા તથા મુદતની હદ બાધવામાં આવે છે, તેથી મુદત વિતે અથવા હદ ઉપરાત નાણું લેવા હોય તો તે લખનારનો ફરીને જવાબ મંગાવવો પડે છે લલામણુથી લીધેલા નાણાની તેજ લેખ નીચે ભરપાઈ કરવા ઉપરાત મૂળ ધણીને દાખલો મોકલવા માટે અલાયદી પહોંચ આપવી પડે છે લલામણુને સ્ટામ્પની જરૂર નથી.

૧૦. પોતાની આખર ઉપર પરદેશમાં સામા માણસને નાણા મળવા સારૂ લખી આપેલા પત્રને હુડી કહે છે

૧૧. વ્યવહારમાં હુડીને કકડો અથવા ચિડી પણ કહે છે તે બે પ્રકારની છે (અ) નામજોગી (બ) શાહજોગી.

૧૨ જે હુડીના નાણા રાખ્યાવાળા ધણી જોગ આપવાના હોય, તેને નામજોગી હુડી કહે છે. નામજોગી હુડી ધણા ભાગે લખાતી નથી, જ્યારે તે લખતા ત્યારે શિકારનાર ધણી રાખ્યાવાળાને ઓળખી શકે તેને માટે રાખ્યાવાળાના અંગની ઉચાઈ તથા

તલ અને લાખાં વગેરે નિશાનીઓ અલાયદા પત્રથી લખી મોકલતા, અને તે ઉપરથી શિકારનાર નાણાં આપતાં, પણ તેમાં ઉભય પક્ષ ને બધું હેરાન થવું પડતું; માટે હાલમાં એવી હુંડીઓ બણીક લખાતી નથી અને જે લખાય છે તે શાહજોગની પેઠે ખોળાધર આપથી વટાવી શકાય છે. નામજોગી હુંડીમાં રાખ્યા નામ જોગ લખાય છે.

૧૩. જે હુંડીમાં શાહજોગ નાણાં આપવાનું લખ્યું હોય, તેને શાહ જોગી હુંડી કહે છે. શાહજોગી હુંડીનાં નાણાં ખોળાધર આપેથી મળે છે. એમા રાખ્યા શાહજોગ અથવા શાહ વેપારી જોગ લખાય છે.

૧૪. શાહજોગી અને નામજોગી હુંડીઓ તરત મુદતની અને અને બાધી મુદતની લખી શકાય છે હુંડીમા નીચે પ્રમાણે મુદતો નાખવામા આવે છે—૧. તરત મુદતની ૨ દિન ૧ વળતાની—૩ મુદત વાર ભોમની. ૪ દિન ચારની (આ શિવાય બીજી મુદતો પણ હોય છે તેને માટે જુઓ દેશીનામુ પૃષ્ઠ ૬૮)

૧૫. ગેરવલ્લે ગયેલી હુડીના નાણા મળવા માટે આપેલા પત્રને પેઠ કહે છે. તેમા હુડીના મજકુર લખાય છે

૧૬ ગેરવલ્લે ગયેલી પેઠનાં નાણાં મળવા માટે આપેલા પત્રને પરપેઠ કહે છે, તેમા હુડી તથા પેઠનો મજકુર લખાય છે.

૧૭ ગેરવલ્લે ગયેલી હુડી, પેઠ અને પરપેઠના નાણા મેળવવા માટે આપેલા લેખને કાગળ કહેછે. તેમા હુડી પેઠ અને પરપેઠનો મજકુર લખાય છે. અને કાગળ ગેરવલ્લે પડેતા બીજો લેખ લાગ્યેજ મળે છે

૧૮. લીધેલા રૂપિયાનો દાખલો સખી આપવામાં આવે છે. તેને પહોંચ કહે છે. તે ત્રણ પ્રકારની છે. (૧) રૂપિયા ભર્યાની પહોંચ, (૨) ભલામણના રૂપિયા લીધાની પહોંચ, (૩) હુડી વગેરેથી રૂપિયા લીધાની પહોંચ.

હુડી, અને કાગળની પહોંચ જુદી સખાતી નથી. પણ જેની તેની પાછલી બાજુએ ભરપાઇ થાય છે. તે એવી રીતે કે લી. ફલાણા ફલાણા, જત આ હુડી, પેંઠ, ભલામણ, કે કાગળથી આટલા રૂ. ભરીપુરી પામ્યો છું, એવું સખી નાણા લીધાની ખીતિ નાખી પોતા (સખતાર) ની સહી કરવાનો વાહિવટ છે.

રૂપિયા ભર્યાની પહોંચ આપવાનો બહુધા રિવાજ નથી, તેમ છતાં આપવી હોય, તો રૂકાની પેઠે સખાય છે કે રૂપિયા આટલા તમારે ખાતે જમે કર્યા છે.

ભલામણની પહોંચ અઘાયદી આપવાની હોય, તો કાગળના રૂપમાં સખાય છે, અને શિકારનાર ભલામણ હિપર જે પહોંચને ખીડે છે.

૧૯. વરકન્યાને નામે જમે રાખેલી રકમનો જે દાખલો આપે છે, તેને પહ્લાચિડી કહે છે.

૨૦. સામા ધણીના હાથ દસ્તકથી લેવડ દેવડ બાબત ખાતુ પડાવે છે, તેને હાથ દસ્તકતનું ખાતુ કહે છે.

૨૧. વાધા ભરેલી રકમ જમે મંડાવ્યાનો દાખલો આપવાને અનામતનો લેખ કહે છે.

સરાફી પત્રોના નમુના.

બેસતા વર્ષના કાગળનો જવાબ.—

સરિત શ્રી મુંબઈ ખંદેર મહાશયભસ્થાને ભાઈ શ્રી જમનાદાસ

અથુરાંદાસ જોગશ્રી અમદાવાદથી લી. મહેતા ઘેલાભાઈ નરસિંહદાસના
જીવાર વાંચજો. જત અત્રે બહુ છે. તમારું સદા બહુ ચલાઈએ છીએ.
ખીજી તમારો શ્રી પુજન ખાખતનો પત્ર આવ્યો તે વાચીને ખુશી થયા
છીએ. અમારો પત્ર તમને પહોંચ્યો હશે. હવે હિસાબ મોકલવાની
તાદીદ રાખજો કામકાજ લખજો. સ. ૧૯૪૯ ના કારતક સુદ ૪.

હિસાબ ખીડયાનો પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી જી ૧૧ગઢ મહાશુભસ્થાને શા-શ્રી-૫-ગાંધી પુરો-
તમ કહ્નનજી જોગ શ્રી નવસારીથી લી દેસાઈ ખાપુભાઈ રૂઢનાથજી
ના જોગોપાળ વાચજો. જત સં. ( ) ના કારતક સુદ ૧ સુધીનો
હિસાબ ઉતારીને આ સાથે ખીડ્યો છે. તમારે ત્યાંના ખાતાનંડે
તપાસીને જવાબ લખજો. કામકાજ લખજો. જોઈતું કરતું મંગા-
વજો. સં. ૧૯૪૯ ના કારતક સુદ ૭ ને વાર. દા.

અવેજ પોહોંચ્યાનો ઉત્તર.

સ્વસ્તિ શ્રી ભરૂચ મહાશુભસ્થાને શા. શ્રી ૫ પરી. ભાણુ-
ભાઈ નદલાલ જોગ શ્રી અમદાવાદથી લી પરી હરિવલ્લભ મૂળચં-
દના જે ગોપાળ વાચજો. જત સમાચાર ૧ પ્રીછજો ખીજી આજ-
રોજ ગુ ચંદુલાલ જોડે તમારો પત્ર પહોંચ્યો. વાચી સમાચાર
ભણ્યા. તેમની સાથે રોકડ અવેજ તથા હુડીઓ ખીડી તે પહો-
ંચ્યાની વિગત—

૧૫૦૦૦) રોકડા રૂ ૫૬૨ હજાર દા, ગુ. ચંદુલાલે લયો છે.

૧૦૦૦૦) હુડીના કડકા મોકલ્યા તેની વિગત

૩૦૦૦) હુડી ૧ ૩૦૦૦) ની મુઆઈની પરી સામગ્ર નથુ-
ભાઈ ઉપરની લી. તમારે લાથી પરી. પ્રેમાનંદ મનમુ-

(૮૨)

અરામ રાખ્યા તમારીના તુરત મુદતની શાહજોગ લખી
મીતિ ( ) ની બીડી તે.

૭૦૦૦ હુડી ૧ તમારા મથાળાની સૂરત ખાતે પરી. હરિભક્તિ
ઉપરની મુદત વાર ભોમની શાહજોગ લખી મીતિ
( ) બીડી તે.

૨૫૦૦૦

૧૦૦૦૦

એણી વિગતે અવેજ આવ્યોછે તેમાંથી રોકડ રકમ તમારે
ખાતે જમે કરીછે, અને હુડીના નાણાં શિકરાવી જમાં કરીશું તે
જાણુજો. હાલનો બજાર તેજ હોવાથી તમને લખવું પડ્યું હતું.
કામકાજ લખજો. જોઈતું કરતું મંગાવજો સં. ( )

ચિઠી

સ્વસ્તિ શ્રી લુણાવાડા માહાશુભસ્થાને શા. ગણપત હરજીવ-
નદાસ જોગ શ્રી વાડાશિનોરથી લી. શાહ લક્ષુભાઈ જોઈતાદાસના
જોગોપાળ વાંચજો. જત અત્રેથી ગાંધી જાદવજી વખતચંદ તમારા
તરફ આવ્યા છે. તેમની સારી રીતે ખરદાસ લેજો બીજી તે ઘણી
માગે તો રૂ. ૧૦૦)અંકે સો સુધી અમારે ખાતે આપજો. તેની
પહોંચ માગશે નહિ; તમારો જવાબ આવેથી અમે અવેજ બીડીશું,
તે જાણુજો. સંવત ૧૯૪૯ ના કારતક સુદ ૨ ને વાર દા પોતે.

શાહજોગ ચિઠી.

સ્વસ્તિ શ્રી અમદાવાદ મહાશુભસ્થાને શા. શ્રી. ૫ પરીખ હરિ-
વન્નભ મળચંદ જંગ શ્રી વડોદરેથી લી પરી ઝવેરચંદ લખમીચં-
દના જોગોપાળ વાંચજો જત રૂ. ૨૦૧) અંકે બમેએક મોદી ગીર-

ધરસાલ ભાણુભાઈને શાહ વેપારી જોગ આપજો. અને અમારે ખાતે હિંદુરજો. સંવત્ ૧૯૪૮ ના આસો મુદ્દ ૧ ને ભોમ. દા. મણિલાલ ઝવેરચંદના જેગોપાળ વાચજો.

ભલામણ.

સ્વસ્તિ શ્રી સુરતખંદરે મહાસુભરથાને શા. શ્રી. ૫ મોદી ગિર-ધરસાલ ભાણુભાઈ જોમ શ્રી વડોદરેથી લી. પરી. વલ્લવદાસ નંદ-લાલના જે ગોપાળ વાંચજો, જત શાહ જગનલાલ લલ્લુભાઈ તમારા તરફ આપ્યા છે તેમને જરૂર પડે, તો રા. ૨૦૧) બસેંએક સુધી આપજો. તેની બધી આ ભલામણ લખ્યાની મીતિ. થી માસ એકની અંદર લેવા આવે તો આપજો. મુદત વીતે લેવા આવે તો અમારો જવાબ મંગાવીને આપજો. કામકાજ લખજો. સંવત્ ૧૯૪૮ ના ભાદરવા વદ ૦) દા. પોતે.

હુડી (નામ જોગી)

લી. પરી. શામળભાઈ નથુભાઈ જત આ હુડી શિકારી નાણા આપજો. દા. પોતે

શ્રી. ૧૧

સ્વસ્તિ શ્રી મુખાઈ ખંદરે મહાશુભરથાને શા. શ્રી. ૫ પરી. શામળભાઈ નથુભાઈ જોવ શ્રી વડોદરેથી લી. પરી શામળભાઈ નથુભાઈના જુહાર વાચજો. જત અત્રેથી રાખ્યા મહેતા મણિલાલ મૂળજી પામેથી રા. (૨૫) અંકે સવાસો પૂરા રોકડા લીધા છે તેની મુદત હુડી પહોંચ્યા પછી તરતની નામે રાખ્યાવાળા ધણી જોમ નિશાની કાગળ મળ્યે લખીશુ તે જોઈને આપજો. સં. ૧૯૪૮

(૮૬)

ના બાદરવા સુદ ૧૫ ને વાર રવેલિ દા. છોટાલાલ અંબાઇદાસના
જેગોપાળ વાચળે.

૧૨૫

નીમે ૩ સાલાડીખાસઠથી બમણા
પૂરા ૩. સવાસો કરી આપળે.

હુડી (શાહનેગી)

લી. પગી. કેશવલાલ પરમાનંદ. જત
આ હુડી શિકારીનાણા આપળે દા. પોતે.

શ્રી. ૧૧

સ્વસ્તિ શ્રી અમદાવાદ મહાશુભસ્થાને શા. શ્રી ૫ હરી.
હરિવલ્લભ મૂળચંદ નેગશ્રી વડોદરેથી લી પરી. કેશવલાલ પરમા-
નંદના જેગોપાળ વાચળે જત અત્રેથી રાખ્યા ત્રવાડી ખાળકૃષ્ણ
મનસુખરામ પાસેથી રૂ. ૧૦૦૦) એક હજાર પૂરા રોકડા લીધા
છે. તેની મુદત હુડી પહોચેથી દીન ૪ ચાર પછીની નામે ત્રવાડી
નાથજી ઘહેલાબાઈને શાહનેગ આપળે. નિશાની એ જે અમારી
વતીને ખાતે ઉધારળે સં. ૧૯૪૮ ના શ્રાવણ સુદ ૧૫ ને શનેલિ.
દા. કન્યાણુભાઈ અમીચંદના જુહાર વાંચળે.

૧૦૦૦

નીમે રૂપિયા પાચસોથી બમણા પૂરા
એક હજાર કરી આપળે.

લી. માધી. જાદવજી વખતચંદ જત.

આ હુડી શિકારી નાણા આપળે દા પોતે.

(૮૫)

શ્રી. ૧૧

(૨)

સ્વસ્તિશ્રી વાડાશિનોર મહાશુભસ્થાને શા. શ્રી ૫ મોદી
અમૃતલાલ નાયજી. જોગશ્રી દેવગડ ખારીએથી લી ગાંધી જાદવજી
વખતચદના જોગોપાળ વાચજો. જત અત્રેથી રાખ્યા ગાંધી મથુર-
લાલ વખતચદ પાસેથી રૂ. ૫૦) પચાસ પૂરા લીધા છે. તેની
મુદત હુડી પહોંચ્યા પછી વાર ભોમની નામે શાહ વેપારી જોગ
નાણા હુડીની રીતના ગ્રથ* ઠામ ઠેકાણું ચોક્કસ કરીને આપજો.
નિશાની એ જે તમારીવતી શ્રી વડોદરાવાળા ભાણાભાઈ નદલાલને
ખાતે ઉધારજો સં. ૧૯૪૮ ના ભાદરવા સુદ ૪ ને વાર બુધે દા.
મનસુખ અમૃતલાલના જોગોપાળ વાચજો.

૫૦

નીમે રૂ પચીસથી નીમે રૂ સાડાખારથી
ચોગણા પચાસ પૂરા કરી આપજો.

પેઠ.

લી ગાંધી જાદવજી વખતચદ જત આ
પેઠ શિકારી નાણા આપજો. ૬ પોતે

શ્રી. ૧૧

સ્વસ્તિશ્રી વાડાશિનોર મહાશુભસ્થાને શા શ્રી મોદી ૫
અમૃતલાલ નાયજી જોગશ્રી દેવગડ ખારીએથી લી. ગાંધી જાદવજી

* ઠેકાણ વેપારી ધર ઠામ ઠેકાણું લખે છે તે અર્થ ઉપર
જોતાં બધે ખેસતુ નથી

(૮૬)

વખતચંદ જત હુડી રા. ૫૦ પચાસની તમારા ઉપરની તમારીવ વડોદરા વાળા ભાણાભાઈ નંદલાલને ખાતે લખી અત્રેથી અમારી રાખ્યા ગાંધી મથુરલાલ વખતચંદ પાસેથી મુદતવાર ભોમની ભા રવા મુદ ૪ ને વાર ભુલે લખી છે. તે રાખ્યા વાળા ધણી કહે . કે હુડી જેરવલ્લે પડી છે, માટે આ પેઠ લખી આપી છે. ત તમારો રાજમેળ, નોધવડી, આવરો વગેરે ઠેકાણે જોઈ તપાસી હું ના શિકરાઈ હોય, તો આ પેઠ શિકારી નાણાં આપજો. કદા હુડી શિકરાઈ નાણાં આપ્યાં હોય, તો આ પેઠ રદ છે નાંચ ફાડી નાંખજો. અમે તમને સનદો બે થઈને એકવાર મળ આપીશું સં. ૧૯૪૮ ના ભાદરવા મુદ ૧૦ ને વાર ભોમે મોદનલાલ અમૃતલાલના ગોપાળ વાચજો.

૫૦

નીમે રા. પચાસથી નીમે રા. સાડાબાર યોગણ પચાસ પૂરા કરી આપજો.

પરપેઠ.

હી. ગાંધી જાદવજી વખતચંદ જત આ નીચે લખ્યા પ્રમાણે પરપેઠ શિકારી નાણાં આપજો દા. પોતે.

શ્રી ૧૧

પરપેઠ છે

સ્વસ્ત શ્રી વાડાશિનોર મહાસુબરથાને શા શ્રી ૫ મોદી તલાલ નાથજી જોગ શ્રી દેવગઢથી હી. ગાંધી. જાદવજી વખતચંદ જેગોપાલ વાચજો. જત પ્રથમ હુડી નંગ ૧ રા. ૫૦ પચાસની તમ

(૮૭)

ઉપરની તમારીવતી વડોદરાવાળા બાણાબાઇ નંદલાલને ખાતે લખી
અત્રેથી અમારીના રાખ્યા ગાંધી મયુર વખતચંદ પાસેથી મુદતવાર
બોમની લખી બાદરવા મુદ ૪ ને વાર શુધે. તાર પછી પેંઠ લખી
આપી બાદરવા મુદ ૧૦ ને વાર બામે; તે રાખ્યાવાળા ધણી કહે
છે કે હુડી તથા પેંઠ સનંદો બે ગેરવલ્લે પડ્યાં છે, માટે આ પર-
પેંઠ લખી આપી છે તેથી તમે તમારો રોજમેળ, નોધવહી, આવરો,
ખાતાવહી વગેરે બેઠ, તપાસીને આ પરપેંઠ શિકારી નાણા આપને
કદાચ હુડી તથા પેંઠ સનંદ બેમાં શિકારી નાણાં આપ્યાં હોય, તો
આ પરપેંઠ રદ છે. વાંચીને ફાડી નાંખજો. અમે તમને સનદો ત્રણ
ચંદને એકવાર મજરે આપીશું તે જાણજો સં. ૧૯૪૮ ના બાદરવા વદ
૧૪ ને વાર રવે. ૬૦ ગાંધી મોહનલાલ અમૃતલાલના જોગોપાળ વાંચજો

પા

નીમે નીમે રૂપીયા સાડાપારથી બોગણા
પચાસ પુરા કરી આપજો.

સી ગાંધી જદવજી વખતચંદ
જત આ નીચે લખ્યા પ્રમાણે
કાગળ શિકારી નાણા આપજો.

શ્રી ૧૧

(કાગળ)

સ્વન્ત શ્રી વાડાશિનોર મહામુજસ્થાને શા શ્રી ૫ મોદી અમૃ-
તલાલ નાથજી, જોગશ્રી દેવગઢપારીએથી લી. ગાંધી જદવજી વખ-
તચંદના જોગોપાળ વાંચજો. જત હુડી ૧ રૂ. ૫૦) પચાસની
નમારા ઉપરની તમારીવતી વડોદરાવાળા બાણાબાઇ નંદલાલને ખાતે

લખી અત્રેથી અમારીના રાખ્યા ગાંધી મથુસ્લાલ વખતચંદ પાસેથી મુદતવાર ભોમની લખી ભાદરવા શુદ્ધ ૪ ને વાર બુધે, પછી પેઠું આપી ભાદરવા શુદ્ધ ૧૦ ને વાર ભોમે ત્યાર પછી પરપેઠું લખી ભાદરવા વદ ૧૪ ને રવેઉ, તે રાખ્યાવાળા ધણી કહે છે, કે હુડી તથા પેઠું તથા પરપેઠું સનદો ત્રણ ગેરવલ્લે પડ્યા છે માટે આ કાગળ લખી આપ્યો છે. તો તમે તમારો રોજમેળ, નોધ, આવરેદ અને ખાતાવહી વગેરે ચોપડા જોઈ તપાસીને આ કાગળ શિકારી નાણા આપજો. કદાપિ હુડી, પેઠું, તથા પરપેઠું સનદો ત્રણમા શિકારી નાણાં આપ્યા હોય તો આ કાગળ રદ સમજી વાચીને ફાડી નાખજો. અમે તમોને સનદો ચાર થઈને એકવાર મળે આપીશું સં ૧૯૪૮ ના આસોસુદ ૨ દા

હુંદી શિકારવાને લખેલો પત્ર.

સ્વસ્ત શ્રી જીનાગઢ મહાશુભસ્થાને શ્રી શા ૫ પરી મહાસુખનાલ પિતામ્બરદાસ, જોગ શ્રી દેવગઢથી લીં ગાંધી ગુલાબચંદ ભાઈચંદના જોગોપાળ વાચજો જત અત્રે શ્રી ઠાકોરજીની કૃપાથી ખુશી આનંદમા છીએ. તમારી કુશળતાના સમાચાર લખ્ખશો. બીજી અત્રેથી હુડી ૧ ૩ ૨૦૦) બસેની અમારીવતીને ખાતે તમારા ઉપરની લખી અમારીના, રાખ્યા શાહ રણછોડ બાપુજી પાસેથી મુદત દીન ૧ વળતાની નામજોગ લખી મીતી ( ) તે રાખ્યાવાળા આવેથી શાહજોગ નાણા આપીને બોખુ તરત બીડજો કામકાજ લખજો— સ — ( ) દા. ( )

બોખુ બીડ્યાનો પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી દેવગઢ મહાસુભસ્થાને શા શ્રી ૫ ગાંધી ગુલાબ-

અંદ ભાઈઅંદ, જોગ શ્રી જૂનાગઢથી લી. પરી. મહાસુખલાલ
પિતામ્બરદાસના જોગોપાલ વાયળે. જત સમાચાર ૧ જાણીને.
ખીજી તમારી હુંડી ૧ ૩ ૨૦૦) અસેની શિકારી તેની વીગત—

૩ ૨૦૦) હુંડી ૧ ૩ ૨૦૦) અસેની અમારા ઉપરની લી.
તમારીના રાખ્યા શાહ રણુછોડ બાપુજી પાસેથી દીન ૧ વળતાની નામ
જોગ લખી આપી મીતિ ( ) તેનાં નાણા તમારા લખવા
પ્રમાણે રાખ્યાવાળા ધણીને આપ્યા છે, અને ભરપાઈ કરાવી હુંડીનું
ખોખું આ સાથે ખીડયું છે તે પહોંચેથી જવાબ લખજો. સં ( )
દા. ( )

ભલામણ શિકાયના પત્ર.

સ્વસ્તિ શ્રી વડોદરા મહાશુભસ્થાને શા શ્રી ૫ પરી. વલ્લભ-
દાસ નંદલાલ જોગ શ્રી મુરત બંદરથી લી. મોદી ગીરધરલાલ ભાણુ-
ભાઈના જોગોપાલ વાયળે. જત સમાચાર ૧ પ્રીછજો ખીજી
ભલામણ ૧ અમારી ઉપર ૩ ૨૦૧) અસે એકની તમારે ત્યાં
શાહ છોટાલાલ મનસુખરામને તમોએ લખી આપી મીતી ( )
તે ભલામણ પેટે અમોએ શાહ છોટાલાલ મનસુખભાઈને ૩ ૧૦૧)
એકસોએક આપ્યા છે, અને તે ધણી અનેથી પહોંચ લખાવીને
ખીડી છે માટે એ રકમ અમારે ખાતે જમા કરી જવાબ લખજો.
કામકાજ લખજો—સ—( )

કાગળથી ૩૦ લીધાની પહેંચ

સ્વસ્તિ શ્રી અમદાવાદ મહાશુભસ્થાને શા શ્રી ૫ શાહ મોજલાલ
રણુછોડદાસ, જોગ શ્રી પડાલથી લી શાહ કેશવલાલ જોગભાઈના

જે જે શ્રી ગોકુલેશ વાયળે. જત તમેએ શાહ છોટાલાલ ભુરાભાઈ ઉપર રૂ. ૫૦) પચાસ લેવાને કાગળ આપ્યો મીતિ સં. ૧૯૪૮ ના આસો સુદ ૪ તે પેટે રૂ. ૨૫) અંક પચીસ અત્રે એ ધણીને ત્યાંથી લીધા છે તે તમે એમને મળે આપળે. અમે તેની આ પહોચ લખી આપી છે. સં ( )

ભરણીની પહોંચ.

માસ્તર સાહેબ ગવરીશંકર પ્રભાશંકર જત ચિ. ગંગાશંકરે રૂ. ૧૨૫) અંકે એકસો પચીસ ભાયાં તે અમને પહોંચ્યા છે. સં. ૧૯૪૮ ના ભાદરવા સુ. ૧૩ ને રવેડિ તા ૪-૯-૯૨ દા. કેશવલાલ ધરમચંદ.

લલામણુથી રૂ. લીધાની પહોંચ.

ન્યસ્ત શ્રી વડોદરા મહાસુભરથાને પરી. વલ્લભદાસ નંદલાલ, જેમ શ્રી સુરત બદરથી લી. શાહ. છોટાલાલ મનસુખરામના જેગોપાળ વાયળે. જત તમેએ લલામણુ ૧ રૂ. ૨૦૧) અંકે બસે એકની અત્રેના મોદી ગીરધરલાલ લાણુભાઈ ઉપરની લખી આપી મીતી ( ) તે લલામણુ પેટે તેમની પાસેથી રૂ. ૧૦૧) એકસો એક રોકડા લખને આ પહોંચ લખી આપી છે માટે તે અમારે ખાતે ઉધારીને એ ધણીને મળે આપળે સં. ૧૯૪૮ ના આશો સુદ. ૧ દા. પોતે

પહોંચની ચિઠી.

* સૌ વિજળી તથા શાહ કેશવલાલ લણુભાઈ જેમ લી.

*કેટલાક વરકન્યાના બાપનુ નામ લખે છે અને કેટલાક સૌં અમુક ફલાણી ધણીયાણી એમ પણ લખે છે.

(૯)

પરી• મગનલાલ હરિભક્તિદાસ જત તમારા પદ્માના રા. ૫૫૧)
અંકે પાંચસો એકાવન પુરા રોકડા મૂક્યા છે. તેનુ વ્યાજ માસ ૧
અંકે સૈકે ૭ આના લેખે ઠરાવ્યુ છે સં• ૧૯૪૮ ના આમો સુદ ૪
ને વાર ગરેઉ. ઈ ( )

અનામતનો લેખ.

સવત્ ૧૯૪૮ ના આસો શુદ્ધ ૧૨ ને વાર ગરેઉ મજમુદાર
ચુનીલાલ મંજારામ તથા શાહ ભગવાનદાસ પ્રાણીવનદાસ. જેઓ
લી• પરી મગનલાલ હરિભાઈ. જત તમોએ મજાઆરા રા•
૧૦૦૧) અંકે એકદળર એક અનામત મૂક્યા છે, તે તમો ઉભ-
યતા આવેથી પાછા આપવા એ રકમ અનામત મૂકી છે માટે તેનું
કંઈ વ્યાજ મળશે નહિ. દા• મગનલાલ પુરપોતમભાઈ.

હાથ દસ્કતનું ખાતું.

પટેલ સખાલાલ લલ્લુભાઈનું સામા દસ્કતનું ખાતું સં. ( )
ની સાલનું

જ

ઉ

૧૫૧) માગસર સુદ ૨ રોકડા.

એકસો એકાવન મૂખાઈ

ગરા લીધા છે.

એક આનાનો સ્ટામ્પ

લી. સખાલાલ લલ્લુભાઈ

સહી દા. પોતે.

વેપારીના માલને લગતા પત્રો વિષે.

૧. વેપારીઓના માલની લેવડ દેવડમાં નીચે પ્રમાણે પત્રો લખાય છે. ચિઠ્ઠી, કામકાજનો કાગળ, ભરતિયું, માલનો કબ્બો, અને વિમાચિઠ્ઠી છત્યાદિ.

૨. રકાને ચિઠ્ઠી કહે છે (જુઓ પૃષ્ઠ ૨૭)

૩. માલ લેવા દેવાની બાબતમાં જે પત્ર લખાય છે તેને કામકાજનો કાગળ, કહે છે (જુઓ પૃષ્ઠ ૩૩ ક)

૪. મોકલેલો માલની વિગત તથા તે ઉપરથી થયેલી ખરાબીની વિગતવાળા પત્રને ભરતિયુ કહે છે

૫ સહી કરેલા માલ બાબત લખી આપેલા લેખને માલનો કબ્બો કહે છે

૬ માલનો વિમો ઉતાર્યા બાબત વિમાવાળા પામેથી લીધેલા લેખને વિમાચિઠ્ઠી કહે છે

૭. જળ માર્ગે ચઢાવેલો માલ હકઅંધ તપાની લેવા બાબત છે કાગળ લખવામા આવે છે તેને સતમી કહે છે.

વેપારીના પત્રોના નમુના.

આડત બાધવાનો પત્ર

સ્વસ્ત શ્રી કલકત્તા બદરે મહાશુભસ્થાને શા શ્રી ૫ પરી. ગોપીનાથ શીવનારાયણુ જોગ શ્રી મિરજાપુરથી લી શાહ દેવીદાસ મણેશદાસના જે ગોપાળ વાચન્ને જત અત્રે શ્રીજીની કૃપાથી ભલું છે, તમારે ત્યા કુશળતા હશે શેઠજી અમોએ અત્રે કાપડની નવી

દુકાન ઉઘાડી છે તેને માટે જોઈતું કાપડ તમારે ત્યાંથી મંગાવવાનો વિચાર છે તો આડત રાખી કામકાજ કરશો કે નહિ તેનો જવાબ લખજો. જવાબ આવેથી માલ મંગાવવાનો વિચાર થશે. અમારી સાથે નવો પ્રસંગ છે માટે જરૂર હશે તો અમે તમને જોળાધર આપીશું કામકાજ લખજો. મીતી--

જવાબ.

સ્વસ્તિશ્રી મિરજાપુર મહાશુભસ્થાને શા શ્રી ૫ શાહ દેવીદાસ ગણેસદાસ. જોગશ્રી કલકતા બંદરથી લી. પરી. ગોપીનાથ શીવ-નારાયણના જે ગોપાળ વાચજો જલ તમારો પત્ર પહોંચ્યો, વાંચી સમાચાર જાણ્યા, કાપડ મોકલવાની આડત બાધવા વિષે લખ્યું તે ઠીક છે, તમને જે માલનો મોખ હોય તે ખુશીથી મંગાવજો, દુકાન તમારી છે. આડત ખરચ શીરસ્તા મુજબ લખશું. અને મંગાવશો તે ચાર ઠેકાણે ફરીને કર રસરથી માલ શીકાર ખરીદ કરી મોકલીશું. જવાબ લખજો કામકાજ જણાવજો. મીતિ.

માલ મોકલવાનો પત્ર.

સ્વસ્તિશ્રી ઢાકા મહાશુભસ્થાને પટેલ દામોદરદાસ અમથાભાઈ જોગશ્રી મુંબાઈબંદરથી લી પટેલ રૂનીલાલ અમથાભાઈના રામ રામ વાંચજો જલ તમારો પત્ર વાંચી સમાચાર જાણ્યા છે. મખમલના તાકા ત્રીસની ગાસડી તુરત ચઢાવજો, હુડી ૧ રૂ ૧૦૦૦)હળરની કલકત્તાની પરી પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈ ઉપરની શાહનંમ બીડી છે તેનાં નાણા મળેથી અમારે ખાતે જામે કરજો. માલ મોકલવાની તાકીદ ગળજો. કામકાજ લખજો મીતિ.

(૯૪)

ઉપલાનો જવાબ.

સ્વસ્તિશ્રી મુખાઇ બંદરે મહાશુભસ્થાને પટેલ યુનીલાલ અમ-
ચાલાઇ જોગશ્રી ઠાકાચી લી. પટેલ દામોદરદાસ અમચાલાઇના જે
જોપાળ વાચળે. જત પત્ર પહોચ્યો. મખમલની ગાંસડીઓ બે
સ્વાના કરી રસીદ તથા ભરતિયુ આ સાથે ખીડયું છે, તે પહોચેથી
માલના રૂ. ૧૪૮૦) ચૌદશેને હેંશી અમુક મીતિના અમારે ખાતે
જમે કરી જવાબ લખજો. હુંડી ૧ ખીડી તે શિકરાએથી જવાબ
લખીશું. કામકાજ લખજો. મીતિ.

માલ મંગાવ્યાનો પત્ર.

સ્વસ્તિશ્રી મુખાઇ બંદરે મહાશુભસ્થાને ભાઈશ્રી માનચંદ
પ્રભુદાસ જોગશ્રી જેપુરથી લી. પ્રેમચંદ પ્રભુદાસના જુહાર વાચળે.
જત અમારે માટે નીચે મુજબ માલ મોકલજો

ઘોતીજોટા ૨૫ વાર ૧૦ ઇંચ ૫૦

ઘોતીજોટા ૨૦ વાર ૮ ઇંચ ૫.

દુપટ્ટાજોટા ૨૦ વાર ૬ ઇંચ ૫૦.

દુપટ્ટાજોટા ૨૫ વાર ૫ ઇંચ ૪૦.

જમનાથી તાકા ૧૧૫ વા. ૧૮

એણી વિગતે માલ મોકલજો. આકડો આવેથી હુંડી ખીડીશું.
આમકાજ લખજો મીતિ

ભરતિયું.

સ્વસ્તિ શ્રી જેપુર મહાશુભસ્થાને ભાઈ પ્રેમચંદ પ્રભુદાસ

(૯૫)

જોશ શ્રી મુખાર્ષ બદરથી લી. માનચંદ પ્રભુદાસના જીહાર વાચનો.
જત માલ મોકલ્યો તેનું ભરતિયું નીચે પ્રમાણે છે.

૪૦૧૧= ઘોતીજોટા નં. ૨૫ વા. ૧૦ ઇ. ૫૦ દા. ૧૧૧

૨૭૧ ઘોતીજોટા નં. ૨૦ વા. ૮ ઇ. ૫૦ દા. ૧૧

૨૧૧ દુપટ્ટા જોટા નં ૨૦ વા. ૬ ઇ ૫૦ દા ૧)~

૧૮૧૧૧ દુપટ્ટા જોટા નં ૨૫ વા. ૫ ઇચ ૪૦ દા. ૦૧૧

૩૨૪) જગન્નાથી ૧૦૮ વા ૧૮ ધોએલી દા. ૩)

---

૪૩૨)=

૨)=૧૧ હકસાઈ દા. ૦૧૧

૪૩૪૧ ૦૧

૧૪૧૧૧ વળતર દા. ૩૧=

૪૧૬૧૧૧ બાકી

૧૧૧= ગાસડીઓની બધામણના.

૦૧= મારફતના.

૦)= ધર્માદાના.

૪૨૧૧૧૧૧

એણી વિગતે અમારે ખાતે જમે કરીને જવાબ લખને મીતિ દા.

માલનો કબાલો

સ ૧૯૫૧ ના જોઠ શુદ્ધ. ૫ ને વાર ગરેઉ અંગ્રેજ સન

૧૬૬૫ ના મે માસવી તા. ૨૬ મીના દિને. + ભરતના રહેનાર પરી. મૂળચંદ્ર વ્રીજભૂખણદાસ જોગ લી. જહલે વડોદરા તાલુકે કર જણનું ગામ મોળે કરજણના રહેનાર પટેલ લક્ષ્મીભાઈ ગીરધરભાઈ જત અમોએ તમોને માલ દેવો કર્યો છે તેની વિગત—

૨૦૦) ઘઉં કળશી ૫ અંકે પાચ દર કળશી એકના રૂ. ૪૦) ચાળીસ લેખે—

૩. ૪૦) ચાળીસ —

૩૨) જુવાર કળશી ૨ એ દર કળશીના રૂ. ૧૬) સોળ લેખે.

૭૧૨

એણી વિગતે સાતસેંબાર રૂપીયાનો માલ (અનુક્રમીતિનો) દેવો કર્યો છે તે વાચાની અદર તમને ઉપરના ભાવે પુરો પાડીશું. કદાપિ ઉપરની મીતિએ ન લાવી આપું તો કબાલાની સરતની સીતિએ બજાર ભાવે જે ખોટ જાય તે તમારો હિસાબ જોઈ મજરે આપુ, અને તે ના આપું તો તમે કાયદેસર ધલાજ લ્યો તેનો જવાબ હું આપુ; અથવા મારી હરેક માલમિલકતથી તે ખોટ વસૂલ કરી લેવામા હરકત કર નહિ. આ કબાલાના ખાતા પેટે રૂ. ૩૦૦) ત્રણસે કલદારની હુંડી ૧ શ્રી સુરત ખાતે મોદી ગીરધરલાલ ભાણુ-ભાઈ ઉપરની તમારા મથાળાની અમને આપી છે તેના નાણા હિસાબમા મજરે આપીશું. આ લખ્યું તે બાપના બોલ સાથે પાળીએ સહી.

x ડિસ્ટ્રિક્ટ ભરત સબડિસ્ટ્રિક્ટ ભરત એમ પણ લખાય.

૪૮૦) કપાસના કાલા બાર ૧૨) બાર કાનમના દર બારે

અત્ર	મતુ	અત્ર	શાખ.
૧ પા. લલ્લુભાઇ ગીરધ-		૧ શેઠ હરીલાલ વૃજભૂખણદાસ	
રભાઇ મતુ ઉપર લખ્યું		સાખ ધણી બે હજૂર,	
તે સહી દા. પોને		૧ શાહ અમથાભાઈ હીરાભાઈ	
		સાખ ધણી બેહજૂર.	

વિમા ચીઠી.

આ લેખ વિષે, બીજાં ઉપયોગી ખતમા વિમાના લેખ જુઓ.

* સતમી.

સ્તસ્તિ શ્રી મુખાઇ બંદરે મહાસુભસ્થાને શા શ્રી પ હા રાય
શી અમરચ દ એતાનશ્રી મુદ્રા બદરચી લી ગાધી દ્વાદર મોજીલાલના
જગોપાળ વાયળ. જત અત્રેથી બનેલો ૧ એક નામે લખમીપશા
ધણી દાનજી માવજી તડેલ ઇંબ્રાહીમ અબ્દુલભાવ્વાળા મધ્યે ૩
ગાંસડી ૧૮૧) અક એકસો એક તેલમા ખાડી દસ ચઢાવા છે
તેની સતમીની વિગત—

૨૫) ૩ ગાંસડી પચીસ સોપી શાહ આશકરણ લાલજી હવાલે

શાહ નજી ગાગજી નિશાની શા આ + લા ૪૪૪

૫૧) ૩ ગાંસડી એકાવન સોપી દોસી પુરૂષોત્તમ લાધાભાઈ

હવાલે હા એબલજી શીવજી નિશાની દો પુનલ પલ્લ

૨૫) ૩ ગાંસડી પચીસ સોપી બોગ્ગા પ્રમાલ રહેમાન હવાલે

* હાલ કર્કમ ખાતા તરફથી વહાણમા ચઢાવ્યા બદલ જે
પાવતી મળે છે તેને સતમી કહે છે તેથી નોંધણી દસ્તાવેજમા એવા
લેખનેજ સતમી કહે છે.

ખોજ અલાના મનજી નિશાની ખો. ધ+ ૨. ૧૧૮

૧૦૧) એ પ્રમાણે માલ ગાસડી એક ચઢાવી વહાણ મહા વદ ૨ ને રોજ હંકાર્યું છે તે શ્રી રત્નાગરજી સહી સલામત પહોચાડેથી ઉતારી લઈ શીલાખંધ તપાસી લેજો અને તે માલ જે તે ધણીને હવાલે કરી તેમની પાસેથી પહોચ લખાવી ખીડજો સં. ૧૯૫૧ ના મહા વદ ૨.

સતમી પહોંચ.

સ્વમ્તિ શ્રી મુદ્રા બંદરે મહાશુભસ્થાને ગાંધી કોદર મોજલાલ જોગ શ્રી મુખ્ય બંદરથી લી. ઠા. રાયશી અમરચદના જુહાર વાયજો જત તમોએ ખતેલો ૧ નામે લખમીપશા ધણી કહાનજી માવજી તડેલ ઇચ્છાહીમ અખદુલભાઈવાળા મધ્યે ૩ ગાસડી ૧૦૧) અંકે એકસો એક ચઢાવી રતી તે વહાણ સહી સલામત પહોંચ્યું છે, અને સતમીમા જણાવ્યા મુજબ શીલાખંધ માલ તપાસી લઈ તેની પહોચ લખી આપી છે. મીતી—

ખીજ ઉપયોગી ખત.

દસ્તાવેજ લખનારને સુચના.—

૧ સ્થાવર, જગમ મિલકતને લગતા કરારની હકીકત જે પત્રમા હોય છે તેને ખત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ કહે છે સ્ટામ્પ આકટમાં ખતની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે છે

અ ફલાણું નિર્દિષ્ટ કરેલું કામ કરશે અથવા નહિ કરશે (જેમ હોય તેમ) તો આ દસ્તાવેજ રદ છે એવી સરતથી જે દસ્તાવેજ ઉપરથી કોઈ માણસ ખીજ કોઇને પૈસા આપવાની

પોતાને ફરજ પાડે છે એવો લેખ.

બીજા કોઈ દસ્તાવેજ ઉપર સાહેદે સાખ કરેલી હોય, અને ફક્ત માણસને એવેજ આપવો અથવા લાવનારને એવેજ આપવો એવા પ્રકારનો તે દસ્તાવેજ નહિ હોય, અને તે ઉપરથી કોઈ માણસ બીજાને પૈસા આપવાની પોતાને ફરજ પાડે એવો કોઈપણ દસ્તાવેજ.

ક સદરહુ પ્રમાણે સાખ કરેલા જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપરથી એક માણસ બીજા માણસને અનાજ અથવા ખેતીવાડી સમ્પત્તિ બીજા ઉપજ આપવાની પોતાને ફરજ પાડે છે તેવો કોઈપણ દસ્તાવેજ.

૨ દુનિયાની શરૂઆતમા લેવડ દેવડનું કામ મોની કબુલત ઉપર ચાલતુ હશે અને પાછળથી જેમ જેમ આપેલી કબુલતો વડે યનાર નુકશાન સમજાને લોકો ફરતા ગયા, તેમ તેમ લેખી દસ્તાવેજ કરાવી લેવાનો વલિવટ પડેલો હોવા જોઈએ.

૩ લેખી કરાર કર્યા પછી લાલ કે હાની વિચારવાનું રહેતું નથી, પણ ઉભય પક્ષકારને કરાવ પ્રમાણે ચાલવું પડે છે. તેમ છતાં જે કોઈ આકુ થઈ કરારનો ભગ કરે છે તેને ન્યાયને રસ્તે દોરવો પડે છે.

૪ વગર વિચારે લેખ કરી આપવાથી પોતાની પ્રતિષ્ઠા ઘટ છે, માટે લેખ કરતી વખતે ઉતાવળ કરવી નહિ એવા કામોની અદર અનુભવી ગૃહસ્થોની સલાહ લેવી પછી તે સલાહ ઉપર પુખ્ત વિચાર કરીને પગલું ભરવું. જોએ એ પ્રમાણે કરતા નથી તેઓ પાછળથી પસ્તાય છે.

૫ સાધારણ પત્ર લખવા કરતા દસ્તાવેજ લખવાનું કામ પણ જોખમ ભરેલું છે. તે વધારે અનુભવ કરવાથી સમજાય છે.

૬ ઘણાખગ દસ્તાવેજો ઘણી લામી મુદત સુધી જળવી રાખવા પડે છે. માટે એવા કામમાં ટકાઉ અને નરમ કાગળો વપરાય છે.

૭ કોઇપણ લેખ ખરાબ અક્ષરે લખવો કે લખાવવો નહિ. તેમ તેમા ચહેર ચુ થ કરવા જેવો પ્રસંગ લાવવો નહિ લખાણની ખખારત સાદી સરળ અને શુદ્ધ હોવી જોઇએ. વળી તેમાં વપરાયતા શબ્દો કે અક્ષરો દ્વિઅર્થી નહિ હોવા જોઇએ. મતલબ કે દરકોઇ માણસ દસ્તાવેજ વાચીને સારી રીતે મૂળનો હેતુ કહી શકે એવું હોવું જોઇએ.

૮ દસ્તાવેજ ખરાબ અક્ષરે, અશુદ્ધ ભાષામાં, અને અનિયમિત ક્રમમાં લખાવાથી તેના અર્થમાં ફેર પડે છે

૯ સ્થાવર મિલ્કતના દસ્તાવેજો રજીસ્ટર કરાવવાને સરકારે ફરજ પાડેલી છે માટે તેમ થયાવગરનો લેખ પુરાવાની અદર મજબૂર ગણવામાં આવતો નથી, જરૂના લેખો પહેલેથીજ સરકારમાં નોંધાવેલા હોય તો આપણો લેખ ગેરવધે જાય, કે નાશ પામે, ત્યારે સરકાર યોગ્ય શી લખને આપણને જોઇતો દાખલો આપી શકે. પરંતુ ખરાબ અક્ષરને લીધે, કે લખાણની ખામીને લીધે અસલ દસ્તાવેજ જળતાજ રૂપમાં નોંધાયતો હશે તો દરકોઇ પક્ષકારને નુકસાન પહોંચે એવા દાખલો મળશે, એટલે તેમાં જેનું હિત થતું હશે તે એનો લાભ લેવાનું યત્ન કરવામાં પાછો પડશે નહિ, અને જેનું અનહિત થતું હશે તે પોતાનો વ્યાજખી હક સંભાળવાને માટે ખરચ કરના ડગશે નહિ

૧૦ પ્રથમ પ્રત્યેક દસ્તાવેજનો જુદા કાગળ ઉપર મુસદ્દો કરવો, અને બંને પક્ષકારોને વાચવા આપવો પછી તેમાં ફેરફાર

કરવા જેવું હોય, તે ફેરવીને ખરડો નક્કી કરવો.

૧૧ સરકારી છાપના એટલે સ્ટામ્પના કાગળ ઉપર રજીસ્ટર કરવા ભેગ અને સંઘરી રાખવા ભેગ દસ્તાવેજો લખવાના હોય છે. જો એવા કાગળો ઉપર લખેલા દસ્તાવેજ પક્ષકારોને રચનો નહિ આવવાના કે ખીજ કોઈ વ્યાજખી કારણથી ચહેરવો પડે તો વાપરેલો સ્ટામ્પ રદ જવાનો સંભવ રહે છે. અને ઘણુંજ છેડી નાંખવાનું હોય ત્યારે તો તે કાગળ રદ કર્યા વગર ચાલતું જ નથી. માટે પ્રથમ ખરડો તૈયાર કરી વાચી જોવો અને પછીથી તેને સ્ટામ્પના કાગળ ઉપર છાપી લેવો જોઈએ.

૧૨ સ્ટામ્પના કાગળ ઉપર દસ્તાવેજ લખવો હોય તો મથાળે છાપના ભાગ ઉપરાત રજીસ્ટરને માટે થોડો ફારો રાખી તેની નીચેના ભાગથી લખાણનો 'આરંભ' કરવો એ પ્રમાણે નહિ લખેલું લખાણ કાયદા વિરૂધ્ધ ગણવામાં આવે છે.

૧૩ લખેલો ખરડો સ્ટામ્પના કાગળ ઉપર સમાશે કે નહિ તેનો લખતા પહેલા વિચાર કરવો. જો તે ન માય એમ હોય, તો સ્ટામ્પના કાગળને જોઈએ. તેટલો ખીજો સાદો કાગળ સાચીને ખત લખવું.

૧૪. દસ્તાવેજ લખેતા કાગળમાં મતુ અને સાક્ષી થઈ રહે એટલે ઓછામાં ઓછી દસ આગળ જેટલી ફારી જગા રહેવી જોઈએ. કદાપી તેટલી જગા ન રહે તો છેડે ફારો કાગળ ચોટાડવો.

૧૫ ખરડો છાપી લીધા પછી કેઈ કેંકાણે દુરસ્ત કરવું પડે કે ઉમેરવું પડે તો તેમ કરવું. અને ખત લખી રહ્યા પછી છેવટની લીટીએ ચાલુ ખતમાં જે જે લીટીઓમાં જેવાં વાક્યોથી જે સુધારો

વધારો કર્યો હોય, તે સ્પષ્ટ જણાવવો. જેમકે દસમી લીટીમાં અમુક પ્રકારે વધાર્યું છે કે સુધાર્યું છે તે અસલ છે. એવી રીતે ચોખવટ કરી હશે તો કોઈપણ વખતે અસ્પરસ વિરોધ થવાનું કારણ મળશે નહિ.

૧૬. દસ્તાવેજ ઉપર સરકારી લાગત એક સરખી નથી. માટે ખત લખતા પહેલાં લીધેલો સ્ટામ્પ સામ્રત ખતને માટે પૂરે પૂરો છે કે નહિ તેનો વિચાર કરવો. જે અધુરો સ્ટામ્પ ઉપર દસ્તાવેજ કરી નાખ્યો હશે તો પાછળથી ભારે નુકસાની બોગવગી પડશે. એટલે એ દસ્તાવેજ ઉપયોગમાં લેતી વખતે તેના ઉપર બાકી રહેલો સ્ટામ્પ તો ચઢાવવોજ પડશે; અને કરેલી બૂલ માટે સરકારમાં બાકીની રકમથી દસ પટ કે ધારા પ્રમાણે દડ ભરવો પડશે.

૧૭ બાબતવાર દસ્તાવેજ કરવા જોઈએ. જે દસ્તાવેજને લાગુ પડતો સ્ટામ્પનો કાગળ ખરીદ કર્યો હોય તેજ દસ્તાવેજ એ કાગળ ઉપર લખવો. જે તે ઉપરાત ખીજો કે, કરાર લખવામાં આવશે તો કરેલો કરાર કાયદા વિરુદ્ધ ગણાશે અને ઉપર પ્રમાણે નુકસાનીને પાત્ર થશે. જેમકે કબજાગીરોખત લખવાને જોઈતો સ્ટામ્પ લઈને તેમાં તે મિલકત ભાડે આપ્યાનો પણ કરાર લખે તો ભાડાચિઠી બદલ જે લાગત ભરવાની હોય તે ભરવા ઉપરાત મૂળ રકમથી દસ ગણી કે ધારા પ્રમાણેની રકમથી દસ ગણી કે ધારા પ્રમાણેની રકમ સરકારને દડ તરીકે આપવી પડશે. માટે ચેતીને ચાલવું જોઈએ.

૧૮. મોત્તમ દસ્તાવેજ કદી પણ કરવો નહિ. કેમકે પુરાવાની વખતે તે કશા ઉપયોગમાં લઈ શકાતો નથી.

(૧૦૩)

અંગ્રીજ રાજ્યના સ્ટામ્પના દર વર્ષે

વ્યાજી અને સાનગીરો ખત ઉપર—૩. ૧૦) સુધીના કરજ માટે બે આનાના સ્ટામ્પનો કાગળ, ૩. ૧૦) ઉપર અને ૫૦) સુધીના કરજ માટે ૩. ૦૧ ના સ્ટામ્પનો કાગળ, ૩. ૫૦) ઉપર અને ૩. ૧૦૦) સુધીના કરજને માટે ૩. ૦૧ ના સ્ટામ્પનો કાગળ, ૩. ૧૦૦) ઉપર અને ૩. ૨૦૦) સુધીને માટે ૩. ૧) ના સ્ટામ્પનો કાગળ; અને પછી એવીજ રીતે એટલે દર સોએ અથવા તેના હરકોઈ ભાગ ઉપર ૩. ૦૧ નો સ્ટામ્પ વધારે લેવો. આ વ્યાજી ખત અથવા હાથદસ્કતના ખાતાં દર ત્રણ ત્રણ વરસે બદલવા જોઈએ કેમકે આ દસ્તાવેજની મુદત દસ્તાવેજ લખ્યાની મીતિથી ત્રણ વરસની હોય છે. પણ જો ખાતાની અંદર બાકી કાઢેલી હોય અને વ્યાજનો કરાર લખેલો નહોતો તો તેવાં ખાતાંને એક આનાનો સ્ટામ્પ લાગે છે અને તે ગમે તેટલી મુદત સુધી ચાલી શકે છે. જેમકે અનામત ખાતું.

કબજા ગીરોખત—૩. ૧ થી ૩ ૫૦ સુધીનું ૩ ૦૧ ના સ્ટામ્પ ઉપર ૩ ૫૦) થી અધિક અને ૩ ૧૦૦) સુધીનું ૩ ૧ ના સ્ટામ્પના કાગળ ઉપર, ૩ ૧૦૦) અધિક અને ૩ ૨૦૦) સુધીનું ૩. ૨) ના સ્ટામ્પના કાગળ ઉપર, એમ હજાર સુધીમા દર શેકડે અથવા તેના હરકોઈ ભાગ ઉપર ૩ ૧) નો સ્ટામ્પ વધારે લેવો, એટલે ૩ ૧૦૦૦) એક હજારનું ખત હોય તો ૩ ૧૦ નો, અને તે ઉપરાંત દર પાચસેએ અથવા તેના કોઈ ભાગ ઉપર ૩ ૫) નો સ્ટામ્પ વધારે વાપરવો જોઈએ.

વેચાણ ખત—કબજાગીરો ખતમાં જણાવેલી રીત મુજબ.

ગણોતનામું—એક વર્ષ સુધીનું ગમે એટલે રકમનું ખીજ કાઢ શરત વિનાનું હોય તો સ્ટામ્પની માફી છે.

ગણોતનામું રૂ ૧૦૦) સુધીનું ગમે એટલા વર્ષનું ખીજ કાઢ શરત વિનાનું હોય તો સ્ટામ્પની માફી છે.

ગણોતનામું રૂ ૧૦૦૦) ઉપરાતનું એક વર્ષથી વધારે મુદતનું હોય તો તેનો વ્યાજીખત મુજબ સ્ટામ્પ નોંધાશે.

ભાડા ચિઠ્ઠી—એકથી ત્રણ વર્ષ સુધીની મુદતવાળી ભાડા-ચિઠ્ઠીને દર વર્ષના ભાડા ઉપર વ્યાજીખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ લગાડવો નોંધાશે ત્રણ વર્ષથી અધિક મુદતની ભાડાચિઠ્ઠી કે ગણોત હોય તો દર સાલની સરાસરી ઉપજ ઉપર કબજા ગીરાખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ નોંધાશે.

ફારગતી અને પહેલું રૂ ૨૦૦ ઉપરાતની પાવતી ઉપર એક આનાનો રૂ ૧૦૦૦) થી વધારે રકમ ન હોય તો વ્યાજીખત પ્રમાણે અને ખીજ પ્રસંગે રૂ ૫) પાવતો સ્ટામ્પ લેવો નોંધાશે.

અમુક રકમ લઈને હાથ દેઠાવીને આપેલી ફારગતીને, વહે-ચણના દસ્તાવેજને, અને વારસનામાને વ્યાજીખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ નોંધાશે.

વડીલોપાજિત મિલકતમાથી હક છોડી દીધાના, અને પંત્યાળો ભાગ છૂટો કરવાના લખત પર પાચ રૂપિયાનો સ્ટામ્પ નોંધાશે.

છેડા છૂટકાની ફારગતી રૂ ૧) ના સ્ટામ્પપર થઈ શકે છે.

અન્ન વસ્ત્ર આપવાના કરાર ઉપર વ્યાજી ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ છે.

કરાર—જેમા નુકસાની સંબંધી કરાર ન હોય તેવા કરાર,

મિલકતનાં સાટા ખત, અને અધિકારીની સહીથી સરકારી કાગળની લીધેલી નકલ ઉપર, આઠ આનાનો સ્ટામ્પ જોઈએ,

પ્રતિજ્ઞા લેખ—એક રૂપિયાના સ્ટામ્પ ઉપર અને શેરના વેચાણ સંબંધી કરાર એક અનાના સ્ટામ્પ ઉપર થાય છે.

પત્રક પત્ર, ભાગ ખાતુ ચાલુ કરવાનું લખત એટલે પંત્યાળાનો લેખ, નોડજોડનું ખત અને ટ્રમ્પી રદ કરવાના લેખને દસ રૂપીયાનો સ્ટામ્પ જોઈએ.

વેચાણના સર્ટિફિકેટને, કોઈ પણ સ્થાવર મિલકતનો મેં બદલો કર્યાના લેખને, અને બક્ષીસપત્રને વેચાણખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ જોઈએ.

પાંચનો ફેસલો રૂ ૧૦૦૦ થી વધારે ન હોય તો વેચાણ ખત

પ્રમાણે સ્ટામ્પ, અને હરકોઈ બીજો પ્રસંગે રૂ ૫, પાંચનો સ્ટામ્પ જોઈએ

શીખવા સાથે રહેવા બાબતના કરારના ખતને પાંચ રૂપીયાનો સ્ટામ્પ છે

ટ્રમ્પખત (જીભાનુ કામ-મૃત્યુપત્ર શિવાય) ને પદર રૂપીયાનો સ્ટામ્પ, કોઈ પણ કંપનીના નીયમને પચાસ રૂ નો સ્ટામ્પ જોઈએ.

મુખત્યારનામા. જ એકજ વ્યવહારમાં ખત પત્રો રજુ કરવા વગેરેના ખપનું આઠઆનાના, જ-(જ) શિવ ય બીજો કોઈ એકજ વ્યવહારમાં એક અથવા વધારેને અધિકાર આપવાનું રૂપિયા એકના, ક એક કરતા વધારે વ્યવહાર માટે પાંચ કરતા વધારે

નહિ એવા સખસોને આપવાનું રૂપિયા પાંચના, ૬ એજન પાંચથી દસ માણસને આપવાનું રૂ. ૧૦) દસના અને ૬ બીજે કોષપણ પ્રસંગે દરેક માણસ દીઠ રૂ. ૧) એકના સ્ટામ્પ પર મુખત્યારનામાં આપવાં જોઈએ.

વહાણ ઉપર માલ ચઢાવવાનો હુકમ આપવા ઉપર એક આનાનો, એક જમીન ઉપરથી ૬૬ છોડી સરકારથી બીજી જમીન ઉપર ૬૬ ચઢાવવાના કરાર ઉપર ચાર આનાનો સ્ટામ્પ જોઈએ.

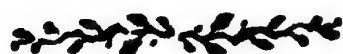
સમુદ્રના વિમાના લેખને, એકજ પ્રત હોયતો બે પ્રત હોયતો દરેકને રૂ. ૧૦૦૦) થી વધારે ન હોયતો ૦-૪-૦ ૦-૨-૦
હજાર ઉપરના દર હજારે અથવા

તેના કોઈ ભાગ ઉપર— ૦-૪-૦ ૦-૨-૦
બીજા કોષ વિમા ઉપર હજારથી

વધારે ન હોય તો. ૦-૬-૦ ૦-૨-૦
હજાર ઉપરના દર હજારે અથવા

તેના કોઈ ભાગ ઉપર ૦-૬-૦ ૦-૩-૦

હુડીઓ ઉપર—રૂ. ૨૦, ની તરત મુદતની હુડી અથવા પ્રોમિસરી નોટ ઉપર એક આનાનો સ્ટામ્પ જોઈએ; અને એક વરસની મુદતની અથવા ઓછી મુદતની હુડી ઉપર નીચે પ્રમાણે સ્ટામ્પ જોઈએ.

રકમ	હુડીનો એક કટ- કો હોય તો સ્ટામ્પ	હુડી એકના બે હોય તો દરેક કટકા ઉપર સ્ટામ્પ	હુડી એકના સટ ત્રણ હોય તો દરેક કટકા ઉપર સ્ટામ્પ.
રૂ. ૦૦૦) સુધી	૦—૨—૦	૦—૧—૦	૦—૧—૦
રૂ. ૨૦૦—૪૦૦) સુધી	૧—૪ ૦	૦—૨—૦	૦—૨—૦
રૂ. ૪૦૦)—૬૦૦) સુધી	૦—૬—૦	૦—૩—૦	૦—૨—૦
રૂ. ૬૦૦)—૧૦૦૦) સુધી	૦—૧૮—૦	૦—૫—૦	૦—૪—૦
રૂ. ૧૦૦૦)—૧૨૦૦) સુધી	૦—૧૨—૦	૮—૬—૦	૦—૪—૦
રૂ. ૧૨૦૦)—૧૬૦૦) સુધી	૧—૦—૦	૦—૮—૦	૦—૬—૦
રૂ. ૧૬૦૦)—૨૫૦૦) સુધી	૧—૮—૦	૮—૧૨—૦	૦—૮—૦
ફસલગર સુધી દર રૂ. ૨૧૦૦)	૧—૮—૦	૦—૧૨—૦	લેખે. ૦—૮—૦
અથવા તેના કોઈ ભાગ ઉપર			લેખે.
ત્રીસ લગ્નર સુધી દર રૂ. ૫૦૦૦)	૩—૦—૦	૧—૮—૦	૧—૦—૦
અથવા તેના કોઈ ભાગના ઉપર			

એ પછી દર દશ લગ્નરે રૂ. ૬ નો સ્ટામ્પ વધારે જોઈએ.
એક વરસ કરતાં વધારે મુદતની હુડી હોય ત્યારે તેના ઉપર આ
પ્રમાણે સ્ટામ્પ જોઈએ.

(૧૦૮)

રૂ ૧૦) સુધીની હુડી ઉપર એ આનાનો, રૂ ૧૦)થી અધિક અને રૂ ૫૦ સુધીની હુડી ઉપર ચાર આનાનો, રૂ ૫૦)થી અધિક અને રૂ ૧૦૦) સુધીનો આઠ આનાનો, રૂ. ૧૦૦) થી અધિક અને રૂ ૪૯૯ સુધી દર સોએ આઠઆના અને રૂ ૫૦૦ ઉપર અઠી રૂપિયા એ રીતે દરેક પાચસેએ અથવા તેના કોઇ ભાગ ઉપર અઠી રૂા વધારે જોઇએ. (જુઓ સ્ટામ્પ આકટ.)

રજીસ્ટર કરાવવા આમત.

સ્થાવરના વેચાણ વગેરે તમામ, બક્ષીસ, અને અદનાબદલીના ના લેખો ગમે એટલી કીમતના હોય તોપણ તે રજીસ્ટર કરાવવાજ જોઇએ જંગમ મિલકત ને રજીસ્ટર કરાવવાની ફરજ નથી. એ શિવાય રૂ ૧૦૦) ની ઉપર હોય તો રજીસ્ટર કરાવવા અને રૂ ૧૦૦) અદર હોય તો મરજી ઉપર છે

ફરતાવેજની મીતિથી ચાર માસમા રજીસ્ટર થવું જોઇએ જાદ ચારમાસમાં દંડ લેવાઈ શકે પત્રીથી એટલે એકદરે આઠમાસ પછીવી થઈ શકે નહિ

વસિયતનામું રજીસ્ટર કરાવવાને મુદતની લદ નથી અને તેમ કરાવવા ફરજ નથી

ગણોતનામું તથા ભાડાનામું એક વર્ષ ઉપરાંતનું હોય તો રજીસ્ટર કરાવવું જોઇએ.

મુખ્યત્વારપત્ર હરકોઇના નામનું કોઇ ગેજીટેડ અધિકારીની રૂબરૂ આપીને રજીસ્ટર કરાવી શકાય છે. જાને ન હોય તો એ રીતે ચાલી શકે.

(૧૦૬)

માફા સ્ટામ્પવાળા લેખો.

હરકરી કાયદા પ્રમાણે નામ દાખલ થતા કરેલી શરત, કોઈ પણ કોર્ટમાં ફાઇલ કરવાનો કાગળ, કારણ પરત્વે ખીજને પેનશન કિંવા ધર્માદાય નિમણુંક લેવાને આપેલું અધિકારપત્ર, વેપારની જણોશોના વેચાણ ખાત, સરકાર માટે ખસ ખસના ઝાડ ઉઝેરવા માટે રૈયતે કરેલા કરાર, તગાવી માટે તગાવી લેનારે તથા તેના જમીને કરેલા કરાર, સરકારને લોન માટે નમુના પ્રમાણે અરજમાં કરેલા કરાર, સરકારી કામ માટે કરેલી નકલ, સરવઘ નબર દર્શાવેલી જમીનના ભોગવટા બદલ તથા તેનું મહેસૂલ આપવા બદલ મુંબાર્ષ ૧૮૬૫ ના આક્ટ ૧ લા મુજબ કરેલા કરાર, પાછળ શેરો મારીને ખીજને આપેલી હુડી, વાયદા ચિઠ્ઠા કે વિમાની પોલીસી (ખત) છત્યાફિને સ્ટામ્પની માશી છે. (જુઓ સ્ટામ્પ આક્ટ પરિશિષ્ટ નં ૨.)

ગાયકવાડી રાજ્યના સ્ટામ્પ વિષે

વ્યાજી ખત ઉપર—૩ રૂપ (સુધીના ખતને માટે ૦ ' = ૩ રૂપ ઉપર અને ૩ ૫૦ સુધીના ખતને માટે ૩૦, ૩ ૫૦ ઉપર અને ૩ ૧૦૦ સુધીના ખતને માટે ૩૦૧, સોથી હજાર સુધીમાં દર સેકડે તથા તેના હરકોઈ ભાગ ઉપર ૩૦૧ પ્રમાણે વધારે, અને હજાર ઉપરની રકમ હોય તો દર પાચસે તથા તેના હરકોઈ ભાગ ઉપર ૩ ૨)નો સ્ટામ્પ વધારે જોઈએ એટલે હજારને માટે ૩ ૫)નો અને ૩ ૧૫૦૦)ને માટે ૩૭) નો સ્ટામ્પ જોઈએ. ખતની મુદત બાર વરસની, અને ખાતાની મુદત છ વરસની છે.

કરજની રકમ ત્રણ માસમાં અદા કરવાની હોયતો રૂ.૧) થી રૂ.૨૦૦ સુધી ૦)~રૂ. ૨૦૦)થી રૂ.૪૦૦ સુધીને માટે ૦)~રૂ. ૪૦૦)થી રૂ. ૬૦૦)ને માટે ૦)~રૂ. ૬૦૦ થી રૂ. ૧૦૦૦) માટે ૦।~રૂ.૧૦૦૦) થી રૂ. ૧૨૦૦) ૦।~ ઈ. અને એક વરસની મુદતમાં પાછા આપવાના હોય તો રૂ. ૧) થી રૂ. ૨૦૦ સુધીને માટે ૦)~રૂ. ૨૦૦) થી રૂ. ૪૦૦) ને માટે રૂ.૦।, રૂ. ૪૦૦ (થી રૂ. ૬૦૦) સુધીને માટે રૂ. ૦।~ નો સ્ટામ્પ નોંધએ છે ઈસાદિ

ગીરોખત ઉપર-વ્યાજખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ છે.

વેચાણખત ઉપર-રૂ. ૨૫) સુધીને માટે રૂ. ૦। નો રૂ.૨૫)થી અધિક અને રૂ. ૫૦) સુધીને માટે રૂ. ૧ નો, રૂ. ૫૦) થી અધિક અને રૂ. ૧૦૦) ન માટે રૂ. ૨) નો અને તે ઉપરાંત હજાર સુધીમાં દર સેકડે તથા તેના હરકોઈ ભાગ ઉપર રૂ. ૨ મુજબ સ્ટામ્પ નોંધએ અને હજાર કરતા વધારે ઉપર દર પાંચમે રૂપિયે તથા તેના હરકોઈ ભાગ ઉપર રૂ. ૧૦) લેખેનો સ્ટામ્પ નોંધએ

ગણોત અને ભાડાચિઠ્ઠી ઉપર-એક સાલી રૂ. ૧૦૦)ની અદરના ગણોતને સ્ટામ્પની માફી છે.

એક વરસથી અધિક અને ત્રણ વરસથી અધિક નહિ એવી મુદતની ભાડાચિઠ્ઠી અગર ગણોતપટા હોય તેનું એક સાલી સરાસરી જે ભાડુ અગર સાથ થાય તે ઉપર સેકડે આઠ આના પ્રમાણે એટલે ગીરોના દસ્તાવેજ મુજબ સ્ટામ્પ નોંધએ.

ત્રણ વરસથી અધિક મુદતની ભાડાચિઠ્ઠી અગર ગણોતપટા હોય તો એક સાલની સરાસરી ઉપર ઉપર વેચાણ ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ નોંધએ

ભાડાચિઠી અગર ગણોતપટામાં નિયમિત મુદત ઠરાવી ન હોય તો દસ વરસની સરાસરી કાઢતાં એક વરસ માટે જે રકમ થતી હોય તે રકમને વેચાણ ખત મુજબ સ્ટામ્પ લગાડવો જોઈએ.

ભાડાચિઠી અગર ગણોતપટામાં દરસાત્રનું ભાડું અગર ગણોત લખેલું નહોય પણ ઉધડ રકમ ઠરાવી હોય તો તે ઉધડ રકમ માટે વેચાણ ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ જોઈએ.

ફારગતી અથવા પહોચ—વીસ રૂ થી અધિક રકમ હોયતો એક આનાનો સ્ટામ્પ જોઈએ ફારગતીમાં લખેલી રકમ એક હજાર રૂ થી અધિક નહોય તો વ્યાજ ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ જોઈએ પસાળા છૂટા પડવાની અથવા ખીજા કોઈ પણ પ્રસંગે આપેલી ફારગતી રૂ ૫) ના સ્ટામ્પ પર જોઈએ અને છેડા છૂટકાની ફારગતી (તલાકનામું) એક રૂ ના સ્ટામ્પ ઉપર જોઈએ.

અનવચ્ચ આપવાના કરારનેચોકસ મુદત સુધી આપવાને ઠરેલું હોય તો તે મુદતોમાં આપવાની એકદર જે રકમ થાય તે ઉપર, લખેલી રકમ કોઈ હયાત માણસની હયાતી સુધી આપવાની હોયતો બાર વરની એકદર રકમ થાય તે ઉપર, લખેલી રકમ હમેશ આપવાનો હોય, અગર દસ્તાવેજ કરતી વખતે જે માણસ હયાત નથી તેની હયાતી સુધી આપવાની હોય તો વીસ વરસની એકદર જે રકમ થાય તે ઉપર, અને લખેલી રકમ કેટલી મુદત સુધી આપવાની તે કોઈ પણ રીતે દસ્તાવેજમાં નક્કી કરેલું ન હોય, પરંતુ તેમાં એક વગ્સ કરતાં વધારે મુદતનો સમાસ થતો હોય તો પાંચ વરસની એકદર જે રકમ થાય તે રકમ ઉપર, વ્યાજખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ લગાડવો જોઈએ.

કંદાકટ સંબંધી કરાર આઠ આનાના સ્ટામ્પ ઉપર થાય છે.
પંચાળાનો લેખ દશ રૂપિયાના સ્ટામ્પ ઉપર. પંચનો ઠરાવ
રૂપિયા હજારથી કમી હોય તો વ્યાજી ખત પ્રમાણે અને બીજા
પ્રસંગે દરેક ઠરાવને રૂ ૫ પાચનો સ્ટામ્પ લગાડવો જોઈએ.

ત્રસ્ટીની વહિવટ કરવાના લેખ જો એક હજાર રૂપિયા સુધી-
ની રકમનો હોય તો સેડે આઠ આના મુજબ સ્ટામ્પ જોઈએ,
અને તે કરતા જમ્તી રકમ હોય તો માત્ર પાચ રૂપિયાનો સ્ટામ્પ
જોઈએ.

કુલ મુખ્યારપત્ર ચાર રૂ. ના સ્ટામ્પ પર થઈ શકે છે, અને
એક કામનું મુખ્યારપત્ર આઠ આનાના સ્ટામ્પ પર થાય છે. બ-
ક્ષીસપત્ર દાનપત્ર કે ધર્મ પત્રિકાને વેચાણ ખત મુજબ લાગત છે.
વિમાના લેખ ઉપર-રૂપિયા હજારથી અધિક રકમ ન હોય તો ચાર
આનાનો અને તે ઉપર પ્રત્યેક હજાર રૂપિયે અથવા હજારના કોઈ
પણ ભાગ ઉપર ચાર આનાનો સ્ટામ્પ વધારે જોઈએ.

વીજ ઉપર સ્ટામ્પની લાગત નથી માત્ર રજીસ્ટર શી રૂ ૩) છે.
મો બદલાના સ્થાવર મિલકતના લેખમા મિલકતની જે કીમત હોય
તે ઉપર વેચાણ ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ લગાડવો જોઈએ.

વહેચાણ પત્રમા જણાવેલી મિલકતની કુલ રકમ ઉપર વ્યાજી
ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ લગાડવા અને તે ઉપરથી કરેલી દરેક નકલ
અંકેક રૂપિયાના સ્ટામ્પ ઉપર કરવી જોઈએ.

બદલાના ખતમા જે કીમતનો માત્ર લેવા લખ્યું હોય તે રકમ
ઉપર વેચાણ ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ લગાડવો.

સરકારી કાગળની નકલ જેમા અધિકારીની સહી થઈ હોય

તે ચાર આનાના સ્ટામ્પ પર થાય છે.

હુડી ઉપર—હુડી દેખાડ્યા પછી એક વર્ષથી અધિક મુદતની નહિ હોય તો રૂ. ૨૦૦) સુધી ઉપર બે આનાનો, રૂ. ૨૦૦) થી અધિક અને ૪૦૦) સુધી ઉપર ચાર આનાનો, રૂ. ૪૦૦) થી અધિક અને રૂ. ૬૦૦) સુધી ઉપર છ આનાનો, રૂ. ૬૦૦) થી અધિક અને રૂ. ૧૦૦૦) સુધી ઉપર દસ આનાનો, રૂ. ૧૦૦૦) થી અધિક અને રૂ. ૧૨૦૦) સુધી ઉપર બાર આનાનો, રૂ. ૧૨૦૦) થી અધિક અને રૂ. ૧૬૦૦) સુધી ઉપર એક રૂપિયાનો અને રૂ. ૧૬૦) થી અધિક અને રૂ. ૨૫૦૦) સુધી દોઢ રૂપિયાનો, પછી ત્રણરૂબર રૂ. સુધીની હુડીમાં દરક રૂ. ૨૫૦૦) કે તેના કોષપણુ ભાગ ઉપર દોઢ રૂપિયો ત્રીસરૂબર રૂપિયા સુધી હુડી હોય તો દરક રૂ. ૫૦૦૦) ને માટે કિંવા તેના કોષ પણુ ભાગને માટે ત્રણ રૂ. લેખેના સ્ટામ્પ બેઠાએ, અને ત્રીસ રૂબરથી અધિક હોય તો દરેક દસ રૂબર રૂપિયાને, અથવા તેના કોષ પણુ ભાગને રૂ. ૬) છતો સ્ટામ્પ બેઠાએ. એક વરસથી વધારે મુદતની હુડી હોય તો તેન વ્યાજી ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પની લાગત છે.

માફી સ્ટામ્પવાળા લેખો.

૧. વક્ત અથવા મૃત્યુપત્ર, દગકપત્ર, તથા દત્તક લેવાનું અધિકાર પત્ર.

૨. જંગમ માલ અથવા વેપારની જથ્થોસોના વેચાણ ખાત અથવા એવા કરાર કિંવા કરારની યાદી બાબતના લેખ.

૩ ખેતી કરનારને આપેલો કોષ પણુ પટો, અથવા ખતી

કરનારને આપેલી કાંઈ પણ કબુલત જે એક વરસથી વધારે નિયમિત મુદતની ન હોય અથવા વાર્ષિક ભાડું કે સાથ સો રૂપિયાથી વધારે ન હોય અને તે પટામા અથવા કબુલતમાં ઉધડ રકમ કંઈ ઠરાવેલી ન હોય એવો લેખ.

૪ ખાતા ઉપરથી ચાલેલી લેવડ દેવડમા ૩ વીસ ઉપરની રકમ લેવાય અગર અપાય તેને સ્ટામ્પની માફી છે.

૫ સામા દમ્કતના ખાતા ઉપરથી વ્યવહાર ચાલતો હોય અને તેમા દેણદારે ઉપાડેલી રકમ પોતાને હાથે અગર બીજા પાસે તે રકમ પહોંચી છે એવી રીતે ઉપાડની રકમ પાવતી દાખલ લખી હોય, અને તે વીસ ઉપરની હોય તોપણ તેને સ્ટામ્પની માફી છે.

૬ ખેતી કરનારે સાથના રૂપિયા ભર્યા બાબતની પાવતીને સ્ટામ્પની માફી છે

૭ યોગ્ય રીતે સ્ટામ્પ લગાડેલા અથવા સ્ટામ્પની માફી આપવાય તેવા કાંઈ પણ દસ્તાવેજમાં લખેલો અવેજ પહોંચ્યો એવા મચકૂરની, અથવા તે દસ્તાવેજ ઉપરથી મળવાના મુદત પૈસા, અથવા વ્યાજ, અથવા વર્ષાસન, અથવા મુદતે મુદત મળવાનો બીજો અવેજ પહોંચ્યો, એવા મચકૂરની ભરપાઈની તે દસ્તાવેજ ઉપર અથવા તે દસ્તાવેજમા લખી હોય તો તેને સ્ટામ્પની માફી છે

૮. કાંઈ પણ મેં બદલો આપ્યા શિવાય પૈસા આપ્યા હોય તે બાબતની પાવતીને સ્ટામ્પની માફી છે

૯. સહી સાથેની અગર સહી વગરની કાઠી આપેલી ખાતાની બાકીને સ્ટામ્પની માફી છે.

૧૦. કોઈ પણ શાહુકાર અગર નાણાવટીને ત્યા કોઈએ રૂપિયા મૂક્યા હોય; તેમાંથી કંઈ રકમ કોઈને આપવાને ચિડી અગર રૂકો લખે તો તેને સ્ટામ્પની માશી છે, તથા જે માણસને તે ચિડીના રૂપિયા આપી તેની ભરપાઈ કરી લેવામા આવે તેને સ્ટામ્પની માશી છે.

૧૧ કરજ શિવાયની ખીજ લહેણ દેણની હરકાઈ રકમની પાવતીને સ્ટામ્પની માશી છે.

નાંધણીની લાગત—૩ ૧) થી ૨૫ સુધીના બે આના, ૩ ૨૫) થી અધિક અને ૩ ૫૦) સુધીનો ૩ ૦૧ ૩ ૫૦) થી અધિક અને ૩ ૧૦૦) સુધીને માટે ૩ ૧) ૩ ૧૦૦) થી અધિક અને ૩ ૧૦૦૦) સુધી દર સોએ અથવા તેના ભાગ ઉપર ચાર આના વધારે, અને હજારથી અધિક ઉપર દર પાચમેંએ અથવા તેના કોઈ ભાગ ઉપર અર્ધો ના. વધારે શી પડે છે

બ્રિટિશમાં—૩ ૫૦) સુધીને ૩ ૦૧, ૩ ૧૦૦ સુધીનો ૩ ૦૧ ૩ ૨૦૦) સુધીનો ૩ ૧), બમેથી અધિક અને જમે સુધીમાં દર બમેંએ અથવા તેના ભાગ ઉપર ૩ ૧) વધારે, જમેથી અધિક અને હજાર સુધીના ૩ ૪), હજારથી અધિક અને ૫ હરસેં સુધીના ૩ ૫), પછી દર પાચમેંએ ૩ ૧) વધારે રજીસ્ટર શી પડે છે ચીલની ફી ૩૨) છે

સ્ટામ્પ ખરચ આપવાનો નિયમ.

૧ અનામતનો દસ્તાવેજ, બ્યાબુખત, ગીરવીખત. ગીરવી પાછુ આપવાનુ ખત, ગીરવી ઉપર જાસ્તી કરજનો લેખ, ખીજના નામ ઉપર કરી આપવાનો લેખ, ફારગતી, વહિવટનું ખત, વ્યવસ્થાપત્ર, હુડી, અને વહાણની આવક ચિઠ્ઠી, એમાં દસ્તાવેજ

સખી આપનારે સ્ટામ્પ ખરચ આપવો.

૨. વીમાના દસ્તાવેજમાં વીમો ઉતરાવનારે સ્ટામ્પ આપવો.

૩. વેચાણખતમાં વેચાણ રાખનારે—

૪. પટો કરી આપવાના કરારમાં પટો કરી લેનારે „

૫. કબુલત અથવા કબુલત કરી આપવાના કરારમાં કબુલત કરી લેનારે સ્ટામ્પ ખરચ આપવો.

૬ વહેંચણુપત્ર અને અદલાબદલીના ખતમાં પક્ષકારોએ સરખા હિસ્સે સ્ટામ્પ ખરચ આપવો જોઈએ.

૭ કોર્ટમાંના વેચાણનો દાખલો લેવામાં મિલકત ખરીદનારે સ્ટામ્પ ખરચ આપવો જોઈએ.

ઉપર પ્રમાણે સ્ટામ્પ ખરચ આપવાનું ગાયકવાડી તથા બ્રિટિશ રાજ્યના કાયદામાં દર્શાવેલું છે. પરંતુ પક્ષકારોએ પોતા-પોતામાં સ્ટામ્પનો ખરચ આપવા લેવા બાબત કાંઈ બીજી રીતનો કરાર કરેલો હોય તો તે પ્રમાણે ખરચ આપવા લેવાને ઉપલી કલમોથી બાધ આવેછે એમ સમજવું નહિ.

રજીસ્ટર કરવા બાબત.

સ્થાવર મિલકતનું એક્ષીસ પત્ર, સ્થાવર મિલકત સબધી સો અથવા સો ઉપરાતનાં સાનગીરો, કબજગીરો કે વેચાણ ખત, સ્થાવર મિલકત સબધી ફારગતીઓ અથવા વહેંચણુ પત્ર, ત્રણ વર્ષથી વધારે મુદતનો સ્થાવર મિલકતનો પટો, કબુલત કિંવા બાડાચિઠ્ઠી અને એક હજાર રૂપિયા ઉપરાતનું કરજ ખત રજીસ્ટર કરાવવાને ફરજ પાડેલી છે.

સ્થાવર મિલ્કતનું રૂ ૧૦૦ (થી કમી રકમનું સાન ગીરાખત, વેચાણુ ખત, બક્ષીસ પત્ર, ફારગતી અને વહેંચણુ ખત, શિવાયનો કોઇ પણ દસ્તાવેજ, વળી ત્રણ વર્ષની અંદરની ભાડાચીઠી, કબુલત કે પટો, રૂપિયા એક લાખરની અંદરનું કરજ ખત, જંગમ મિલ્કત સંબંધી કોઇ પણ દસ્તાવેજ તથા એ બધા લેખોની પાવતીઓ, અને લગ્ન સંબંધી છેડા છુટકાની ફારગતી, મૃત્યુ પત્ર અને કોરો દત્તક લેવા વિષેનું અધિકાર પત્ર રજીસ્ટર કરાવવા કે નહિ તે મગ્જ ઉપર છે દસ્તાવેજની મીતિથી છ માસમા રજીસ્ટર થવું જોઈએ તે ઉપરાંત બે માસ મુદ્દીમાં રજીસ્ટર કરાવે નો દુપટ દડ અને એક લાગત, ચારથી વધારે માસની મુદ્દત નહિ થઇ હોય તો ચોપટ દંડને એક પટ લાગત, છ માસથી વધારે માસની મુદ્દત નહિ થઇ હોય તો આઠ પટ દંડ ને એક પટ લાગત પડે છે પુરાવામા નીકાલ થઈ મયા પછી પાછો આપેલો દસ્તાવેજ આખ્યા તારીખથી ૬૦ દિવસમા રજીસ્ટર કરાવવો જોઈએ.

દસ્તાવેજનાં નામ અને મુખ્ય શબ્દો.

વ્યવહારિક કામને અગે લખાતા દસ્તાવેજોની વિગત

- (૧) કરમ્મલિ ખત (૨) વેચાણુ ખત (૩) ભાડાનામું (૪) ફારગતી (૫) વિમાનો લેખ (૬) કરાર (૭) ઠાવ (૮) સનદ (૯) વલિવટનો લેખ (૧૦) દાનપત્ર (૧૧) વારસ પત્ર (૧૨) મોખ્ખાનો લેખ (૧૩) વહેંચણુ પત્ર (૧૪) પંત્યાળાનો લેખ (૧૫) દાખલા પત્ર (૧૬) વિવાલ પત્રિકા (૧૭) પચાત નામું, (૧૮) ગુમાસ્ત નો બદોખસ્ત (૧૯) નોકરનો જામીન કતબો, (૨૦) નોટીસ, (૨૧) રાજનામું.

દસ્તાવેજો લખવામા સામાન્ય મુદ્દાનો ઉપક્રમ એવો છે કે. (૧)
 * મીતિ (૨) દસ્તાવેજ લખાવી લેનારનું નામ, જાત, ઉમ્મર,
 ધંધો, અને ગામ (૩) દસ્તાવેજ લખી આપનારનું નામ, જાત,
 ઉમ્મર, ધંધો, અને ગામ (૪) નાણાની રકમ અને તેના અંકે
 (૫) તેને લગતી સરનો (૬) જ્યારે દરદાંવા કરનાર મળે કે
 કરાર તૂટે, ત્યારે લેવા જોગ ઇંત્રાજ (૭) દસ્તાવેજ કરી આપ-
 નારના દેહની મિથિતિ (૮) પ્રતિજ્ઞા (૯) * મતુ (૧૦)
 * સાક્ષી.

દસ્તાવેજ લખવામા વપરાતા સબધર્શક શબ્દોની વિગત.

આ દેહગ, અમુક ગામ વાસ્તેવગ, તેને બદલે આદેહમ્ અમુક
 ગ્રામ્ય વાસ્તવ્યમ્ એવું સરકૃત રૂપ હતુ. દસ્તાવેજ લખાવી લેના-
 રના નામની પહોંચા એ વાક્ય લખવાનો વલિવટ છે એમા આદિ+

* અગ્રેજી તારીખ સાથે. * દસ્તાવેજ લખાઈ રહ્યા પછી
 તેની નીચે રહેલ કાગળના બે ઉભા ભાગ પાડી ડાબી બાજુએ
 લખી આપનારની સહી લેવામા આવેછે, તેન મતુ કયુ કહેછે,
 જમણી તરફ સાક્ષીઓની સહીઓ થાય છે દક્ષિણમા અન ઉત્તર
 હિદુમ્થાનમા ઉલટો રિવાજછે એટલે જમણી તરફ મતુ અને ડાબી
 તરફ સાક્ષી થાયછે દસ્તાવેજ લખ્યાનો પુરાવો આપનાર માણસોની
 સહીને સાક્ષી કહેછે

+ અત્ર દેશાગે-આ દેશમા આવેલુ વાસ્તવ્યમ્-રહેનાર પાર્શ્વાત
 પાસેથી, દસ્તાખરાણ-દસ્તાલરેણ-હાથ દબકતવડે દત્તાન-દતવા-આ-
 પેલો એવા અર્થ પણ કરેછે. જેમ સરગરી ખાતામા જુખાનીમાં
 લખાયછે કે હું નામે ફલાણો તેમ દસ્તાવેજમા પણ થાય છે.

અહમ્=આદેહમ્-* હુ (પોતે) અને વાસ્તવ્યમ્ રહેનાર એવો અર્થ થાયછે. પણ હાલ એને બદલે મોજે ગામ તાલુકે અમુક અને જુદા અમુકના રહેનાર ફલાણા ફલાણા એવું લખેછે વળી હાલનો જમાનો જોતા વધારે સુતરૂં તો એજ છે.

પારસાત-પશ્ચાત દસ્તાવેજ લખાવી લેનારનું નામ લખ્યા પછી એ શબ્દ મૂકવામાં આવેછે. એનો અર્થ પછીથી થાયછે.

જોગ લી—પારસાત પછી જોગ લી, મૂકાયછે જોગ - એમને, લી-લખી આપનાર, અર્થાત્ પાછળથી એમને લખી આપનાર એક ગામ વાસ્તવગ-જો લખી આપનાર અને લખાવી લેનાર એકજ ગામના હોય, તો એક ગામ વાસ્તવગ લખેછે અને જૂદાજૂદા ગામના હોય, તો જોગ લી અમુક ગામ વાસ્તવગ ફલાણા. મતલબ કે લખી આપનારનું ગામ અને નામ લખાયછે

જત-દસ્તાવેજની ઇખ્તારત શરૂ કરતા પહેલા મૂકવામાં આવેછે.

અત્રમતુ-આ શબ્દો મતુ કરવાની જગો બતાવે છે. ત્યાં દસ્તાવેજ લખી આપનાર ધણી પોતાનું નામ લખી સહી કરે છે,

અત્રસાખ-આ શબ્દો સાક્ષીદારોને સહીઓ કરવાની જગો બતાવે છે સાક્ષીદાર વગરનો દસ્તાવેજ અપૂર્ણ ગણાય છે માટે સ્વરકાર્ત લેખમાં બે કરતા વધારે સાક્ષીદારો હોવા જોઈએ

કરજીઉ ખતો વિષે.

કરજો લીધેલા નાણા બદલ લખી આપેલા લેખોને કરજીઉ દસ્તાવેજો કહેછે. આબરૂદારને તેમની શાખ ઉપર, સાધારણ દસ્કતના આતા ઉપર, અને નખખાને લેખ લખાવી લેને નાણા ધીરવાનો

આલ જોવામા આવેછે.

કરજી ખત એ પ્રકારનાં ગણી શકાશે. (૧) અંગાઉખત
(૨) ધરાણીયુ કે ગીરો ખત. જે ખતમા ઉપાડેલા નાણાં જાત
મિલકતથી પૂરાં કરી આપવાની સરત છે. તે ખત પણ ત્રણ પ્રકારના થાય છે

૧ અગ ઉધાર ખત (૨) અગ ઉધાર જમીનખત (૩)
કાંધાખત,

અંગ ઉધારખતો વિષે.

જે અંગાઉ ખત છે, તેજ અગ ઉધાર ખત છે કેટલાક
અંગાઉ ખતમા ઉપાડેલાં નાણાં અને તેના વ્યાજનો કરાર લખાય
છે. અને કેટલાકમા તો લીધેલા નાણાં નિયમિત મુદતે અથવા જે
રીતે પૂરા કરવાના હોય તેની વિગત પણ લખાય છે

નાણા ઉપાડનારની પ્રતિજ્ઞામા ન્યૂનતા હોય ત્યારે તેને હર-
કોઈ રકમ જમીન ઉપર ધીરવામા આવે છે, અને તે પ્રસંગે જે
કરજી ખત લખાય છે તેને અગ ઉધાર જમીન ખત કહે છે
એવા ખતમા લખનાર ધણી કરાર લખ્યા પછી લખી આપે છે કે
આ રૂપિયાના જમીન અમૂક ધણી છે. તે ધરધરાઉ આપે છતાં
લખીને નાણા લેનાર તથા જમીનદાર મતુ કરી આપે છે. અને
કેટલેક કેટલાં લખી આપનારના નામ સાથે જમીનદારનું નામ દખલ
કરેછે, પરંતુ આમ કરવાથી જમીનદાર એક ભાગદાર તરીકે થઈ
પડે છે માટે તે રીત પસંદ કરવા જોગ નથી સૌથી ઉત્તમ રસ્તો
તો એ છે કે મુખ્ય ખતની નીચે જમીન કરાર કરી મતુ કરે અને

સાક્ષી કરાવી આપે. આવા લેખમા એકામતે એકાજતે દેવા એમ લખે છે તેથી જામીનદાર પુરતી રીતે જવાબદાર ઠરેછે.

ઉપાડેલી રકમ ઠરાવેલી મુદતોના હકૂતા પ્રમાણે કકડે કકડે ભરવી, તેને કાધુ બાંધ્યુ કહે છે અને એવી સરતથી લખી આપેલા કરજનઉ લેખને ખાધાં ખત કહે છે દુકી કમાણી વાળા લોદ્ધા એવી રીતે લીધેલી રકમ અદા થવાને યત્ન કરેછે. એમા ધીરનારે ધણો લાભ છે, અને ઉપાડનારને જોકે હાનિ છે તો પણ થોડે થોડે ભરવાથી રકમ ભારે પડતી નથી; અને જલદીથી કરજ મુક્ત થઇ શકાય છે કાધુ બાધતી વખતે વ્યાજ ઠરાવવાનો રિવાજ ઘણાકમાં નથી પણ ધીરેલી રકમના પ્રમાણમા અમુક રૂપિયાનો વધાગે લેવામા આવે છે તેને ચઢાવો કહે છે એ ચઢાવો વ્યાજની કસરને પેટેજ લેવામાં આવેછે તેમ છતા જો કાધુ ખજો તો ચઢાવાની સરાસરી પ્રમાણે વ્યાજ લેવાનો વલિવટ છે અથવા ખજેલી રકમનુ વ્યાજ આપવાને કરાર કરવામા આવે છે દરરોજનું ઉત્પત્ત ભરવાને ઠરાવેલા કાધાને પરવેશ કહે છે (વ્યાજ ગણવાની રીત વિષે જુઓ દેશીનામુ પૃષ્ઠ ૪૧ ઈ)

અંગઉધાર કરજનઉ ખત

x સવત ૧૯૫૨ ના વરખે વૈશાખ સુદ ૧૨ ને વાર ગોમે

x ઉત્તર હિલ્ડમા ખતને છેડે મીતિ નાખવાનો યાજ્ઞ છે. અને દસ્તાવેજમા આ પ્રમાણે લખાય છે “ફલાણા ફલાણા જોગ લી અમુક ધણીના રામ રામ. જત આટલા રૂ. કરજે લીધા છે તેનુ વ્યાજ અમુક ભાવે ઠરાવ્યુ છે જે વખત માગો તે વખતે વ્યાજ સાથે રૂપિયા લાવી આપીએ આ ખત રાજ ખુશીથી લખી આપ્યુ છે ઈ. ”

અંગ્રેજ સન ૧૮૬૫ના મે માસની તારીખ ૫ ના દિને (આદે હંગ) જીલ્લે ખેડા તાલુકે ઠાસરાનું ગામ* મોજે પડાળના (વાસ્તે વંગ) રહેનાર +શાહ કેશરલાલ જેઠાભાઈ નાતે રીસા મેવાડા વાણિયા, ઉમ્મર વરસ ૩૮ ની ધધો દોશી વાણિયાનો (પારસાત) જોમ લી. જીલ્લે ખેડા તાલુકે ઠાસરાનું ગામ મોજે વાધરોલીના (વાસ્તે-વંગ) રહેનાર પટેલ જેઠાભાઈ કસીભાઈ નાતે લેઉવા પાટીદાર ઉમ્મર વરસ ૪૫ ની ધધો ખેતીનો (હસ્તા ખેરાણુ દત્તાન) જત અમારો દીકરો નામે હરિભાઈ છે તેના લગ્ન ખરચને સારૂ અમોએ રૂ.૩૦૧ (અંકેx ત્રણસો ને એક પુરા રોકડા બાબાશાહી શિક્કાના ગામચલ

* નાનું ગામ ઓળખાવનાર શબ્દ છે. કેટલાક તાલુકો અને જીલ્લો નહિ લખતા તેને ઠામે અનુક્રમે ઇંગ્રેજી શબ્દ ડિસ્ટ્રિક્ટ સબ ડિસ્ટ્રિક્ટ શબ્દ વાપરે છે. + ધીરનારનું નામ લખતા પહેલાં દખ-ણુમા ધનકામનામ અને કચ્છમા ધનીક નામ વિશેષણ તરીકે વાપરે છે અને દેણુદારના નામની પૂર્વ ઉપર લખેલા ભાગોમા અનુક્રમે ઋણીક અથવા કરજદાર, અને ઉધારણીક વિશેષણ વાપરે છે વળી બહુધા બને પક્ષકારોના ને જે જે વારસદારો હોય તેના નામ પણ લખવાનો રિવાજ છે. તથા લહેણુદારના નામને છેડે, ના લહેણુ અને દેણુદારના નામને છેડે પામે લહેણુ લખેછે.

x એક આકડે નાણું ન આપ્યું હોય તો પેટામા વિગત જણાવી આકડો બાધવા. જુની રૂઢી જેવા જઠાએ તો તેમા શિક્કાનું નામ અને તેનું વજન પણ નોંધાતું હતું. જેમકે સૂરતી શિક્કાના દેવા. માસા અથવા આટલા વાલના, રૂ. દેવા, અનેક રાજ સત્તા

જી રૂપિયા અગ ઉધારે લીધા છે, તે દેવા. એનું વ્યાજ માસ એકે સૈકા એકે રામ દસ લેખે ચઢે તે દીવાળી બાકી અવિક માસના વ્યાજ સહિત દેવા દેશ પરદેશ દેવા જ્યારે તમે માગો ત્યારે દેવા. ઉપર લખેલા રૂપિયા તથા વ્યાજ અમે અમારી જાનથી, તથા અમારી + હરેક માસ મિલકતથી, તથા વાલી વારસોથી પુરા કરી આપીએ. તમે તથા તમારા વાલી વરસો પુરા કરી લો.

કદાચ તેમ નહિ અને અને ફરિયાદ કરી પડે તો ફરિયાદી ખરચ સહ વ્યાજ મુદત નાણા આપીએ સહી. આ દસ્તાવેજ અમે અમારી રાજી ખુશીથી, તથા અફત હોશિયારીથી, અને બીન ફેફ તનદુરંતીથી લખી આપ્યો છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને કબૂલ છે તે અમારા દેવ ધરમથી પાળીએ દા કોદર ક કુજી ધણી બે રજુઆતે આ ખત લખી આપ્યું છે

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧ # પટેલ જેઠાભાઈ કશીભાઈ		૧ શાહ દામોદર બાપુજી સાખ	

હોવાથી અનેક પ્રકારનું નાણું ચાલે છે માટે દેશ રિવાજમા ચાલતા નાણાનો શિક્ષો અવશ્યે લખવો જનમએ ફેટલેક સ્થળે સરકાર ચલણી નાણું અને ગામ ચલણી નાણું જુદા પ્રકારનું હોય છે તે જે જે પ્રકારનું હોય તેની સ્પષ્ટતા કરવી.

+ આ વાક્યને ગદલે કચ્છમા રાજકર્તૈવક થાય તો ધણીના સારા હામ ઠેકાણામાથી લેણી ૫ મતુ કરનાર અભણ હોયતો તેની પાસે કલમ વડે કંઈ નિશાન કરાવવું અને તેનીવતી મતુ કરી આપનારે પોતાના દસ્કત કર્યા પછી લખવું કે ધણીના કહેવાથી મતુ કરી આપ્યું છે.

(૧૨૪)

મતુ ઉપર લખ્યું તે સડી. ૬ પોતે.

ધણી બે હજૂર

૧ શાદ અમૃતલાલ જોઠાભાઈ

સાખ ધણી બે હજૂર.

અંગ ઉધાર ખેડ ખત (તગાવીનો લેખ.)

સંવત્ ૧૯૪૮ ના આસો શુદ્ધ ૧ ને વારગરેઉ અંગ્રેજી સન ૧૮૯૨ ના માહે સપ્ટેમ્બરની તા. ૨૩ મીના દિને જીલ્લે ખેડ તાલુકે આણંદનુ ગામ મોજે મોગરીના રહેનાર પરી મોજલાલ મોતીચંદ નાતે દસાલાડ વાણિયા, ઉમ્મર વરસ ૪૩ ની ધધો વ્યાજુનો જોગ લી એક ગામ વાસી પટેલ નારણભાઈ કકુભાઈ નાતે કડવા પાટીદાર ઉમ્મર વરસ ૩૨ ની, ધધો ખેતીનો જત ખેતીને માટે બળદ વગેરે સાધન ખરીદવાને સાર અમોએ + રૂ ૧૭૫) અંકે પોણીખસે પોણિયા સરકાર ચત્રણી પુરા રોકડા લીધા તે દેવા એનુ વ્યાજ માસ એકે સૈકા એકે ટકા અર્ધા લેખે દીનાળી બાકી અધિક મામતા વ્યાજ સાથે ચઢે તે દેવા. દેશ પરદેશ દેવા જ્યારે તમે માગો ત્યારે દેવા ઉપર લખ્યા રૂપિયા તથા વ્યાજના વળતરમા નીચે લખેની મિલકતની ઉપજ ભરીએ સડી ઉપજ વાળી મિલકતની વિગત—

ડિસ્ટ્રિક્ટ ખેડા સબડિસ્ટ્રિક્ટ આણંદનુ ગામ મોજે મોગરીની સીમમા સરકારી ખેડ ખાતાની જમીન માર નામે ચાણે છે તેસવે નં. ૧૦૫ એકર ૩-૨ ગુઠા નામે મહુડીવાળુ ખેતર છે તેની આ-ગોતર પાછોતર પડ્યા પાન સાથે જે ઉપજ આવે તે ખીન તકરારે

+ પેટા ફેડ હોયતો જણાવવી * ગમે તે માણસ પોતાની નિયમિત ઉપજ ભરવાના કરારથી આ પ્રમાણે દંતાવેજ કરી નાણું લઈ શકે વળીએવા ખતમાઠોઠોઠવારવાયદો ઠરાવવામાપણુ આવેજો

ધર્મ સ્વરૂપે તમારે ત્યાં મોસમ પુરી થયે ભરીએ, અને સરકાર ધારાના રૂ. ૧૨-૪-૦ બાર ચાર આના ભરવા પડે તે તમારે ત્યાંથી ઉપાડીને ભરીએ કદાપિ વરસ કાઠું કવરું થાય ને જમીન વાસેલ રહે તો ઉપર લખેલા રૂપિયા અને વ્યાજ અમારી જાતથી તથા અમારી હન્ક માલમિલકતથી તથા વાલી વારસોથી અમે પુરા કરીએ. ધરધરાઉ પુરી કરી આપીએ તમે પુરા કરી લો. કદી તેમ નહિ બન અને ફરિયાદી કરવી પડે તો ફરિયાદી ખરચ સહ ઉપર લખેલા રૂપિયા વ્યાજ સાથે આપીએ સહી. આ ખત અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અક્કલ હાગિયારી અને બીન કેફ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને કબુલ છે. એ લખ્યું તે અમારા દેવ ધર્મથી પાળીએ.

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧ પટેલ નારણભાઈ કંકુભાઈ		૧ પરી. જ્યેષ્ઠ છોટાનાલ	
મતુ ઉપર લખ્યું તે સહી.		સાખ ધણી બેહબુર.	
દા પોતે		૧ (બીજો સાક્ષી.)	

અંગ ઉધાર જમીન ખત.

સવત ૧૯૪૯ ના આસો સુદ ૨ ને ગરંઉ અંગ્રેજી સન ૧૮૯૨ ના સપ્ટેમ્બરની તા ૨૧ મી ના દિને (આદેહમ) જીલ્લે અમદાવાદ તાલુકે સાણંદ શહેર અમદાવાદ માડવીની પોળમા શેઠની શેરીના રહેનાર પરી. ખુશાલદાસ ગોકળદાસ નાતે મોઢ વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૪૨ ની ધ ધો સરાફનો પારસાત નેગ લી. જીલ્લે એડા તાલુકે નડિયાદ કસબે નડિયાદમા અપાટીઆના ચકલે રહેનાર ચોકસી માણેકલાલ રેણુછોડાસ નાતે મોઢ વાણિયા ઉમ્મર વરસ

કર ની ધંધો ગુમાસ્તીનો *તથા જમીનદાર શાહ રણછોડદાસ ખુ-
શાહદાસ નાતે મોઢ વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૪૨ ની ધંધો દક્ષાલીનો
જત અમોએ ચોકમી માણેકલાલ રણછોડદાસના લગ્ન ખરચને સાર
૩ ૧૦૦૦ અ કે એક હજાર પોળીઆ સરકાર ચક્કણી તમારી પા-
સેથી લીધા તે દેવાં, એનું વ્યાજ માસ એકે સૈકા એકે ટકા પોણા
લેખે દીવાળી બાકી અધિક માસના વ્યાજ સાથે ચઢે તે સહિત
દેવા દેશ પરદેશ દેવા જ્યારે તમે માગો ત્યારે દેવા એકામતે
એકાજતે દેવા ઉપર લખ્યા ૩ તથા તેનું વ્યાજ અમો અમારી
જાતથી તથા અમારી હરેક માલ મિલકતથી તથા વાલી વારસેથી
પુરા કરી આપીએ તમે + પુરા કરી શો એમા કોઈ પ્રકારે વાધો

*કેટલાક જમીનદારનું નામ અહિં નહિ લખતા વ્યાજનો
કરાર લખ્યા પછી લખાવે છે કે આ ના જમીન અમુક ધણી
છે તે ધરધરાઉ આપે જાત મિલકતથી કે વાલી વારસેથી પુરા કરી
આપે. કેટલાક કરજદારનું મતુ વગેરે થઈ રહ્યા પછી જમીનદાર
પાસે કરાર કરાવે છે તે એવી રીતે કે હું જમીન (નામ) લખી
આપું છું કે સદરહુ ખતની રકમ માલધણી નહિ હારે તો જે બાકી
રહેશે તે વ્યાજ મુદત સાથે અમારી હરેક મિલકતથી તથા વાલી
વારસથી પુરા કરી આપેથી જમીની છૂટે કારણસર આ ખતને માટે
ફારયાદ કરવી પડે તો તેનો ખરચ અમારે શીર છે

+ દખણમા લખાય છે કે વસુલ આપીએ તેની પાવતી લખાએ.
પાવતી લીધા વગર વસુલ આપીએ નહિ. ઉધરાણી માટે માણસ
આવે તેને જે ખરચ આપું તે વસુલમા મજરે માગું નહિ. એના
જમીન (નામ) છે પછી જમીનદાર લખે છે કે આ નાણું કર-

લખ્યો નહિ. આ લેણું ન પતે ફરિયાદ કરવી પડે તો ફરિયાદી ખર-
ચ શક્તિ નાણા ભરી આપીએ આ અંગ ઉધાર જમીન ખત અમેદ
બંને જણે અમારી રાજી ખુશીથી તથા ખીન કેક તનદુરસ્તીથી તથા
અક્ષલ હોશિયારીથી તમારે ગામ અમદાવાદ આવી રૂપિયા રોકડા
લખને લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારમાને
કબૂલ છે. એ લખ્યું ફરે તે પોતાના ધમધી ફરે સહી

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧ ચોકસી માણેકલાલ રણુ-		૧ શાહ માણેકલાલ આ-	
છોડદાસ મતુ ઉપર લખ્યું		દારામ સાખ	
તે સહી.		૧ શાહ મોજીલાલ રણુ-	
૧ જમીનદાર શાહ રણુછોડ		છોડદાસ સાખ ધણી	
દાસ ખુશાલદાસ મતુ ઉપર		એ હજુર	
લખ્યું તે સહી			

અંગ ઉધાર કાંધાખત.

સવત ૧૯૪૮ના આસો સુદ ૨ ને વાર અગ્રેજી સન ૧૮૯૨
ના સપ્ટેમ્બરની તા ૯ મીના દિને આદેલગ શહેર વડોદરા જગ

જદાર ફલાણો પૂરે નહિ કરે તો હું જમીનદાર ફલાણો કોઇ રીતે
ઇનકાર નહિ કરતા કરાર પ્રમાણે પૂરું કરી આપુ આ રૂપિયા
મારી સમક્ષ પૂરા કરી આપ્યા છે માટે તેની પાવતી લેવાની જરૂર
નથી. આ કરજ ખત અમે ઉભયતાએ રાજીખુશી ધૃં

ચઢાવવાની રકમ કેટલી કાપી તેની ફોડ લખવી હોય તો તે
પણ લખાય જેમ ૩ ૧૩૫) રોકડા અને ૩. ૧૫) ચઢાવવાના.

માલની પોળના રહેનારે દેસાઇ મોહનલાલ લલ્લુભાઈ નાતે અનાવલ્લ
બ્રાહ્મણ ઉમ્મર વરસ ૨૬ ની ધધો દેસાઇ ગીરીનો. પારસાત જોમ
સી. પ્રાંત વડોદરા મહાલ વડોદરાનું ગામ મોજે જાણીના રહેનાર
પટેલ હાથીભાઈ મીઠાભાઈ નાતે તલપદા બારીઆ ઉમ્મર વરસ ૨૮
ની ધધો ખેતીનો જત દોર લેવાને સાર અમોએ ૩ ૧૫૦) અંક
દોહસો સરકાર ચલણી બાબાશાહી રોકડા ચઢાવવા સહિત લીધા
તે દેવા તેના કાધા ત્રણની વિગત—

૩ ૫૦) સં. ૧૯૪૯ ના માગશર સુદ ૧૫

૩. ૫૦) સં. ૧૯૪૯ ના ફાગણ સુદ ૧૫.

૩ ૫૦) સં ૧૯૫૦ ના અસાડ સુદ ૧૫

---

૩ ૧૫૦) એણી રીતે વિગતે ૩૦. દોહસોની ડીસ્નો ત્રણ કરી
છે તે ચઢે ચઢી આપીએ. દેશ પરદેશ આપીએ નાધુ ખજે તો માસ
એકે સૈકા એકે ટકા એક લેખે, દીવાળી બાકી, અધિકમાત્ર આવે
તે સુદ્ધાનું વ્યાજ ગણીને આપીએ. એમા કશો વાધો લઈએ નહિ.
આ ખતમા લખેલી રકમ સંજ ધે દાવો કરવો પડે તો તેનો ખરચ
પણ મજરે આપીએ. જે વમૂલ આપીએ તે આ ખતની પુઠે જમા
કરાનીને આપીએ. ઉપર લખ્યા ૩૦. તથા તેનું વ્યાજ અમે અમારી
જાતથી, તથા અમારી હરેક મિલકતથી તથા વાલી વારસોથી પૂરા
કરી આપીએ સહી આ દસ્તાવેજ અમે અમારી રાજપુત્રીથી તથા
અક્કલ લાંશિયારીથી તથા ખીનકેદ તનદુસ્તીથી લખી આપ્યો છે
તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને કબજ છે.

અન	મનુ	અન	સાખ
૧ પટેલ હાથીભાઈ મીઠાભાઈ.		૧ વૈદ્ય મગનલાલ મુનીલાલ	
ઉપર લખ્યું તે સહી.		સાખ વણી બેહજીર.	
		૧ ગોર લલુ રણછોડ સાખ.	

ધરાણીયાં અથવા ગીરો ખત વીધે.

જે દસ્તાવેજથી કરજ તરીકે ધીરેલું અથવા ધીરવાનાં નાણા અથવા વિદ્યમાન અથવા આયદેનું કરજના, અથવા કોઈ પણ કરાર અન્નવવાનું નિશ્ચિંતપણું કરવા સાર કોઈ પણ માણસ નિદિષ્ટ કરેલી મિલકત ઉપર ખીજ માણસને હક કરી આપેછે; અથવા ખીજ મનુષ્યના લાભમા ઉત્પન્ન કરે છે તેને ધરાણિયા, ગીરો અથવા ગીરવી ખત કહેછે. તે પાગ પ્રકારનાછે.

(૧) સાનગીરો (૨) ભોગ ધરણિયું અથવા કખજગીરો

(૩) આડગીરો (૪) વળત દાનિયું. (૫) વળત ભાડે.

સાનગીરો વીધે.

ધીરેલું નાણું પૂરેપૂરું અદા કરે ત્યાં સુધી દેણદારની સ્થાવર જંગમ મિલકતને આધારભુત રાખી જે દસ્તાવેજ કરી લેવામા આવે છે તેને સાનગીરો ખત કહે છે.

(૩) દોર, દાગીના, વર્ષાસન, રોકડ ગીરાસ, વિમાનો લેખ, ઉચી જાતના ક.પડ, (સ્થાવર મિલકત એટલે ધર દુકાન, જમીન પડતર, ખેતર વગેરેને સાનગીરો મૂકી શકાય છે. સાનગીરો ખતમા અગઉંધાર ખતની પેઠે નાણાની રકમ અને તેના વ્યાજનો કરાર લખાય છે તથા તેના અવેજમા લહેણદારને સાનમા આપેલી ચીજ તેના વર્ણન સાથે લખાય છે. એવી રીતે કે—

દાગીના સાનગીરો હોય તો તેનું સાવતોલ તથા કીંમતનો સુમાર લખીને, લેહેણુદારને કબજે એ માલ આપવો પડેછે; વર્ષા-સનના સાનગીરો ખતમાં વખતો વખત વર્ષામન લાવી ભરવાનો કરાર કરવો પડે છે; અથવા લેહેણુદાર પડે વર્ષાસનની રકમ પર-જારી લઈ શકે એવો અધિકાર આપવો પડે છે. અને તેને લગતા દસ્તાવેજ હોય તે પણ લેહેણુદારને કબજે આપવાની રીત છે.

રોકડ ગીરાસનું પણ એજ રીતે કરવું પડે છે.

વિમાનો લેખ સાનમાં હોય તો એની વિગત જણાવીને દર લખે ભરવાની રકમ કાણે ભરવી તેનો ચોકસ ખુલાસો લખવામાં આવે છે.

કાપડ વગેરે કીમતી ચીજો સાનમાં હોય તો તેનું માપ અને કીંમત લખવી જોઈએ.

સ્થાવર મિલકત સાનમાં હોય તો જે તે મિલકતનું નામ, ઠામ અને ચતુર સીમા સંપૂર્ણ રીતે ઓળખાય એવું તનું વર્ણન લખવું, અને તેના ભોગવટાને લગતા જે દસ્તાવેજ હોય તે માત્ર લેણુદારને કબજે આપવા. જે એ લેખો કબજે અપાય તેમ ન હોય એટલે પત્યાળા હોય તો ખતમાં તેની સ્પષ્ટતા બતાવીને દસ્તાવેજ કબજે રાખનાની કબજત લેવી.

સાનગીરો (ધરાણીયું) ખત (દાગીના હિપર.)

સવત્ ૧૯૪૩ ના ફાગણ શુદ્ધ ૮ વાર બુધ અંગ્રેજી સન ૧૮૮૭ ના એપ્રિલની તા. ૨૬ મીના દિને જીલ્લે ખેડા તાલુકે કપડવંજ કસબે કપડવંજના રહેનાર ત્રવાડી બાળકૃષ્ણ મનસુખરામ નાતેમોદ બ્રાહ્મણ ઉમ્મર વરસ ૪૨ ની ધધો સરાફનો પારસત જોગ લી.

એજ ગામ વાસી ભટ જીવરામ ભોગીલાન નાતે મેવાડા બ્રાહ્મણ
 હિમર ૨૫ ની ધંધો બિદ્યાવૃત્તિનો જત અમોએ ૩. ૫૧) અંકે
 એકાવન પૂરા રોકડા બાબાશાહી શિક્ષાના લીધા તે દેવા. એનું બ્યાજ
 માસ એકે સૈકા એકે રામ છ લેખે દીવાળી બાકી અધિક માસ
 સહિત ચઢે તે સાથે દેવા. જ્યારે તમે માગો ત્યારે દેવા. આરુદ્ધ
 ૩. તથા બ્યાજની સાનમાં હેમનો મલુખંધ એક ખીલી પખીઆરા
 સાથે તમને સાન ગીરો સોપેલો છે. એ મલુખંધનું સાવતોલ તોલા
 ૩ ત્રણને વાલ ૪ ચાર છે અને તેની કીમત મુમારે ૩. ૮૫ અંકે
 અંકે પંચાશી બજારમાં અંકાર્ધ છે, ઉપર લખેલા રૂપિયા તથા
 બ્યાજ અદા થયેથી એ જણસ ઉપર અમારો અક્ષાપો ઓઢો અ-
 દેકા માલ અમારો તથા અમારા વાલો વારસોને છે. રાજક દૈવકે
 ધરાણું ધરાણાવટ છે. કદાચ તમેને નાણાનો ખપ પડે અમેથી
 નહિ અને તો ઉપર લખી સાન મિલકતથી તથા અમારી બીજી હરેક
 માલ મિલકતથી તમે પુરા કરી લો. આ સાનગીરો લેખ અમેઅ-
 મારી રાજ ખુશીથી તથા અકલ હોશીયારીથી તથા બીન કેક તન-
 દુરસ્તીથી લખી આપ્યો છે તે અમારે તથા અમારા વાલો વારસોને
 તથા અમારા વકીલ મુખ્યરોને કબૂલ છે.

અત્ર

મતુ અત્ર

સાખ

૧. ભટ જીવરામ ભોગીલાલ

૧. શા. પૂનમચંદ મૂળજી સાખ,

મતુ ઉપર લખ્યું તે સહી દા. પોતે.

૧. ભટ. હમન ભોગીલાલ સાખ,

સાનગીરો લેખ (રોકડ ગીરાલ ઉપર)

સં. ૧૯૫૧ ના જેઠ મુદ, ૩ ને વાર શોમે અંગ્રેજી સન
 ૧૮૯૫ ના મે માસની તા. ૨૭ મીના દિને શહેર વડોદરા દેશાઈ

સેરીના રહેનાર પરી ભગવાનદાસ પ્રાણજીવનદાસ નાતે દશા શ્રીમાળી વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૪૦ ની ધંધો વ્યાજીનો જોગ લી તાલેકે વડોદરાનું ગામ મોળે છાણીના રહેનાર અમીન હરીભાઈ મીઠાભાઈ નાને લેવા પાટીદાર ઉમ્મર વરસ ૩૫ ની ધંધો દેસાઈ ગીરીનો. જત અમારી દીકરીના લગ્ન ખરચને સારૂ તમારી પાસેથી રૂ ૧૦૦૦) અંકે એક હજાર પુરા રોકડા બાબાશાહી શિકાના લીધા તે દેવા. એનું બ્યાજ માસ એકે સૈકા એકે રામ છ લેખે દીવાળી બાકીઅધિક માસના બ્યાજ સાથે ચઢે તે સહીત દેવા. એની સાનમા નીચે લખેલો રોકડ ગીરાસ હક અમોએ તમને સાનગીરો લખી આપ્યા છે. તેની વિગત—

પ્રાત વડોદરા મહાલ વડોદરાની તીજેરીમાંથી દર સાલ રોકડ ગીરાસ હકના રૂ ૧૦૦) અંકે સો બાબાશાહી અમને પોતાનેમગેછે; તે સાલાબાદ લેવાનો હક લખી આપ્યોછે. માટે એ રૂપિયાહરસાલ સંકાત તીજેરીમાંથી તમારે લેવા, અને ઉપર લખેલા રૂપિયાના બ્યાજમા જમા કરવા, અને વધે તે મુદલમા મજરે ગણવા, સદરહુ રોકડા હકના રૂપિયા સરકારમાંથી તમને મળવા બાબત આજરોજ અમોએ તમોને જે મુખત્યાર નામુ આપ્યુંછે તે ઉપર લખેલા રૂપિયા બ્યાજ સાથે પુરા થયેથી રહ થાય, તથા રોકડ ગીરાસ ઉપર અમારો અક્ષાખો પહોંચે. એ ગીરાસ સબધે કોઈ ગીરોદાર, હિસ્સેદાર કે હકદાર ઉભો થઈ દાવો દાખલ કરે તો અમો તથા અમારાવાલી વારસો તેનો જવાબ દઈએ, અસમાની સુલતાની આકૃત આવે ત્યારે ઉપર લખેલા રૂપિયા બ્યાજ સાથે અમો અમારી જતથીતથા અમારી બીજી હરેક માલ મિલકતથી તથા અમારા વાલી વારસોથી

પુરા કરી આપીએ. દેશ પરદેશ આપીએ. તમે પુરા કરી લો. આ હસ્તાવેજ અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અક્ષત હોશીયારીથી તથા ખીનકેદ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યો છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા મુખ્યત્વારોને કબુત્ર મંજુર છે. એ લખ્યું તે સહી. દા. મજમુદાર ચુનીનાથ મહારામના છે.

અત્ર મતુ. અત્ર સાખ્ય
૧. અમીન હરીભાઈ મીઠાભાઈ ૧. શાહ ઈશ્વર ગુલામચંદ સાખ્ય.
મતુ ઉપર લખ્યું તે સહી. દા. પોતે. ૧. મહેતા મણીનાથમૂળજી સાખ્ય.

સાનગીરો ખત (ઘર ઉપર)

સ ૧૯૪૮ ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ ને વાર ભોમે અંગ્રેજી સન ૧૮૯૨ ના એપ્રિલની તા ૨૮ મીના દિને સંસ્થાન લુણાવાડાના રહેનાર શાહ મહાસુખ નહાલચંદભાઈ નાતે વીસામેવાડા વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૪૩ ની ધંધો મોદીનો પારસાત જંગ લી. એક ગામ વાસી પરી. મગનજાત રણછોડદાસ નાતે દસા પોડવાળ વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૩૫ ની ધંધો નાણાવટનો. હસ્તાક્ષરેન દત્તવા જત ૩ પરપ) અ કે પાચસેં પચીસ સરકાર ચત્રણી લીધા તે દેવા. જ્યારે તમે માગો ત્યારે દેવા. એનું વ્યાજ માસ એકે સૈકા એકે રામ સાત લેખે દીવાલી બાટી અધિક માસ સાથે ચઢે તે સહિત દેવા એની સાનમા કસખા મચકૂરમા હાટાના ફૂવાવાળા ખાયાની અંદર અમારી માલકી તથા કબજો ભોગવટાનુ *જે ઘરછે તે અમેએ

---

* સૂરત તરફ ધર હોયતો ગાળો એક લખાય છે. કાડીયા-વાડ તથા કચ્છમા ખોરકુ એક ખોરડા આટલા સહિત ધરાણે માંડી દીધું છે એમ લખે છે, અને દિશાઓની હકીકત લખતાં જે

તમારે ત્યાં સાનગીરો સખી આપ્યું છે તેની દિશા ચારની વિગત
(ધરની સંબાધ પહોળાઇ ચોકચાલને લગતી હકીકત તથા
દિશાની વિગત સખવી)

એ ચતુર સીમા વચ્ચેનું ધર તમામ ઇમકા સાથે તમોને
સાનગીનો સખી આપ્યું છે, અને તેનું અસલ ખત જે ફક્ત
નામનું અમુક સાલનું હતું તે તમારે કબજે સોંપ્યું છે. માટે ઉપર
લખેલા રૂપિયા વ્યાજ સાથે પતેથી અમારી આ મિલકત છુટે. અમોએ
એ મિલકત કાઢને સાનગીરો, કબજા ગીરો કે વેચાણ વગેરે હકથી
સખી આપેલી નથી. ખીન જોખમી ચોખે ચોખી તમને સાનગીરો
આપી છે. તેમ છતાં કોઈ ગીરોદાર કે હકદાર દાવો કરે તો અમો

જે બાબતોએ બારીઓ જળીઓ હોય તે છાપરાનું પાણી જવાનો
રસ્તો, ક્યા ક્યા કરા સહીઆરા છે અને ક્યા આગવા છે તે તથા
ખીજી જરૂરી હકીકત પણ લખે છે. નાણાં ધણી બધા પૈસા માટે
તે વાગે એ આપતા મતા ધણી ઠીલ કરે કે ઉજર કરે તો ઉપર
લખ્યું ખોરડું તમે પોતાના સ્વાધીનમાં લઈ કબજા ગીરો રાખો
અને ચલાય તેને બાડે આપો. જ્યારે એ ધર છોડાવવા આવે ત્યારે
તમારા મુદ્દલ રૂપિયા, તથા વ્યાજ તથા ખોરડા સંબંધી ખરખરાનત
જે કામ તમોએ કરેલી તે સર્વ હિસાબ જોઈને આપેથી એ મિલકત
છુટે. તમો સોંપેલ દસ્તાવેજ હવાલે કરો. એ ખોરડા બાબત કોઈ
ફરદાંવા, ચખચોચો, તૃતપ્રીત્વ, કિલ કાવળ કરે અથવા નાનું મોટું
લેણું લેણુ કાઢી આવે તેનો મતા ધણી જવાબ કરે. નાણાં ધણીના
દોકડા અજર ન જોખમ્યા એ ખોરડામાથી તથા મતા ધણીના
સારા ઠામ ઠેકાણામાથી પહેલા લહેણા છે,

જથા અમારા વાલીવારસો તેનો જવાબ દઈએ. અસમાની સુધતાની આદત આવે ભોંય તળિયુ જવાબ દે. તમેને નાણાનો ખપ પડે અમોથી બને નહિ તો તમે ઉપર લખેલો અમારી સાન મિલકત ખીજને આડ ધરાણે આપો. અગર તમારો ગીરો હક વેચાણુ આપો, તેમાં અમો તથા અમારા વાલી વારસો હરકત કરીએ નહિ. આ ખતમાં લખેલા રૂા. તથા વ્યાજ ધર ધરાઉ આપીએ. તમે પુરા કરી લો. આ ખત અમે અમારી રાજી ખુશીથી, તથા અકલ હોંશિ-મારીથી, તથા ખીન કંક તનદુરઝીથી અમારા મકાનની અંદર બેસી ને લખી આપ્યુ છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા અમારા વકીલ મુખત્યારોને કબુલ છે. તે પોતાના ધર્મથી પાળીએ.

અત્ર	મતુ	તત્ર	સાખ.
૧ પરી. મગનલાલ રણછોડ	૧ શાહ રાયજી દલીયંદ સાખ.		
મતુ ઉપર લખ્યુ તે સહી.	શાહ રાયજી પૂંજલાલ સાખ.		
દા. પોતે.			

૧ સાનગીરો ખત (જમીન ઉપર.)

સં ૧૯૪૬ ના વૈશાખ વદ ૧૦ ને વાર બુધે અંગ્રેજી સન ૧૮૯૦ ના મેની તા. ૧૪ મીના દિને જીલ્લે ભરૂચ તાલુકે ભરૂચ કસબે ભરૂચમા લલ્લુભાઈના ચકલાના રહેનાર પરી. મૂળચંદ ત્રિજબૂખણદાસ નાતે દસાલાડ વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૩૬ ની ધંધો નોઢરીનો. પારસાત જોગ લી. જીલ્લે ભરૂચ તાલુકે ભરૂચનુ આમ મોજે એક સાલના રહેનાર પટેલ હાથીભાઈ મીઠાભાઈ નાતે કડવા પાંટીદાર ઉમ્મર વરસ ૨૬ ની ધંધો ખેતીનો. જત ૩.૪૪૧)

એક ચારસેને એકતાલીસ પુરાં રોકડાં સરકાર અલ્લી પોળિયાં લીધાં તે દેવાં. એનું વ્યાજ માસ એક સૈકા એકે રામ પાંચ લેખે ઠરાવ્યું છે તે દીવાળી બાકી અધિકમાસ સાથે દેવાં એને પેટે x જમીન (ખેતર) કીતે હીરીઆ વાળું, સર્વે ન. ૧૯૦, એકર ૫-૨૭ ગુંઠા, ડિસ્ત્રિક્ટ બરચ, સબડિસ્ત્રિક્ટ બરચ મોજે એકસાથે મામની શીમમા આવેલી જમીન જે સરકાર દફતરે અમારે નામે ચાલે છે, અને જે અમારા કબજા ભોગવટામાં છે તે જમીન તમોને ઉપર લખેલા રૂપિયાના અવેજમાં સાન ધરાણે લખી આપી છે. તેના ખુંટ ચારની વિગત—પૂર્વે પટેલ અમથા ગીરધરનું ખેતર છે. પશ્ચિમે પટેલ કાળીદાસ ભાઇનું ખેતર છે. ઉત્તરે નાળિયું છે અને દક્ષિણે તલાવડી છે. આ ખેતરને લગતો અસલ દસ્તાવેજ (અમુકના નામનો) અમારી પાસે હતો તે તમને સોપ્યો છે. આ ખતમાં લખેલા રૂપિયા તથા વ્યાજ વાળી આપીએ ત્યારે અમારી ઉપર લખી મિલકત છૂટે. એ જમીન તમારા શિવાય બીજા કોઇને સાન-ગીરો, કબજાગીરો કે વેચાણ વગેરે હકથી લખી આપેલી નથી. બીજા જોખમી તમારે ત્યાં સાનગીરો લખી આપી છે. માટે તમારો અવેજ પત્યા વિના અમારાથી બીજા કોઇને ગીરો વગેરે હકથી લખી અપાય નહીં.

x કેટલેક ઠેકાણે વિગતને માટે ખાના પાડે છે જેમકે સર્વ નંબર, જમીનનું નામ, વીધાં, આકાર, ઉત્તરે, દક્ષિણે, પૂર્વે, પશ્ચિમે-કુચમાં એને ગરાસનું ચિત્રકામ ખત કહે છે

ઉપર લખેલા રૂપિયા બીન તકરારે * ધરધરાઉ આપીએ. જમને નાણાનો ખપ પડે અને અમારાથી તે આપવાનું ન બને તો તમે સદર સાનવાળી મિલકત બીજને સાનમાં આડગીરો લખી પાપો અગર તમારો ગીરો હક વેચાણુ આપો તેમાં અમે કોઈ રકારે વાંધો લખીએ નહિ. ઉપર લખેલા રૂપિયા તથા બ્યાજ જ્યારે માગો ત્યારે સદર સાન મિલકતથી તથા અમારી જાતથી તથા અમારી બીજી હરેક મિલકતથી તથા અમારા વાલી વારસોથી ગામ રગામ પુરા કરી આપીએ તમે વસૂન કરી લો આખત અમે જામે અમારી રાજી ખુશોથી તથા અકલ્પ હોંશિયારીથી તથા બીન ક તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા અમારા વડીલ મુખ્યારોને કબુલ છે. દા. પટેલ શવલાલ છોટાલાલના છે.

પત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
પટેલ હાથીભાઈ મીઠાભાઈ		૧ પટેલ ઉમેદ હરીભાઈ સાખ	
મતુ ઉપર લખ્યુ તે સહી.		૧ પટેલ નાથા જીવા સાખ.	

* કચ્છમાં લખાય છે કે ઘેર બેઠે ચુકવી આપીએ. તેમાં કશી તરેહની ઉજર કે ઢીલ કરીએ નહિ ચઢે ચઢ્યુ બ્યાજ તથા ઉપર લખી રકમ તમે માગો તે વારે આપતા ઢીલ કરીએ તો આ સાનગીરો મિલકત અમારી પાસેથી લઈ ખેડો ખેડાવો અને એવા પ્રસંગે પાવ્યા પછી સાનવાળી મિલકતના સંબંધમાં જે કંઈ ખરાબત થાય તે સર્વે ગીરો મિલકત ઉપર મંડાય જ્યારે મતાદાર ખેતર ડોડાવવા આવે ત્યારે ખતમાં લખેલા રૂપિયા તથા ખેતર સ્વાધીનમાં મીઠા અગાઉનું બ્યાજ તથા એ ઉપર જે ખર ખરાબત કરેલી થાય તે સર્વ ભરી આપેથી તે છુટે.

કબ્બળ ગીરો ખત વિષે.

જે કરબલ ખતમાં સાનમા લખેલી સ્થાવર મિલકત લહેણુદારને કબ્બળે આપવાની હોય તેને ભોગ ધરાણીયું અથવા કબ્બળ ગીરો ખત કહેછે. ધર, ખેતર, જમીન ખાન, ઝાંઝ, કુવા, ગામ અને વર્ષાસન વગેરે બાબત ઉપર કબ્બળ ગીરોખત થઇ શકેછે.

કબ્બળ ગીરોખતમા લખેલી મિલકતનો ભોગવટો નાણું ધીરનારને કરવાનો હોયછે. જે તેમ હોય તો ધણું કરીને તેને એ રૂપિયાનુ વ્યાજ મળે નહિ. અને ભોગવટામાં આપેલી મિલકતનું માલ ધણીને ભાડું મળે નહિ એવી સરત હોયછે.

જે કબ્બળની રકમનો ભોગવટો કરવામા વ્યાજની કસર જેટલો અદલો વળે એમ ન હોય, તો ધીરેલા રા. નું વ્યાજ ઠરાવવું, અને કબ્બળે રાખેલી મિલકતથી જે ઉત્પન્ન આવે, તે વ્યાજની કસર પેટે જમા લેવું. પછી તેમા જે કાંઈ વધે, તે મુદ્દલમા વાળવું. અને જ્યારે તે માલ ધણીને ખાતે ચઢાવવુ.

કબ્બળે આપેલી સ્થાવર મિલકત પોતાના ભોગવટામા રાખવી હોય તો તે મિલકતનુ ભાડુ ઠરાવી કબ્બળે રાખી શકાય છે. પણ તે કરાગ ગીરો ખતમા લખવો નહિ. એને માટે અક્ષાયદી ભાડા-ચિઠી લખવી જોઈએ.

ખતમા લખેલી કબ્બળ મિલકત વડિલો પાર્જિત, તથા પોતાના ભોગવટાની છે કે નહિ તે જણાવવું જોઈએ. પછી તે મિલકતને અંગે લહેણુદારને કેટલી પ્રકારના ભોગવટાનો હક આપેલો છે તેની સ્પષ્ટતા કરવી એટલે એ મિલકતની આસપાસની જમીનનો ભોગવટો કરવાનો કેવો હક છે, સારે માટે અવસરે કંઈજગો

વાપરી શકાય છે, ઢોર ઢાંક ક્યાં બંધાયછે; વાડા વગેરે જગોની હદ ક્યાં સુધી છે. સંડાસ ટાકાં અને કૂવા વગેરેમાં કેવી રીતનો જામ લાગ છે પાણીનો વાપરવાનો અને તે વહી જવાનો રસ્તો ક્યાં ક્યાં છે. ધત્યાદિ બાબતો ભોગવટાને લગતી લખવી જોઈએ.

એક કરતા વધારે માણસને તેનો ભોગવટો કરવાનો હોયતો 'કોને કેટકેટલું' વાપરવાના હક આપેલો છે, તે ભાગવાર ખુલાસાથી લખવું જોઈએ.

કબજે આપેલી મીઠકત બીજને ત્યાં ગીરો હોય, તો તે સ્થાન ગીરો છે કે કબજા ગીરો છે તે જણાવવું જોઈએ. અને હવે પછી બીજને ત્યાં એ મિનકત ગીરો મૂકી શકવાની છૂટ આપીએ છે કે નહિ તે પણ લખવું જોઈએ.

કબજા ગીરો ખત ધણા ભાગે મુદત બંધી હોય છે માટે તેની મુદત નાખરી, અને તે મુદત વિને નાણું ન ભરાય, તો એ અવેજ જે રીતે ભરી લેવાનો હોય તે સરતો લખવી.

ખતમાં લખેલી મિઠકત પુરેપુરી ગીરો હોય અગર તેનો કોઈ જામ હોય, તો જે તે ભાગના નામ સાથે તેની મર્યાદી જણાવી.

પડે આખડે ત્યારે અથવા દાગ દુગી કરવી પડે, ત્યારે ખરચ કરવા બાબતનો પણ વિચાર કરવો. જે માલ ધણીને માથે નહોતો, તો કબજે રાખનાર જે ખરચ કરે તે માલ ધણી મજરે આપે એવી સરત લખાવી લેવી જોઈએ.

કરાર તૂટેથી અથવા દરદાવો કરનાર મજેથી કે બીજા કારણથી કારટે ચઢી ખરચ કરવો પડે તો માલ ધણી મજરે આપે એવી કશુલત પણ લેવી જોઈએ.

ધરાણે આપનાર ધણીની મરજીમાં આવે ત્યારે મૂકેલી મિલ-કેત છોડાવે અથવા તેની કંઈ હદ બાંધવી જોઈએ. અને હદ ઠરાવી તો મુદત વિતે શું કરવું તે પણ લખવું જોઈએ.

અસમાની સુન્નતની આદત આવે ત્યારે ભોંય તળાઉં જવા-બદે એમ લખવું જોઈએ. એનો હુતુ એ છે કે આગ વગેરે આક-સ્મિક બનાવથી નુકસાન પહોંચે ધમ્મજાની જમીન જવાબદાર ગણાય.

કબજા ગીરો ખતમાં ઘર અને જમીન હોય, તો તેનું નામ, ઠામ, અને માપ લખી ચારે દિશાની હદ જણાવવી.

ખેતર હોય, તો તેનું નામ સર્વે નંબર, માપ ચોકસ સ્થળ અને ચારે દિશાની હદ તથા ખેતરને લગતી લાગત હોય તે બધું જણાવવું.

બાગબગીચાનું પણ ઉપર પ્રમાણે લખાય ઝાડ ફૂવા વગેરે હોય, તો તેનાં નામ અને જે જે ઠેકાણે આવ્યા હોય તેની સંખ્યા સાથે હદ લખવી. તથા તેની રખવાળી બદલ જેને તેને આપવાની રકમની ફાડ બતાવવી-એમાં બીજનો ભાગ હોય તો તે પણ બતાવવો.

ગામના કબજા ગીરો ખતમાં તેની હદ, તમાગી સોપેલા ભોગવટાની વિગત, ઉપજમાંથી થતો ખરાજન, અન માર્લકનો રહેલો હક યથાસ્થિત જણાવવો એટલે સીમાડાની હદ ઝાડ પાન ખેતરાનો સર્વે નંબર પ્રમાણે વિસ્તાર લખવો, તથા જેવી સ્થિતિમાં મોપેલું છે તેવું પાછું સભાળી લખ્યે તેમ ન હોય તો તમારી પાસેથી નુકસાની ભરી લખ્યે વગેરે મચકુર પ્રસંગાનુસાર લખવો.

* કબજા ગીરો (ભોગ ધરાણિયું) ખત--(જમીન

---

x કાડીયાવાડમાં તથા કચ્છમાં આ લેખને ગરાસ વટાતર માડવાનું ખત કહે છે

(૧૪૧)

ઉપર) સં. ૧૯૪૮ ના શ્રાવણ સુદ ૧૦ ને વાર ભોમે અંગ્રેજ સને ૧૮૬૨ ના અગસ્ટની તા. ૧૦ મીના દિને, જીલ્લે ખેડા તાલુકે ઠાસરા કસબે ઠાસરાના પરી, પ્રેમચંદભાઈ કરસનદાસ નાતે દયા નાગર વાણિયા, ઉમ્મર વરસ ૪૯ ની ધધો વ્યાજીનો. પારસાત ભોગ લી. જીલ્લે મજકુર તાલુકે મજકુરનું ગામ મોજે વાંધરેલીના રહેનાર મલેક મહદ રહેમાન જાને મુસલમાન ઉમ્મર વરસ ૩૦ ની ધધો ખેતીનો. હસ્તાક્ષરેન દત્તવાજત રૂ ૧૫૧ (અંક એકસોને એકાવન પુરા રોકડા સરકાર ચલણી પોળિયા લીધાં તે દેવા. દેશ પરદેશ દેવાં. એની સાનમા અમારી માલકીની તથા અમાર કબજા ભોગટાની નીચે લખેલી જમીન તમને કબજા ગીરો લખી આપી છે, અને તેની અવધ વરસ પાચતી કરીને તમારા કબજા ભોગવટામા સોંપી છે મિશ્કતની વિગત—

ખેતર એક કીત વડવાળું, સર્વે નંબર ૧૦૩૦, એકર (૨) ખે, ગુંઠા ૫ પાચ, ડિસ્ટ્રિક્ટ ખેડા સબડિસ્ટ્રિક્ટ ઠાસરાનું ગામ મોજે વાંધરેલીની સીમમાં સરકારી ખેડ ખાતાની જમીન છે, ને સરકાર દફતરે જે અમાર નામે ચાલ છે એ જમીન તમને કબજા ગીરો લખી આપી છે. અને એનો અસલ દસ્તાવેજ અમુક તિથિનો ફલાણના નામોનો અમારી પાસે હતો તે તમને સોંપ્યો છે. એ જમીનના ખુંટ ચારની વિગત (ચતુર સીમા, ઝાડની જાતવાર સંખ્યા, હલ ગાડુ લખજવા લાવવાનો રસ્તો, અને કુવેતીને લગતી હકીકત વગેરે લખવું.

એ રીતે ખુંટ ચાર વચ્ચેની જમીન * શેડા પાઘી તથા ઝાડ ખીડ તથા પડ્યા પાન સાથે તમને ઘરાણે લખી આપીને તમારા કમળ ભોગવટામાં સોંપી છે હવે એ જમીનની દાણ નહિ, અને રૂપિયાનું વ્યાજ નહિ. એ જમીનના સરકાર ધારાના રૂપિયા તથા લોકલ ફંડની રકમ તમે ભરો, એ જમીન તમે ખેડો ખેડાવો કે કાઢીને સાથે આપો તેમાં અમારો દાવો નહિ. તમને નાણાનો ખપ પડે અમારાથી બને નહિ તો એ મિલકત તમે કાઢીને આડગીરો આપો અગર તમારો ગીરો હક વેચાણુ આપો તેમા અમે તથા અમારા વાલી વારસો વાધો લઈએ નહિ. જ્યારે ઉપર લખેલા રૂપિયા પુરેપુરા આપીએ ત્યારે આ ગીરો મિલકત ઉપર અમારો અનાખો પહોંચે. એ જમીન બીજા કાઢીને ગીરો વેચાણુ વગેરે હકથી લખી આપેલી નથી. બીન જોખમી ચોખેચોખી તમારા કમળ ભોગવટામાં સોંપી છે. તેમ છતાં કાઢ ગીરોદાર હિસ્સેદાર કે હકદાર દાવો x દાખલ કરી તમને હરકત કરે તો અગર આસમાની સુત્રતાની આકૃત આવે

---

*કચ્છમાં લખાય છે કે ચારે શેડા બધ વાગ બુટા, ધડાચાસ, ભોગભાગ, લીછ લાલબુક્ક, અઢારે હબુજ સુદાત ગુડ, પ્રોરચ, પડી આખડી શીખે ચોખી વટાતર ઝાંડી દીધી છે. તે કારીનું વ્યાજ નહિ અને વાડીનો ધાસ (સુખડી) નહિ. એની અદર આખા જાણુ વગેરે ઝાડ ધનીકનો ઘણી (તમે) વાંવ, તે ફળોત થાયનો દેશા રીતે ધર્મ પુત્ર ચાર કહે તે દીધે ઠામ વછૂટે.

x સૂરત અને ભરૂચ જિલ્લામા દાવો દાખલ તમા હરકત હીલ્લો લખાય છે.

તો ઉપર લખેલા રૂપિયાનો જવાબ અમે તથા અમારા વાલી વારસેદારોએ. અવધ વીતે ઉપર લખેલા રૂપિયા તમે જ્યારે માગો ત્યારે આ ગીરો જમીનથી તથા અમારી જમતથી, તથા અમારી બીજા હરેક માલ મિલકતથી તથા વાલી વારસોથી પુરા કરી આપીએ. તમે પુરા કરીલો. * જ્યારે છોડાવીએ ત્યારે જેઠ સુદ ૨ પહેલાં છોડાવીએ. તેમાં વાસેલ, કડવાટિઉ (તુવેર, તલ અને ધઉંનું વાવેતર) કે લોગવાડો (કપાસ અને જીવાર વગેરેનું વાવેતર) હોય તો છોડાવીએ નહિ ધાસેલ હોય ત્યારે છોડાવીએ. આ કબજાગીરો ખત અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અકલ્પ હોશિયારીથી તથા ખીનકેટ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે. તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા અમારા વરીલ મુખત્યારોને કબૂલ છે. હા. મોહન રામજીના છે.

અત્ર. મતુ. અત્ર સાખ.

૧ મલેક મહમદ રહેમાન મતુ ૧ શાહ લલ્લુ બીખા સાખ.
ઉપર લખ્યું તે સહી. હા પોને. ૧ પટેલ હીરા કૂલબાર્થ સાખ.

x કબજાગીરો ખત (ઘર ઉપર)

સં. ૧૯૪૯ ના વરખ માહાવદ ૬ ને વાર બોમે અંગ્રેજી સન ૧૮૯૩ ના ફેબ્રુઆરીની તા ૬ કીના દિને જીલ્લે પચમહાલ તાલુકે ગોધરા, શ્રીમાળી શેરીના રહેનાર દેશાઈ નાયજી ભોગીલાલ

* જમીનની અનુકુળતા જોઈ આ સરત કરવામા આવે.

x કબજામા આ ખતને જગ્યા ધાસ ધરેણા માંડવાનું ખત કહે છે. મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી માપનો દાખલો મળ્યો હોય તો તે ઉપરથી મર્યાદા લખવી કેટલાંક સ્થળે તે નંબરને ટીકા કહે છે.

ન્યાતે હસા નીમા વાણીયા ઉમ્મર વરસ ૨૮ ની ધંધો દેસાઇગી-
રીનો. પારસાત જોગ લી. એક ગામ વાસી કાછીઆ નાધા પૂજા.
ન્યાતે કાછીઆ ઉમ્મર વરસ ૩૨ ની ધંધો કાછીઆનો. જત ૩.
૫૦૧) અંકે પાંચસે' ને એક પુરા રોકડા ગામ ચલણી બાબાશાહી
લીધા તે દેવા. એની સાનમાં અમારી માલકીનું તથા અમારા કં-
બળ ભોગવટાનું ધર એક, જે દેસાઇના ખાયાને નાકે છે, તે ધર
તમામ ઇમલા સહિત તમને ગીરો લખી આપીને તમારા કબજા
ભોગવટામા સોંપ્યું છે. એ ધરની દિશા ચારની વિગત— (ધરની
લખાઇ, પહોળાઇ ચોક ચાલની હદ, કરામાં બીજનો ભાગ લાગ
હોય તે, પાણી જવાનો માર્ગ વગેરે બાબત લખવી.)

એ ચતુર દિશા વચ્ચેનું x ધર તમામ ઇમલા તથા ચોક ચાલ,
અને ફળિયાની હદ સાથે અસલથી અમારા કબજા, ભોગવટામાં જે
રીતે ચાલતું આવ્યું છે તે પ્રમાણે તેમને ગીરો લખી આપીને વર્ષ
દસની અવધ સુધા તમારા કબજા ભોગવટામા સોંપ્યું છે. હવે એ
ધરનું ભાડું નાહ અને તમારા ઉપર લખેલા રૂપિયાનું વ્યાજ નહિ.
એ ધરમાં તમે રહો, ખાલી રાખો, અગર બીજને ભાડે આપો
તેમા અમારો દાવો નહિ. + એ ધર પડે, આખડે અમે માલધણી

---

x કચ્છમા લખાય છે કે એ ખોરડું દિશા ચાર બધ હદ-
મજબૂદ ચોક ચોગાન હાલચાલ શીખે ઘાસ ધરાણે માડી દીધું છે.

+ કચ્છમા એવી રીત છે કે એ ખોરડા બાબત પડ્યા આ-
ખડ્યાની નાની મોટી તથા નળિયા વળિયાની તથા ચળામણીની.
તથા ચુનાચેટ વગેરેની જે કાંઈ જીણી મોટી ખરાબત થાય તે
સર્વે આ ખોરડા ઉપર મડાય અને બંધી ભરાણા પછી આ
ખતની મુદત રકમ તથા ખર ખરાબત જે થઇ હોય તે એકંદર
દીધે એ ખોરડું વધુડે.

કુસ્ત કરાવી આપીએ. તેમ ન બને તો તમે ગીરો રાખનાર જે અરથ કરો તે મજરે આપીએ. એ ધરના નેવાંની ખોટ અમારે શીર છે અને સંચરામણ તથા સુધરાઇ વગેરે નોકર (હાઉસ ટે-કસ ઇ.) તમે ગીરો રાખનારને શીર છે. મુદત પુરી થયે ઉપર લખેલા રૂપિયા પુરે પુરા આપેથી એ મિલકત ઉપર અમારો હક પહોંચે. એ મિલકત તમારા શિવાય બીજા કોઇને ગીરો વેચાણ વગેરે હકથી લખી આપેલી નથી. બીન જોખમી ચોખેચોખી તમારા કબજા ભોગવટામાં સોંપેલી છે. તેમ છતાં કોઈ ગીરોદાર હિસ્સેદાર કે હકદાર ખેદ થઈ તમને ભોગવટો કરવામાં હરકત કરે તો તેનો જવાબ અમે તથા અમારા વાલી વારસો દઇએ. જ્યાં સુધી ઉપર લખેલું તમારું કરજ અદા ન થાય, ત્યાં સુધી અમે માલધણીએ મિલકત બીજા કોઇને ગીરો વેચાણ વગેરે હકથી આપી શકીએ નહિ. તમને નાણાનો ખપ પડે અને અમારાથી બને નહિ તો તમે એ મિલકત કોઇને આડ ધરાણે આપો, અગર તમારો ગીરો હક વેચાણ આપો તેમાં અમે હરકત કરીએ નહિ. અસમાની સુવ્રતાની આકૃત આવે બોંય તગિયુ જવાબ કરે, અમારી ઉપર લખી મિલકત જેવી સ્થિતિમાં તમને આજ સોપી તેવીજ સ્થિતિમાં અવધ વીતે તમારા ઉપર લખેલા રૂપિયા વસૂલ થયેથી અમારે સ્વાધીન કરવી. મુદત પુરી થયે આ ખતનું નાણું તમે જ્યારે માગો ત્યારે ઉપર લખેલી ગીરો મિલકતથી તથા વાલી વારસોથી પુરૂ કરી આપીએ. તમે પુરા કરી લો. આ કબજા ગીરો ખત અમે અમારી રાજ ખુશીથી તથા અકકલ હેશિયારીથી તથા બીન કેફ તનદુસ્તીથી લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા અમારા વકીલ મુ-

ખત્યારને કબુલ છે તે પોતાના ધર્મથી પાળીએ.એ લખ્યું તે સહી.
દા. જાટ. લલ્લુ રણછોડના છે.

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧ કાછીઆ નાથા પુળ		૧ દર મહાસુખ વનમાળી	
ઉપર લખ્યું તે સહી દા. પોતે		સાખ.	
		૧ પટેલ ઇશ્વર અમથા	
		સાખ.	

ગીરો મિલકતનો વધારો ખીજને ત્યાં ગીરો.

એક જ મિલકતનો વધારો ખીજને ત્યાં ગીરો લખી આપવામાં આવે તો દરેક ગીરોદારને શો શો હક આપવામાં આવ્યો, તેની સ્પષ્ટતા દસ્તાવેજમાં કરવી જોઈએ. જેમકે—

સં. ૧૯૫૧ ના વરખે જેઠ સુદ ૮ ને વાર શુકરે અંગ્રેજી એ માસની તા. ૩૧ મી દિને, શહેર વડોદરા બાજવાડા શેઠશેરીના રહેનાર પરી ઇચ્છારામ ગોપાળજી ન્યાને દશાક્ષાડ વાણિયા ઉમ્મર વરસ ૪૮ ની; ધધો મોદીનો, જોગ લી શહેર મચ્છૂર ધડીઆળી ગોળ જની શેરીના રહેનાર શુકલ મગનનાથ ભગવાન ન્યાને મોઢ આઠાણ ઉમ્મર વરસ ૩૨ ની ધધો બિક્ષાવૃત્તિનો, જત રૂ. ૨૦૧) અંકે બસે એક રોકડા બાબાશાહી લીધા તે દેવા એની સાનમાં શહેર મચ્છૂરમાં મહેલે બાજવાડા શેઠશેરીની અંદર મનજી ભૂતવાળા ખડકીમા અમાર વડીલોપાર્જિત જે ધર છે, તેમથી નીચે લખેલો ભાગ તમને કબજાગીરો લખી આપ્યો છે. કબજો આપેલી મિલકતની વિગત.

સદરફું ધર દોઢ ઓરડાનુ ત્રગુ ઇમકાવાળું છે. 'તેમાંથી નિ-
ચેની ગોળર અમારે કબજે છે, અને વચકા માળનો ઓરડો
પરસાળ તથા તે બેની હદ પ્રમાણેનો ત્રીજા માળ શાહ કેશવકાલ
લક્ષ્મીબાઈને ગીરો આપલો છે; માટે તમનો ગીરો હક કાયમ રા-
ખીને તમને હેઠલો ઓરડો, પરસાલ, તથા મેડા ઉપરની ગોળર
અને તેની હદ મુજબ ત્રીજા માળ એ સર્વે ગીરો આપીને તમારે
કબજે સોંપેલી છે. એ ધરની ચતુર દિશાની વિગત—

(લંબાઈ પહાળાઈ વગેરે વિગત લખવી.)

એ ચતુર દિશા વચ્ચના ધરમાથી ઉપર લખ્યા પ્રમાણે હેઠળ
હળેના ભાગ ચાકચાત્ર અને ફળિયાની હદ સહીત અસતતી અમારા
કબજા ભાગવટામા ચાલતુ આવ્યા પ્રમાણે તમેના ધરાણે લખો
આપીને કબજે સોંપલુ છે હવેથી આ ધરનું ભાડું નહિ, અને ઉ-
પર લખલ. રૂપીયાનુ વ્યાજ નહિ. એ ધરમા તમે રહા અમર
ખીજને ભડે આપા, ત સાથે અમારો દરદાવો નહિ એ ધરની
હેઠળની પરસાતમા દાદર છ ત્યાં ચક્રન મેડાવાળા જય આવે. અને
એ દાદર પાસે નીચની ગોળરનુ બારણું છે ત્યાં ચક્રને અમે જઈએ
આવેએ એ ગોળરના ચાકમા છાનું પાણિયાઈ છે ત્યાં તમે તથા
અમે નહાઈએ ધોઈએ, અને એ પાણિયારા પાસે ટાકું છે તેમાથી
પહોચતા મુની તમે ત્રણ માફક પીવાન સાર પાણી લ્યા; તથા
ફૂવામાથી પાણી કાઢો. ચોકમા અમારા રસોડાની બારી તથા ચારો
(ખુલી જગા) છે, જે અમારા કબજે છે. એ ધર ત્રીજામાળ મુધી
પીડીઆં પાટીઆં નડે જડેનું છે તેમાં ઉપર દળે (ખીજે માળે)
દક્ષિણ દિશાએ ગોળર છે, તેની હદ પ્રમાણે પરસાળ છુટી છે. એ

ગોળરને સામા ભડે બારી જે તે વચ્ચે માળ અમાશીમાં પડે
 અમાશી મેડાવાળા બન્ને જણ વાવરે, અને તેમાં હેઠળ દળવા
 જણ એ એટલે તમે તથા અમે દાણાફૂણી તડકે નાખીએ. ગોળ
 રતી હદ પ્રમાણે ત્રીજામાળે તમને પાટિયાંનો ફડેકાર બરાતી આપીને
 મેડાની પરસાળમા દાદરને માથે ચોકડી છે, તેની અંદર મેડા
 ઓરડાવાળા તથા મેડાની ગોળરવાળા નહાય ધ્રુવે સરસવાડે ઉત
 દિશાની જળા તળે ખાળ ખોદે. પાણીઆરીમા એક ખાળકુડી
 તેની-અંદર વાવરતું પાણી ભેગું થાય છે, તેમાથી આપણે વારા.
 રતી પાણી ઉલેચીને ખડકીની ડબ્બકૂંઘમાં નાખીએ સહેજખા
 મધ્યે ધરમા રહે તે ખરચુ જાય. ખડકીમા ચોથે હિસ્સે એક ગ
 આંધરાને અમારો દક છે, અને દાલમાં અમારા આ ધરમા ત્ર
 વાસ છે, માટે અમે રજા આપીએ તે ગાય બાંધે મેડાનો ધલ
 સારે માઠે અવસરે હેઠલી પરસાળ વાવરે તથા ડાગર ખાડે. ત્ર
 ધરમા ઉત્તર દિશાએ નવ આગળનો કરો છે તે અમુક સા
 પત્યાજો છે. દક્ષિણ દિશાએ ઓરડા મધ્યે આતરો છે તે અમા
 ગોળરમા પડે છે. દક્ષિણ દિશાનો કરો છે તે રસ્તા ઉપર
 છે, અને તે અમારો સ્વાંગ (સ્વતંત્ર) છે. પશ્ચિમ દિશાએ પછી
 છે તે અમુકની ખડકીમા પડે છે; અને પાછલા નેવા તેણીમેર પ
 છે. આગલુ ભડું ખડકીના ચોકમા પડે છે ધરતું છાપર બેઠાળ
 રોવાથી આગલા નેવાં અગાશી તથા ખડકીના ચોકમાં પડેછે. દળ
 કૂંઘ બરાએથી ગળાવવી પડે ત્યારે ભાગ પ્રમાણે પૈસા આપવા ડબ
 કૂંઘ તથા તાજખાનુ કે ધમારત પડે આખડે અમે માલધણી સમ
 રાવી આપીએ. કદાચ અમે ન સમરાવીએ તો તમે કાઢને પા

સખીને ધર્મસ્વરૂપે જે ખરચો તે મનરે આપીએ ખત મધે બરી આપીએ. અસમાની મુલતાની આદત આવે ત્યારે ભોમતળિયું જવાબ કરે. અવધપુરી થયે આ ખતનું નાણું આપેથી અમારો અભાષો પહોંચે. મુદતસર ના છોડાવીએ તો તમે તમારી મરજી પ્રમાણે કરવાને મુખત્યારજો. નેવાંની ખોટ તથા સંચરામણ તમે તમારી ખીજ ગીરોદાર શાહ કેશવલાલ લલ્લુભાઈ તથા અમે, એમ ત્રણે જણ સરખે ભાગે આપીએ. તમને સોપેલી ઉપર લખેલી મિલકત તમારા શિવાય ખીજ કોઈને ગીરો વેચાણ વગેરે હકથી લખી આપેલી નથી. ખીજ જોખમી ચોખે ચોખી તમારા કબજા ભોગવટામાં સોપેલી છે તેમ છતાં કોઈ ગીરોદાર હકદાર કે હિસ્તેદાર ઉભો થઈને હાવો દાખલ કરે તો ખરચ સુદ્ધાત ઉપર લખેલા રૂપિયાનો જવાબ અમે તથા અમારા વાલી વારસો દઈએ. અવધ વીતે આ ખતના રૂપિયાં દેશ પરદેશ દેવા, જ્યારે તમે માગો ત્યારે દેવા. બાંધી મુદત પુરી થયા બાદ આ ખતનું નાણું વસૂલ થયેથી અમારી ઉપર લખેલી મિલકત હાલ જેવી સ્થિતિમાં નાંખીએ છીએ તેવી સ્થિતિમાં પાછી અમારે સ્વાધીન કરવી, કદાચ તમને નાણાનો ખપ પડે અને અમારાથી કંઈ બની આવે નહિ તો ઉપર લખેલી મિલકત તમે કોઈને આડધરાણે આપો અગર તમારો ગીરો હક વેચાણ આપો, તેમાં અમે તથા અમારા વાલી વારસો હરકત કરીએ નહિ. મુદતસર ખતનું નાણું અદા ન થાય તો ઉપર લખેલી અમારી ગીરો મિલકતથી તથા અમારી જાતથી તથા અમારી ખીજ હરક માલમિલકતથી તથા વાલી વારસોથી વસૂલ કરી આપીએ તમે વસૂલ કરી લ્યો. આ કબજા ગીરો લેખ અમેએ અમાએ અમારી રાજપુત્રીથી

(૧૫૦)

તથા અક્ષય હોંશિયારીથી તથા ખીન કેદ તનદુસ્તીથી લખી આપ્યો છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા અમારા વકીલ મુખત્યારોને કબુલ છે એળો એંશી એક દસ્કતની છે દા. જુવા-
લાઇ નાગજી ચોકમાં બેશીને ખત લખી આપ્યું છે.

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧. શુકલ મગનલાલ ભગવાન		૧ ભટ લલુ ઉમીયાસંકર સાખ	
મતુ ઉપર લખ્યુ તે સહી		ધણી બે દજીર	
દા. પોતે.		૧. પરી. જેઠા પિતાંબર સાખ	

ગીરો ઉપર જારતી કરજનો લેખ.

ગીરો આપેલી મિલકત ઉપર તેના તેજ ધણીને ત્યાંથી ફરીને ઉપાડ કરવામાં આવે તો વધારાની રકમ જોગ દસ્તાવેજ નવેસરથી લખવો. અને તેમા પ્રથમની રકમ નહિ ઉમેરતા માત્ર ખીજી વાર ઉપાડેલી રકમ જણાવવી.

આમ કરવાથી પાછલો લેખ રદ થશે નહિ, પણ એકંદર રકમ જણવામાં આવશે તો સ્ટામ્પ સગંધી ગુંચવાડો પેદા થશે. માટે સૌથી ઉત્તમ માર્ગ એ છે કે વધારાની રકમ જોગ નવોજ લે મ લખવો જોઇએ.

વળત દાણ કે વળત ભાડે ગીરો.

કાંઈ નિયમિત મુદત સુધી ગીરો મિલકતનો ભોગવટો કરવાથી બ્યાજ સાથે ધીરેલી રકમ અદા થઇ, એવુ જે લેખથી સમજાતું હોય તેને વળત દાણ કે વળત ભાડે ગીરો લેખ કહે છે. ખેતર, ધર, અને ગામ એ રીતે ગીરો મુકી શકાય છે.

કબજ ગીરોમાં વ્યાજને પેટે ગીરો મિલકતનો ભોગવટો કરવા ઉપરાંત બાંધેલી મુદતે ધીરેકું નાણું પાછું લેવાની શરત કરવામાં આવે છે, અને આ જાતના લેખમાં નિયમિત મુદત સુધી ગી-૧ મિલકતનો ભોગવટો કરે એટલે લહેણદારની મુદત રકમ વ્યાજ સાથે વસૂલ થઈ માનીને ગીરો મિલકત માલધણીને સ્વાધીન કરવાનો કરાર થાય છે તેથી આવો પ્રત્યંગ આવે ત્યારે ગીરો મિલકતના વળતરથી ઉપાડની રમુકનું અમુક ટકા લેખે વ્યાજ ગણતાં તે રકમ વ્યાજ સહીત કટ મુદતે પુરી થશે; તેનો પ્રથમથી સુમાર કાઢીને મુદત આધવામાં આવે છે. કાંઈ કાંઈ ગ્રામે તો ગીરો મિલકતની ઉપજ અને વ્યાજનો દર જણાવે છે અને લખાવે છે કે તે ઉપજ વ્યાજને પેટે જમાં લેતાં જે વધે તે મુદતમાં મળરે ગણવું. અને એમ વસૂલ લેતાં આ ખતની રકમ અઠા થયેથી અમારી મિલકત અમારે સ્વાધીન કરવી.

* વળત દાણ ગીરો લેખ.

મીતિ અને બંને પક્ષકારોનાં નામ વગેરે લખીને લખવું કે આ રૂપિયા તથા વ્યાજની સાનમાં અમારી માલગીરુ, તથા અમારા કબજ ભોગવટાનું વડીલોપાર્જીત ખેતર એક નામે કૃષ્ણાણું વળતદાણે લખી આપ્યું છે તેના ખુંટ ચારની વિગત—(ચોકસ સ્થળ, મર્યાદા, સર્વે નંબર વગેરે હકીકત લખવી.)

એ રીતે શેડાપાલી, ઝાડ બીડ અને પડ્યા પાન સાથેની જ મીન અમારા કબજ ભોગવટામાં છે તે પ્રમાણે અમોએ તમને વળત દાણે લખી આપીને તમારા કબજ ભોગવટામાં સોંપી છે. ન

---

* કચ્છમાં વળે વળતીઆ ઠામનું ખત કહે છે.

તેની અવધ વર્ષ આટલાની કરી છે, હવેથી એ મિલકતનું હાથ નહિ; અને ઉપર લખેલા રૂપિયા તથા વ્યાજ દેવું નહિ. એ જમીનની દર મોસમની x ફસલ તથા ઝાડ ખીડ વગેરેની ઉપજ આવે તે તમે લ્યો, અને સરકાર ધારાના રૂપિયા પણ તમે ભરો. એ જમીન તમે પોતે ખડો, ખેડાવો, પડતર રાખો. કોઇને ગણોતે આપો. આડગીરો મૂકો, કે તમારો ગીરો હક વેચાણુ આપો, તે સાથે અમારા વાલી વારસોનો દાવો નહિ. એ જમીન તમાગ, શિવાય ખીન કોઇને ગીરો વેચાણુ વગેરે હકથી લખી આપેલી નથી. ખીન જોખમી તમારે કમળે સોપી છે. તેમ છતાં કોઇ હેલો હરકત કરે તો અમે તેનો જવાબ દઈએ. અવધ વીતે વૈશાખશુદ્ધ ૨ ને દિવસે હાલની સ્થિતિમાં અમે અમારી મીલકત પાછી સંભાળી લઈએ તમે ખીન તકરારે ચોખી કરીને અમારે સ્વાધીન કરો. ઇત્યાદિ ગીરો લેખમાં બતાવેલી હકીકત લેવી.

x વળત ભાડે ગીરો લેખ.

x કચ્છમાં લખાય છે કે એ ખેતરની ઉપજ ચરોચાર, ભોગ ભાગ લાગ લગામ, તળોટ વળોટ, પલ્લી પાન હાગ્તરી તથા કામદારી અઢારે લખુખ જે કાંઈ આવે તે તમે સંભાળી લઈ આ ખતમાં જમા કરો, જ્યારે તમારા (રૂપિયા વ્યાજ સાથે) દોકડા પહોચી ગય ત્યારે કાળે શેડે (ફારીમોસમે) એ જમીન અમારે સ્વાધીન કરો. એ જમીનનો ઉપજમાથી અમે એક દોકડો પણ લઈ શકીએ નહિ. એ જમીનની અદર બાણુ શેડા દુરસ્ત કરાવતાં જે ખરચ થાય તે ખેતર ઉપર મંડાય નહિ. તે ખરચ તમે તમારી ગાંઠનું કરો. ઇ.

x કચ્છમાં પુળા છુટનું ખત કહે છે.

(૧૫૩)

મીતિ અને બંને પક્ષકારનાં નામ વગેરે લખીને લખવું કે અરપિયા તથા બ્યાજની સ્થાનમાં અમારું વડીલોપાજીત ધર એક વળત ભાડે લખી આપ્યું છે તેની દિશા ચારની વિમત (સ્થળ, લખાઇ પહોળાઇ, ચતુર સીમા અને જરૂરીઆત હકોતું વર્ણન લખવું) એ રીતે ધર એક એક ચાલ અને ફળિયાની હક સાથે અમારા કબજા ભોગવટામાં આવતું આવ્યા પ્રમાણે ઉપર લખેલા રૂપિયાની સ્થાનમાં અમેએ તમને વળત ભાડે લખી આપ્યું છે. ને તમારા કબજા ભોગવટામાં સોંપ્યું છે. એની બંધી વર્ષની કરી છે. હવેથી એ ધરનું ભાડું નહિ, અને ઉપર લખેલા રૂપિયા તથા બ્યાજ દેવું નહિ. એ ધરમાં તમે વસો, વસાવો, ભાડે આપો, આડગીરે મુકો કે તમારો વળત ભાડે ગીરો હક વેચાણ આપો, તેમાં અમે તથા અમારા વાલી-વારસો હરકત કરીએ નહિ. એ મિલકત ખીન જોખમી તમારે કબજે સોંપી છે, તેમ છતાં કોઈ હેલો હરકત કરે તો અમે તેનો જવાબ દઈએ. એ ધરની સંચરામણ તથા નેવાની ખોટ તમારે શીર છે. હાઉસ વેરો તમે ભરો મુદત પુરી થયા પછી આ લહેણા બાબત અભરામ કુલનાદાવા સમજીને ઉપર લખેલી મિલકત ખીન તકરારે અમારે સ્વાધીન કરવી. અમે પણ જેવી સ્થિતિમાં સોંપી છે તેવી સ્થિતિમાં પાછી સંભાળી લઈએ. છત્યાદિ ગીરોખતમાના અનુકુળ કરાર લખવા.

ગામ અથવા ખીજા કોઈ ગીરાસ પણ આ રીતે ગીરો આપી શકાય છે. માટે તેની અનુકુળતા જોઈને લેખ લખવો જોઈએ.

આડધરાણિયું.

આપણે ગીરો રાખેલી મિલકત ખીજા માણસને ત્યાં ધરાણે

મૂકવી તેને આડધરાણું કહે છે. અને તેને મારે લખેલા દસ્તાવેજને આડધરાણિયું ખત કહે છે.

આડધરાણું સ્થાવર તથા જંગમમિલકત આપી શકાય છે. અને તે બંને સાનગીરો કે કબજગીરો મૂકી શકાય છે. સાનગીરોથી આડધરાણું મૂકતાં મૂળનો દસ્તાવેજ આડધરાણું રાખનારને સ્વાધીન કરવો પડે છે, અને કબજગીરોથી આપતા મિલકતનો કબજો તથા મૂળનો દસ્તાવેજ સોંપવો પડે છે.

આડધરાણિયું ખત લખવાની રીત ધરાણિમાખત જેવી છે. ફેરમાત્ર એટલોજ છે કે જત ૩. અકે ૩૦ આટલા દેવા. તેની સાનમાં અમેએ અમુક ધણી પાસેથી ૩. આટલામા ધરાણું રાખેલી મિલકત અમુક છે તે તમોને આડધરાણું સાનમા આપી છે, કે આડધરાણું કબજગીરો આપી છે. અને ને બાબત મૂળ માલધણી પાસેથી લખાવેલો દસ્તાવેજ મિતિ અમુકનો તમને સોંપ્યો છે તે તમારું નાણું આપેથી છુટે સાનગીરો હોય તો વ્યાજનો ભાવ લખવો તથા બીજા કરાર હોય ને લખવા, અને કબજગીરો હોય અને વ્યાજ દેવાનું ન હોય તો તે લખવું કે ૩૦ નું વ્યાજ નહિ અને મિલકત અમુકનું બાકુ નહિ. અથવા જેવા કરાર હોય તેવું લખવું. અને તે ઉપરાંત લખવું કે જ્યારે મૂળ માલધણી આ મિલકતનો કબજો છોડવે ત્યારે તમારે પણ તેનો કબજો બીન તકરારે આપવો. અને અમારે પણ તમારા ઉપર લખ્યા ૩૦ આપવા ઇત્યાદિ લખી મતુ સાક્ષી કરવાં.

વેચાણખત.

જે દસ્તાવેજ ઉપરથી સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકત બી-

(૧૫૫)

જાને દરી આપવામાં આવે છે તે લેખને ગુજરાતમાં વેચાણુ ખત,
અને કાઠિયાવાડ તથા કચ્છમાં અમદાદ દસ્તાવેજ તથા દક્ષિણમાં
ખરીદી ખત કહે છે. ઘર અને ખેતરાદિ સ્થાવર મિલકત વેચાણુ
આપવામાં આવે ત્યારે આ લેખ લખાય છે ને તે ગમે તેટલી રક-
મનો હાથ તોપણ રજીસ્ટર કરાવવા ફરજ છે.

વેચાણુ રાખનારને ખરીદદાર, તથા તે આપનારને વેચનાર
કહે છે. અને ખતની અંદર એ વિશેષણ જેના તેના નામે જોડ-
વાની રીત છે.

આ દસ્તાવેજમાં મિતિ અને ઉભય પક્ષકારનાં નામ લખવાં;
પછી વેચાણુ વસ્તુની લીધેલી રકમ, તેને પેટે આપેલી મિલકતનું
નામ, મ્યુનિસિપાલ નંબર, માપ, ચતુર સીમા, અને તેની સાથે
પાડ પડોસી અને ઘર ધણીને બોમવટો કરવાનો શો હક છે, તેનું
વર્ણન સંપૂર્ણ લખવું. અર્થાત્ ગીરામાં જણાવેલી તથા એવીજ
ખીજ બાબતોનો પૂરતો ખુલાસો આ દસ્તાવેજમાં આવવો જોઈએ.
અને દવેથી વેચાણુ મિલકત સાથે મળ ધણીને અભરામ કુધના
દાવા છે એમ લખવું જોઈએ.

ધરનું વેચાણુ ખત.

સવત ૧૯૪૬ ના ઓગણીસે ઓગણ પચાસના વરખે વૈ.
શાખ વદ ૩ ને વાર ગરેઉ અગ્રેજી સન ૧૮૮૩ માહે મેતા. ૩ જી
દિને ખરીદદાર શહેર વડોદરા કોલાખાડી રતનપોળના રહેનાર
શાહ મગનલાલ દ્વારકાદાસ નાને પોડવાળ વાણિયા ઉમર વરેસ
રખ ની ધંધો સુતરીઆનો જોગ લી. એક ગામવાસી કાપડીઓળના
રહેનાર ગાધી ચુનીલાલ હીરાચદ નાતે શ્રીમાળા વાણિયા ઉમર વ-

(૧૫૬)

૨૨૩ ૩૫ ની ધંધા રેશમ કાંતવાનો. જત ૩. ૧૦૦૧) એકે એક હજાર એક પુરા રોકડા બાબાશાહી સરકાર ચલાવી લીધા છે તેને પેટે તમેને અમારે x વડીભોપાણી ત કબજા ભોગવટાનું ધર એક વેચાણ આપ્યું છે તેની વિગત—રાજ્ય વડોદરા, પ્રાંત વડોદરા, તાલુકે વડોદરા, શહેર વડોદરાની અંદર મેહેરને અમદાવાદી પોળમાં લેઉવા શેરીના નાકાનું ધર, જે અમોએ ભરતિ સંવત ૧૭૫૦ ના માહાસુદ ૬ ને ને વાર ભોમે જની દેવશ કર કરણાશ કર પાસેથી વેચાણ લીધેલું સનદ + ટીકા—એ નં. ૨૧૧ સર્વે રજીસ્ટરમાં માધી મોતીલાલ મનસુખને નામે દાખલ છે, તે ધર અમોએ વેચાણ આપ્યું છે. તેની દિશાચારની વિગત. એ ધર ઉત્તર દક્ષિણ પહોળું મજ ૧૨ બન્ને કરા સાથે છે, અને પૂર્વ પશ્ચિમ પહોળું મજ ૨૦ ઓટલા તથા પછીત સાથે છે; એને ઉગમણ પામે રાજમાર્ગ છે તે તરફ ધરમાં પેસવાનું બાર છે. ઉત્તરે પોતે દામોદર અમથાબા-ષ્ટનું ધર છે તે કરો પત્યાગો છે દક્ષિણની સફીલે બટ અનુપરામ દેવશંકરનું ધર છે તે કરો પત્યાગો છે. આથમણે પછીત છે તેની

---

x દખણમાં લખાય છે કે મારા કબજાનું ધર ૧ મ્યુનિસિપાલ નંબરનું મજલા બેનું ચૂનાકચી સેજખીના સાથે છે તે વેચાણ આપ્યું છે અને કચ્છમાં—અમુક બારનું બે ઓરડા, એક રાંધણિયું, આંગણું તથા વાડા શીખે અઘાટ હમીરાવાર માંડી આપ્યું છે એમ લખાય છે.

+ મ્યુનિસિપાલ નંબર ન્યાં તે આપવામા ન આવ્યો હોય ત્યાં લખવાની જરૂર નથી.

પછવાડે પટેલ દારકાદાસ લલ્લુભાઈની ળીડી છે, તેમાં બે બારીઓ પડે છે. એ ળીડીમાં થઈને ચોમાસુ નેવનું પાણી નળ છે. એ ચતુરસીમાં વચ્ચેનું ઘર બારસાબે, કરા પાયા તથા + અદખદ કાટ ઇમકા તથા એ ઘરની અદરના તથા બહારના સર્વ પ્રકારના હકો સહીત પાતાળથી આકાશ સુધી અસત્ર હદ, મરળદ જમીન ચોક-ચાલ તથા રસ્તાની હદ સાથે તમેને ચંદ્રોકાળ સૂઝી વેચાણ આપીને અમારો હાથ ઉઠાવ્યો છે, અને એની કીમતના ૩૦ એક હજાર એક રોકડા ગણી લઈને એ મિલકત તમારે કબજે સોપી છે. હવે એ મિલકતના માનિક તમે છો, માટે તમે તથા તમારા વાલી વારસો તેનો ભોગવટા કરવાને કરવાને મુખત્યાર છો. એ ઘરમાં તમે ૨ વસો વસાવો, ગીરો, વેચાણ આપો, દાન કરો કે તમારું મન માને તેમ કરો. એ ઘર ઉપર પ્રથમ જેવો અને જેટલા પ્રકારનો અમારો હક હતો તેવોને તેટલા પ્રકારનો હક અમેએ તમેને વેચાણ આપ્યો છે માટે એ મિલકત સાથે આજથી અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને * અભિરામ કુલના દાવા છે. સદરહું મિલ-

---

+ મરાડીમા લખે છે કે તે ઝાડ ઝરોડા, દમડ ઘોડા, નીધિતિ-ક્ષેપ, નવાણુ ટાકા સહિત તમારે કબજે આપ્યું છે. તેનો ઉપભોગ આજસુધી અમે લેતા આવ્યાછીએ તે પ્રમાણે તમે કરો. મન ચહાય તેવો ઉપભોગ હોયો. કચ્છમા લખાય છે કે હદ મજુદ, ચોક ચોગાન, હાલચાલ, સનદ છાપો શીખે અઘાટ અમીરાવાર, આધો-બારી ચંદ્રસૂરજલગી માંડી દીધું છે.

* અભિરામ ઉપરથી થયો હોય એમ લાગે છે; એનો અર્થ ૭ ખુશી થી એવો થાય છે.

કત અમે કાઢને ત્યા ગીરો વેચાણ વગેરે લખી આપી. જો મમમાં નાંખેલી નથી. ખીન જોખમી ચોખેચોખો તમને વેચાણ લખા આપીને તમારે કબજે સોંપી છે. કદી એ જમીન ઉપર કાંઈ ગીરોદાર હિસ્સેદાર કે હકદાર પેદા + થઈ દાવો દાખલ કરે તો અમે તથા અમારા વાલી વારસો તેનો જવાબ દઈએ સહી. સદરહુ મિલકત સરદારમાં તમારે નામે ચઢાવી રજીસ્ટર કરાવી આપીએ. મુદતસર ન કરાવી આપીએ તો રજીસ્ટર કરાવી લેવાને તમે મુખત્યાર છો. આ વેચાણ ખત અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અફલ હાંશિયારીથી તથા ખીન કેક તનદુરસ્તથી લખી આપુ છું તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા વકીલ મુખત્યારને કબુલ મંજુર છે. એ લખ્યું તે સહી

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧. ગાંધી યુનીટાઝ હીરાચદ	૧ ગાંધી યુનીટાઝ મૂનજી સા-		
મતુ ઉપર લખ્યું તે સહી	ખ ધણી બે હજુર.		
હા. પોતે.	૧ સાહ શકર મયુરા સાખ.		

* જમીનનું વેચાણ ખત.

સંવત ૧૯૪૧. ઓગણીસેં એકતાગીસના વરખે માગશર શુદ્ધ ૨ ને રવેકે, અ ગ્રેજી સન ૧૮૮૫ નવંબર તા. ૪ થીના દિને તાલુકે

+ અમારા પુરા હકની ખામીન લીધે અગર કાયદાની ખારી-કાર્ધથી એ ઘર ખીનને કબજે જાય તો ઉપર લખેલા ૩. વ્યાજ સાથે અમે તથા અમારા વાલી વારસો પુરા કરી આપીએ

* કાઠિયાવાડ તથા કચ્છમાં ગરાશનું અનાદ ખત કહે છે.

ચોર્થાંશી શહેર સુરત મહીપરપરા વાણિયાશેરીના રહેનાર મોદી દામોદર બાણાબાઈ નાતે દસાકાડ વાણિયા, ઉંમર વરસ ૩૬ ની ધંધો દલાલીનો, પારસાત જન્મ લી તાલુકે ચોર્થાંશીનું ગામ મોજે કુભારીઆના રહેનાર પટેલ ગીરધર ગંગાદાસ નાતે કડવા પાટીદાર ઉંમર વરસ ૩૦ ની ધંધો ખેતીનો, જત ૩ ૫-૧) અંક પાંચસે એક પૂરાં રોકડાં સરકાર ચનચી પોળિયાં લીધાં છે. તેને પેટે અમારા કચ્છા ભોગવટાની વડીલોપાર્જીત વાટાની જમીન વેચાણ આપી છે તેની વિગત ડિવિઝનલ સુરત સમડિવિઝનલ તાલુકે ચોર્થાંશીનું ગામ મોજે કુભારીઆની સીનમા ખેતર નામે બાંટયું સર્વે નંબર ૭૦૧ એકર ૭ ને ગુડા ૩૦ નું જે સરકાર દફતરે પટેલ ગંગાદાસ શામળને નામે ચાલે છે, તે જમીનના ખુટ ચારની વિગત — ઉત્તરે પટેલ મોરારજી નાનજીનું ખેતર છે ઉગમણે ભટ જમન હરિવલ્લભનું ખેતર છે આથમણે નાંગિયું છે, અને દક્ષિણે તલાવડી છે એ રીતે ખુટ ચાર વચ્ચની જમીન + ઝાડ ખીડ તથા તેને લાગતા તમામ હક્ક સાથે અમોએ ઉપર લખ્યા રૂ. રોકડ લઈને ચંદ્રોકાળ સુધી વેચાણ આપી તમારા કચ્છામા સોંપી છે. માટે તમો તથા તમારા વાલી વારસો નાં ભોગવટો કરવાને મુખત્યાર

+ કચ્છમાં લખાય છે કે એ રીતે શેડા ચારખ વાગ ભુટા થડા ચાસ ભોગભામ તગોટ વગોટ, તીજ, ઢળામણી, માગણી, પુરો પથરો વણવેડા, ઝાડખીડ, માગણુન, હઠારેહણુન તથા ગુઢ પ્રોરચ પર્ષ લઈ છેલ્લો રાગો, હાલયા ૧, હદમજુદ, પડીઆખડી શુદ્ધાત અદ્ર સૂરજ લગી અઘાટ હમીરાવાર કરી માડી આપી છે.

હો. એ ખેતર ખેડે, ખેડાવો પડતર રાખો, ગીરો વેચાણુ આપો, જન, બહીસ કરો કે તમારું મન માને તેમ કરો. એ મિલકત ઉપર અમારો જેવો હક હતો તેવો હક તમને વેચાણુ આપ્યો છે. માટે તેની સાથે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને અભરામ કુલના દાવા છે. હવેથી એ જમીન બાબત સરકાર ધારાના રૂપિયા તમારે ભરવા. સદરહુ મિલકત કાઢને ત્યા ગીરો વેચાણુ વગેરે લખી જોખ-મમા નાખેલી નથી. બીન જોખમી ચોખેચોખી તમને વેચાણુ લખી આપીને તમારે કબજે સોંપી છે. તેમ છતાં કાંઈ ગીરોદાર, હિસ્સેદાર કે હકકદાર પેદા થઈને હેલો હરકત કરે તો અમે તથા અમારા વાલી વારસો તેને જવાબ દઈએ એ ખેતરમા હળ ગાડુ લઈ જવા લાવવાનો રસ્તો નાળાઓમાં છે ઉપર લખી જમીન સરકારમા તમારે નામે ચઢાવી રજીસ્ટર કરાવી આપીએ. મુદતસર કરાવી આપીએ નહિ તો રજીસ્ટર કરાવી લેવા તમે મુખત્યાર છો. આ વેચાણુ ખત અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અકકલ હોંશિયારી તથા બીન કેફ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને તથા વકીલ મુખત્યારોને કબુલ મંજુર છે. એ લખ્યું તે સહી.

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ.
પટેલ ગીરધર ગંગાદાસ મતુ		૧ મોદી હીરા ભગવાન સાખ	
ઉપર લખ્યું તે સહી દા. પોતે		૧ પા. રવજી હરખજી સાખ.	

ભાડાચિઠી અને ગણોત.

સ્થાવર મિલકતના ધસારા બદલ લેવાની રકમને ભાડું કહેછે, એ પ્રમાણે મિલકત કબજે રાખનારને ભાડુત કહેછે અને માલધણી તેની

પાસેથી જે કરાર લખાવી લેછે, તેને ભાડાચિઠી કહે છે. ભાડાચિઠીઓ બે પ્રકારની છે. મકાનની અને ખેતર વગેરેની, મકાનો ભાડે આપ્યા બાબતના લેખને ભાડાચિઠી, ભાડાનામું કે ભાડાખત કહે છે; અને ખેતર વગેરે ભાડે આપ્યાના લેખને ગણોત કે ગણવત કહે છે એ બંને પ્રકારના લેખ મુદત બંધી અને વગર મુદતના થઈ શકે છે.

ભાડા ચિઠી લખવામાં નીચેની બાબતો આવવી જોઈએ. (૧) આલખણી અને ભાડુતના મૂળ ગામ તથા હાતના ઠેકાણાં. (૨) ભાડાની મિલકતનું ઠેકાણું (૩) ભાડાની રકમ વાર્ષિક કે આસિક, અને તે લેવા વિષે તથા અધિક માસના ભાડા વિષે. (૪) ભાડું વસૂલ ન થાય તેના ઇલાજ (૫) ચોમાસાની અક્ષામણ તથા નેવાની ખોટ આપવા વિષે. (૬) ધર ઉપર સરકારી લાગતો—(ધરવેરો, પાણીવેરો, જળજવરો, અને ડાંગ કચરો કઢાવવો.) ભરવા વિષે. (૭) ટાકા કુવા અને સંડાસ વગેરેનો ભાડુતને ભોગવટો કરવા વિષે (૮) જરૂરની મરામત કરવા ન કરવા વિષે (૯) મકાન ખાલી કરવાને અવધી મારવા વિષે. (૧૦) ભાડુત જાણીજીતીને નુકસાન કરે, અગર મુદતસર ભાડુ ન આપે તેના ઇલાજ વિષે.

ગણોતમાં ઉપરની કલમ ૧-૨ ઉપરાંત ખેતરનું સરક્ષણ તેની લાગત, ઝાડ બીડની નિપજ, દાણને પેટે અનાજ કે રોકડ રકમ સલામી ભરવાનું, અવધી પ્રમાણે કબજો છોડવાનું, તે ન છોડે કે દાણ ન ભરે તો તેના ઇલાજ વગેરે બાબતો લેખમાં સમાવવી.

(૧૬૨)

ભાગચીઠી.

* સં. ૧૯૪૬ ઓગણીસે હંતાળીસના પોપ શુદ્ધ ૨ ને વાર ગરેઉ, અંગ્રેજી સન ૧૮૯૦ માહે જન્યુઆરી તા. ૧ લીના દિને તાલુકે પેટલાદનું ગામ મોજે વસોના રહેનાર અમીન હાજીભાઈ હરિભાઈ નાતે લેઉવા પારીદાર ઉમ્મર વરસ ૪૨ ની ધંધો ખેતીનો, જોગ લી. તાલુકે ખોરસદનું ગામ મોજે વસો શાળાના આસિસ્ટન્ટ માસ્તર દવે જગજીવન રામજી નાતે ખેડાવાળા બ્રાહ્મણ ઉમ્મર વરસ ૩૨ ની ધંધો નોકરીનો. જત અમોએ વરસ ત્રણને કરારે તમારું ઘર + એક ભાડે રાખ્યું છે. તેની વિગત—

રાજ્ય વડોદરા પ્રાંત વડોદરા તાલુકે પેટલાદનું ગામ મોજે વસોમા દેહરાના ખાયામા ઘર એક પૂર્વ પશ્ચિમ વાડા તથા આગણા સાથે લાખુ ગજ ૨૮ અને ઉત્તર દક્ષિણ પહોળુ ગજ ૬ છે એની ઉત્તરે તલાટી નાથા રામદાશનું ઘર છે, દક્ષિણે સોની મગન મયા-રામનું ઘર છે પશ્ચિમે અમીન ઝવેરભાઈ હીરાભાઈનું ઘર છે, અને પૂર્વે આમણું ખાર સરિયામ રાજમાર્ગમા પડે છે એણી x વિ-ગતેનું ઘર ભાડે રાખ્યું છે તેના કરારની વિગત

x કચ્છમા મીતિ છેડે ન ખાય છે

+ મુળધ જેવા શહેરમા ઘરનો નખર લખાય છે

x કચ્છમા પ્રથમ ભાડે રાખનારનું નામ ગામ લખીને લખાય છે કે જત અમુકના રહેવાસી ફક્તાળા પાસેથી તેની અમુક ચ્ચળની જગા ભાડે લીધીછે. તેનું ભાડુ આટલું ઠરાવ્યું છે તે ચઢે ચઢ્યું દેવું. એની બધી વરસની છે. બધી વચ્ચે ચઢ્યું ભાડુ દેતા ઢીલ કે બજાર ડરીએ તો બધીના પ્રતિબંધ નથી તે જગા ખાતી કરી બીન ઉજરે સોપી દઇએ

એ ધરના વરસ એકના ભાડાના રૂ. ૧૫) પંદર બાબાશાહી ઠરગા છે તે આ દસ્તાવેજની મિતિથી વરસ પુરં થયે પોષ શુદ્ધ ૨ ને રોજ * આપીએ. મુદતસર ન આપીએ તો અમારી પામેથી ધરનો કમળે લઈ ખીજને ભાડે આપવા તમે માનવળી મુખ્યાર છે. કદાચ તેમ બનેથી જે ભાડું કમી ઉપજે તે અમે મજરે આપીએ પણ ઉપર લખી મુદતની અંદર અમારી બદલી થાય તો ચહેતુ ભાડુ આપી અધુરી મુદતે ધર છોડી જવા અમને કશો પ્રતિબંધ નથી. એવા પ્રસંગે અધિકમાસ આવે તેનું ભાડું આપીએ નહીં. એ ધરને અંગે જે ટાકું, ફૂલો અને ૩ સડાસ છે તેનો ભોગવટો અમે કરીએ. ઉપર લખી મુદત પૂરી થયે ચોમાસા શિવામ ધર જ્યારે ખાલી કરવા કહો ત્યારે ખીન તકરારે ખાલી કરી નમારે કમળે સોપીએ પણ અવગ પુરી થયા પહેલા ધરનો કમળે આપીએ નહિ. કરાર કરતા વધારે મુદત રહીએ તો ઠરાવ પ્રમાણે વધારે મુદતનું ભાડુ વસૂલ આપીએ. એ ધરમા અમે રહીએ ખાલી રાખીએ કે ખીજને ભાડે આપીએ તો પણ એના ભાડાના રૂપિયાનો જવાબ અમે દઈએ. એ ધરમા તમને નુકસાન થાય એવું કંઈ કરીએ નહિ. કદાચ બને તો તમે કહો તે નુકસાની ભરી આપીએ. ધરનો કમળ છોડીએ ત્યારે જેવી સ્થિતિમા લીધું છે તેવી લાક્ષણિકતા પાછું સોપીએ ઉપર લખ્યા ભાડાના રૂ. ભરવામા કમર કરીએ ને ત સંબંધે ફરિયાદ કરવી પડે તો તેના ખરચસાથે ભાડાની રકમ

---

* દક્ષિણમા લખાવે છે કે પાવતી લઈ ભાડુ આપીએ અથવા ભાડાચિત્રીની પીડે વસૂલ ભરાવીએ પાવતી સિવાય વસુલ આપેલું હોય તે મજરે માગુ નહિ.

(૧૬૪)

અમારી જાતથી. તથા અમારી માલમિલકતથી તથા વાલી વારસોથી વસુલ લેવાને તમે મુખત્યાર છો. દેશ પરદેશ આપીએ. તમે પૂરા કરીશ્યો. ધરનો સંચરમણુ ખરચ તથા દર વરસે ધોળાવવાનો ખરચ અમારે શીરછે અને નેવાની ખોટ તથા કાથો કામડી* તમે ખરવાયી આપો સહી. આ ભાડાચિઠી અમે અમારી રાજપુત્રી તથા અકલ હોસિયારીથી તથા ખીન કેદ તનદુસ્તીથી તમોને લખી આપી છે તે અમારે તથા અમારા વાલીવારસોને કબુલ છે.

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧ દુવે જગજીવન રામજી		૧ શાહ હરજીવન જીઠા	
મતુ ઉપર લખ્યુ ને			સાખ
સહી. દા. પોને.		૧ અમીન વાલજી વસનદાસ	
			સાખ

+ ગણોત

સવત ૧૯૪૯ ઓગણીસે ઓગણપચાસ પોષ શુક ૨ ને વાર જુધે, ઇંગ્રેજ સન ૧૮૯૨ માહે ડિસેમ્બર તા ૨૧ મીના દિને તાલુકે માતરનું ગામ મહુધાના રહેનાર ખારોટ મોહનલાલ જેસીં-

* મરામત કરવા જેવું મકાન હોય તો તે પણ લખાય કે અમુક મરામત કરાવી આપી તે ન કરાવી આપો તો અમે કરાવીએ અને તે ખરચ તમે ના આપોતો ભાડાની રકમમાંથી વસુલકાઢએ.

+ કચ્છમા ગણોતને સુખડીનું લખત કહે છે અને સાથની બાખતમા કરાર થાય છે કે તેની સુખડી માસ ખારે આ ખેતરના મોતના ખરામાંથી દેવી. ખેડુતને ઉલટ લેખ કરી આપવામાં આવે છે તે પટો કહે છે.

ગલાઈ ઉમર વરસ ૩૨ ની ધંધો વહીવંચાનો. ભોગ લી. એક
 ગામવાસી ખારીઆ હીરા પથા યાતે તક્ષપદા કોળી ઉમર વરસ ૩૬
 ની ધંધો ખેતીનો. જત તમારી નીચે લખેલી જમીન એક સાચી
 સં. ૧૯૪૯ ની ફસલ ઉપર ગણોતે રાખીછે. તેની ત્રિગત—ડિસ્ત્રિક્ટ
 જલ્લે ખેડા સબડિસ્ત્રિક્ટ તાલુકે માતરનું ગામ મોળે મહુધાની
 સીમમા સર્વે નંબર ૪૪, એકર ૧૦-૪ ચુઠાનું, ખેતર કીતે વડ-
 વાળું, આકાર ૩. ૩૮-૮-૦ ત્રીસ આઠ આના, જે સરકાર દફતરે
 ખારોટ જેસીંગ હરિભાઈને નામે ચાલે છે તે ખેતરની પૂર્વે પડ્યા
 જેશંકર નાથજીનું ખેતર છે, પશ્ચિમે પટેલ રામજી દેવકરજીનું ખેતર
 છે, ઉત્તરે નાળિયુ છે, અને દક્ષિણે પટેલ માનસિંગ દેવજીનું ખેતર
 છે એ ચતુર સીમા વચ્ચેની જમીન એક સાચીદાણે ખેડવા રાખી
 છે. તેના ગણોતના વરસ એકના ૩ ૯૯) એક નબ્વાણ સરકાર
 ચલણી પોળીયા ઠરાવ્યાં છે તે સ. ૧૯૫૦ ની સાતમા સરકારના
 પહેલા હકને અગર ફાગણ શુદ્ધ ૨ ને રોજ વમૂલ આપીએ. ન
 આપીએ તો દરમાસે દરસે કડે તેરીખ ટકા પોણા લેખે દીવાળી
 બાકી અધિકમાસના વ્યાજ સાથે ગણીને દાણના રૂપિયા આપીએ.
 સરકાર ધારાના ૩ ૩૦-૮-૦ સાડી ત્રીસ તમારે ભરવા. તેની
 નોટીસ થવા દેવી નહિ અને નોટીસ થયે જે દડ અથવા ફી
 આપવી પડે તેની સાથે અમારે કાર્ડ લાગે વળગે નહિ. એ જમીનાના
 બાણ શેડાની સલાળ અમો રાખીએ નવા કરવા પડે તો અમારા
 ખરચે કરાવીએ, અને તે ખરચ તમારી પાપે મજરે માગીએ નહિ.
 કદાચ તમે કરાવો તો અમે તેનો ખરચ મજરે આપીએ એ બાણ
 શેડા ધારા મુજબ ન રાખવાથી સરકાર કંઈ દડ અથવા ફી લે

તે અમો ગણોને રાખનાર આપીએ. એ જમીનની અદર હાથ
જે ઝાડ છે તેની નીચે ઉપજ અમો લખએ, અને હવે પછી નવા
ઉછેરીએ તેના માત્રિક તમો છો. અમે તે બરાબર સાચવી રાખીએ,
તમારી રાજ શિવાય કોઈ ઝાડ કાપીએ નહિ, તથા બીજને કાપવા
હમણે નહિ. અમારી ગફલતથી તેમાં નુકસાન લાગે તો અમો તેના
જવાબદાર છીએ આખા વગેરેનાં ફળાઉ* ઝાડો હોય તેની ઉપજ
અરખે હિસ્સે વહેંચી લખએ કોઈ ઝાડ પડે આખડે તો તમારે
સ્વાધીન કરીએ એ જમીનમા પાકે, ન પાકે, ખેડીએ, નહી ખેડીએ,
તોપણ દાણના રૂપિયા ઉપર લખેલા વાયદે બીન તકરારે અમારે
ભરવ સદી ફસલ પૂરી થયે માલ ઉઠાવી લખને જમીન ખેડાણ
વાવેતર કરવા લાયક એટલે ચારે ખૂણે ચોખ્ખી કચરા તથા ચીડા
વગરની સાફ રાખીએ તેમ ન રાખવાથી તમોને નુકસાન થાય તો
તે ભરી આપીએ ફસલ પૂરીથયે અમારા કબજામાંથી એ જમીન
લઈને બીજને સોંપવા તમે મુખ્યાર છો. એ જમીન ખેડવાને અ-
મારો ધરાદો નહિ હશે તો સ ૧૯૫૦ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૨ અવસર
તમોને + માધુરી લખી આપીએ. અને કરાઠા વગેરે કચરો ખોદી
સાફ ચોખ્ખી કરીને એ જમીન તમારે કબજે સોંપીએ કબજા

---

* નવા ઝાડ ઉછેર્યો તે બદલ આપવાનું હોયતો લખવું કે
અમુક રકમ લખને ઉછેરેલા નવા ઝાડ ઉપરથી લખ લાથ ઉઠાવીએ.

+ કોઈ એમ લખે છે કે વાવેતર કર્યું હોય તે ઉઠાવી લખને
આ ખેતર ખેડખાતરની તડગર ન કરતા તમારે કબજે સોંપી આ-
પીએ. આવતી સાલ તમારી ખ્યાનમા આવે તેને સાથે આપો ૧.
મતુ કરી આપનારની નિશાની કરાવવી

આટે કોઈપણ પ્રકારનો દાવો રાખીએ નહિ. એ જમીન ફરીને અમારે ખેડવી હશે તો તમોને ગણોત લખી આપ્યા શિવાય ખેડીશું નહિ. તેમ છતાં ખેડીએ તો તમો કહેા તે દાણ આપીને તમારૂં મન મનાવીએ. સાંચના રૂપિયા પુરા થતા સૂધી એ જમીનની નિપજમાંથી અમે અમારા ખીજ લેહેણદારોને કંઈપણ આપીએ નહિ. તમારી દાણ ભરવામાં કસૂર થાય ને ફરિયાદી કરવી પડેતો ખરચ સહીત દાણના રૂપિયા અમે અમારી જાતથી, તથા અમારી માલમિલકતથી તથા અમારા વાઙી વારસોથી ભરી આપીએ. દેશ પરદેશ આપીએ. તમે પુરા કરી દ્યો. આ ગણોત અમે અમારી રાજ ખુશીથી તથા અકકલ હોંશિયારીથી તથા ખીજ કદ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વાઙી વારસોને કપૂર છે.

અત્ર	મતુ	અત્ર	સાખ
૧ + ખારીઆ હોરા નાયા મતુ	૧ શાહ છોટાલાલ મૂળજી સાખ		
ઉપર લખ્યું તે સદી, ૧ દા.	૧. મુખી જેઠા કરસન સાખ.		
શાહ છોટાલાલ મૂળજી.	૧ જાની લલુ હીરજી સાખ.		
મતાદારના કહેવાથી મતુ.			
કરી આપ્યું છે.			

ફારગતી.

જે દસ્તાવેજ ઉપરથી કોઈ માણસ ખીજ માણસ. ઉપરના અથવા કોઈપણ નિર્દિષ્ટ કરેલી માલ મિલકત ઉપરના દાવા છોડી દે છે તેને ફારગતી કહેછે. તેમાં નીચેના લેખનો સમાવેશ થાયછે.

અ વહેચણનો લેખ. બ વડીલોપાર્જિત મિલકત ઉપરથી હાથ ઉઠાવ્યા. બાખતનો લેખ ક લેવડ દેવડનો હિસાબ પતે ખાતુ સર-

ભર થયાની પાવતી. જ પંત્યાળો વેપાર બંધ કરીને પંત્યાળા છૂટા પડવાનો લેખ જ સ્ત્રીને છેડો ફાડી આપ્યા બાબતનો લેખ (તલાકનામું).

વહેંચણુ પત્ર.

જે દસ્તાવેજ ઉપરથી મજબૂરો માલીક ફાઇપણુ મિલકતના જુદા જુદા ભાગ પાડે છે અથવા ભાગ પાડવાનું કબૂત્ર કરે છે તે લેખને વહેંચણુપત્ર કહે છે. તેમાં દરેક ભાન્ડુ ને ભાગે આવેલી મિલકત તથા બીજા હકદારની ફાડ લખાય છે જેમકે—

મિતિ (   ) ના દિને આપણે ફલાણુ તથા ફલાણુ (જેટલા ભાન્ડુ હિસ્સેદાર તરીકે હોય તેમના નામ જાત ઉમ્મર, ધંધો અને ગામ લખવા) જત આપણા વડીલોનો તથા આપણી જાતની મેળવેલી મિલકત આજ સુધી સર્વે ભાગ્યોના એકત્રપણામા ચાલતી આવી હતી, તેની વહેંચણુ આજની મિતિએ આપણે સર્વ જણે મળીને કરી છે તેની વિગત—

૧. આપણા મોટાભાઈ અમુકને ભાગે અમુક અમુક મિલકત આવી છે (મિલકતની સંપૂર્ણ લખવી)

૨. આપણા ફલાણુ ભાઈને ભાગે અમુક અમુક મિલકત આવી છે. એજ પ્રમાણે તમામ હિસ્સેદારને માટે લખવું—એ પ્રમાણે આપણા બાપદાદાની તથા આપણી જાતના સંપાદન કરેલી સ્થાવર જગમ મિલકત, રોકડ તથા લહેણુ મળી સુમારે રૂા આટલાની મિલકત આપણે સાથે રહીને વહેંચી લીધી છે તે સર્વને કબૂત્ર છે. દરેક હિસ્સેદારને ફાગે આવેલી મિલકત ઉપર એક બીજાનો કશી તરેહનો દરદાવો નથી. જે તે મિલકત ઉપર સરકારી કર વગેરે બાબત જે લાગત હોય તે, અથવા હવે પગી થાય તે, તેના મા-

(૧૬૯)

લીકે ભોગવવી. ઉપર લખી મિલકત ઉપરાંત બૂધ ચૂકથી રહેલી મિલકત માત્રમ પડે તો આપણે અગર આપણા વારસોએ સરખે હિસ્સે વહેંચી લેવી. આપણા વડીલ આપણા માટે કંઈ કરજ મુકી ગયા નથી, તોપણ જો કાંઈનું વ્યાજખી કરજ નીકળે તો તે આપણે બધાએ મળીને સરખે ભાગે આપવું એ રીતે આપણે બધાએ ચાલવું અને જો ન ચાલે તેના ઉપર કાયદેસર ઈલાજ લેવો પડે તો જો ભાઈની કસૂરથી ફરિયાદ કરવી પડી તે ભાઈ તનો તમામ ખર્ચ ભરી આપે. ઇ. લખીને લખવું કે આ વહેંચણીનો દસ્તાવેજ આપણે સર્વે ભાઈઓએ રાજી ખુશીથી વગેરે લખીને દરેક ભાઈ-ઓનું મતુ કરાવી સાક્ષીઓ કરાવવી.

હાથ ઉઠાવ્યાની ફારગતી

મીતિ અને ઉભય પક્ષકારના નામ ઠામ વગેરે લખવા જત તમે તથા અમે અમુક સગા છીએ તેથી વડીલોપાર્જિત અમુક અમુક સ્થાવર જંગમ મિલકતમા તથા લહેણ દેણમા (વિગતવાર ફેાડ લખવવી) તમારો તથા અમારો નીમો નીમ કે અમુક પ્રમાણમા હિસ્સો છે પણ તે હિસ્સો લેવાને અમારી ઈચ્છા નહિ હોવાથી અથવા તેને પેટે અમુક રકમ ઉચક લઇને એ તમામ મિલકત ઉપરથી અમારો હાથ ઉઠાવીએ છીએ. આજથી એ મિલકત સબધે તમારે અમારે અભરામ કુલ દાવા છે હવેથી એ બાબતમા અમારા વાલી વારસો જો હક હિસ્સા કરે તો તે આ ફારગતીથી રદ છે. આ ફારગતી અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અકકલ હોશિયારીથી ઇ લખીને મતુ સાક્ષી કરાવવા

ખાતુ સરસર થયાની ફારગતી (પાવતી)

પાવતીની વ્યાખ્યાના સંબંધમાં સ્ટામ્પ આકટમાં લખે છે કે—
 “ લેખ, ટાંચણ, યાદી કે જાહેર ખર્ચ ઉપરથી કોઈ નાણું, અથવા
 ફૂંડી પત્રી પોહોચ્યાનું કબૂલ કર્યું હોય; અથવા જે ઉપરથી કરજ
 અદા કરવામાં કોઈપણ ખીન્ને જંગમ માલ પહોચ્યાનું કબૂલ કર્યું
 હોય; અથવા કોઈ કરજ, અથવા માગણ અથવા તેનો ભાગ
 પતાવ્યો હોય એવું કબૂલ કર્યું હોય, અથવા પહોચ્યાનું દર્શાવવામાં
 આવતું હોય; અથવા પહોચ્યાનો અર્થ થતો હોય તે લેખને પહોંચ
 કહે. પછી તેની ઉપર કોઈ માણસે પોતાના નામની સહી કરી હોય”
 તોપણ તે ગણાય ગણાય છે.

મીતિ—ફારગતી લેનારનું નામ ગામ વગેરે. જોગ લી ફાર-
 ગતી આપનારનું નામ ઠામ વગેરે જત અમારી સાથે તમારો
 અગર અમુકનો અમુક સાલથી ખાતા વ્યવહાર ચાલતો હતો તેમાં
 કેટલીક આપ લે થઈ, તેનો આજરોજે હિસાબ કરતા ખાતે બાકી
 અથવા ખાતાની રકમ અથવા અમુક દરતાવજને આધારે અમારું
 લેહેણું ર) અ કે આટલું નીકળ્યું તે તો ર) અ કે
 આટલા હિસાબ ચુકતે તમોએ અથવા અમુકે આપીને અમારું મન
 મનાવ્યું છે તેની આ ફારગતી લખી આપી છે. હવેથી તમારી સાથે
 કોઈપણ પ્રકારનું લેણદેણ નથી. અભરામ કુલ ન દાવા છે અમારી
 તરફથી અમારા વાલી તારસ કે કોઈ હિસ્સેદાર તમારી પામે કોઈ
 પણ પ્રકારનું લેણું, કાઢે તો આ ફારગતીથી રદ છે આ ફારગતી
 અમે અમારી દલાલિ લખીને મતુ સાક્ષી કરાવવા.

પંત્યાળા છુટા પડવાનો લેખ

મીતિ અને દસ્તાવેજ લખાવી લેનાર ભાગદારનું નામ ઠામ, ખંછી છુટો પડી દસ્તાવેજ લખી આપનાર ભાગદારનું નામ, ઠામ વગેરે લખીને લખવું કે, તમારો અમારો પત્યાળો વેપાર હતો, તેનો હિસાબ મીતિ અમુક સુધીનું નામું ઠામું જોષ્ટને કરતા દરેકને બામે આ પ્રમાણે લહેણદેણ તથા રોકડી રકમ આવેલી છે. (વિગત લખવી) એણી વિગતે અમારે હિસ્સે અમુક આનૂના ભાગ પ્રમાણે રોકડ નફા તથા લહેણદાર તથા માલ આવ્યો તે અમોએ તપાસી લઈને અમારે કબજે લીધો છે. તમારે હિસ્સે આવેલા રોકડ નફા ઉપર તથા લહેણદેણ ઉપર તથા માલ ઉપર અમારો તથા અમારા વાલી વારસોનો દર દાવો નહિ લહેણ વસુલ કરવાને તમો કાઠ પણ ફારટમા કરિયાદ કરો તેમા અમારી કબુલત જોઈએ તો અમો આપીએ, અને અમારે તમારી કબુલતનો ખર્ચ પડે તો તમો અમને કબુલત આપો સદી હવે તમારે તથા અમારે પત્યાળા વેપાર સંબંધે કાઠ પણ લહેણદેણ રહેણું નથી, કદાચ અમારા વાલી વારસો એ વેપાર સંબંધે કાઠ જાતનું લહેણદેણ કાઢે તો તે આ લેખથી રદ છે આ ફારગતી અમે અમારી રાજખુશી ઈત્યાદિ લખી મતુ સાક્ષી કરાવવાં

છેડાછુટકાની ફારગતી (તલાકનામું.) +

મીતી તલાક લેનાર સ્ત્રીનું નામ, ગામ અને તે અમુકની દી-

---

x મેજિસ્ટ્રેટની રૂબરૂ પણ તલાકનામું થઈ શકે છે જો તેમ હોય તો સ્ત્રી પુરૂષના કરાર એજ લેખમા થાય છે. પ્રથમ પુરૂષ કને લખાવે છે અને બાકી રહેલી લીટીથી સ્ત્રી પાસે લખાવી લઈને બન્નેનું મતુ કરાવે છે.

કરી, પછી તલાકનામું લખી આપનાર ધણીનું નામ અને મામ વગેરે લખીને લખવું કે—જત તમે અમારાં પરણેત કે નાતરાનાં ધણીઆણી થાઓછો, પરંતુ આપણી વચ્ચે લાખી મુદતથી અજ્ઞાનતાવ ચાલુ રહેવાને લીધે સંસાર જીવહાર સારી રીતે ચાલતો નથી. માટે આપણે માલો માલો સમજીત કરી આજથી આપણી વચ્ચેનો લગ્ન સંબંધ તોડયો છે, હવે તમે ખીન્ને ધણી કરો અગર ન કરો, તમા અમારા તથા અમારા વાલી વારસોનો દરદાવો નહિ. આપણા લગ્ન વખતે અમેએ તમોને પદ્માપેટે જે જણુગો વગેરે ચદાવેલુ તે સર્વે પાછુ લીધુ છે હવે પછી આપણે ધણીધણી-આણીનો સંબંધ ખીલકુલ રાખ્યો નથી અલરામ કુલ ન દાવા હોવાથી અમારો હાથ ઉઠાનીને આ છેડા છુટકાની ફારગતી લખી આપી છે તે અમારે કબુલ મંજુર છે. છત્યાદી લખી મતુ સાક્ષો કરાવવાં

*દાનપત્ર—(ધર્મપત્રીકા)

મીતિ, દાન લેનારનું નામ, ઠામ, વગેરે, પછી દાન આપનારનું નામ ઠામ વગેરે લખી લખવું કે—જત તમોને અમારી મિલકત અમુક કૃત્ત્યાર્પણ આપી છે એ મિલકતની વિગત—જદનો તાલુકો વગેરે ગીરો વેચાણ ખતની માત્રક લકીકત લખાવી એળી વિગતે મિલકત અમુક તમોને ચદ્રોકાળ સુધી દાન કરી છે અગર તુળખી પત્રે શ્રીકૃત્ત્યાર્પણ આપી છે અને તેનો અસત્ત લેખ મીતિ અમુકનો

---

*કચ્છમા એને તુલસીપત્ર આપવાનું લખત કહે છે આ ફારગતી, અને દત્તનામું વગેરે લેખમા મીતિ ફરતાવેજને છેડે નાખે છે અ આરલમા લી અમુક ગામના રહેનાર ક્ષાણા પછી તમામ ઉપારત લખાય છે.

તમારે સ્વાધીન કરી એ મિલકત તમારા કબજામાં સોંપી છે. માટે તમે તથા તમારા વાલી વારસો મન ચલાવ તેવો ભોગવટો કરો. એ મિલકત ઉપર હવે અમારો તથા અમારા વાલીવારસોને દરદાર પહોંચે નહિ. તેમ છતાં કોઈ હેલો હરકત કરે તો તે આ લેખથી રદ છે એ મિલકત તદ્દન સર્વ પ્રકારે ખીન જોખમી તમને ધર્મદા આપી છે. આ ધર્મપત્રિકા અમે અમારી અક્ષય હાશિયારી ઇ. જ. ખીને મનુ સાક્ષી કરાવવા.

બક્ષીસપત્ર.

આ લેખ બક્ષીસ આપનાર લખી આપે છે. તેમા બક્ષીસ આપવાનું કારણ અને આપેલી મિલકતનું પૂરપૂરું વર્ણન લખીને લખાય છે કે એણી વિગત તેની મિલકત તમેને વશપરંપરા બક્ષીસ આપી છે. અને તેનો અસલ લેખ અમુક મતિનો તમારે સ્વાધીન કરી એ મિલકત તમારા કબજામાં ભોગવટામાં સોંપી છે. એ મિલકત ઉપર સરકારી લાગત નીચે પ્રમાણે છે, એ પ્રમાણે જે લાગતો છે તે તથા હવે પછી જે થાય તે, તમારે ભરવી અમે આજ સુધી એ મિલકતના જેવા માલીક હતા તેવા માલીક તમે થયા છો. માટે તમે તથા તમારા વાલી વારસો તમારી મરજીમાં આવે તેમ તેનો ભોગવટો કરો. એ મિલકત અમે ખીન કાર્મને ગીરો ગીરો વેચાણ વગેરે રીતથી આપેલી નથી. કદાચ કોઈ રકબાર પેદા થઈ તમને હેલો હરકત કરે તો તે આ બક્ષીસપત્રથી રદ છે સદગ્રહ મિલકત ખીન જોખમી નકરી તમને બક્ષીસ આપી છે. આ બક્ષીસપત્ર અમે અમારી રાજ ઇ લખી મનુ સાક્ષી કરાવવા

વારસનામું દત્તકપત્ર).

વિધવા સ્ત્રીને તેના ધણીએ વારસ કે દત્તક લેવાનું કરાર લખી આપ્યો હોય તોજ તે લેવાય જે છોકરાને દત્તક લેવું હોયતે તેના આપને એકનો એક છોકરો ન હોવો જોઈએ એક કરતાં વધારે છોકરા હોય તો ઘણું કરીને મોટા કે છેટ નાનાને દત્તક લઈ શકાય છે. એ લેખમા વારસ થનારની સાથે કેવા પ્રકારનું સંબંધ છે, તે, તથા તેના આપદાદાનું નામ, જાત વગેરે જણાવવું. વીલમા તમામ મિલકતની વ્યવસ્થા પોતાની મિલકત કેટલી છે તેની સ્પષ્ટતા જણાવવામા આવે છે અને વારસનાંમામા, તે બધી વાત મોક્ષમ લખાય છે

મીતિ ( ) અમુક ગામના રહેનાર અમુક ઉમ્મર વરસ, તત્ પિતા અમુક, નાનું અમુક ધંધો અમુક. જંગ લી અમુકગામ વાસી અમુક નાત ધંધો વગેરે જાત હુ મારી રજાવદીથી કબૂન કરેલું કે મારે પટે કંઈ સત્તાન નથી. અને તમે અમારા અમુક સંબંધી છો, તેથી તમારા માળાપની મરજીથી તમોને અમારા વારસ કર્યા છે, કે દત્તક લીધા છે અમારૂં ઘર અમુક ઠેકાણે છે જે મધ્યે અમે રહીએ છીએ તે, તથા અમારૂં ધરાણું ગાહુ, તથા લૂગડાવત્તાં તથા ઠામડીકરા. તથા રાયરચીલુ, તથા પેટી પટારા, તથા લોહું લાકડું, તથા લહેણદેણ, તથા ચિડી ૫ પત્રી તથા જોટની સ્થાવર

* કચ્છમા એ શિવાય આટલું વધારે લખાય છે—વાડી વજીરાખંતર પાધર, ધરવાડા, ગાડીધોડા, દોરદાખર, સામન સતર, રોકડ શલક, x + તેનો માલીક અમારો દત્તકપુત્ર છે, તે જીવતા અમારૂં ધડપણ પાળે ન ગો વર્ષ પુગ થયે અમારી ઉત્તરક્રિયા કરી સ્વર્ગ લોક પહોંચાડે

(૧૭૫)

જામ મિલકત અમારી પોતાની તથા અમારા આપદાદાની (બાઈ
લખનાર હોય તો ધણીની તથા સસરાની) હોય તે બધી આજથી
તમેને સોંપીને અમારા વારસ કર્યા છે. માટે હવેથી અમારી તમામ
મિલકત ઉપર તમારા શિવાય બીજા કોઈનો દરદાવો નહિ. તમારે
અમેને જીવતા સુધી પાળવાં, અને અમારે દેહાંત થયેથી અમારી
ઉત્તર ક્રિયા વગેરે કરીને અમને દેવલોક પહોંચાડવાં. આ વારસ
નામું અમેએ અમારી રાજી રજવદીથી તથા અક્ષત હોશિયારીથી
તથા બીનકેદ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે તે પોતાના ધર્મથી
પાળીએ. પછી મતુ સાક્ષી કરાવવાં.

વીલ.

આ દેહ ક્ષણભગુર છે. ધડી પછી શું થશે તેની ખબર
આપણુ નથી. માટે સમજી પુરૂષો પોતાની હયાતી પછી સંચય
કરેલી માલ મિલકતનુ એકદર તારણ તારણ કરી પોતાની હયાતી
પછી તેનો બોગવટો કાણુ, કેવી રીતે કરવો તેની લેખી વ્યવસ્થા
અગાઉથી કરી રાખે છે. અને એવી રીતે કરેલા લેખને—
વીલ મૃત્યુપત્ર, વ્યવસ્થાપત્ર કે વસિયાતનામુ કહે છે નિર્વશ
માણુમેજ પોતાની મિલકતનુ વીત કરે એમ નહિ પણ માણુસ
પનોતો હોય અને પરિવાર આલ્યાવસ્થામા કે અજ્ઞાન હોય તો, નિ-
ર્વશ હોય તો, અથવા પોતાનો પરિવાર હોય તેમને કોઈ રીતનો
વિરોધ થવાની ધામ્તી હોયતો વીત કરવામા આવે છે વીત એક
કરતા વધુ માણુસના નામનું થઈ શકતુ નથી

કાયદામા ઠરાવેલી પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલો દરેક સખ્સ વીત
કરી શકે છે. અને તે મરજીમા આવે ત્યારે રદ પણ કરી શકે છે.

એક કરતાં વધારે માણસના નામનું વીલ થઇ શકતું નથી. સાદા કાગળ ઉપર શાહી કે પેન્સિલથી કરેલું વસિયતનામું ચાલી શકે છે. માત્ર તે કરનારે એના ઉપર પોતાની સહી કે નિશાન કરેલું હોવું જોઈએ, અથવા તેની ફરમાશથી ખીજા કોઇ ગૃહસ્થે તેની હાજરીમા સહી કરવી જોઈએ. જેની રૂબરૂમાં આ લેખ બન્યો હોય એવા એટલે નજરે જોનારા બે સાક્ષીદારોની સાથે તેમાં અવશ્યે થવીજ જોઈએ. સાથે કરનારા સખસને તેને પોતાને, ની બાબતે, અથવા મરનારને વસિયતનામાથી કંઈ લાભ થતો હોય તો તેટલા માટે તે વસિયતનામું ખોટું થઇ જતું નથી, પણ જેને તે લાભ મળવાનો છે તેને તે મળી શકતો નથી. માટે એ લેખની સલામતીને કંઈ ગંજીમ થવાનો ભય હોય તો તે રજીસ્ટર કરાવવું. રજીસ્ટર ન કરાવે તો તેમા ગુન્હો નથી.

વીલ લખવાનો ઉપક્રમ ૧ વીલ કરનારનું નામ, જાત ઉંમર અને ગામ. ૨ વીલનું કારણ. ૩ મિલકત ઉપર ખીજાનો હક છે કે નાહ. મિલકતનું વર્ણન પૂરેપૂરું. ૪ ભોગવટો કરનારનું સમપણું અથવા સખધ અને તેણે તે કેવી રીતે કરવો. ૫ દેહાંત થયા પછી ક્રિયાખરચ, પોતાના કુટુંબ સખધી ખરચ. પુણ્યદાનની રકમ, અને વારસ થનાર સિવાય ખીજા કોઈને કંઈ મિલકત આપવા ધારી હોય તો તેની વિગત લખવી. ૬ મીતિ, સહી કરવી અને સાક્ષી કરાવવી.

વીલ (વસીયાતનામું.)

હું ફલાણા ફલાણા, નાતે અમુક છું, મારી ઉંમર વરસની છે, હું તાલુકે અમુકનું ગામ મોજે અમુક ઠેકાણે રહું છું. ધ ધો અમુક છે. જત હું આ લેખથી વીલનો દસ્તાવેજ કરું છું. કારણ કે મારી વૃદ્ધા-

વસ્થા થઈ છે. અને મરવું જીવવું એતો શ્રીહરને હાથ છે પરંતુ આણસની દેહ ક્ષણભંગુર હોવાથી તેનો ભરોમો નથી, તેમ માતો તબિયત સરી રહેતી નથી, માટે મારી હયાતી પછી મારી માન મિલકત બાબત ટટો શીસાદ ન થવા માટે આ વીજપત્ર કરે છું અને તે પ્રમાણે વહિવટ કરવાને હું માનિક મુખત્યાર છું.

મારે પેટે કાંઈ ફરજદ નથી. મારા પિત્રાઈઓ છે તેઓની સાથે ઘણી લાખી મુદત થયા માત્ર મિલકતની વહેંચણુ થઈ વિભાગ પડેલા છે. વળી મારા અમુક અમક સગા છે તેમને મારે કંઈક આપવું જોઈએ, પણ એ લોકોએ મારી જરાએ સંભાળ લીધી નથી, તથા તેઓ પાસે જે પૈસાની આસ્થા છે; તેથી તેઓનો મારી મિલકત ઉપર હક નથી. કદાચ તેઓ દરદાવો કરે તો આ વીજતી રદ થાય સહી.

મારી સ્થાવર જગમ મિલકત છે તેની વિગત.

અ રોકડ રકમ. (પેટામા ફોડ લખવી.)

બ ધાગીના (,   )

ક સ્થાવર જમીન—ત્ર અને બીજાં મકાન જુદાં અમુક તાનુક અમુકનું ગામ મોજો અમુકની અદર અમુક સ્વર્ગે લખાઈ પહોળાઈ, ધમત્રા અને અતુરસીમા

દ સ્થાવરજમીન—ખેતરાદિવિગત ઉપર પ્રમાણે સર્વેન્નજરઅમુકવાળા

હ એ સિવાય બીજી દાશ અમુક બાબતની અમુક સ્વર્ગવી આવે છે તે માસિક કે વાર્ષિક.

ઘ લહેણી રકમ—, સરવાયા કે બીજા હિસાબ મુજબ)

જ દેવી રકમ—(,   )

ઉપર પ્રમાણે મારી સ્થાવર તથા જંગમ મિલકત છે. તથા ખાતાની રકમથી જે લહેણદેણ છે તે મિલકતનો જીવતાં સુધી હું માલિક છું. અને મારા ગુજરી ગયા પછી એ મિલકતની માલિકમારી સ્ત્રી નામે ફલાણી છે તે છે. અગર મારા અમુક સગાનો દીકરો નામે ફલાણો રહેવાસી તાલુકો, અમુકનું ગામ મોજે અમુકનો જે છે તે છે. એ માણસ અમારી સાથે રહીને અમારી ચાકરી સારી રીતે કરે છે, તથા હવે પછી પણ કુશળે એવો અમને સંપૂર્ણ ભરોસો છે માટે અમારા ગુજર્યા બાદ સદરહુ (નામ લખવું) એ અમારી સ્થાવર જંગમ મિલકતો ખોતાના કમળમા લઈ માલિકીપણાના હકથી ખોતાની મરજીમુજબ વહીવટ કરે તેમા તેને કોઈ થકી હરકત થાય નહિ મારો દેહ પડે મને અવલ મજલ પહોંચાડી ઉત્તરક્રિયા ખરખ નીચે મુજબ કારવા. (વિગત લખવી.)

મારી ધણીઆણી નામે અમુક હાલ હયાત છે તેઓ જીવે ત્યાં સુધી તેમની એણે પુત્રવત ખરદાસ લેવી અને તેઓ ગુજરી જાય ત્યારે તેમને અવલ મજલ પહોંચાડી ઉત્તર ક્રિયા ખરખ નીચે મુજબ કરવો. (વિગત લખવી.)

શિવાય ન્યાત રિવાજ પ્રમાણે નીચેની વિગતે બન્ને જણ પાછળ કારજમા, અને માસિક, છમાસિક, વરસી ખરચ, તથા ઋતુવાર ફળફળાદિના લહાણાનો ખરચ કરવો, અને દર વર્ષે શ્રાદ્ધ સંવત્સરી પણ કરવી.

અમો દરેકના દેહાત પાછળ નીચે પ્રમાણે દાન કરવું ૧ ધર્માંદા, ૨ દેવસ્થાનમા ભેટ. ૩ ખોડાં ઢોર, એટલે પાજરાપોળને

ધાસ દાણો, ૪ કબુતરને જુવાર, ૫ મરીખોને અન્નવસ્ત્રાદિ દાન, ૬ બ્રાહ્મણોને ભોજન અને દક્ષિણા, ૭ વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજન, ૮ સદાવ્રતમાં રકમ, ૯ નિરાશ્રિતકુડમાં મદદ, ૧૦ નવા ગૃહે ધર્મ સાળા સમધી ખરચ, અને ૧૧ બહેન બાણેજ તથા બીજા કોઇને આપવાની રકમ.

આ માફં છેલું વીસ છે. મેં એની પહેલાં એકે વીસ કરેલું નથી. તેમ છતાં તે કરેલા હોય તો આ વીસથી રદ કરે છું. આ વીસ મેં મારી રાજી ખુશીથી તથા અક્લ હોશિયારીથી તથા બીન-કેફ તનદુરસ્તીથી કર્યું છે. તે અમારે તથા અમારા વાતીવારસોને તથા અમામારા વડીલ તુખ્સારોને કબુત મજુર છે.

વીસ કરનારની સદી (સાક્ષી .)

૨ (વહેચણુ પત્રરૂપે .)

લી. ફલાણા જાતે અમુક ઉમ્મર વરસ આટલાની થવો અમુક—રહેવાસી ગામ અમુકનો જાત આમારે આટલા દીકરા નામે ફલાણા ફલાણા છે તથા દીકરી નામે ફલાણી છે અને અમારી સા નામે અમુક હયાત છે કે મરી ગઇ છે. તેઓ બધા બી વચ્ચે તકરાર થવા પામે નહિ તે સારું હું પોતાની મિત્રકતનુ છેવું વીસ આ પ્રમાણે કરું છું. ૧ મારી કુલ માત્ર મિલકત છે તની વિગત નીચે પ્રમાણે. (જ હોય તે લખવી—)

૧ ચિરંજીવ અમુકને નીચે મુજબ આપવું

૨ ચિરંજીવ અમુકને નીચે મુજબ આપવું

વિગત લખી એ પ્રમાણે તમામ છોકરા છોકરીની વિગત લખવી પ્રથમના દીકરા અમુક અમુકના વટવહેવાર તથા તન્ન

ખરચ કાઢેલાં છે. અને અમુકનાં કાઢેલાં નથી માટે ખીજાઓ કરના તેમને આટલી રકમ વધારે આપવાની ઠરાવું છું. એ રીતે મારી મિલકતની વ્યવસ્થા કરી. ઉપર લખી માલ મિલકત શિવાય જો કોઈ માલ મિલકત મારી ચુકી રહી ગયેલી જણાય તો મારા દીકરાઓએ સરખે ભાગે વહેચી લેવી. મારા મરણ પછી મારો દિવસ પાણી મારી આખર પ્રમાણે સો છોકરાઓ મળી કરવો. અને પેઠી ઉતાર ચાલુ આવેલો ખરચ હું જે પ્રમાણે કરતો હતો તે પ્રમાણે મારા દીકરાઓએ અઢેક વરસ કરવો. આ વીસ મે મારી રાજપુથીયી તથા અઢત્ર હોશિયારીયી લખી આપ્યું છે તે અમારે કબુલ છે. મીતિ—

૧ (વીસ કરનારનું મતુ.)

૧ (સાક્ષી.) ૧

વિમા વિષે.

સત્રામતીના અવેજમા કોઈ માણસ વગર ધારેલી અથવા અદૃષ્ટાધિન વાતથી તોટો આવે, અથવા નુકસાન લાગે, અથવા કંઈ પેચ આવે, તેનું જોખમ ખીજાને માથેથી ઉતારવાનું જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપરથી કબુલ કરે છે તેને વિમાનો લેખ કહે છે.

ત્રણ પ્રકારના વિમા પ્રસિદ્ધ છે. માલનો, ઇમારતનો અને જીંદગીનો.

વહાણ તથા આગબોટ મારફતે જનારા માલને દરિયાઈ તોફાનથી, આગગાડીને રસ્તે જનારા ઇં જેવા માલને આગથી અને પોણ્ટમા રનાના થનારી કીમતી ચીજો ગેરવહે પડવાથી નુકસાન લાગવાનો સંભવ હોવાથી નુકસાની ભોગવતી પડે નહિ, માટે વિમા ઉતરાવવામા આવે છે,

જળ માર્ગનો વિમો ઉતારવાનું કામ જો એકજ વ્યક્તિને માથે હોય તો લખનારમા તેનું નામ લખાય છે પરંતુ એક કરતાં વધારે ભાગદાર હોય તો લખનારમા વિમાવાળા મહાજન સમસ્ત, એમ લખાય છે, અને સહી કરતી વખતે દરેક વ્યક્તિ પોતપોતાનો હીસ્સો જણાવી વિમાના જોખમથી કબુલત આપે છે.

માલના વિમાનો લેખ.

મ. ૧૮૫૦ ના જેઠ વદ ૬ ને વાર બુધે અગ્રેજી સન ૧૮૬૪ ના દિને જીલ્લે ભરૂચ તાલુકે ભરૂચ કરમે ભરૂચ બંદરના રહેનારના દેસાઇ શશુલાલ દામોદર—જોગ લી. એક બંદરવાસી વિમાવાળા ૧. વેપારી ચુનીલાલ સાકરલાલ જત વિમો. રૂ. ૧૦૦૦ (એક એક હજારનો શ્રીભરૂચ બંદરથી આલતો શ્રીમુખાઇ બંદર સુધીનો બતેલો નામે લાભ સવાઈ તડેલ લાલા મગળ ધણી શ્યામજી દામજી વાળા મધ્યે ધઉની ગુણુ નગ ૧૦૦) સો ઉપર કર્યો છે તે શ્રી ભરૂચ બંદરના કુરજેથી આ ખતમા મતુ કર્યા પછી નાગર (લોચારી) ઉપડે જખમ કબુલ છે તે શ્રીમુખાઇ બંદરે નાગર મૂકે જોખમ ઉતરે. એ વહાણુ મધ્યે માલ ભીજે, ખારવા ચોરી કરે, કરાણી ખાઈ જાય, દીવાન દખલ થાય, તથા તવાઈ ખરચ બેસે એ સર્વે માલ ધણીને શીર છે. વિમાવાળા વેપારીને શીર સખધ નહિ. વરાડ વામણી સેકડે ટકા દશ લેખે પડે ત્યા સુધી માલધણીને શીર છે. તેથી વરાડ વધારે પડે તો રૂ. ૧૦૦ (સો કાપીને બાકીના રહ્યા તે શ્રી મુખાઇ બંદરના વેપારીની મેઝર ૨ આવ્યા

---

૧ કચ્છમા તેને જોખમી કહે છે. અને માલ ચઢવાના બંદરને પુરત અમુક બંદરના અમુક ખાડેથી લખે છે.

પછી મુદત માસ બેની કમરબાંધે સત એકે ટકા ૬૧ લેખે. મુદત માસ બેની સલામતી દર રૂ. ૩) લેખે દલાલ પ્રાણજીવનદાસ લલ્લુ-બાઈ મારફત.

લી. સુનીલાલ સાકરલાલ જત જત વિમો રૂ. ૧૦૦૦ અંકે એક હજારને કબુલ છે દા પોતે.

આગના વિમા વિષે.

દુમારતો ઉપર આગનો વિમો ઉતરી શકે છે. માટે જે મકાન અથવા કારખાનનાનો વિમો ઉતરાવવો હોય તેનો નકશો, ઇમારત ઉભી કરતા થયેલા ખરચ, તેની અંદર રહેલા સરસામાનની પૂરેપૂરી યાદી સાથે કીમત આપીને વિમો ઉતરાવવો પડે છે અને એ પ્રમાણે વિમો ક્યાં પછી જે જે નવીન વધારો કરવામાં આવે અથવા નવીન માલ લાવી ગોઠવવામાં આવે તે વખતો વખત કીમત સાથે જાહેર કરવું જોઈએ. એ પ્રમાણે જાહેર કર્યું ન હોય તો નુકસાની વખતે વધારાની રકમ મળેરે મળતી નથી. વિમાની રકમ ક્યારે ન મળે—મિલકતની ચતુર દિશાનું વધુ ન જોડું હોય, ઇમારતના ખરચ સબધી કે બીજી જંગમ મિલકતની ખરીદીનો આકડો ખાત્રી લાયક ન હોય, એકના એક મકાનનો એકથી વધારે કંપનીમાં વિમો ઉતરાવીને દરેક સ્થળે અગાઉથી ખર્ચ આપી ન હોય, પડોશમાં આગ લાગે ત્યારે વિમાવાળી મિલકતનો કાળજીપૂર્વક અ-ચાવ કરે નહિ, વિમાવાળી મિલકતને નુકસાન પહોંચે તે સમયે વિમો રાખનારના માણસોને અદર ન જવા દે, વીલ અથવા કા-ચદાની રૂએ વિમાવાળી મિલકત બીજાના સ્વાધીનમાં ન ગઈ હોય, અને આવી હોય તો કંપની તરફથી મજુર થઈ ન હોય, ઘરમાં

ગરમી ઉત્પન્ન થાય એવી વસ્તુઓ રાખી હોય અને તેની ખર્ચ કરવાની ન આપી હોય ઇત્યાદિ પ્રસંગે વિમાનીરકમ મળતી નથી.

જીન્ડગીના વિમા વિષે.

સાધારણ સ્થિતિના લોકોને ધણો ભાગ પૈસા સાચવી સંઘરી શકે નથી. ધણા લોકો એવો સંગ્રહ કરવાને કાશીશ કરે છે પણ સેંકડો અડચણોને લીધે તેમ થઈ શકતું નથી. મોત કઈ ધડીએ આવી ઉભું રહેશે, તે કાઈ જાણતું નથી, અને અચાનક મોત જ્યારે આવે છે, ત્યારે તેવા સખસો ઉપર પોષણનો આધાર રાખનાર ઘેરી છોકરાં કેવી દુર્દશામાં આવી પડે છે તે સૌના જાણવામાં છે. આ ખરાબી અટકાવવાને સધળા સુધરેલા દેશમાં માણસની જીન્ડગીના વિમા ઉતારવાની પદ્ધતિ દાખલ થઈ છે.

આ હકીકત સખંધે વિચાર કરતાં એમ માલુમ પડે છે કે તે ખુબ લાભકારી છે. ધણા લોકો પૈસા ખચાવી સંગ્રહ કરવાનો વિચાર કરે છે પણ તે અમલમાં લાવી શકાતા નથી. પરંતુ શક્તિના પ્રમાણમાં વિમો ઉતારાવ્યો હોય તો વિમાનો દર ભરવાને માટે કંઈ પણ ખચાવવાની તેને ફરજ પડે છે. બે કમા અગર બીજે ઠેકાણે મુકેલા રૂપિયા ઉપાડી વાપરી નાંખવાની લાલચ થાય છે, પણ વિમામાં તેમ થઈ શકતું નથી.

મેરીડ વુમન્સ પ્રોપર્ટી એક્ટ નામે એક કાયદો છે, તેમાં એવું ઠરાવેલું છે કે સ્ત્રી પુત્રને નામે નોંધાવેલી વિમાની રકમ ઉપર વિમો ઉતારાવનારના માગનારનો અગર બીજા કોઈનો હક પહોંચતો નથી.

વિમો ઉતારાવીને ઠરાવેલો દર ભર્યા પછી બીજે દહાડે કે ગમે તે મુદતે વિમો ઉતારાવનારનું મરણ થાય તો પણ વિમાની રકમ

પૂરેપૂરી ઐરી છોકરાને મળે છે, કેટલેક સ્થળે તો એવી પણ છુટ્ હોય છે કે વિમો ઉતરાવનાર અમુક મુદત પછી કે તુરતાતુરત આપધાત કરે તો પણ તેના કુટુંબને ઠરાવેલી રકમ મળે છે.

વિમો ઉતરાવવાના પ્રકાર.

૧. પોતાની જીંદગી પહોંચે ત્યાં સુધી દર વર્ષે હફતો ભરવાના ઠરાવથી વિમો ઉતરાવી શકાય છે.

૨. ફક્ત પાંચ, દસ, પંદર, વીસ, પચીસ, કે ત્રીસ વર્ષની મુદત સુધી વિમાના હફતા ભરવાની સરતે વિમો ઉતરાવી શકાય છે.

૩. ૫૦, ૫૫, કે ૬૦ વર્ષની ઉંમર થતાં સુધી હફતા ભરવા, પછી હયાતિ હોય તો પોતાને વિમાના રૂપિયા મળે, અને વહેલું મળ્યું થાય તો વારસોને એ રકમ મળે એવી સરતથી પણ વિમો ઉતારાવી શકાય છે.

૫. મરણ થયા બાદ સાર્વજનિક કામમાં અમુક રકમ આપવાના કરાર ઉપર પણ વિમો થઈ શકે છે.

વળી ઐરી છોકરાને પેન્શન મળે, છોકરાને તેની અમુક ઉંમરે અથવા લગ્ન પ્રસંગે કે જનોઈ તકે કાંઈ રકમ મળે, અમુક રકમ ભરવાથી પોતાને વૃદ્ધાવસ્થામાં દરવર્ષે છ છ મહિને કે ત્રણ ત્રણ માસે અમુક પેન્શન મળે, એમ અનેક પ્રકારે જીંદગીનો વિમો થઈ શકે છે દેહનો ભરોમો નહિ હોવાથી જોયો ઉંચી કુળવણી પાછળ કંડો ખરચ માથે પડવાની ધાસ્તી રાખતા હોય તેમણે વિમાની રીત પસંદ કરવી જોઈએ.

જીંદગીનાં વિમાનાં નાણાં ક્યારે કુળે.

૧. દાખલ કરેલી ઉંમર ખોટી હોય, અને જન્મોત્તરી અથવા

(૧૮૫)

વિમાનો લેખ.

ખાત્રી હાયક દાખલાથી ખાતર નિશા કરી આપી ન હોય. ૨ શારીરિક સ્થિતિના સંબંધમા આપેલો ખુલાસો ખોટો હોય તે માટે પાછળથી શંકા પેદા થાય અને તે ખરો પડે તો વિમાનાં નહિં હૂંએ.

વિમો ઉતરાવનારે દસ્તાવેજની પાછળ પોતાના હાથ દસ્કતથી બીજને નાણું આપવાને લખી આપ્યું નહોય અગર કાયદા પ્રમાણે તેના વારસોએ વારસાનું સર્ટિફિકેટ મેળવ્યું ન હોય તો નાણું મળતા વાર થાય છે.

ફલાણા ફલાણા, હાલ રહેવાસી ગામ અમુક, ધધો અમુક આવતી વરસ ગાંઠને દિવસે ઉમ્મર આટલો એમનો વિમો ઉતારવામા આવે છે. તેમણે અમુક કંપની સાથે પોતાની જીદગી ઉપર ૩. આટલાનો વિમો ઉતારવાને દસ્તાવેજ મીતિ અમુકનો પોતાની સહી કરી મોકલ્યો છે તે ઉપરથી એવું જણાય છે કે સદરહુ વિમો ઉતરાવનારની આવતી જન્મ ગાંઠે આટલા વર્ષ ઉપરાત થશે નહિ, અને તેમાં પહેલાની તથા હાલની તનદુરસ્તીની હાલત, તથા જીદગી સંબંધી હેવાલ દર્શાવ્યો છે એ દસ્તાવેજ તથા તેને લગતો અમારી કંપનીએ પસંદ કરના વૈધની આગળ કરેલો પોતાની સહી સાથેનો લેખ આ કંપની અને તેમની વચ્ચેના કરાર છે.

સદરહુ વિમો ઉતરાવનારે સદર કંપનીની અમુક ફેલાણાની દુકાનમાં ૩. આટલા તા.-માહે-સન-ના રોજથી તા.-માહે-સન સુધીના હપ્તામા ભરેલા છે. માટે આ દસ્તાવેજથી એવું સાબીત થાય છે કે એ વિમો ઉતરાવનાર તા.-માહે-સન-ને રોજ (એટલે હપ્તાની મુદત ની તારીખે) અથવા તે પહેલાં ગુજરી જાય તો,

અથવા એ પછી જીવતો રહે અને તે અથવા તેના વાલો વારસો તા-માહે-સને મચકૂર અને પછીના દરેક વરસમાં વિમો ઉતરાવનાર જીવતો રહે ત્યાં શુધ્ધી કંપનીની અમુક ઠેકાણાની દુકાને અમુકમાસે માસે હમાના ૩ આટલા ભર્યા કગે. તો વિમો ઉતરાવનારના મૃત્યુની ખાતરી થયેથી વિમાના નાણાં વિમો ઉતરાવનારના વાલીવારસો કે વ્યવસ્થાપકોને આપવાની તજવીજ થશે, પણ વિમો ઉતરાવનાર જેમ જેમ હમો થાય તેમ તેમ આપવાને અથવા મારીના દહાડાની અંદર ભરવાને ચૂકશે તો માત્ર તેણે જોટલા રૂા. ભર્યા હશે તેના પ્રમાણુમા નાણું આપવામાં આવશે. વળી ગમે તેટલા હમા ભર્યા. પછી વિમો ઉતરાવનારની મરજી વિમો બંધ કરવાની હશે તોઅને ભરેલી રકમની આપેલી પાવતી રજી કરશે તો એ રકમના સેંકડો પાત્રીસ ટકા પાછા આપવામા આવશે. અત્રે એવી રીતે પૈસા આપ્યા એટલે કંપની ઉતરાવેલા વિમામાની ,દાખલ થયેલી રકમને માટે સઘળા દાવાથી મુક્ત થશે વળી વિમાની રકમ આપવામાં એવાં ચોખ્ખી સરત છે કે આમા આગળ કહેલું કોઈ લખાણ કે કપૂલતમાં જણાવેલી વાત ખોટી હોય, અથવા આ ઉપથી વિમો ઉતરાવેલો તે કોઈ પણ પ્રકારે ખોટી હકીકત બનાવીને, છુપાવીને કે કોઈ પણ જાતનું જુઠાણું વાપરીને કરી હોય, અથવા આ લેખમા લખેલી તારીખથી એક વરસની અંદર વિમો ઉતરાવનાર આપઘાત કરશે તો આ દસ્તાવેજ રદ થશે. અને તેના સંબંધમાં ભરેલા નાણાઅ-મારી કંપનીને નામે જમા કરી લેવામાં આવશે. પણ આપઘાતના સબબમા આ દસ્તાવેજ જોખીજના લાભમા સહી સાથે કરીઆપ્યો હશે તો તેમા સહી થયા તારીખથી તેના લાભ પુરતી રકમ રદ

ખાતલ ગણાશે નહિ. આ વિમો દરેક વખતે અને દરેક ખાખતમાં ક પનીના અમુક સાલના અમુક માસમાં થયેલા ઠરાવમા ખતાવેલા ધારા પ્રમાણે અને સરતોને આધારે રહેશે—આ અમુક દસ્તાવેજમા ક પનીનો શિક્ષો તારીખ ફલાણીને રોજ કરી આપવામા આવ્યોછે.

(તપાસનારની સહી.) (ડીરેક્ટરનીસહી)

(દાખલ કરનારની સહી) (મેનેજરની સહી.)

(ઈત્યાદિ વધારે સમજુતી માટે તેનો અસલ લેખજુઓ.)

કરાર અને ઠરાવ વીષે

અમુક સરને કબૂલત આપવી અથવા વચનથી બધાવું તેને કરાર કહેછે અને હરકોઇ વાતમા પડેલા વાધાનો નિશ્ચય કે નિર્ણય કરવો તેને ઠરાવ કે ફેસલો કહે છે. કરાર આકટમાં લખે છે કેજે કબૂલત કાયદાથી અમલમા લાવી શકાય છે તેને કરાર કહેછે અન્ન વસ્ત્ર આપવાનો, આવર મિલકતનો ભોગવટો કરવાનો મુકરર કરેલું કામ આપેલી વ્યવસ્થા પ્રમાણે નિયમિત મુદતમાં કરવાનો અને એવા બીજી પ્રકારના કરાર થઈ શકે છે. અને તેમા હિસાબ પક્ષની કબૂલત પ્રમાણે ખાખત લખાય છે.

૧ અન્નવસ્ત્ર આપવાનો કરાર.

સ. ( ) મીતિ દીને * સૌ. ફલાણી. જોગ લી. ફલાણી ફલાણી. જત તમે અમારાં ૧ ધણિયાણી છો. પરતુ આપણીવચ્ચે ખનતી ૩ રાસ નહિ આવ્યાથી તમે અમારાથી જુદાં રહોછો. માટે તમારા ખરચને માટે તમાગી લ્યાતિ સુધી અમો તમને દર સાલ ૪

૧. વરસની કુલ રકમથી બારપટ ઉપર અને વશ પરપરાની

૩. આટલા આપીશું. તેમાંથી તમારે પોતાનું ગુજરાન નભાવવું. એ ૩૧ વરસો વરસ અમુક તિથિએ આપીએ ના આપીએ નો તમેજ અમારી જાતથી તથા બીજી માલમિલકતથી વમૂલ કરી લ્યો તેમા હરકત કરીએ નહિ. તમારી વર્તણુકની અભિચાર વગેરે એઅધિકારક સાબીતી મળેથી અપાતી રકમ બધ કરવા અમને અધિકાર છે. આ કરાર અમે અમારી રાજી ખુશીથી તથા અકક્ષ હોશિયારીથી તથા સાફ દીક્ષથી આપ્યો છે તે અમારે તથા અમારા વાલી વારસોને કબુલ છે ૬૦ લખીને મતુ સાક્ષી કરાવવાં—

કે અનિર્યામત મુદતની હોય તો વીસ પટ ઉપર અગાઉ ખત પ્રમાણે સ્ટામ્પ. * સ્ત્રી પુરૂષનો સબધ ન હોયતો જેવો સબધ હોય તેવુ લખવુ. જો લખી આપનાર સ્ત્રીનો સ્વામી ન હોય અને દત્તક હોય તોએવુ લખે કે તમારા ધણી અમુકને પુત્ર સત્તાન ન હોવાથી તેઓએમન કરી આપેલા વીલના આધારે તેમની મિલકત અમારા સ્વાધીનમા છે અને તેજ વીલમા જણાવ્યું છે કે તમારે મારી સાથે રહેવું, અને અમારે તમારો સર્વ પ્રકારનો ખરચ પુરો કરવો પરતુ અમારી ભેગા રહેવાની ઇચ્છા નથી માટે તમારી હયાતિ સુધી તમારા ખાધા ખરચ વગેરે બાબતના ૩૧. આટલા દરસાલ અમારે આપવા ઈલે લખનાર તરીકે પુત્રજ હોય તો લખે—કે તમે અમારી ગગા૩૫ માતુશ્રી છો ધરમા કજીઓ થવા ન પામે માટે જુદા રહોછો તોઅમે તમને દરસાલ ૩૧ પ્રમાણે ખરચ આપીશું ૬૦—

૨ જો નાતરાનો રિવાજ હોયતો પરણેત કે નાતરાની તેની સ્પષ્ટતા કરવી—૩અનની પાંતિ નાવ્યાથી કે મીનોકેશ ચાલવાથી—૪

ઉધડું કામ કરવા આપ્યાનો કરાર (કંત્રાકટ)

દસ્તાવેજ લખવાની પેઠે મીતિ વગેરે લખી લખવું. તમારું અમુક રીતે આપવાનો કરાર કરેલો છે તે પ્રમાણે તૈયાર કરી આપીએ, અને તે પુરૂં થયે મહેનત તથા માલ ખરચના રૂ. આટલા લઈએ. આ કામ અમુક તિથિએ તૈયાર કરીને સોંપીએ જો તે અવધમાં ન આપીએ તો અમે તેની નુકશાની તમોને ભરી આપીએ; અથવા બાધેલી મુદત ઉપરાંત જે દિવસ વધારે થાય તે દિવસનું દરરોજના આટલા રૂ. લેખે નુકસાન ભરી આપીએ. એ કામને અંગે અમુક અમુક સામાન જોઈશે તે અમે પોતાને ખરચે લાવીશું. સાલ તેના બાના પેટે રૂ. આટલા લીધા છે કે આપ્યા છે તે કામ પુરૂં થયેથી હિસાબમાં સમજીશું. ઇ. લખીને કંત્રાકટ રાખનારનું મતુ વગેરે કરાવી લેવું.

પંત્યાળાના લેખ વિષે.

સહિયારા વેપાર સખ ધે કરેલા દસ્તાવેજને પંત્યાળાનો લેખ

બનતા સુધી સારા માણુઓ તને ત્યાં આવા કરાર થતાજ નથી એ બાબતમાં નાતનો ઠરાવ હોય છે. તે પ્રમાણે અપાય છે તેમ છતાં વાધો હોય તો આ ખરચના રૂ. ઉપરાંત પક્ષાની રકમનો ભોગવટો બાઈ કરે કે નહીં, તે કોને ત્યાં છે અથવા તેમાંથી ફેટલી જાતના દાગીના ફેટલી રકમના છે, તેને જત્રા કરવી હોય તો એ ખરચ શેમાંથી કરે એ વગેરે બાબતના ખુલાસા પણ લખાય છે. વળી હરકત પડે ફરિયાદિ કરવી પડે તો તેના ખરચ સાથે નાણાં લેવાનું લખાય છે.

કહે છે, તેમાં દરેક ભાગદારની રકમ તથા તેમને માથે નાખેલા કામની વિગત અને દુકાનના વહિવટને લાગતા કરાર લખાય છે.

મીતિ પછી તમામ ભાગદારોના નામ, જન કિમ્મર ધંધો તથા ગામ લખવા જત આપણે આટલા જણ મળીને કરાર કરીએ છીએ કે અમુક જગાએ અમુક વેપાર કરવાને આટલી દુકાન ઉઘાડી છે. તે દુકાનને અગે નાણાની જે રકમ જોઈએ તે આપણે સરખે હિસસે આપીએ, અને તેમાં સાક્ષ આખરે નફો થાય તે સરખે ભાગે અથવા રકમના પ્રમાણમા વહેંચી લઈએ. એ દુકાન ખાતે કાગળ પત્રોનો વ્યવહાર અમુકના નામથી કરવો દુકાનનો હિસાબ હરકોઈ ભાગદારની મરજીમા આવે ત્યારે તપાસવાની છુટ છે નવીન વેપાર કરવો હોય ત્યારે ભાગીદારોની સજાલથી વધારે મને કરવો, દુકાનમા જે નફો થાય તેનો અમુક ભાગ ધર્માદા વાપરવો, એના હિસાબ રાખવાનું કામ અમુકે કરવું. અને શિક્ષક તથા ચાપડા રાખવા. અમુકે ત તપાસવું દર મહિને કાચું સરવાયુ કાઢવું બનતા સુધી રોકડેથી વેપાર કરવો. દુકાનનું ભાડુ ગુમાસ્તી ખરચ, તથા બીજા પરચુરણ ખરચ દુકાનના વટાવ ખાતામાથી કરવો. અમુક મુદત સુધી દુકાન ચલાવતા નફો માત્રમ પડે તો તેના અગે બીજા જનતના વેપાર વધારવા, અને તોટો જણાય તો દુકાન બંધ કરી, જેના તેના ખાતા સરખર કરવા હિસાબ પતવતી વખતે દુકાન ખાતે જે માલ હોય તેનો વકરો કરી નાખવો, અથવા ઉછામણી કરવી અને જે ઉપજે તે લહેણદારોને આપવું તે આપના લહેણદારની રકમ દેવી રહે તો દુકાનના ભડોળમાથી હિસ્સા પ્રમાણે આપવું, અને તેમ કરતા પણ કરન્ન રહે તો તેને માટે દરેક ભાગ-

દારની સર્વ મીલકત તથા તેમના વાલી વારસો જોખમદાર છે, જે ભાગદારને દુકાનમાંથી પોતાનો હિસ્સો ઉઠાવી લેવાની મરજી હોય તેમણે એક માસ આગળથી ખર્ચર આપવી, એટલે દુકાનનો હિસાબ તપાસી તેમનું ખાતું ચુકવી આપવામાં આવશે અથવા બાંધેલી મુદતમાં કોઈ પોતાનો ભાગ ઉઠાવશે તો તેમને આપેલી રકમના સેકડે આટલા ટકા નુકસાન પડશે. દુકાનની મુડીમાંથી કોઈ પણ રકમ ખાનગી કામે વાપરવાનો કોઈને હક નથી. દુકાનના નાણાનો ગેરઉપયોગ કે માલ ઉચાપત કરનાર ભાગદાર ઉપર ફરિયાદ કરવી પડે તો તેના ખર્ચ સાથેનો જવાબ કસુરદારે આપવો. કોઈ ભાગીદારનું મરણ થાય અને તેના વારસો ઉપરની સરતો પ્રમાણે ચાલવાને કબુલ થતા હોય તો તેમને ભાગદારમાં દાખલ કરવા પરંતુ એવી રીતે રહેવાને મરનારના વારસની મરજી ન હોય તો હિસાબ પ્રમાણે મરનારનું ખાતું સરખર કરી આપી ફાગતી લેવી. અને એવા કામનો નિકાલ અમુક મુદતમાં જ લાવવો.

એ પ્રમાણે આપણે સરવે ભાગદારોએ ચાલવું આ દસ્તાવેજ આપણી રાજી ખુશીથી ઇ. લખી દરેક ભાગદારનું મતું કરાવીને સાક્ષી કરાવવી.

લહેણ દેણની તોડબોડનો લેખ.

જે દસ્તાવેજ ઉપરથી લહેણદારોના ફાયદા સાર દેણદાર પોતાની માલમિલકત સોંપી દે છે. એટલે જે ઉપરથી લહેણની તોડબોડનો અવેજ અથવા વહેચણી કરવાનું નક્કી કરવામાં આવે છે તેને તોડબોડનું ખત કહે છે. (સ્ટામ્પ આકટ) બચ્ચારમાં તપાસ

કરતાં આવા લેખ ઘણા ભાગે બનતા નથી. દેણુદાર નખજો પડે તો ઘર મેળે ઉભય પક્ષકાર સમજીને નીકાલ કરેછે અને લહેણુદાર સંતોષ પામી પાવતી આપેછે. પણ એ વાત કોર્ટમાં દાખલ થાય છે ત્યારે લેણુદારને ત્યાં જપ્તી આવ્યા પછી અમુક મુદતમાં બાકીના લહેણુદારો પોતાનો દાવો દાખલ કરે તો જપ્ત કરેલી મિલકત સરકારથી ફાળે પડતી વહેતી આપવાનો રિવાજ માલુમ પડેછે. વળી લેણુદારની હાથ લાગેલી મિલકત કરતા તેણે ગુપ્ત રાખેલી ખીજી મિલકતનો જો દાવો લઈ જનાર પ્રથમનો લહેણુદાર પતો મેળવે તો તે બદલ એ લહેણુદારને કંઈ અંશ વધારે મળે છે. આ તકરારને! નિકાલ ત્રીજીને હાથ એવી સરતે સોંપવામા આવે છે કે મારી અમુક અમુક મિલકત છે અને અમુક અમુક આસામીનું, દેવું છે માટે એ મીલકતથી અથવા તેના ઉત્પન્નથી ઉપર લખેલા લહેણુદારને હિસ્સાં પ્રમાણે વહેંચી આપવાને તમને માલિક મુખત્યાર કરાવ્યા છે છં લખીને મતુ સાક્ષી કરે છે

વિવાહપત્રિકા.

કેટલીક નાતોમા વર કન્યાનું સગપણ કરતા અગાઉ પટલું તથા ગજવા ખરચ આપવાનો કરાર થાય છે તે લેખને વિવાહ પત્રિકા કહેછે એમા નાત રીત પ્રમાણે કરાર લખાય છે. જેમકે—

સ. ( ) મીતિ, કન્યા લેનારનું નામ, નાત અને ગામ જોગ લી કન્યાદેનારનું નામ, ગામ વગેરે જત અમારી દીકરી નામે ફલાણી વેરે તમારા દીકરા ફલાણાનું સગપણ કર્યું છે તે સત્તી સાબેત છે તેના પલ્તા વગેરેની વિગત—અંકે આટલા વસન તથા પલ્તાના, અને રૂ. અંક આટલા લુગડાના એણી વિગતે ધરાણું

તથા લુગડાં વગેરે પહેરવા ઓઢવા બાબત આપણી નાત રીત મુજબ તમારે કરવાં. પહેરામણી મધ્યે અમે તમને કંકુને કન્યા આપીએ. પદ્માનો અવેજ તમારી અમારી નજરમાં આવે ત્યાં મૂકીએ. અને તેની ચિડી નાત રીત પ્રમાણે અમારે ઘેર રાખીએ. એ લખ્યુ તે સહી.

અત્ર	મતુ	અત્ર	શાખ
૧ કન્યાના બાપનું મતુ		૧ સાક્ષીદારની સહી.	

વહાણુ ભાડે આપવાના લેખ.

આખી મોસમ સુધી વહાણુ ભાડે આપેલુ હોય તો તેને કઠોડે બાધ્યું કહેછે અને અમુક સફર કરવાની સરતે ભાડે આપ્યુ હોય તેને નુરી બાધ્યું કહેછે,

વહાણુ કઠોડે બાંધવાનો લેખ.

મીતિ ભાડે આપનારનું નામ ઠામ વગેરે. જોગ લી ભાડે રાખનારનું નામ ઠામ વગેરે જત બતેલો નામે અમુક મોસમ સાજનો નરોજ રજા સુધી કઠોડે બાધ્યુ છે અમે તે અમુક બંદરથી ગમે તે બંદર તરફ લંકારવાનો ઠરાવ કરેલો છે તેના કઠોડના રૂ. અઠ્ઠે ઠરાવેલા છે ને તેના કાંધા ત્રણ કર્યા છે. પહેલ કાંધું વહાણુ લંકારતી વખતે આપીએ બીજુ કાગણુ શુદ્ધ ૨ ને દિવસે આપીએ. અને ત્રીજુ અસાડ શુદ્ધ ૨ ને રોજ આપીએ. એ વહાણુને અરઆક્ષા (સરસામાન) જોઈએ તે, તથા પહેલી મખ (તળાએ લગાડવાનું રોગાન) તમો વહાણુ ધણીને શીર છે અને ખલાસીની મળુરી બથુ, મોરી—બંદરની લાગત, અને કમરગની

(૧૬૪)

ચિડી એ સર્વે ખરાબત અમારે શીર છે. છેલ્લા ગોસે હરેક બંદરથી નરોજ આટલા સુધી અમે હંકારીએ. વહાણુ ભારે વાપર થાય તો અમે અમુક બંદરે મગાવી આપીએ. ઇત્યાદિ લખી કઠાડે રાખનાર સહી કરી આપે છે.

નુરી બાંધેલા વહાણુના કરાર.

ઉભય પક્ષકારના નામ પછી લખવું કે-અતેલો નામે અમુક અમુક બંદરથી માલ અમુક ભરીને અમુક બંદરે ઉતારવાને નુરીએ બાંધ્યો છે. તે માલની ગાંસડી એકે દર આટલા મુજબ રૂ. એકે આટલા થાય તેમાથી નીમોનીમ અથવા અમુક રકમ ભાડા પેટે વહાણુ લગ્યી આપીએ. અને બાકીનું નુરે ભરેલો માલ અમુક બંદરે સંભારી આપેતી ચુકાવી આપીએ. એ લખ્યું તે સહી. એમ લખી સહી કરે છે.

દોર ઉછેરવાના કરારનું લખત.

મીતિ, દોર ઉછેરવા આપનારનું નામ ઠામ વગેરે જોગ લી. દોર ઉછેરવા રાખનારનું નામ ઠામ વગેરે. જત તમારા દોર નામે અમુક અમુક અમોએ તમારી પામેથી ભાગે બાંધ્યા છે તેના કરારની વિગત

દોર અમુકને વિયાતા સુધી અમારે ત્યાં રાખવુ અને તમારે રાખીન કરીએ ત્યારે અમુક રકમ લેવી

દોર અમુક આટઆટલી વયના છે તે અમુક વયના થાય ત્યાં જાઇ ચાર માણુમ પામે તેની કામત ઠરાવીને ખડીએ. પછી

(૧૬૫)

તેમાંથી તમારી માલિકી બદલાના રૂપિયા આટલા બાદ કરતાં જે વધે તે, તમે તથા અમે સરખે ભાગે લઈએ. એ પ્રમાણે અમારે દિસ્સે આવે તે લીધા બાદ તમારું જનવર તમારે સ્વાધ ન કરીશ. એ જનવર ચોરીએ જાય, નાસી જાય કે બીજી કાંઈ રીતે ગુમ થાય તો ચાર પંચાતી કહે તે પ્રમાણે અમે તેની કીમત ભરી આપીએ. ના આપીએ તો અમારી જાતથી, તથા અમારી બીજી માલમિલકતથી તથા અમારા વાલી વારસોથી તમે પુરા કરીશો. તેમા અમે કાંઈ પ્રકારે વાધો લઈએ નહિ. કળ રળએ જનવરના જીવનું જોખમ થાય તો તમને ખતાવીને અમે તેને અવન મળી પડેઆડીએ. આ કરાર અમેએ અમારી રાજ પુશીથી તથા અક્કલ દોશિયારીથી વગેરે લખીને મતુ સાક્ષી કરાવવા.

કૂવાનુ પાણી લેવાનો, કામ પણુ સ્થાવર મિલકતમાંથી અમુક પ્રકારનો ભોગવટો કરવાનો, વગેરે અનેક પ્રકારના કરાર થાય છે અને તે પ્રસંગાનુસાર લખાય છે.

ધનામી ગામ બાબત સનંદ.

રાજેશ્રી ભક્તિદાસ તથા હરિદાસ બીન લક્ષ્મીદાસ, ગુજરાતી ચાલુકાર, રહેવાસી વડોદરા પરગણે મજકૂર પ્રાત ગુજરાત લી. એ-લ્લાંકિત માંધવરાવ નારાયણ પ્રધાનના આશીર્વાદ જાત આ રાજ્ય તરફથી સનદ આપવામા આવે છે કે પુરંદર મુકામે આવનાર ધનામી ગામ મળવા તમે અરજ કરી. તે વાત ધ્યાનપર લેતા માલુમ પડ્યું કે તમે સરકાર સેવા એક નિષ્ઠાથી કરો છો, અને કુટુંબ વતસલ છો. તમ ઉત્તેજન આપવાની વધારે આવશ્યકતા છે માટે તમારા ઉપર સરકાર કૃપા કરીને તમારા કુટુંબના નિર્વાહ માટે મોજે કળ-

પુર પ્રમણે ડબોઇ પ્રાંત મજદૂરનું ગામ ચાલુ સાલથી દરોખસ્ત, કુલકાનું લાલના પટાથી તથા પેસ્તર પટાથી, જલ, તર, કાપ્ટ, પા-
વણુનીધિ નિક્ષેપ સહિત લકદાર ઇનામદાર ખનાવી નવીન ઇનામી
કરાર કરીને આપેલું છે. તો મોજે મજદૂરનો સદરહુંમાં લખ્યા
પ્રમાણે તમે પોતે કબજે લઇને તમે તથા તમારા પુત્ર પૌત્રાદિ વંશ-
પરંપરા સુખરૂપ ભોગવટો કરજો. મીતિ—(સરકારમાં દાખલો
રાખ્યાનું નિયમ પ્રમાણે નિશાન) ઇ•

(શિક્કો અથવા મહોર)

વહીવટના લેખ.

કામકાજ કરવાને ત્રસ્ટીઓ અને મુખત્યાર નીમવાનો સમાજ
વહીવટના લેખમાં કરેલો છે.

કુલ મુખત્યાર પત્ર.

જે દસ્તાવેજ ઉપરથી મુકરર કરેલા કોઇ માણસને કામ કર-
વાનો અધિકાર તે દસ્તાવેજ કરી આપનાર માણસને બદલે મળે
છે તેને મુખત્યાર નામું કહેછે તે બે પ્રકરના છે—

(આ મુખત્યાર પત્ર માજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ આપવું બંધાવે) હું
(મુખત્યાર પત્ર આપનારનું નામ) જાતે અમુક, ઉમ્મર ધંધો અ-
મુક રહેવાસી ગામ અમુકનો—આ લેખ ઉપરથી ફલાણા ફલાણા
જાતે અમુક ઉમ્મર ધંધો અમુક રહેવાસી અમુક ગામનાને મારે
બદલે તથા મારા નામથી કે મારી તરફથી કોઇપણ ફરિયાદીના,
અપીલના, કે બીજાં કામોની અંદર લાજર રહેવા તથા જવાબ આ-
પવા તથા સહીઓ કરવા, તથા કાગળ પત્રો આપવા લેવા તથા
કોઇપણ નોંધણી કચેરીમાં મારા દસ્તાવેજને નોંધાવવા તથા મેં કરી

(૧૯૭)

આપેલા દસ્તાવેજોના જવાબો દેવા, તથા કોઈ પણ ઈન્સાફના કા-
મમાં હાજર રહેવાને તથા અપીલ કરવાને સાડ તથા એવાં સરવે
કામ કરવામાં જે કાંઈ કરવાને છુટ છે તેવા સરવે કામો કરવા
સાડ મારા ખરા અને બરોંસાદાર મુખત્યાર પસંદ કર્યા છે તથા
નીચ્યા છે. તારીખ. ( )

એક કામનું મુખત્યાર પત્ર.

ઉપર પ્રમાણે મથાળુ કર્યા પછી લખવું—કે અમુક કામમાં
મારે બદલે મારી તરફથી વખતો વખત હાજર રહેવાને તથા સ-
હીઓ કરવાને તથા જવાબો આપવાને તથા વકીલો કરવાને તથા
એ કામની અદર જે પ્રમાણે હું હાજર હોઉં અને કામો કરી શકું
ને પ્રમાણે કામો કરવા માટે તથા અપીલ માટે મેં મારા ખરા
વિશ્વવાસુ મુખત્યાર પસંદ કર્યા છે તથા નીચ્યા છે તા—

૧ લખી આપનારની સહી.

૧ સાક્ષીદારની સાખ.

વકીલાત નામું.

અદાલતનું નામ—પછી વાદી પ્રતિવાદીનાં નામ.

હું ફલાણો કબુલ કરું છું કે કચેરી અમુકમા મારા ઉપર અનુક
સખસે ફરિયાદ કરી છે તેના જવાબ સવાલ કરવા સાડ મારી તરફના
મુખત્યાર અમુક વકીલને ઠરાવ્યા છે માટે એ વકીલ મારીવતી જે
કરશે તે માન કબુલ છે. તા—

હું વકીલ અમુક ઉપર લખ્યા પ્રમાણે કબુલ કરું છું. તા—મજકુર
વકીલની સહી. મારીફત (માજસેરેની સહી)

તરફથી વહિવટ કરવા વિષે.

તરફથી મિલકતનો વહિવટ કરવાનો હોય તો જેના નેના

સમજમાં યોગ્ય કરાર કરીને વહિવટ કરવાનો અધિકાર ત્રસ્ટીઓને આપવામાં આવે છે. તેમાં પ્રથમ માતિ, ઠરાવેલા ત્રસ્ટીઓનું અને ત્રસ્ટી ઠરાવનારનું નામ લખવું પછી ત્રસ્ટી નીમવાનું કારણ જણાવવું કે અમુક કામની વ્યવસ્થા રાખવાનું કામ સંભાળવાને કારણે વિનંતિ તમોએ અધિકાર કરી છે માટે હું આ દસ્તાવેજથી તમો જણુ આટલાને ત્રસ્ટી એટલે વહિવટ કરનારા ઠરાવીને ઉપર લખ્યું કામ સંભાળવાને સોંપું છું. પછી જેવા કરાર હોય તેવી વિગત લખવી.

વ્યવસ્થા પત્ર. (ત્રસ્ટપત્ર)

હી ફક્ત ફક્ત નાતે-ઉમ્મર-ધર્મ-રહેવાશી જત આ દેહ લાલુ ભગુર છે અને મારે અમુક નામનો ચિરંજીવ છે તે નાની વયનો છે. અને આ દેહનો ધડીનો ભરોસો નથી. કેમકે તે નાશવંત છે એમ જાણી મારા અભાવે મારી મિલકતનો ગેર ઉપયોગ ન થાય અને તેનો વહિવટ બરાબર રહે, તેટલા માટે મારી મિલકતની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવાની જરૂર જાણીને હું નીચે પ્રમાણે ગોઠવણ કરું છું.

મારી માલ મિલકતનો આકડો નીચે મુજબ છે.

(ધર-ફકાન-ધરાણું-સરસામાન-પાણુ-ફકાનામા માલ, અને ખેતર વગેરે ભોય ભાહુ હોય તે લખવું; અને તેમાં પોને અને વડીલાંએ ક્યા સપડાવેલા તેની વિગત પણ લખવી.)

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે મારી સર્વ પુણ છે. તેની વ્યવસ્થા એવી કરું કે-મારે અમુક સગો છે તેની મોટા મોટા કામમાં સલાહ લઈને મારો મુનીમ ફક્ત કામ ચલાવે. તથા પાચ સારા

ગૃહસ્થ-શેઠિયા મારી નાતના નામે અમુક-ઉપર મારો પૂર્ણ વિ-
 શ્વાસ છે તેથી તેઓને પંચ (ત્રસ્ટી) ઠરાવું છું. હમેશાં તેમની સ-
 લાહ લઇને દુકાન ખાતાનુ તથા ધરનું કામ મુનીમે કરવું. મારો
 દીકરો નામે અમુક છે તે હાલ આટલી સગીર ઉમરનો છે. જો
 મને કમરગળ થાય તો મારી હયાતી બાદ દુકાનનો વહિવટ ચિરંજીવ
 અમુક લાયક ઉમરનો એટલે આટલા વરસનો થાય ત્યાં સુધી રીત-
 સર ચલાવવો. દુકાનખાતે મુનીમ રહે તેની ગુમાસ્તી આખ્યાં જવી.
 જો મને રાજક દૈવક થાય તો મારી પાછળ નીચે મુજબ ખરચ
 કરવો. (ધર્માદા-દેવસ્થાન, ખોડાં દોર, કબુતરને જાર, ગરીબોને
 દાન, નાતવરાનો ખરચ, નાતિલાઓને ઉત્તેજનમાં, સદાવૃત્તમાં, નિરા-
 શ્રીત કંઠમાં નિશાળના વિદ્યાર્થીને, નવાણુ માટે, ખેન ભાણેજને.)
 વળી મારી ઉપજમાંથી દરસાલ ખરચ કરવો તેની વિગત (ધરમાં
 ભોજન ખરચ માટે છોકરાની માને, મુનીમ ગુમાસ્તા વગેરેનો ખરચ,
 છોકરાને ભણાવવામાં ૪૦) મારી દરવરસની પેદાશ મુમારે આ-
 ટલી છે, તેમાંથી ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ખરચ કરવો. ઉપજ કમી
 થાય તો તેના પ્રમાણમાં ખરચ ઘટાડવો પણ એથી વધારે ખરચ
 ન કરવો. મારી પેઢીનો મુનીમ ફક્ત મારા બરોંસાનું માણસ છે
 માટે તેમના તથા મારી ધણીયાણીના કબજામાં ઉપર લખી મિલક-
 કત રહેશે. મુનીમ દરવરસનો તમામ હિસાબ ચોખવટથી રાખજો
 અને ઠરાવેલા પંચને ખતાવી તેમની સહીઓ લેશે. મારો ચિં અ-
 મુક લાયક ઉમરનો થાય ત્યારે તેને તમામ મિલકત સોંપી દેવી
 છોકરાને રાજક દૈવક થાય તો મારી ધણીઆણીએ દત્તક લેવો.

ધણીઆણી પણ ગુજરી જાય તો ઉપરના પંચોએ મારી તમામ મિત્રકતનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવો, એટલે સારા ધર્મદા કામમાં વાપરવી. ત્રસ્ટીઓ અમુકના જે મત અને અમુકનો એક મત ગણવો, સર્વ કામ બહુ મતે કરવું. મત ભેદ કરવો નહિ. તેમજ આ મિત્રકતમાં કોઈએ કંઈ આશા રાખવી નહિ. આ મારૂં છેલ્લું વ્યવસ્થાપત્ર છે. તે પહેલાં એકે કરેલું નથી તેમ છતાં હોય તો રદ થાય. ઇ—

મોખદ્દાનો લેખ.

સ્વાવર મિત્રકતનો બદલો કરવાના લેખને મોખદ્દાનો લેખ કહે છે. તેનો હાખલો ઉભયતાને રાખવાની જરૂર છે, તેની અંદર જે તે મિત્રકતની ચતુર સીમા તથા ભોગવટાના હકો વિગતથી લખવી જાઈએ.

મીતિ ( ) એક પક્ષકારનું નામ, જાત વગેરે. જોગ લી. બીજા પક્ષકારનું નામ જાત વગેરે જાત અમારી મિત્રકત અમુક, અમુક ઠેકાણે છે તે તેની ચતુર સીમાની હદ તથા ભોગવટાના તમામ પ્રકારના હક સહિત મોખદ્દાના આપીને અમોએ તમારા કમળ ભોગવટાની અમુક ઠેકાણાની અમુક મિત્રકત તેની અપત્ર ચતુર સીમા પ્રમાણે ભોગવટાના હકથી લીધી છે. માટે હવેથી અમારી ઉપર લખી મિત્રકત અમુક ઉપર અમારો હક પડેલો નહિ, અને તમારી મિત્રકત અમુક ઉપર તમારો હક પડેલો નહિ. અમોએ અમારી ઉપર લખી મિત્રકત અમુકના અસત્ર ખત પત્રો મીતિ, અમુકના તમોને સોાપ્ય છે, અને તમારી ઉપર લખી મિત્રકતનાં

(૨૭૧)

ખત પત્રો અમોએ લીધાં છે. માટે હવે તમો અમો પોતપોતાને ક'બજે લીધેલી મિલકતને માલગીના હકથી બાડે, ગીરો કે વેચાણુ આપવાને અથવા તે ઉપર નવી ઈમારત બાંધવાને મુખત્યાર છીએ તેમાં કોઈ પ્રકારનો વાંધો કે તકરાર રહી નથી. આ મોંઝદારનો લેખ અમોએ અમારો રાજમુશીયી ઇ લખીને મતુ તથા સાક્ષી કરાવવી. જો ખેતરનો મોંઝદારો હોય તો તેનું નામ સરવર્ષ નજર તેમાંના ઝાડ કુવા વગેરેની હકીકત લખવી.

હાખસા પત્ર (સર્ટિફિકેટ.)

(નોકરીનું.)

ફજાણા ફજાણા નાતે અમુક રહેવાસી ગામ અમુકના. એમણે મારા હાથ નીચે આટલા વર્ષ સુધી એક નિષ્ઠાથી નોકરી કરીને મને સતોષ આપ્યો છે. તેઓ કામકાજમા અનુમતી ચચા, સમયાનુસારી, પ્રમાણિક અને મહેનતુ છે, આશા છે કે તેઓ પોતાના ઉપરીને સારું કામ કરીને સતોષ આપશેજી મીનિ

(સહી.)

૨ (અભ્યાસનું)

વિદ્યાર્થી અમુક નાતે અમુક રહેવાસી અમુક ગામનો તેમણે અમારી નિશાળમા ધોરણ અમુક સુધી અભ્યાસ કર્યો છે તે શુદ્ધિમાન, ચક્રાર અને મહેનતુ છે. માટે આગળ ઉપર ને માણસ સારો નીવડશે એવી આશા છે મીનિ.

(શિક્ષકની સહી.)

(૧૦૨)

૩ (પુસ્તકવિષય)

દાખલો આપવામાં આવે છે કે વડોદરા. મુ. શાળા નં. ૬ ના મહેતાજી જગનલાલ લાલુભાઈ શાહનું 'બનાવેલું દેશીનામું' હું ખણે બાંને વાંચી ગયો છું તેની બનાવટ અને આપેલી માહિતી વેપારીનો ધંધો કરનારને ઉપયોગી છે, આજસુધીમાં પ્રગટ થયેલાં દેશીનામા સાથે સરખાવતા એમનું પુસ્તક સર્વોત્તમ છે. વળી નેવીસ ફરમાનુ આઠ પેજ પુસ્તક હોવા છતાં કીમતમાં ઘણુંજ સસ્તું છે. માટે પ્રજા તથા સરકાર તરફથી એવા અંથોને વધારે આશ્રય મળેલો જોવાને હું ઇતેજર છું.

(તપાસનારની સહી.)

પંચાતનામું.

+ મીતિ ( ) ના દિને અમે નીચે સહીઓ કરનારવાદી ફલાણા તથા પ્રતિવાદી ફલાણા ફલાણા લખી આપીએ છીએ કે અમારી અમુક બાબતની તકરારનો નીકાલ કરવાને બાબુપર જણાવેલા અથવા નીચેના સપ્તસોને પંચાતી નીમ્યા છે, અને તેમાં સરપંચ તરીકે અમુકને રાખ્યા છે. માટે અમારી બાબતમાં તજવીજ

+ કેટલાક મીતિ છેડે નાખે છે. કેટલાક પંચાતિયોના નામ પ્રથમ લખીને જોગ લી. મા પંચાતી નીમનારનું નામ લખે છે. વળી કેટલાક લખેછે કે હું ફલાણા ફલાણા વાદી કે પ્રતિવાદી મેં મારી તરફથી અમુકને પંચાતી નીમ્યો છે ઇં કોઈ કોઈ કેકાણે પંચાતી નીમનારનું નામ અને તેની સામે તેના તરફના પંચાતીઓના નામ પણ લખાય છે.

કરીને દિન આટલાની અંદર એ પંચ જે કંઈ ચુકાદો કરે તે અમારે અન્ને પક્ષકારોને કબૂલ છે. આ પંચાત નામું અમે અમારીરાજર-જાવંદીથી તથા અક્ષત હોશિયારીથી તથા ખીનકેદ તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે. તે સદી છે. (પંચાતી નીમનાર લોકોની સહીઓ.)

પંચોએ તે ઉપર કરેલો કરાર.

અમે ઉપર લખેલા પંચો લખી આપીએ છીએ કે આ પંચાત અમને સોપી તે અમારે કબૂલ છે. અમે તેનો ચુકાદો વગર લાલચે તથા વગર તરફદારીએ અમારી નજર પહોંચશે ત્યાં સુધી ઉપર લખેલી મુદતમા કરીએ સદી. મીતિ (પંચાતીઓની સહીઓ.)

પંચનો ઠરાવ.

અમે નીચે સહીઓ કરનાર પંચ અમુક સખસોની અમુક પ્રકારની તકરા હતી તે બંને પક્ષકારો પાસેથી લખાવી લખને અથવા મુખ જુમાનીથી સાંભળીને એવો ઠરાવ કરીએ છીએ કે અમુક સખસે અમુક રીતે બંને અમુકે અમુક પ્રકારે વર્તવું મીતિ—પંચાતિઓની સહીઓ.

ગુમાસ્તા વગેરેના બંદાબસ્ત વીચે.

મીતિ ( ) ના દિને શેઠ કલાણા કલાણા. બેગ લી ગુમાસ્તા અથવા ચાકર અમુક. જત હું તમારે ત્યાં આજથી ગુમાસ્તો કે ચાકર રહ્યો છું. તેથી ગુમાસ્તી કે ચાકરીના રૂા આટલા વરસ એકના કર્યા છે ગુમાસ્તો હોય તો લખવું કે મારે તમારી દુકાનનું નામું ઠામું લખવું, ને દરેક હિસાબ ચોખવટાથી રાખવો. તેમાં કોઈ જાતનો ખાનગી વેપાર ન કર. મને ગુમાસ્તીની રકમ આપશે

તેથી હું સંતોષ પામી એક નિજાથી તમારી નોકરી કરીશ. એ લખ્યું તે સહી. ચાકરનો દસ્તાવેજ હોય તો તેની પાસેથી જે જે કામ લેવાનું હોય તે કરારમા લખવું. મુદતઅધી કરારથી રાખ્યા હોય તો તેની મુદત લખવી. અને બાંધેલી મુદતમાં નોકરી છોડે ત્યારે જેવું કરવાની સરત હોય તે લખવું. વળી ગામ પરગામ કે ગામ ગામોતરે જવાનું હોય તો જવા આવવાનું, તે વખતે ખરચ થાય તે બાબતનું, તથા ખોરાકી પોષાકી કે સુખડી આપવાની સરતોનો પણ ખુલાસો લખવો જોઈએ. આવા દસ્તાવેજ લખી આપનાર જે અલણ હોય તો તેના હાથ દસ્તકનું એ ધાણુ કરાવી લેવું.

નોકરોનો જામીન કતબો

મીતિ.. (   ) ના દિને અમુક ગામ વાસી ફક્ત નાને, ઉમ્મર, ધધો જોગ લી. અમુક ગામ વાસી ફક્ત નાને, ઉમ્મર, ધધો. જત લખી આપુ છું કે તમેએ મને ગુંમારનો રાખેલો છે. તે કામ હું ખરાબર પ્રમાણિકપણાથી કરીશ. એ કામ સખધે દુકાનને લગતો પૈસો, ટકા માત્ર મિત્રકત તથા કામગીર પત્રો જે મારા તાબામા છે તથા હવે પછી સોપશે, તે રફેદફે કરીશ નહિ પણ ખરાબર કાગળ પૂર્વક સાચી રાખાશ, અને તે તમે જે વખત માગશે તે વખતે રજુ કરીશ, તથા તેનો હીસાબ નેંધએ તે વખતે આપીશ દિસાબમા કોઈ પણ પ્રકારની ગડમડ કરીશ નહિ. જો તેમા ખોટ આવશે તો હું મારી ગાઠના ભરીશ એ પ્રમાણે કરવામા ચૂક તો રા. આટલા સુધી મારી જન મિત્રકતથી ધરધરાઉં આપુ તે સહી એના જામીન અમુકને આપ્યા છે આ જ

મીન ખત મારી રાજી ખુશીથી તથા અકબલ હોશિઆરીથી તથાખીન
કેક તનદુરસ્તીથી લખી આપ્યું છે તે મારે કબુલ છે.

૧. નોકરની સહી. દા. પોતે.

૧. (સાક્ષી)

તે નીચે જામીનદારનો કરાર.

હું ફલાણા ફલાણા-જાતે-ધંધા-ઉમ્મર-રહેવાસી ગામ અમુ-
કનો જામીન યદને લખી આપુછું કે સદર ઇસમે લખી આપ્યા
પ્રમાણે એની વર્તણુક નહિ થશે, અથવા ઉપર લખ્યાથી વિરુદ્ધ
આલશે, તો તેનો જવાબ રૂ. આઠસાં સુધી હું મારી જાતથી તથા
માલ મિલકતથી ધરધરાઉં આપીશ. આ જામીન કતમે મેં મારી
રાજી ખુશીથી તથા અકબલ હોશિયારીથી તથા ખીનકેક તનદુરસ્તીથી
લખી આપ્યો છે તે એકામતે એકાજને મારે કબુલ છે. મીતિ—

૧. જામીનદારની સહી.

૧. સાક્ષીદારોની સહી

સુચના પત્ર .(નોટીસ.)

પ્રતિપક્ષીને ચેતવણી બાબત મોકલેલા પત્રને સુચના પત્ર કહે
છે એમા કામની મતલબ તથા તેને અંગે જે નીકાલ કરવો હોય
તે લખાય છે.

આ નીચે સહી કરનાર ફલાણા ફલાણા રહેવાસી ગામ અમુ-
કનો તે અમુક ગામ વાસી ફલાણાને આથી ખબર આપું છું કે ત-
મારી પાસે અમારું અમુક પ્રકારનું લેણું છે. તે હિસાબ ચૂકતે
આપી જવાનો તમને બે ત્રણ વખત કહ્યા છતાં તમે તેની સમજણ
કરવા આવતા નથી, અથવા મળાને નીકાલ કરી જતા નથી; માટે
આ પત્ર પહોચેથી તમારે દિન આઠલાની અંદર તેની સમજણ કરી
જવી. નહિતો ઉપર લખેલી મુદત વીતે તમારી પાસે લેણું પડતી

રકમ વસૂલ લેવા માટે ઘટતો ઇલાજ લેવામાં આવશે, અને તેને માટે થયેલો ખર્ચ પણ તમારી પાસેથી મળે લેવામાં આવશે; અથવા જો ઉપરની મુદતમાં તમારા લહેણાનો નીકાલ નહિ કરે તો આજ દિનથી તમારી પાસેથી અમુક ટકા લેખે વ્યાજ લેવામાં આવશે. તથા દાવાનું અને વકીલનું જે ખર્ચ થશે તે મળે લેવામાં આવશે. ઇ. એવા કાગળ પોષ્ટ મારફતે રજીસ્ટર કરીને મોકલવામાં આવે છે.

૨

અમુક ગામના કલાણા કલાણા હુ નીચે સહી કરનાર આ નોટીસથી ખબર આપુ છું કે તમે અમારી રજીસ્ટર થયેલી દેશીના-માની ચોપડીઓમાંથી અમારી પરવાનગી વગર ઘણીક અગત્યની કલમોના અક્ષરસ. હિતારા લીધેલા છે માટે એ બાબત તમારું ઉપર કાયદેસર ઇલાજ કેમ નહિ લેવો તનો ખુલાસો દિન આઠની અદર આપવો જે મુદતની અદર જવાબ નોલે મળે તો એ બાબતની જવાબદારી તમારે માથે રહેશે.

નોટીસ આપનારની સહી.

ગાહેર ખબર.

દુનિયાને ગાહેર થવા માટે બહાર પાડેલા પત્રોને ગાહેર+ખબર

---

x પણ અમુક વ્યક્તિત ગાણુ થવા લખેના પત્રન જાણ ત કહ છે કહે છે અને એવી રીતે સરકારથી બહાર પાડેલા પત્રને ગાહેરનામું કહે છે વિષયની અનુકુળતા ઉપર ગાહેર ખબર લખવાનો આધાર છે. માટે આ ટેકાણું તે આપી નથી.

(૨૦૭)

- રાજનામું (ફરીયાદનું.)

સરકાર વિ. અધિકારી અમુક. જોગ લી. અમુક જલ અમોએ
આપની ફોટમાં અમુક ધણી ઉપર અમુક દાવાની અમુક નંબરની
ફરિયાદી કરી હતી તેનું ધર મેળે પતવાથી આ રાજનામું લખી
આપુ છું તે અમારે કબુલ છે. મીતિ અને તારીખ.

૧ લખી આપનારનું મતુ ૧ (સાક્ષી.)

ધુજારાનો પટો.

શિકંકે.

નામદાર મહારાજા શ્રી (ગામ) રાજ્ય સરદાર અમુક ( )

વચનાત ફલાણા ફલાણા વાસી ગામ અમુકના જત તમેને
અમારા અમુક તાલુકા કે પરગણાનું ગામ અમુક દર સાલ રૂ. આ-
ટલા લેવાના ઠરાવીને આટલી અવધ સુધી ઇજારે આપ્યું છે તે
ગામના ખુટની હદ નીચે પ્રમાણે.

એ ગામની ઉત્તરે અમુક તાલુકાના ગામ મોળે અમુકના સિ-
માડાના ખુટની હદ છે દક્ષિણે અમુક નદીના અમુક કાઠા સુધી.
પશ્ચિમે અમુક જીલ્લાના અમુક ગામના સિમાડાની હદના ખુટ
સુધી અનેપૂર્વે અમુક તાલુકા અમુક ગામના સિમાડાની હદ સુધી
છે. એ રીતે ચારે તરફથી હદ વચ્ચેના ગામ અમુકનો ઇજારો
આપ્યો છે. એ ગામને સિમાડે કોઇ વળતર અથવા હરામખોરથી
કે બીજા કોઇ કારણથી ખરખરાગત થાય તો તે ગામને શીર છે.
સદરહુ ઈજારામા વરસ ગમે તેવું આવે, પાકે અખર ન પાકે, ઉપજ
આવે અગર ન આવે, અગર અસમાની મુક્તતાની આફત આવે તો

પણ ઉપર લખ્યા ઇન્જરના રૂપિયા લેવા છે, અને જમે તેટલી પેદાશ થાય અમર જે ઉપજે તે તમારું છે. તેના વધારા ઘટારામાં અમારો હક નથી. તે ગામના લોક પાસેથી વેરો, વજો, કણગરી, માંડવી, કન્યાચોરી ભાંમ મસવાડી, ચીના વગેરે સર્વે પ્રકારના હક જે પ્રમાણે, અમે લેતા આવ્યા છીએ તે પ્રમાણે તમે પણ લેજો. નવું કરશે નહિ અને જીનું લોપશે નહિ. એ ગામના લોક અમારી વેઠ વારી કરતા હશે તે પ્રમાણે તમારી કરશે; એ કરતાં વધારે કરશે નહિ. એ ગામને શેડે મિમાડે કાંઈ નથી જમીન આવે તે તમારા ઇન્જરના હકમાં છે એ ગામમાં નવાં શાંતી લાવી. ગામની આખાદી વધારવી. ખેતીવાડીનું કામ સુધારવા મહેનત લેવી. ઉપર લખ્યા સિવાય સદરહું મુદતમાં તમે જે જે સુધારો કરી ઉપજ વધારો, તે ખાત તમારી પાસેથી કાંઈ વધારે લીધામાં આવશે નહિ. અને હરેક વહિવટની ખાતમાં ચોખવટ રાખી ઉપરના પટાની મુદત પુરી થયે અને તમારો ઇન્જરો છુટેથી ગામ આખાદ દરબાર શ્રીને સોંપવું. તે વખત સદરહું ગામમાં તમારું લહેણદેણ હોય તે અમે બ્યાજખી રીતે અપાવી દર્મશું. સદરહું ઇન્જરના રૂ. એ હપ્તે નીચે પ્રમાણે લેવામાં આવશે

તમે કાંઈ નવાં નવાણુ ગળાવશે અને તેની ખરાબત થાય તે અમને જાહેર કરશે તો અમે તપાસ કરાવી ખરાબત મજરે આપીશું આ ગામ અમારા ગીરાસનુ છે તેમાં કાંઈનો ભાગ કે હિસ્સો નથી. અને કદાપિ હોય તો તેનો જવાબ અમે આપીએ. એ રીતે તમને સદરહું ગામ ઇન્જરે આપ્યું છે તે ઉપર ધ્યાન આપી ગામના લોકને આખાદ કરી વસ્તી વધારી વહીવટ કરજો. મીતિ.

કારભારીની સહી.

દરબારની સહી તથા મહોર

(૧૦૬)

અ ક ૩ બે.

સરકારી કામકાજના પત્રો વિષે.

રાજ્ય વ્યવસ્થા.

૧ સરકારી કામકાજના સંબંધમાં અરજી, રિપોર્ટ, હુકમ, જાહેરચાલી અને સરકયુક્ત લખવામાં આવે છે. પરંતુ રૂયત વર્ગના માણસો પોતાની હકીકત જે પત્રમાં લખીને જાહેર કરે છે તેને અરજી કહે છે. સરકારી નોકરો અથવા અમલદારો સરકારી કામકાજને લગતી બાબત ઉપર પોતાના ઉપરીને જે પત્ર લખે છે, તેને રિપોર્ટ કહે છે, ઉપરી તાબાના નોકરને લખે છે તેને હુકમ કહે છે, અમલદાર સાર્વજનિક ઠરાવ બહાર પાડે તેને જાહેરનામા એકજ ખાતાના સરખા દરજ્જાના તથા જુદા જુદા ખાતાના અધિકારીઓ એક બીજા ઉપર પ્રસંગ આવે જે લખાણ -ચલાવે તેને ચાલી, અને ખાતાના માણસને સામાન્ય સૂચના માટે જે હુકમ કાઢે છે તેને સરકયુક્ત કહે છે આ સર્વ પ્રકારનું કામ કરનારને રાજ્ય પદ્ધતિનું જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે. એમ ધારીને તે આપવામાં આવે છે.

૨. હિંદુસ્થાનની અંદર ચક્રવર્તી રાજ્ય અગ્રેજ સરકાર છે. તેમનું મૂળ રહેઠાણુ ઇંગ્લાંડ છે. તેમની રાજધાનીનું શહેર લંડન છે, ત્યાં હિંદુસ્થાન ઉપર રાજ્યકારભારની દેખરેખ રાખનાર એક અમલદાર છે. તેને હિંદુસ્થાન ખાતાનો સેક્રેટરી કહે છે. એ અમલદારને રાજ્ય કારભારમાં મદદ કરવા સાર એક કમિટી નીમેલી છે.

૩. હિંદુસ્થાન દેશમાં સ. ૧૮૭૩ ના ધી રેગ્યુલેટિંગ આક્ટ

મુજબ રાજ્ય કારભાર ચલાવવાને સારૂ એક સર્વોપરી અધિકારી છે તેને ગવર્નર જનરલ અથવા વાઈસરાય કહે છે. એમનું મુખ્ય મથક કલકત્તા છે. તેઓ નિરંતર લાંડનમાં રહેલા સ્ટેટ સેક્રેટરીના હુકમ પ્રમાણે રાજ્યકારભાર ચલાવે છે. તથા સર્વ ખાતાં ઉપર દેખરેખ રાખે છે. વાઈસરાયને અનુમત આપનારી એ કૌંસિલો (મંડળીઓ) છે. તેમાં પહેલી મંડળીમાં ખૂદ વાઈસરાય, સેનાધિપતિ (કમાન્ડર ઈન્-ચીફ) અને બીજા છ ગૃહસ્થો મળીને આઠ મેમ્બરો હોય છે તેને સુપ્રિમ કૌંસિલ કહે છે. અને બીજી મંડળીમાં એ આઠ તથા બીજા ગૃહસ્થો હોય છે. તેને સુપ્રિમલેજિસ્લેટિવ કૌંસિલ કહે છે. રાજ્ય કારભારમાં યોગ્ય સંમતિ આપવાને સુપ્રિમ કૌંસિલ ધ્યાન આપે છે અને રાજ્યસૂચક બરાબર ચલાવવામાં અને લોકના જન માલ તથા હકનું સંરક્ષણ કરવા માટે નવીન શાયદા ધડાવવા કિંવા જૂનામાં ફેરફાર કરાવવે એ બીજી એટલે સુપ્રિમ લેજિસ્લેટિવ મંડળીના મેમ્બરોનું કામ છે.

૪ હિંદુસ્થાતનો રાજ્ય કારભાર બરાબર ચલાવવા સારૂ આખા દેશના લગ કરેલા છે આઠ મોટ તથા છ નાના ભાગ છે મુબાઈ, મદ્રાસ, બંગાળ, વાવ્ય પ્રાંત, અને પંજબ પ્રદેશો બરાબર અને બીજાં મુબાઈ બંગાળ અને મદ્રાસમાં ગવર્નર રહે છે. તેની મદદમાં પણ કૌંસિલરો ગણવામાં આવે છે બીજા લેફ્ટેનેન્ટ ગવર્નર રહે છે. એ બધા અધિકારીઓ ઉપર વાઈસરાય-ગવર્નર જનરલ, અને લાંડનમાં રહેલા હિંદુસ્થાન ખાતાના સેક્રેટરીનું ઉપરીપણું છે. ગવર્નરો વાઈસરાયથી ફેટલીક બાબતોમાં સ્વતંત્ર પણ છે

૫ ઉપર લખેલા પ્રદેશોમાં શિવાય અંગ્રેજ સરકારને તાબે

દેશ બહારના ખેટા અને કેટલાંક સંસ્થાનો છે તે બધા તાબાના દેશી રાજ્યોના મુલકો ઉપર ગવર્નર 'જનરલની દેખરેખ અને સત્તા છે. રેગ્યુલેટિંગ આક્ટ દાખલ નથી કર્યો તેવા મુલકનો રાજ્ય કારભાર ચલાવનાર અધિકારી સ્વીફ્ટ કમિશનર અને દેશી રાજ્યો ઉપર દેખરેખ રાખનાર રેસિડેન્ટ કે પોલિટિકલ એજન્ટ કહેવાય છે. સ્વીફ્ટ કમિશનરની નીમનોક વાઘસરાય તરફથી અને પોલિટિકલ એજન્ટની નીમણૂક સ્થાનિક સરકાર તરફથી થાય છે.

૬. ઇલાકાના અધિકારીઓએ રાજ્ય કારભારની સોઈ માટે ચાર ખાતા મુખ્ય ઠરાવેલા છે જ રેવન્યુ એટલે જમાખદી અથવા વમલાત ખાતું જ જ્યુડિશિયલ એટલે ઇનસાફ ખાતું, જ લોકાપયોગી સામાન્ય ખાતું, જ પોલિટિકલ એટલે રાજ્યકિયખાતું.

૭ ઇલાકાના પેટા ભાગને જિલ્લો, અને જિલ્લાના પેટાભાગને તાલુકો મહાલ કે પરગણું કહે છે, એ પ્રત્યેક ઠેકાણે રાજ્યકારભાર ચલાવવાને અગત્યના અમલદારો હોય છે તેમના તાબામાં ઉપર લખેલા ખાતાંની વ્યવસ્થા કરવાનું કામ સોંપવામા આવ્યું છે. માટે ખાતવાર વ્યવસ્થા બતાવવાથી ઠીક પડશે.

રેવન્યુ ખાતું — એ ખાતાનું કામ જમાખદી અથવા મહેસૂલ ઉધરાવવાનું છે એ ખાતાના સર્વોપરી અધિકારીને રેવન્યુ કમિશનર અથવા સરમુખા કહે છે તેના ઉપરીપણા નીચે જિલ્લાવાર કલેક્ટર, અથવા મુખ્યો હોય છે તેમની મદદમાં એક કે વધારે આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર, એક ડિસ્ટ્રિક્ટ ડેપુટી કલેક્ટર અને એક હજુર ડેપુટી કલેક્ટરને દેખરેખ રાખવા માટે તાલુકા વહેંચી આપવામા આવે છે. અને હજુર ડેપુટી કલેક્ટર જિલ્લાના સ્થાનમ

રહીને ત્રિજેરીનું કામ કરે છે. વળી દરેક તાલુકામાં મામલતદાર અથવા વહીવટદાર અને પેટા તાલુકાઓમાં મહાલકર્તા હોય છે. અને તાલુકાના ગામોનું મહેસુલ ઉધરાવનાર પટેલ તલાલી કે ઉચ્ચતદાર વગેરે હોય છે. અને તેમને ગામનો મુખી પટેલ મદદ કરે છે એ મુખીને પોર્સલ પટેલ પણ કહે છે

રેવન્યુ ખાતાના પેટામા કન્ટમ (મીઠું) આપઝારી (અરીસુ,) સ્ટામ્પ, સરવે ખાતુ, અને જકાત ખાતું છે. તેના મુખ્ય અધિકારીને કમિશનર કહે છે.

ન્યુડિશિયલ ખાતું—ઇન્સાફ ખાતાનાં બે મોટા અંગ છે. ફોજદારી અને દીવાની. ફોજદારી ખાતામા—ખુન, મારા મારી, ચોરી ઇન્—ગુન્દાની ચોકસી ફોજદારી ખાતાથી થાય છે. તેનો ઇન્સાફ કરનાર અધિકારી માજિસ્ટ્રેટ કહેવાય છે. રેવન્યુ ખાતાના અધિકારી કલેક્ટર, આસિ. કલેક્ટર, દી. કે કલેક્ટર, લજુર ડેપુટી કલેક્ટર, તથા મામલતદારને માજિસ્ટ્રેટનો અધિકાર છે. કલેક્ટર જુલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, અને મામલતદાર સબ માજિસ્ટ્રેટ કહેવાય છે. ફોજદારી ફેશની પ્રથમ ફરિયાદ અધિકારના પ્રમાણમા જે તે અધિકારીને કરવી પડે છે. મેજિસ્ટ્રેટના ઉપરી જુલ્લા જજ છે માટે જજ જુલ્લાનું ફોજદારી કામ કરે તે વખતે સેસન જજ અને દીવાની વખતે ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ કહેવાય છે. જજને એમેસરો કે જુરીનો મત લઇ ફોજદારી મોટા કેસો ચૂકવે છે.

દીવાની ખાતામાં—લેવડદેવડ અને વતનો વગેરેના હક ખાખત દાવા ચાલે છે. ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમા ઇન્સાફની મુખ્ય

કચેરી છે તેને હાઇ કોર્ટ અથવા વરિષ્ઠ અદાલત કહે છે. એમાં બે કરતાં વધારે જજ હોય છે. પ્રત્યેક જિલ્લામાં એક જિલ્લા જજ છે તેના તાબામાં સબ્જાડીનેટ જજને અથવા મુનસફ છે. સબ્જાડીનેટ જજ ઉપર જજને ત્યાં અને જજ ઉપર હાઇ કોર્ટમાં અપીલ થઈ શકે છે. સમાલકાજ કોર્ટની તપાસ બદલ અપીલ હાય કોર્ટમાં જ ચાલી શકે છે પણ ૩ ૫) સુપીની રકમ ઉપર અપીલ ચાલી શકતી નથી.

સામાન્ય ખાતું.—લોકોપયોગી તમામ ખાતોનો સમાસ એમાં કરેલો છે. તે નીચે પ્રમાણે.

પોલીસ ખાતું—પ્રજના જન માત્રને સલાખવા તથા ગુન્હેગારને પકડવાનું કામ પોલીસનું છે. જિલ્લાના પોલીસ ખાતાનો ઉપરી પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ છે. તેના હાથ નીચે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, ફોજદાર, કે ચીફ કોન્સ્ટેબલ, જમાદાર, હવાલદાર, નાયક, કોન્સ્ટેબલો એટલે સિવાયબી, એ અનુક્રમે છે. પોલીસખાતાને હાથ ઇન્સાફ કરવાનો બિલકુલ અધિકાર નથી તેઓ ગુન્હેગારને પકડી માજિસ્ટ્રેટને હાલે કરી શકે છે. માજિસ્ટ્રેટ તેની તપાસ ચલાવી ને યોગ્ય ઇન્સાફ આપે છે, ફોજદારને અગ્રેજીમાં ચીફ કોન્સ્ટેબલ કહે છે.

પબ્લિકવર્કસ ખાતું—નાણું અને ધર્મશાળા વગેરે મકાનો બાંધવાનું કામ આ ખાતું કરે છે એ ખાતાને સરકારથી તથા લોકલ કડથી નાણાની મદદ મળે છે એ ખાતાના મુખ્ય અધિકારીને ચીફ ઇન્જિનિયર કહે છે, તેના તાબામાં એકઝીક્યુટિવ ઇન્જિ-

નિયમ ઓવરસિયર ઈ. અધિકારીઓ હોય છે.

વિદ્યા ખાતું—પ્રજામાં વિદ્યાનો વધારો થવાને ખાતું છે. એમાં ડિરેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, ડેપુટી, અને હેડમાસ્ટર અધિકારી વર્ગમાં છે.

દવા ખાતું—લોકને વ્યાધિ રહિત કરવાને એ ખાતાની યોજના છે. એના મુખ્યને સિવિલ સર્જન જનરલ કે ચીફ મેડીકલ ઓફીસર કહે છે. તેમના તાબામાં શીતળા ખાતું હોય છે તેના ઉપરીને સેન્ટરી કમિશનર કહે છે.

પોષ્ટ ખાતું—એના ઉપરીને પોષ્ટ માસ્ટર જનરલ અને પ્રાંતના પોષ્ટ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ કહે છે.

સર્વે ખાતું—રેવન્યુ ખાતાના અમલદારો મહેસૂલ વખતે રેવનુ તને ત્રાસ ન આપે માટે આ ખાતા તરફથી તમામ જમીનનું માપ મુકરર થાય છે તમા તેની જાત નક્કી કરી દર બાંધવામાં આવે છે. આ ખાતાના ઉપરીને સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ કે સર્વે કામદાર અને નોકરાને મોજણીદાર કહે છે.

લશ્કરી ખાતું—એના ઉપરીને સેનાપતિ અથવા કમાન્ડર ઇન્ચીફ કહે છે દુસ્મનોથી દેશનું રક્ષણ કરનાર આ ખાતું છે.

પોલિટિકલ ખાતું—રાજસ્થાનના બહોળસ્ત માટે તે સ્થાપ્યું છે ગવર્નરના હાથ નીચેના જે સ્થાનો છે તેના ઉપરી પોલિટિકલ એજન્ટ, અને વાઇસરાયના તાબામાં જે મોટા રાજ્યો છે તેના ઉપરી રેસિડેન્ટ છે. તે દેશી રાજ્યોમાં અરસપરસ સંપ રહે તેની તથા બ્રિટિશ સરકાર સાથેના કાલકરાર પ્રમાણે તેઓ ચાલે છે કે

નહિ તેની તપાસ રાખે છે. અને ખંડણી વસૂલ કરીને જોનો તેનો હિસ્સો પહોંચાડાવે છે. આ શિવાય, મ્યુનિસિપલ ખાતું, દરિયાઈ ખાતું વગેરે અનેક ખાતાં છે તેની વિગત વધારે અગત્યની ન હોવાથી આપી નથી.

ગુન્હા અને અરજીઓ સંબંધી સુચના

અરજીઓના ધણા પ્રકાર થઈ શકે પણ અત્રે ચાર પ્રકારની અરજીઓને મુખ્ય માનેલી છે એવી રીતે કે-૧ નોકરી મેળવવા માટેની અરજી, ૨ ફોજદારી ગુન્હાને ભગતી અરજી, ૩ દીવાની કામની એટલે દાવા અરજી, ૪ સાર્વજનિક કામકાજને ભગતી અથવા પરચુરણ અરજીઓ.

રૈયતના સાર્વજનિક લાભ જાળવવાની અરજીઓ કલેક્ટર (મુખ્યા) ને તથા મામલતદાર કે વહિવટદારને આપવી. મારા મારી, અપમાન, સાચના રૂ. તથા છ માસની અંદરનો સ્થાવર મિલકતનો કમનું, રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હા, કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી બાબત સુલેહનો ભગ થયાની, લાય બાબત, સરકારી નોકરોને કાયદેસર અપ્ત્યારના તીરસ્કાર બાબત અથવા તેઓના હુકમને અપમાન કર્યા બાબત, ખોટા પુરાવા તથા સરકારી ઇન્સાફ વિરૂદ્ધ ગુન્હા બાબત, ખોટી પ્રતિજ્ઞા અથવા ખોટી સાહેદી આપવા બાબત સિક્કા અથવા સરકારી સ્ટાંપ વિરૂદ્ધ ગુન્હા માટે, ઓછા કાટલા તથા માપ સંબંધી ધર્મ સંબંધી શારી + ગુન્હા બાબત મિલકત*વિરૂદ્ધ લેખ સંબંધી તથા વેપારીની અથવા મિલકતની નિશાનીઓ બાબત નોકરી કર-

---

+જેવા કે ખૂન, ગર્ભપાત, અપધાતમા મદદ, ખૂનની કોશીશ, જન્મ ક્રુધાવેલો હુમલો, બળાત્કાર સંબોગ ઇત્યાદિ.

(૨૧૬)

વાને ગુન્હો તોડવા ખાત, લગ્ન સમયે ગુન્હા માટે આખર ખા-
ખત, બીબીત્સ પુસ્તકો જપાવવા માટે તથા વેચવા માટે, સામ્રાજ્ય
ધમકી તથા તિરસ્કાર ખાત, રેલવે સમયે ગુન્હા, મદદગારી ખા-
ખત, પરહદમાથી ખાઇડી ફેસલાવી લાવવી, ખાતગી બચાવ કરવો,
ગૃહ પ્રવેશ ગેરવ્યાજથી અટકાવ, કીમતી દસ્તાવેજનો નાશ કરવો,
ખોટા નાણાં ચલાવવા, મહાવ્યથા ઇત્યાદિ ફોજદારી કામને લગતા
ગુન્હાની અરજીઓ માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં થઇ શકે છે; અને લહેજુ દેણુ-
ની, છ માસ ઉપરનો કબજો ભોગવટો છોડાવવા વગેરેની ફરિયાદ
એટલે મિલકત અથવા કામ કરવાના હકવિષે, તથા તેના ભંગ ખા-
ખતની ફરિયાદ દીવાની રાહે થઈ શકે છે. તેમાં મિલકતનો નાશ થઇ
શકવાનો સંભવ હોય અથવા તહોમતદાર તથા મોખત્તીઓ નાશી
જશે, તે હાથમાં નહિ આવે એવું કઇ બન્યું હોય તો તેના સં-
બંધી ફરિયાદ ફોજદાર તરફ પરજારી થઈ શકે છે

અરજી લખતી વખતે જે તે ખાતાના અધિકારીનું નામ લ-
ખવાની જરૂર નથી માત્ર તેમનો હોદ્દો હોય તે લખવો. મિલકતમાં
સરકારી અધિકારીઓને આપવાની અરજીઓમાં મળાગે સરકાર મ
હેરમાન અમુક અધિકારી સાહેબ બહાદુર અને દેશી સંસ્થાનાના
શ્રીમત સરકાર વિ. મહેરમાન અમુક અધિકારી સાહેબ એવું લ.
ખીને નાની લીટીએ તે અધિકારીના મુકામનું નામ લખાયજે પછી
અરજદારનું નામ અને અરજીની મતનજ લખવાનો રીવાજ છે

ચોરી, જખરાઇથી કઢાવવું, અપહરણ ડાકઘડી, મિલકતનો
સામ્રાજ્ય ખોટો ઉપયોગ, વિશ્વાસઘાત, ચોરીની મિલકત લેવી, ઠગા-
ઇ, દગાના ખત, ઇ.

(૨૧૭)

શ્રિલિસમાં અરજી વિગેરેનાં સ્થામ્પ.

કન્ટેન ખાતાના અમલદારની અરજીને રૂ. ૦-૧-૦ સ્ટામ્પ

હરેક માજીસ્ટ્રેટને કરવાની અરજીને ૯-૮-૦ „

નાદારી તરીકે ફરિયાદી માંડવાની „ ૦-૮-૦ „

„ ડિસ્મિક્ટ કોર્ટની અપીલને ૧-૦-૦ „

„ હાયકોર્ટને „ ૨-૦-૦ „

હાયકોર્ટને કરવાની અરજીને ૨-૮-૦ „

સોગન નામા પર. ૧-૦-૦ „

જમીન ખત. ૦-૮-૦ „

મરજી પામેલાની મિલકતનો પાવર

લેનાર સામા વાંધાનું ફરજીઆત નામુ

રજી કરતા. ૫-૦-૦

મામલતદાર, મહાલકરી કે કોષ્ટ પથ

રેવન્યુ અધિકારીને હરકોષ્ટ રેવન્યુ કામ

બાબતની અરજીને ૦-૮-૦ „

મ્યુનિસિપાલિટી કે લોકલ બોર્ડના

પ્રેસિડેન્ટને ૦-૧-૦ „

હરકોષ્ટ પોલીસ અમલદારની અરજીને સ્ટામ્પની માફી છે.

મ્યુનિસિપાલિટી કે લોકલ બોર્ડના સેક્રેટરીની અરજીને સ્ટા-

મ્પ માફ છે.

(૨૧૮)

નકલ કરવાની ફી—દરદાખ દસ્તાવેજમાં દર સો શબ્દે
૦-૨-૬ પ્રમાણે શી પડે છે. વિશેષ રજીસ્ટર કરાવવા માટે ધેર
બોલાવવામાં આવે તો ઉપરની શી શિવાય રૂ. ૧૦) ફેરાના તથા રજીસ્ટર
બદલ દુપટ શી ભેવામાં આવે છે.

દિવાની કોર્ટની ફરિયાદીના સ્ટામ્પ.

૩ ૧) થી રૂ. ૫) સુધી ને ૭ આનાનો, ૩ ૫) થી અધિક
અને રૂ. ૧૦) સુધીને બાર આનાનો રૂ. ૧૦ થી અધિક અને
રૂ. ૧૫) સુધીને રૂ. ૧) નો, રૂ. ૧૫) થી અધિક અને રૂ. ૨૦)
સુધીને રૂ. ૧૧ નો. એ રીતે રૂપિયા સો સુધીમાં દર પચકડે ૭
આના લેખે રૂ. ૧૦૦) થી અધિક અને રૂ. ૧૦૦૦) સુધીમાં દર
દસકે બાર આના લેખે, અને રૂ. ૧૦૦૦) થી અધિક અને રૂ. ૫૦૦૦
સુધીમાં દર સેકડે રૂ. ૫-૦-૦ લેખે ઇત્યાદિ (જુઓ સ્ટામ્પ આક્ટ)

ગ્રાહક કોર્ટની ફરિયાદની મુદત.

૧ પગારની, ૨ સરકારી મહેસૂલ ચઢી જવાથી કોર્ટના કાય-
દાથી થયેલુ વેચાણુ રદ કરવાની, ૩ બહેર કામ માટે જોઈતી
જમીન લીધી હોય તેના બદલાની, ૪ ખોટી રીતે કેદ કરવાની, ૫
શરીરને થયેલા નુકસાનના બદલાની, કપટથી ફેજદારી કોર્ટમાં કામ
ચલાવવાની, બદનક્ષો કરવાની, કાબજે શેઠ સાથે કરેલો એકરાર
તોડવાની ઉશ્કેરણી કરવાની, અને ગેરકાયદે જમિ સહ જવાની મુ-
દત એક વર્ષની છે

સ્ત્રીનો કબજો મેળવવા માગણી કરી અને તેની ના પાડવામાં
આવે ત્યારથી, ધણી ધણીઆણી વચ્ચે રાહવટની, ધણી ધણીઆણી

(૨૧૬)

ઉમ્મરે પહોંચ્યા પછી રાહવટ માગવામાં આવે પણ તેની ના પાડવામાં આવે ત્યારથી, રેલ્વે કે બીજા મારફતે માલ પહોંચાડતાં થયેલી ઢીલના બદલાની કે ગયેલા માલની અરજી સમગ્રી મુદત એ વર્ષની છે.

ત્રણ વર્ષની—ચોરી કે બીજા બદલાનતથી ગયેલી મિલકત મેળવવાની મુદત આગળથી નક્કી નહિ કરી હોય એવા વેચેલા માલનાં નાણા મેળવવાની, પ્રતિવાદીની અરજી કરેલા કોઇ પણ કામનાં નાણા મેળવવાની ઉછીતા નાણાની જમીનગીરીનાં નાણાં મેળવવાની હુડી કે શાહજોગ ચિઠ્ઠીના મેળવવાનો, ભાડાની જૂલચૂકથી ચયલા કામના છૂટાકારાની, છૂટા થયેલા પત્થાળાનો હિસાબ અને નફાનો હિસ્સો મેળવવાની, ચાણુ ખાતાની બાકીની, દગાથી, મેળવેલું હુકમનામું રદ કરવાની આડતિયા પાસેથી હિસાબ લેવાની કોઇ દમ્તાવેજ બનાવટી છે એમ ઠરાવવાની, અને નોન્ટન્ટાક કે પનીના કોવની મુદત ત્રણ વરસની છે.

સ્થાવર મિલકત ઉપર ધીરેલાં નાણા મેળવવાની બાકુત પાસેથી મિલકતનો કબજો મેળવવાની, મરનાર તરફનો ફાળો મેળવવાની, વંશ પરંપરાનો ચાલતો હોદ્દો મેળવવાની મુદત બાર વર્ષની છે.

ગીરો મૂકેલી જંગમ મિલકત મેળવવાની, સ્થાવર મિલકત ગીરો રાખનારે કબજાગીરો આપનાર પાસથી તે મિલકતનો કબજો હાયકોર્ટમાંથી મેળવવાની અરજીની મુદત ત્રીસ વર્ષની છે.

ગીરો મૂકેલી સ્થાવર મિલકત ગીરો રાખનાર તરફથી વેચવાની કબજાગીરો આપેલી સ્થાવર મિલકત ગીરો રાખનાર પાસેથી છોડવાની હિદુસ્થાન ખાતાના પ્રધાન તથા સરકાર તરફથી કોઇ પણ

ફરિયાદની મુદત સાઠ વર્ષની છે.

ગાયકવાડી રાજ્યમાં અરજી વગેરેને સ્ટામ્પ.

હરેક કામ સમઘી હજુર અરજીને, દીવાની કામની પેટા અરજીને, હુકમ નામાની નકલ લેવા બદલ માજીસ્ટ્રેટને, મારામારી, આળાગાળી, સ્ત્રીનો કબજો લેવાની, કબજાની ફરિયાદની, આગરની અરજીને, વરિષ્ટ કોર્ટની પરચુરણ અરજીને, સોગત નામાને, હરેક ડિ-મયાર્જ અપીલ પ્રાત ન્યાયાધીશને, અને હરેક એકવીટન અપીલ વરીષ્ટ કોર્ટને કરવી હોય તો તે હરેક ઉપર આઠઆઠ આનાનો સ્ટામ્પ લેવો.

દીવાની કોર્ટમાં પ્રતીવાદીનો જવાબ ચાર આનાના, જંગમ મિલકતની વલિવટના ખતને એક રૂપિઆના, વતન, વૃત્તિ અને સ્થાવર મિલકતના વલિવટને ચાર રૂ ના, હક ઠરાવવાની, હિસાબ લેવાની, સ્ત્રીનો કબજો મેળવવાની, કોમ્પણ માણસ કબજો લેવાની, અને પન્યાગો નોડવાની અરજીને દસ રૂપિયાનો સ્ટામ્પ છે.

સુગસુઆ, સુઆ, વલિવટદાર કે મહાલકરીને આપવાની રેવન્યુ કામની અરજીને સ્ટામ્પની માશી છે.

ગાયકવાડી રાજ્યમાં દીવાની સ્ટામ્પ.

રૂ ૧) થી રૂ ૪) સુધીને રૂ ૮ નો રૂ ૨૦૦) ,, રૂ ૨૫૦ ,, રૂ ૧૬૫
રૂ ૪ થી અધિક અને રૂ ૮) ,, રૂ ૧૦ નો રૂ ૨૫૦) ,, રૂ ૩૦૦) ,, રૂ ૨૦
રૂ ૮) ,, રૂ ૧૬) ,, ૧) ,, રૂ ૩૦૦) ,, રૂ ૪૦૦) ,, રૂ ૨૫)
રૂ ૧૬) ,, રૂ ૩૨) ,, રૂ ૨) ,, રૂ ૪૦૦) ,, રૂ ૫૦૦) ,, રૂ ૩૨)
રૂ ૩૨) ,, રૂ ૫૦) ,, રૂ ૩) ,, રૂ ૫૦૦) ,, રૂ ૬૦૦) ,, રૂ ૪૦૦)

રૂ. ૫૦),,, રૂ. ૬૪) ,, રૂ. ૬૪) ,, રૂ. ૬૦૦) થી અધિક, અને રૂ. ૭૦૦)
 રૂ. ૬૪) ,, રૂ. ૭૫) ,, રૂ. ૫) ,, રૂ. સુધીને રૂ. ૪૫
 રૂ. ૭૫) ,, રૂ. ૧૦૦) ,, રૂ. ૬) ,, રૂ. ૭૦૦) ,, રૂ. ૮૦૦),, ૫૦)
 રૂ. ૧૦૦),, રૂ. ૧૦૫),, રૂ. ૮) ,, ૮૦૦) ,, ૧૦૦૦) ,, રૂ. ૬૦)
 રૂ. ૧૨૫),,રૂ. ૧૫૦) ,, રૂ. ૧૦),, રૂ. ૧૦૦૦) ,, રૂ. ૧૨૦૦),, રૂ. ૭૫)
 રૂ. ૧૫૦),, રૂ. ૨૦૦),, રૂ. ૧૨),, રૂ. ૧૨૦૦) ,, રૂ. ૧૫૦૦),, રૂ. ૧૦૦)

રૂ. ૧૫૦૦) ,, ૨૦૦૦) રૂ. ૧૨૫) રૂ. ૮૦૦૦) ,, રૂ. ૬૦૦૦),,રૂ. ૫૫૦)
 રૂ. ૨૦૦૦),, રૂ. ૨૫૦૦),, રૂ. ૧૫૦) રૂ. ૬૦૦૦),, રૂ. ૧૦૦૦૦),, રૂ. ૬૦૦
 રૂ. ૨૫૦૦),, રૂ. ૩૦૦૦),, રૂ. ૨૦૦),, રૂ. ૧૦૦૦),, ૧૨૫૦૦) ,, રૂ. ૮૦૦)
 રૂ. ૩૦૦૦),, રૂ. ૪૦૦૦) ,, રૂ. ૨૫૦) રૂ. ૧૨૫૦૦),, રૂ. ૧૫૦૦૦),, રૂ. ૧૦૦૦)
 રૂ. ૪૦૦૦),, રૂ. ૫૦૦૦),, રૂ. ૩૦૦) રૂ. ૧૫૦૦૦),, રૂ. ૨૦૦૦૦),, રૂ. ૧૨૫૦)
 રૂ. ૫૦૦૦),, રૂ. ૬૦૦૦),, રૂ. ૪૦૦) રૂ. ૨૦૦૦૦),, રૂ. ૨૫૦૦૦),, રૂ. ૧૬૦૦
 રૂ. ૬૦૦૦)" રૂ. ૭૦૦૦),, રૂ. ૪૫૦) રૂ. ૨૫૦૦૦),, રૂ. ૨૦૦૦૦),, રૂ. ૧૮૫૦)
 રૂ. ૭૦૦૦),, રૂ. ૮૦૦૦),, રૂ. ૫૦૦) રૂ. ૩૦૦૦૦),, રૂ. ૩૫૦૦૦),, રૂ. ૨૧૦૦)
 ઇત્યાદિને માટે જુઓ સ્ટામ્પ આકટ.

દીવાની કામમાં પુરાવા દરખાસ્ત શી.

રૂ. ૧ થી રૂ. ૨૫ સુધી રૂ. ૦૧ રૂ. ૧૦૦ થી અધિક અને રૂ. ૫૦૦)
 રૂ. ૨૫) થી રૂ. ૫૦) સુધી રૂ. ૦૧૧ સુધી રૂ. ૨)
 રૂ. ૫૦૦) ,, રૂ. ૧૦૦૦૦) ,, રૂ. ૩)
 રૂ. ૫૦ થી , ૧૦૦) સુધી રૂ. ૧) પછી તે ઉપરાંત રૂ. ૫) ,,
 વારસાધનો દાખલો લેવાને સ્ટામ્પ.

રૂ. ૧, થી રૂ. ૫૦૦ સુધીને રૂ. ૧) રૂ. ૫૦૦) ; થી અધિક અને

૩. ૧૦૦૦) સુધીને ૩. ૨) ૩. ૧૦૦૦) અધિક અને ૩, ૫૦૦૦) સુધીને ૩ ૩) અને તે ઉપરાંત ચાર રૂપીયા છે.

ગાયકવાડી રાજ્યમાં ફરિયાદની મુદત.

નાદારીમાં દાવો ચલાવવાને પરવાનગી મળ્યા કચેરી અરજનો નિકાલ થતો. સુધીમાં મુદત ગઈ હોય તોએ અરજના નિકાલ થયા તારીખથી ફરિયાદ કાઢી નાખ્યાના દારણથી ફરિયાદ દાવો કરવો હોય અને તેની મૂળની મુદત રહી ન હોય અગર થોડી રહી હોય તો, તે દાવો ત્રણ માસમાં ચાલી શકે છે.

મેજિસ્ટ્રેટને લાવી સ્વાવર મિલકતનો કબજો લેવા બાબતની મુદત છ માસની છે.

વારસાઈનો દાખલો મળ્યા તારીખથી મરનારનું લહેલુ કિંવા માલ મિલકત લેવાની ફરિયાદ મૂળની મુદત વિત્યા છતાં કરવી હોય તો, જંગમ મિલકત કોઈને દાન, બક્ષીસ અગર વેચાણ આપવામાં આવી હોય ને તે કબજો થયેલી ન હોય તો, બીજાના હુકમનામામાં વેચાણ ગયેલી કોઈની જંગમ મિલકત પાછી મેળવવી હોય તો, મૈયત થયેલા કોઈ બાળક અથવા ગાડા માણસનું લહેલુ અથવા માલ મિલકત બીજાના કબજામાં હોય તે તેના વારસોને લેવી હોય તો તેનો દાવો એક વરસ સુધીમાં ચાલી શકે છે.

કાયદાથી મુદત મુકરર કરવામાં આવી ન હોય એવા સંધળા દાવા સ્વાવર મિલકત કોઈને દાન બક્ષીસ કે વેચાણ આપવામાં આવેલી હોય, પણ તે કબજો થયેલી ન હોય તો તે કબજો લેવા, બીજાના હુકમનામામાં વેચાણ ગયેલી સ્વાવર મિલકત પાછી મેળ-

જવા, ગાડો માણસ ડાબો થયા તારીખથી પોતાની કોઇ પણ મિલકતનો દાવો કરવા માગતો હોય અને મુદત ન રહી હોય તો સગીર વીસ વરસનો થયા પછી મિલકતનો કબજો મેળવવા, ખાતુ અથવા ખત શિવાય ખીજી રીતે કરેલો વ્યવહાર, સ્થાવર મિલકતને લગતા ભોગવટાના બધ કરેલા હક ચાલુ કરવા, અને સ્ત્રીને તેકવા મથે ના પાડયા તારીખથી કબજો મેળવવાના દાવાની મુદત ત્રણ વરસની છે

ખીન તકરારી હાથ દસ્કતના ખાતાને, અને ચાલુ ચોપડા ઉપરના દાવાને છ વરસની મુદત છે.

કરારી હાથ દસ્કતના ખાતાને અથવા ખતને બાર વરસની મુદત છે

સ્થાવર મિલકત સાન લખી હોય તે ઉપરથી, કોઇ સ્થાવર મિલકત દબાવી હોય તે પાછી મેળવવા, ખીજાએ આપણી સ્થાવર મિલકત કોઇને દાન, બક્ષીશ કે વેચાણ આપી હોય તે રદ કરાવ કબજો લેવાની મુદત વીસ વરસની છે.

હરકોઇ અપીલની મુદત ઠાવ થયા તારીખથી ૬૦ દિવસની છે. પણ તળ વડોદરા શહેરને માટે મેજિસ્ટ્રેટ અને સીટીજડજી ઉપરની અપીલની મુદત ૩૦ દિવસની છે

નકલ શ્રી—દર સો શબ્દે એક આનો. દાખલો સોધામણ શ્રી દરસાલના આઠ આનો.

૧ નોકરી મેળવવાને અરજી.

મહેરગાન રા સા. એન્યુકેશનલ ઈન્સ્પેક્ટર.

(૧૨૬)

સાહેબ બહાદુર—પ્રાંત—વડોદરા.

મુ. વડોદરા.

સેવામા મોજે વસો તાલુકે પેટલાદ પ્રાંત વડોદરા રહીશ ઉમે-
દવાર પટેલ. હાથીલાઇ મીઠાલાઇની સલામ દિગર અરજ એ છે જે
આપના તાબામાં નોંધરી કરવાને મારી ઇચ્છા છે. તો કૃપા કરીને
૩. ૧૨) સૂધીની જગો આપશોજી.

હું વડોદરા રાજ્યનો રહીશ છું, નાતે લેઉવો પાટીદારજી,
મારી ઉમ્મર વર્ષ ૨૨ ની છે. મેં અત્રેની સ્કુલમા ગુજરાતી ધોતજી
છટ્ટાના વર્ષ ખીજી સૂધી, તથા એંગ્લોવર્નાક્યુલર સ્કુલમા અંગ્રેજી
એથા ધોરણ સૂધીનો અભ્યાસ કરેલો છે અને તે દરેક ધોરણમા
પાસ થયો તે બાબતના સર્ટિફિકેટ આ લગત સામેલ છે. તે નિ-
ધામા લઇ મને યોગ્ય જગો આપવા દયા કરશોજી.

જવાબને સાર એક આનાની ટિપ્પીટ આ લગત રાખેલી છે,
તે સાહેબ મહેરબાનને વિદિત થાય. તા. ૧-૭-૯૪

લી. સેવક.

પટેલ. હાથીલાઇ મીઠાલાઇ.

૩ મરામતની રજા ચિટી મળવા બાબત અરજી.

સરકાર વિ. મે. મ્યુનિસિપાલ સેક્રેટરી કે કમીશનર સાહેબ.

મુકામ.

જનાબમા અમુક ગામની અમુક શેરીના રહેનાર અમુકની
અરજ એ છે જે—પોળ મજદૂરમા અમારું ઘર છે તે જીર્ણ થ-

(૨૨૫)

વાથી જાપરાણું માલણ હોકેલીને નવું દરાવણું છે, તથા ખીજાગ કુમી કરવાની છે તો તેને માટે રજાચિઠી મળવા મહેરખાની થવી જોઈએ. તા.

અરજદારની સહી.

ફોજદારી અરજી-ચોરી વિષે.

સરકાર વિ. મહેરખાન ફોજદાર (ચીફ કોન્સ્ટેબલ) સાહેબ.

તાલુકે અમુક મુ. અમુક.

જનાબમા અરજદાર મોજે અમુક તાલુકે અમુકના રહેનાર અમુકની સક્ષામ દિગર વિનાંતિ કે ગઈ કાલ રાતે મારા ઘરમાં ખાતર પડેલું છે. તેમાં નીચેની મિલકત ચોરીએ ગયેલી જણાય છે. (વિગત લખવી.)

ઉપરની મિલકત કોઈ દરામખોર લઇ ગયો છે, તો તે પાછી મળવા તથા દરામખોરોને સજા થવાને પૂરતી તપાસ કરવા મહેરખાની થવી જોઈએ. તા. અરજદારની સહી

૨ ચોરી વિષે.

સરકાર વિ. મહેરખાન અમુક તાલુકાના અમુક વર્ગના આજીવિત સાહેબ.

અરજદાર સંધ્યા જાત ઉમર રહેવાસી.

નામ

સામાવાળો નામ વગેરે.

હુ ઉપર કહેલો અરજદાર અમુક (નામ) અરજ કરું છું કે

(૨૨૬)

સદર સામાવાળો અમુક તારીખે અમુક ઠેકાણેથી, મારા કબજામાંથી
ખીન પરવાનગીએ તેનો હક નહિ છતાં અમુક અમુક મિલકત, ચો-
રીની જણસો નામ કીંમત સાથે) લઈ ગયો છે અને તે તેના કબ-
જામાં છે. અગર પોતાની જાણ પ્રમાણે જે જગાએ હોય તે જગા
ખતાવવી) આ જમ કરવાથી મુદા માલ સાથે પકડાશે, એમ મારા
સાબળવામાં છે તેના સાક્ષીઓ નીચે પ્રમાણે છે—(સાક્ષીના નામ
તથા ઠેકાણા) ઉપર લખેલી મિલકત સદર સામાવાળા મારા કબ-
જામાંથી મારી રજામદી શિવાય લઈ ગયો છે અને તે દ્રવાણે ઠેકાણે
છે. તેથી તેની મિલકત જમ કરવાથી મારો મુદા માલ પકડાઈ
આવશે. જે તાકીદથી તજવીજ થવા હરકત થશે તેો મુદા માલ
છિડી જવા સંભવ છે માટે તાપડનોખ જમ કરશે હું ચોરીનો ચાજ
રાખી ફરિયાદ કરું છું માટે તેને સાબીત થયે ચોખ્ખું સગ્ન કરશેજી
તા અરજદારની સહી

મારા મારી બાબત અરજી.

સરકાર વિ મહેરબાન અમુક તાલુકાના-

અમુક વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ સાહેબ

અરજદાર,

જાત,

ધંધો

રહેવાસી

(નામ)

સામાવાળા

(નામ)

હું ઉપર કહેલો અરજદાર અમુક (નામ) અરજ કરું છું જે
સદરહુ ઉપર લખેલા સામાવાળા અમુક તારીખે અમુક ઠેકાણે હું

(૨૨૭)

જના હતો (અગર જેવા પ્રકાર હોય તેવા લખવો) તે વખતે (મારામારી અગર તકરાર કરવાનું કારણ જણાવવું) અમુક કારણને લીધે તેણે મને ગાળો દાને શરીરની અમુક જગાએ માર માર્યો, તેથી શરીરને વ્યથા થઈ તેના સાક્ષીઓ નામ પ્રગણે છે. (સાક્ષીદારના નામ તથા ચોક્કસ ઠેકાણાં લખવાં. અને સાક્ષીઓને પાતે બોલાવી રજુ કરવાના હોય તો તે તથા સરકાર મારફતેજ બોલાવવા હોય તો તે લખવું) ઉપર લખેલા સાક્ષીઓને બોલાવી પૂછવાથી કોર્ટની ખાતરી થશે. એ શિવાય વધારે સાક્ષીની જરૂર પડશે તો પાછળથી રજુ કરીશ.

એ રીતે મને સદર લખેલા સામાવાળાએ માર નામી વ્યથા કરી તેથી તેના ઉપર હું વ્યથાનો (ગાળા ગાળી થઈ તો તિરસ્કારનો અગર જે જાતનો ગન્દો કર્યો હોય તે પ્રકાર લખવો) ચાજ રાખી કનિયા કર્ણ તા. અરજદારની સહી.

મિલકતનો કબજો લેવા બદલ અરજી.

સન્દાર વિ. મે રાવસાહેબ મામલતદાર સાહેબ તાલુકે અમુક બાદી ઉમ્મર જાત ધંધો રહેવાશી.

(નામ)

પ્રતિનદી

(નામ)

કમજા બદલ.

હું વાદી અરજ કરતું કે અમુક જગાએ અમુક ઠેકાણે અમારી માનની કબજા બાગવટાની જમીન અગર ઘર કે દુકાન છે. તે

સદર પ્રતિવાદીએ અમુક તારીખે અમુક કારણથી ગેર કબજા કર્યો છે તેની ચતુર સીમા નીચે પ્રમાણે--

સદરહુ જમીન અમુક તારીખ સુધી મારા કબજા ભોગવદામાં હતી, તેનો અમુક તારીખે ગેરકાયદે બકબંધ કર્યો, માટે તે તારીખથી હાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયું છે તેના સાક્ષી નીચે પ્રમાણે છે. (સાક્ષીનાં નામ તથા ઠેકાણાં) સદરહુ સાક્ષીઓને ખોલાવી પૂછવાથી કોર્ટની ખાતરી થશે. પ્રતિવાદીએ ઉપર લખેલી મારી કબજા ભોગવદાની જમીન કબજા કરી છે. તે પ્રતિવાદી પામેથી આ હાવાના ખરચ સહ કબજા આપવા મહેરબાની કરશે. અરજદારની સહી.

પ્રતિજ્ઞા લેખ. હું વાદી એકરાર કરું છું કે સદર હાવા અરજીમાં લખેલો મજકુર મારા જણવા પ્રમાણે સાચો છે અરજદારની સહી.

ગણોત કે જાણ મળવાની અરજી.

વાદી   ઉત્તર   ધ ઘો   રહેવાસી
(નામ.)
પ્રતિવાદી,
નામ.

દાણ બાબત.

હું વાદી અરજ કરું છું કે અમુક ગામ અમુક ઠેકાણે સર્વે નંબર, આકાર, ગુઠા, જમીન છે. તે જમીન સદર પ્રતિવાદીએ અમુક સાક્ષને માટે કે એક સાક્ષી ગણવતે ખેડવાને રાખેલી હતી તેની સાથના ૩. અડત્તા આપવા ઠરાવ કર્યો છે (અર્ધ ભાગે હોય

તો દાણાનું વજન અને તેની કોમત) તે ગણવતના આધારે (ગણ-
વત ના હોય અને મોંઢેનો કરોર હોય તો તે લખવો) રૂપિયા
માગુ છું તેની વિગત.

એક સાક્ષી દાણના

વસુક્ષ આગું તે બાદ

બાકી રહેલા છે તે.

દાવાનું કારણ—(હોય તે લખવું) સખગ ગણવતના આ-
ધારે દાણના રૂ. સદર પ્રતિવાદી પામે માગું, તે આ દાવાના ખર્ચ
સહિત અપાવો. ગણવતની નક્ક આ સામે રજુ કરે છું.

પ્રતિજ્ઞા લેખ કમગની કે દાવા અરજી પ્રમાણે કરવો

દાવા અરજી.

સરકાર વિ. મહેરમાન અમુક તાલુકાના સર્ચાર્જિન્ટ જાજર
કે મનુસક સાહેબ.

વાદી ઉમ્મર ધ ધો રહેવાનું ગામ—તા. નુકા

+ નામ)

પ્રતિવાદી

(* નામ)

x મૂળ માણસ ન હોય ના મૈયત અમુકના હું વારસ પુત્ર
અથવા મૃત્યુ પત્ર ચનાવનાર હું ફત્વાણા—એમ દરેક ઠેકાણે
લખવું જોઈએ.

* પ્રતિનિધિપણના સખધર્મી દાવો હોય તો હવટે પેરા વધારી
લખવું કે હું વાદી મૈયત અમુકનું મૃત્યુ પત્ર ચનાવનાર એવો દા-
ખજો મેળવેલો છે સખગ એ નાતાથી કરિયાદ આણી છે.

દાવો ૩.

હું સદરહું વાદી દાવો કરું છું તેની તપસીન નીચે વળ્યા
પ્રમાણે છે

સદરહું પ્રતિવાદીએ હું વાદીને ખત અથવા દાથ દબ્બતનું
ખાતુ રખ્યા આટનાતુ સ. ની મીતિએ અમુક ગામે લગી આપ્યું
તે પ્રમાણે લેવાની વિગત

૩. _____ મુદત ખાકી.
_____ વ્યાજ દર અમુક લેખે.
_____ વસૂલ આવ્યું (ને બાદ)
_____ છૂટ મૂકી—
ખાકી લેહેણું.

દાવાનું કારણ એ છે કે ખત અથવા ખાતાની અમુક મીતિથી
એટલે સં. મીતિ અમુકને રોજ ઉત્પન્ન થયું સખખ સદરહું પ્રમાણે
૩. આટલા માગું છું તે દાવાના ખરચ સુદ્ધા પ્રતિવાદીની ખત મિ-
લકનમાથી અને બીજી હરેક મિલકતથી વસૂલ કરી અપાવો

વાદીની સહી અથવા મુખત્યારની સહી.

૨ દાવો મુદત બહાનનો હોય તો તેનું કારણ જણાવવું કે
વાદી અમુક મીતિથી અમુક મીતિ સુધી દીવાનો હતો, અથવા બી-
જી જે કારણ હોય તે લખવું.

૩ અથાવર મિલકત સપધી દાવો હોય તો તપસીલની નીચે
લખવું કે હું વાદી જણાવું છું કે સદર પ્રતિવાદીએ અમુક ગામ-
માની જમીન રિધા અથવા ગુંઠા જરીફ નાંખરની, અમુક મુદત મુઝી

સુદત પુરી થયે ૩. આપેથી તે છૂટે એવી સરને અમુક નીતિએ ૩. આટલા માટે ગીરો આપેલી હતી હાલ ગીરોની રકમ આપતાં તે છોડતો નથી, સખખ ગીરોની રકમનો દાવો બાધીને અરજ કરે છું તેની ચતુરસીમા મધ્યેની જમીન ગીરોના ૩ પ્રતિવાદીને આપીને મારા તાબામા આપવા વિષે ખરચ સુદ્ધા હુકમનામું કરી આપતુ જોઈએ ઇત્યાદિ.

પ્રતિજ્ઞા—હું વાદી પ્રતિજ્ઞા કરે છું કે ઉપર લખેલો મચકુર મારા જાણુવા અને માનવા પ્રમાણે ખરો છે. પ્રતિજ્ઞા લેખ જાણી જુજીને ખોટો કરવો એ ગુન્હો છે એની મને ખબર છે.

(સહી વાદીની અગર તેના મુખ્યત્વારની.)

અપીલ

(સરનામું ઉપર પ્રમાણે.)

નામ ઉમ્મર. જાન. ધંધો રહેવાનું ઠેકાણું
અપીલ કરનાર.

નામ

સામવાળો

અપીલ દાવો ૩૦

હું અપેલન્ટ અથવા અપીલ કરનાર અમુક આ અપીલ અરજથી જાહેર કરે છું કે x કોર્ટનો મુકરદમો નખર તા. માહે—સન રોજ મારા વિરૂધ થયો તેથી નારાજ થઈ હું અપીલ કરે છું. તેના કારણો—(જે હોય તે કેશ ઉપરથી લખવા.) પછી અપીલમાં જે માગણી હોય તે લખવું તા

અપીલ કરનારની સહી

(૨૬૨)

નવાણુ માટે અરજી.

અખીત્રીદાર્ય, ગૌઆલણુ પ્રતિપાલ,
શ્રીમંત સરકાર વિ. સુઆસાહેબ બહાદુર.

પ્રાંત વડોદરા.

મુકામ—

જીનાબમા મોજે અમુક તાલુકે અમુકના ગામ લોકોની વિનતિ એ છે જે અમારા ગામના તજાવમાં બારે માસ પાણી પહોંચતું નથી, અને ગામમા હવાડાવાળો સારો મોટો કૂવો પણ નથી તેથી જીનાબમા લોકને તથા દોરને પાણી પીવાના સખખમા ઘણીજ આપદ્દ ભોગવતી પડે છે, પણ વરસાદની તાણુ હોય ત્યારે અમારી કેવી દશા થતી હશે તેનો ખ્યાલ આપ સાહેબની ધ્યાનમા સહજ આવશે માટે તજાવમાં બારે માસ પાણી પહોંચે એટલું ખોદાણુ થવાની કે એક સારો કૂવો કરાવવાની ગોઠવણુ જરૂર કરશે, અમાર ગામ ઘણીજ ગરીબ હાલતમા છે, તેથી તળાવનું કે કૂવાનું ખોદાણુ થાય તથા તેના એવારા બધાય તેના ખરચમા કંઈ ભાગ આપી શકે

---

x વળી બીજી અપીત કરવાની હોય તો ઉપર પ્રમાણે લખવું પણ તેમા પહેલી અપીતનો નીકાલ જે કારટથી થયો હોય તે કારટનું નામ અને અપીતના ફેસલાનો નામર લખવો અને તેના કારણુ લખવા કાયદા વિષય, કાયદાના મદત્તના મુદ્દાનો નિર્ણય થવો રહ્યો હોય, કામ ચત્રાવવામા મુદ્દાની બૂત અથવા કમીપણુ થયું હોય. મુદ્દાની સાખીતીઓ વિષે નીચલી અને અવસ કારટમા મત ભેદ પડ્યો હોય તેવા કારણો લેવા જોઈએ

(૨૭૩)

એવ નથી માટે એ ખરચ સરકારથી થવાને કૃપા થતી બેઠુંએ. તા. ૪૦
મામના લેખિની સડી

સરકારી રિપોર્ટ વિષે.

(પડતર જમીન દર્ખાવ્યા બદલ.)

ભવક નં. સન ૧૮૯૨-૯૩

મહેરઆન રાવસાહેબ મામતનદાર સાહેબ.

તાલુકે--વલસાડ

જિલ્લે સુરત.

જનામમાં મોજે ઉગાય તાલુકે વલસાડના પટેલ તલાટીની સ-
લામ કબુલ કરશે. દિગર અરજ એ છે જે આગલી સાલનું પાહાણી
ફરતાં સર્વ નંબર ૪૬ ના ખાતાદાર રણુછોડ નારણે પાસેના નં.
૪૭ ની શીર પડતર જમીનમાંથી ચાર ગુઠા જમીન દર્ખાવેલી જણાવ
છે, તથા લદના બાણુ નિશાન પણ ખસેડેનાં માલુમ પડે છે, તેની
કેફિયત આ લગત મોકલી છે, માટે યોગ્ય થવા મરજી રૂપ થવું.
એજ અરજ તા

બૂલાબાઈ વસનજી પટેલ.

નાગરદાસ મોરારદાસ તલાટી

ભ નં સન ૧૮

મહેરઆન ચીફ ડોન્ટેબલ સાહેબ.

તાલુકે--ચીખલી, જિલ્લે--સુરત.

(૨૩૪)

જનામમાં તાલુકે મજકૂરના મોજે ખેરગામના પોલીસ પટેલની
અરજ એ છે જે મયકુર ગામના સીમાડા ઉપર અખપ્પા શકવાળા
લોકો વીશેકતુ ટોળુ પડેલું છે, તેમને જતા રહેવાની તાઝીદ કરવા
છતાં તેઓ માનતા નથી, માટ વેળાસર બંદોબસ્ત થવા મહેરબાની
થવી કે પાછળથી પસ્તાવાનો વખત આવે નહિ તા   વેરમા
ખુશાલ પોલીસ પટેલ

જા. નં.

સન

મેહેરબાન ખાન સાહેબ ડેપુટી એ ઈ સાહેબ.

જલ્દે-ભરૂચ.

જનામમાં દરમે (   ) તાલુકે (   ) જલ્દે ભરૂચની
લોકસભા નિશાળના મેહેતાજીની સન્નામ માન્ય કરશે. દિગર નમ્રતા
પૂર્વક વિનંતિ જે—અત્રેના માનવત શેઠ દામોદરદાસ ખુશાલદાસ
આજે સ્કુલમાં પઠાર્યા હતા કેટલાક છોકરાઓનું વાચન, લેખન,
અને ગણિત વગેરે જોઈને ખુશી થવાથી તેમણે વિઝિટ બુકની અ-
દર જે શેરે માર્યો છે, તેની નકલ આ સાથે સામેન છે.

એ શેઠ સાહેબને કેટલાક ગરીબ છોકરાનો અભ્યાસ પૂરતાં
સાધન વગર ઓછો જણાયો, તે ઉપરથી દયા લાવી તેમણે પોતે
ઠરાવ કર્યો કે ધોરણના ઉતરતા ક્રમ પ્રમાણે જે ગરીબ છોકરા-
ઓના વાલીઓ મારી મદદ લેવાને રાજી હોય તેઓની સહી સાથેની
અરજ, અને જેઓ જાહેર મદદ લેવાને શરમાતા હોય તેમના ના-
મની ટીપ, મારા ભરફ મોકલશે, તો તેમાના યોગ્યતાવાળા પચીસ
છોકરાઓની માસિક ફી, અને હાત ખપત્તોગ સ્લેટ ચોપડીઓ વગેરે

(૨૫)

હું આપીશ. પણ જે છોકરાઓ માફગી કે એવા ખાસ કારણ સિ-
વાય દિવસ ૨૦ થી ઓછી હાજરી રાખશે તેમની ફો આપીશ નહિ.
આ ઠરાવ મારી અનુકૂળતા સૂધી પાળા શકું.

આ હકીકત જાહેર થતા ઉત્તેજનાર્થે શાળાપત્રમાં પ્રગટ થવાને
તજવીજ કરશેજી તા.

મોજીસાન રજુછોકરાસ

મેહેતજ-નોત્ત ખોડ રકૂત કાનવા

હુકમ વિષે.

જ ન

સન ૧૮

રાસાહેબ કે ખાન સાહેબ મામનનદાર સાહેબ.

તાલુકા-અમુક.

અજ તરફ કલેક્ટર જીલ્લા અમુક, સનામ ફિગર-તમારા તા-
લુકાની જમામધી ઓણુ સાન અમારે કરવાની છે, માટે તજાટીઓ
પાસે જમામધીના કાગળો આવતા માસની તા ૨૦ મી સૂધીમાં
તૈયાર કરાવી રાખવા અમારો મુકામ આવતા માસની તા. ૨૨
મીએ અમુક ગામે થશે. એ તારીખે મોજીનમા જણાવેલા દસ ગા-
મોના ફકતરે લાના પટેલ તજાટીઓ રજુ કરે, તથા દરેક મામની
પાય પાય પાય આસામીઓ (લગતની છુપી ચિડીના સર્વે નજ-
રાના ખેડુનો) ઇલાયદા રજુયાત સાઝ હાજર રહે, એવી ગોઠ-
વણુ રાખશે તા.

સહી કલેક્ટર.

જીલ્લા અમુક.

જ. નં સન.

(૨૬)

છળતે આસાર મોજે અમુકના પટેલ તલાટી.

સલામ દીગર લખવાનું કે તમારા ગામમાં હાથીઆ થોર બણા વધી ગયા છે, તે કપાવવાને તમેએ ખીલકુલ તજવીજ કરી નથી, માટે આ હુકમ પહોંચેથી દિન આઠમાં સદરહુ થોરનો નાશ કરાવ'ને રિપોર્ટ કરવો. તા.

સહી વહિવટદાર કે મામલતદાર

તાલુકે અમુક.

જવક નં. સન

યાદી મેહેરખાન અમુક અધિકારી સાહેબ તરફ
અમુક અધિકારી તરફથી.

સલામ સાથે એવી જો મેહેરખાન એકાઉન્ટન્ટ જનરલ સાહેબ ખદાદુરના નં. ૪૭૧ તા. ૨૮-૭-૯૩ ના હુકમ ઉપરથી લખવાનું કે આપના વિભાગની નિશાગોના પગાર વગેરે ખીલો પેમેન્ટ થતક દદ કરતા વધારે વિત્ત'ગ થાય છે. માટે હવેથી તાકીદે પેમેન્ટ થઈ ખીલો તાકીદે રવાના થવા પાકી ગોઠવણ રાખશો. તા

સહી ટ્રેઝરી ઓફિસર

જાહેરનામું.

શેહેરમાના લોકોને આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે હાલમાં મુખ્યાર્થમાં મુસલમાન હિદુઓ વચ્ચે ધર્મ સંબંધી કુદનડ જાહેર છે અને તેની અસર તથા ઉશ્કેરણી અત્રે પણ માલમ પડવાના ચિન્હો જણાય છે, તેથી પોલિસ અને લશ્કરી માણસોના પહેરા હામ હામ રાખવામાં આવેલા છે હરકાત જાહેર ઠેકાણે ખીળું જાહેરનામું

ખહાર પાઠતા સુધી પાંચ કે તેથી વધારે માણસનું ટોળું ઉભું રહેલું જણાશે તેને વિખરાઈ જવાનું કહેતા, જુદા પડશે નહિ તો એકદમ પકડીને ફેદ કરવામાં આવશે; અગર સામે થશે તો ખંદુ-કની ગોળાઓથી બેળન કરવામાં આવશે, માટે લોકોએ ધણી સા-વધગીરીથી વર્તવું જોઈએ. તા.

સહી મેજસ્ટ્રેટની.

નોકરીનું રાજનામું.

મહેરબાન કલેક્ટર સાહેબ બહાદુર.

જીલ્લા--સુરત.

જનાબમા અમુક તાલુકા, કચેરીના કારકુનની સલામ કબુલ કરશે. હાગર નમ્રતા પૂર્વક અરજ કે મને નોકરી કરવાની અનુક-ળતા નથી માટે મારી જુશીથી આ રાજનામું આપું છું, તે મંજૂર થવા મહેરબાની થશે અને મંજૂર થયાનો દાખલો મળવા કૃપા કર-શેજી એજ અરજ તા.

સહી ફલાણુ.

કારકુન કચેરી અમુક તાલુકે અમુક.

ચિઠ્ઠી અને પત્ર લખવા વિષે. (મનોયત્ન.)

૧. એક છોકરો પોતાના બાપને મુંઝાઈ કુશળતાનો પત્ર લખી તેમા ચાલતા અભ્યાસની સ્થિતિ તથા શિક્ષકની મહેનતનું વર્ણન કરે છે. અને ગાંધીને ચિઠ્ઠી લખી ગોળ મગાવે છે.

૨. એક મામો ભાણેજને અભ્યાસ નહિ વધારવા બાબત અ-સર કારક ઠપકો આપે છે.

૩. તમે પોતાના વિધી ગુરુ ઉપર કૃષણતા અને ઉપકારનું દાગણીનો પત્ર લખો.

૪. બાદના ગુજરવાથી માતપિતાને લાગેના કારો ધા વખતે કેવી રીતે દિનાસો આપશો ?

૫. નિશાળે ભણતી કુમારિકા બહેનને મોટાભાઈ કેવી રીતે પત્ર લખશે ?

૬. એક સધવા સાહેબ પોતાના ભાઈ ઉપર કૃષણતાનો પત્ર લખે છે તથા સાસરિયામાં તેને બાન્ડુ પ્રેમ યાદ આવતા મનમાં ઓછું લાગી તેનું વર્ણન કરે છે.

૭. રાજાને ઘેર લગ્ન હોવાથી તે રીસાયલા બહેન બાણેજને લગ્ન ઉપર અથવા વિનયથી આગ્રહ કરે છે.

૮. એક નાનોબાઈ મોટાભાઈની વહુને ખાળાભરણુ હોવાથી પોતાના નામથી ઘટતે સ્થળે કકાતરી લખે છે.

૯. એક ભત્રિજો રોગથી કાયર બનેલા કાકાને ધીરજ આપે છે.

૧૦. પોતાના મિત્રને ગાડા અને રેલવે મારફત મુઆફરી કરતા મળેલા સુખ દુખ વિષે સમજણ આપી સાવધ રાખવા નંગ સૂચનાઓ કરે છે.

૧૧. તમારું એક સગો અમદાવાદ રહે છે અને અત્રેથી તમારો કોઈ સ્નેહી ત્યાં જવાનો છે, તેના ખીજે સ્થળે રહેવાની સગવડ નથી માટે તમે તેના પર બલામણ પત્ર આપો કે પોતાને ઘેર ઉતારે, અને જોઈતી જથ્થા પાસે રહીને અપાવે.

૧૨. તમે અમદાવાદમાં અને તમારા કાકા સુરત રહે છે તે-
મને કુશલતાના પત્રમાં ધરમાં થયેલી ચોરીની, નાતમાં પડેલા તડની,
અને ચાલતી ઋતુની હકીકત લખો અને નેનકલાકનું થાન તમા મ-
લમલનો તાકા વા મંગાવો. ને તેનો જે આડો થાય તે લખાઈ
આવેથી અત્રે અમારી કાકીને ભરી દ્રષ્ટિ એમ જણાવો.

૧૩. એક વિધવા ફેર્ડ લત્રિજ ઉપર નીચે લખેલી ચીજો
મોકલી આડો જણાવે છે અને તેના રૂપિયા હુડી મારકત મોકલ-
વાનું લખે છે. આ મમ મણુ વા ૧ દા. ૩. પાનાં થ ડાંખર
કળશી ૨ ૨ દા ૩. ૨૭૧૮

૧૪. તમારી સધવા કાકી ઉપર ખુશાલીનો ડાગળ લખો.
તેમાં એમ જણાવો કે હાલ મારા કાકા લાહોર તરફ છે ત્યાંથી પં-
દરેક દિવસ પછી આવશે, અને તેઓ આવશે ત્યારે તમારી મામણી
પ્રમાણે સાડી, સાડીન કાનખાખ વગેરે કાપડ મોકલશે

૧૫ એક માણસ મિત્ર ઉપર પ્રતિ અને વિરલ દર્શક પત્ર
લખે છે તથા બાળકનને લીધે સસાર જળમાં અને નાડૌવતીમાં
સપડાયાનું વર્ણન કરે છે

૧૬ ઉપરના પત્રના જવાબમાં ગર્ભ વાતને શોચ ન કરવાનો
અને લવિષ્યની પ્રજાને તેમાંથી બચાવવાની સાવચેતી રાખવાનો
બાધ કરે છે અને એ કારણથી બાળ વિધવા બનેલી સ્ત્રીને માથે
પડના અસહ્ય દુખનો નજરે નોંધેલો ચિતાર કદાચ રસમાં વર્ણ-
ને પુનર્જનની જરૂર સાબિત કરે છે

૧૭. એક પિતા, પોતાનો દીકરો મુખાષ્ટકોલેજમાં બણે છે, તેની ગેરવર્તણૂક આખત કેટલીક વાનો સંભળવામાં આવતાં કુશળતાના પત્રમાં આડો માર્ગ છોડી સીધે રસ્તે વળવા માર્મિક બોધ અને ચાળખા લખાવે છે.

૧૮. એ પત્રના જવાબમાં પુત્ર પિતાજી પર પત્ર લખી પોતાની અજ્ઞાનતા માટે માફી માગે છે અને સદાચરણથી ચાલવાને બધાય છે.

૧૯. પોતાની નીતિમાં ઓળખીતા સદ્ગૃહસ્થ ઉપર નાતના દુઃખદાયક ધારાનું હાસ્યરસમાં લાગણીકારક વર્ણન કરે. અને તેમાં કઈ જાતનો સુધારો કરવાની જરૂર છે તે આગ્રહ પૂર્વક બતાવી આપે.

૨૦. વિદ્વાન મિત્ર પોતાના વિદ્વાન મિત્રને લગ્ન ટાણે ગવાતાં ગીત તથા નાતના જમણુવારોની સ્થિતિ ઉપર તિરસ્કાર બરેલા વિચારમાં સુધારો કરવાની રીત બતાવે છે

૨૧ એક સ્ત્રી પોતાની સખીને માન કમાઉ વરને લીધે પડતા કાંટનું વર્ણન કરી તેમથી ઉગરવાને લીધેલા ઇલાજનું વર્ણન લખે છે

૨૨. એક નિતિમાન સાસુ પરદેશ વસેલી સૌભાગ્યવતી વહુને ધરની સલાળ રાખવા, તનદુરમ્ની જાળવવા અને સદ્ગુણી થવા માયાળુ શબ્દોમાં બોધ કરે છે

૨૩. એક માતા પોતાની દીકરીને સાસરે વળાવ્યા પછી વહેવાણુ ઉપર કુશળતાનો પત્ર લખે છે અને લાડપાને પેટની દીકરી પ્રમાણે સંભાળવાનો વિવેક બતાવે છે.

(૨૪૧)

૨૪. એક સખી બીજી સખીને સ્ત્રી પુરુષના ધર્મ ઉપર પત્ર લખે છે, અને પતિવ્રત પાળવાના તથા બાળકની સારવાર કરવાના નિયમ જણાવે છે.

૨૫. સાસુ નણુંદથી અણુખનાવ રાખનારી સ્ત્રીને તેનો પતિ સખત ઠપકા આપી હળામળી ચાલવા ઉપદેશ દે છે.

૨૬. એક વૃદ્ધ માતા, પોતાની વહુ દીકરીઓને નવરાશની વેળાનો ઉપયોગ કરવાની રીત તથા નાદાન સ્ત્રીઓનો સહવાસ ત-જવાની શિખામણના ચાર શબ્દો લખી મોકલે છે.

૨૭. એક માતા પોતાની દીકરીને સાસુનણુંદથી પ્રેમ મેળવવાના માર્ગ બતાવે છે.

૨૮. એક દીકરી પોતાની માતાને કુશળતાનો પત્ર લખે છે અને જણાવે છે કે અણુખનાવને માટે વહુવારનાં કથા કથાં સાસુ નણુંદ છીડાં મહણુ કરે છે, અને તેમનો તે દાવ ન ફાવવાસાર પોતે કેવા ઇલાજ લેતી રહી છે તથા પતિને કેવા વિનયથી સમજીત આપી કૂળમાં સંપ વધારે છે તેનો ચિતાર આપે છે.

૨૯. એક સધવા સ્ત્રી વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થયેલી પોતાની સખીને સમાધાન કારક પત્ર લખી મોકલે છે.

૩૦. એક મોટોભાઈ કર્જમા દસાયલા નાનાભાઈને ધંધે વળગાડવાનો બોધ કરે છે, અને સ્થળેથી લેવાની શરતે લહેણુદારોનું મન મનાવવા ભોગ રકમ પહોંચાડાવે છે.

૩૧. નાનોભાઈ ઉપરના પત્રના જવાબમાં ઉપકાર માને છે, ધંધે વળગે છે, અને લીધેલી રકમ પાછી વાળે છે; તથા બધી રીતે ઓશીઆળીપણું બતાવે છે.

વેપારીના પત્રો વિષે મનોચત્ન.

૧. વેપારીના પત્રો કેટલા પ્રકારના છે ને તે કયા ?
૨. સરારી ધંધાના પત્રોના નામ અને વ્યાખ્યા આપો.
૩. વેપારીના ધંધાના પત્રોના નામ વ્યાખ્યા સાથે લખો.
- ૪ શાહજીંગ હુંડી, વિભાચિઠી, કબાલો, અનામતનો લેખ અને ભક્ષામણની વ્યાખ્યા આપો.

૫. તમારા મિત્ર મગનલાલ છોટાલાલને રૂ. ૧૨૫) મળે એવી શાહજીંગ ચિઠી અમદાવાદ ખાતેના તમારા મિત્ર જગન્નાથ અમયા ભાઈ ઉપરની લખી આપો.

૬ પરી. રામદાસ લલુભાઈ ઉપર લખા કે રૂ. ૬૦) પટેલ રામજી બેહેચર હસ્તે આપો.

૭. એ રૂપિયા પહોંચ્યા અદલ જવાખ લખો.

૮. અમદાવાદના ગાલ પિતાગજર નેથુભાઈ વડોદરાના શાહ મનસુખલાલ શીવલાલ ઉપર નીચેલો માલ રવાના કરે છે. તેમા ખરાબત રૂપિયે દોઢ દોઢડો થઈ છે, આડતના સેકડે બે ટકા લેવાના છે અને માલને પેટે સેંકડે સવા ટકા વળતર મળેલુ છે.

અ રેશની ઘેાતી બે ગજી પનાના નંગ ૨૦ દર રૂ. ૧૦૦

બ મશરૂના થાન નંગ ૧૦ દર રૂ. ૨૪૦

ક કીનખાખ ગજ ૪૦ દર રૂ. ૨૦

૯. એ માલને પેટે હિસાબ ચૂકતેની હુંડી પરી. હરિભાઈ ભક્તિ-દાસની દુકાનેથી તુરત મુદતની શાહજીંગ દર રૂ. ૧૦૦૦૦૦ની લેખની

લીધી તે લખો.

૧૦. વડોદરેથી શાહ જગલનાથ જમનાદાસ ૩. દળર લઈને કલકત્તા જાય છે, પણ રસ્તામાં ભય લેવાથી તેણે એ રૂપિયા મું-બાઈમાં પરી. અવરચંદ લક્ષ્મીચંદની દુકાને ભર્યા, તેમણે સેંકડે આઠ આના લેખે કાપી લઈ કલકત્તાના આડતિયા પરી. નયુલાઈ ઉપર શાહ જોગ એવો પત્ર આપ્યો કે કાગળ દેખાડ્યા પછી બીજો દિ-વસે નાણા મળે તો એ પત્ર કયો અને શી રીતે લખેલો.

૧૧. એમ માનો એ પત્ર ગેરવદલે પડ્યો તો જગલનાથ જ-મનાદાસને ફરીથી નાણા મળવાને કેવો બદોબસ્ત થશે તે જાણી લાવો.

૧૨. પરપેઠમાં કઈ કઈ વાત લખજો.

૧૩. હુડીમાં કેટલી મુદતો લખાય છે તે સમજાવો.

દસ્તાવેજ વિષે મનોચિન્તન.

દસ્તાવેજ લખવાનો ઉપક્રમ આપો.

૨. આદેશ, વાસ્તેવંગ, પાગસાત, અને દસ્તા ખેરાણી, દસ્તા આ શબ્દો વિષે શું જાણો છો ?

૩. કરગનઉ ખતના પ્રકાર વિગતથી સમજાવો.

૪. સાનગીગે અને કમળગીરોમાં ફેર શોધો.

૫. ધરનો કમળગીગે દસ્તાવેજ લખતી વખતે રાખવી જોઈએ.

૬. રૂ. ૫૦૦ ના ટકાની તેરીએ અંત ઉપર નામ કામ (વહેરે મરજી મુજબ ઉમેરવાં.)

ખાખત

૧ લખો

૭ ચંદુ લલુ નામે એક માણસ' સોનાની ત્રણ સ્ત્રાં મોતી-
ની દડી પ્રેમાનંદ મનસુખ નામે નાણાવટીને ઘેર, સાનગીરો મૂકે છે
અને રૂ. ૭૫) ઉપાડે છે. દડીની કીમત અંકાવતાં બજારમાં રૂ. ૧૭૦)
ગણાય છે. તે બાબત સાનગીરો લેખ લખી આપો. (ખૂટતી હકી-
કત ઉમેરી લેવી)

૮. ખેડાણુ જમીન એકર પાંચ જરાયત કબજા ગીરો લખી
આપી રૂ. ૮૦૦) છ ટકાના વ્યાજે લેવા હોય તેનું ખત લખો.

૯. લહેણુ દેણુ ચૂકયાની તથા લાગલાગ મળ્યાની ફારમતીઓ
તૈયાર કરો.

૧૦ દર વરસે રૂ. ૧૨૫) સવાસો બરવાનું રૂ. ૧૦૦૦) એક
હજારનું એક કાધાખત તૈયાર કરો. કાંધુ ચૂકે દોઢ ટકા દેખે વ્યાજ
ચાલુ થાય, અને ચઢાવો સેંકડે દસ ટકા લેખે કાપી લેવાનો ઠરાવ છે.

૧૧ એક ખેડુત સરકાર પાસેથી રૂ. ૨૦૦૦) દર વરસે રૂ. ૧૦૦)
સોનો હપ્તો બરવાની સરતે પાંચ ટકાના વ્યાજે તગાવી લે છે, હપ્તો
ચૂકે તેનો રૂ. ૬૦૦ બરવા કબજા કરે છે.

૧૨. એક ધરધણી પોતાની ભોયમાં કરો કરેછે, કરામાં પા-
સેના સશીલદારને તાકાં ગોખક્ષા મુકવા દેછે. અને કરા તથા ભોંયની
માલીકી બાબતે રાવેજ લખાવી લેછે.

૧૩. ર જમીન ગણોતે રૂ. ૫૦ પચાસના ઠરાવથી અ-
પાય હેસલ જમીન રાખનારે બરવું. અને જમીનમાં
આંખુ જાડો ઉછેરી આપવાં તે બદલ જાડો ફળેથી
દર જાડે રૂ. ૩ ખે લેવા, નહિ તો દરસાલ નીમોનીમ ફળ લેવાં.

૧૪. એક મકાન દરમાસે ૩ રા ના કીરાયાથી ભાડે આપ્યું, ચળાઇ ભાડુતને માથે છે. નળિયાની ખોટ અને ભાગ્યું તુટ્યું દુરસ્ત કરાવવાનું તથા દરવરસે દીવાળી ઉપર ધોળાવી આપવાનું, અને પાણીના નળનો ખરચ ધર ધણીને માથે છે ચામાસામા ખાલી કરાવાય નહિ, ખીજી ઋતુમા જે માસ પહેલા નોટિસ મળી જોઈએ-

૧૫. એક માણસ ગામને પાદરે અમુક જગોએ આવેલા તંનામું બામાં દશ ઝાડ પોતાના ગોરને દાન કરે છે

૧૬. એક શેઠીઓ કાંઈએક મદીરખાતે પોતાનુ ધર બંટ મૂકી માસકીપણાનો દક ઉઠાવે છે.

અરજીઓ વિષે મનોચત્ન.

૧. ગામમા માણસ તથા દોરને પાણીની ઇમ્ન ધણી છે, તેથી ભોંકા સરકારને અરજી કરે છે. કે મોટા કૂવા મોટા હવાડા સહી-તનો બંધાવો નીમે ખરચ અમો આપવા તૈયાર છીએ.

૨. ધરમાં ગઇ રાતના ચોરી થવાથી ખાતર પાડી હરામખોરો નીચે પ્રમાણે માલ લઇ ગયા છે.

સોનાનાં કડાં જોડ ૧ આશરે ૩ ૧૨૫ ના, સોનાની કઠી આ-શરે ૩. ૨૦૦) ની; સોનાના ચોકડા આશરે ૩ ૧૦૦) ના; રૂપાના સાંકળા જોડ એક આશરે ૩. ૧૫૦) અને પરચુરણ ચીજો સુમારે ૩. ૭૫) ની. એ બાબત ગામ પોલીસને ખબર આપી, તાલુકાના ચીફ કાન્સ્ટેબલને અરજી કરો.

૩. તમારે કાંઈ સાથે સહેજ ખોસાચાલી થતાં, તેણે તમને માળો દેઇ માર માર્યો, તે ફરિયાદની અરજી તાલુકાના મેજિસ્ટ્રેટને કરો.

૪. કોઈએ બગાડકારે છ માસની અંદરનો જમીન કબજો કર્યો હોય તે છોડાવવા તાલુકાના રેવન્યુ અધિકારીને અરજી કરવી.

૫. રૂ ૧૫૦) મુદત અને વ્યાજ રૂ ૨૮) વસૂલ કરવાને દીવાની કોર્ટમાં દાવો બાધી અરજી કરો. (મેકન્ટ કલેસ સમજાવજ પૂનઃક કોર્ટમાં)

૧૬- '૬. કોઈ શખ્સની મિલકત બીન લોકે જમ થાય છે તે જમી ઉઠાવવા દીવાની કોર્ટમાં અરજી આપો.

૭. એક ગામનો હાર્પિટલ આસિન્ટન્ટ પૂરનો હોશિયાર ન હોવાથી ગેગી સારા ચતા નથી, તેને બદલવા ઇલાકાના સરજન જનરલને ગામ લોકો તરફથી અરજી કરો.

૮. પોતાના ગામમાં નિશાળો સ્થાપન કરવા એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબ ઉપર અસરકારક અરજી લખો.

૯ એક ગોવાળીએ અમુક ખેતરમાં દોરાં ચરાવી, તુલને ધણુ નુકસાન કરેછે તો ખેતરના માલીકે તાલુકાના મેજિસ્ટ્રેટને બિગાડના ગુન્હા મદત તથા નુકસાન ભરી લવાને ફરી રીતે અરજી કરવી બાદએ

૧૦. જાહેર જગા ઉપર બિલગ્ત લાવણી તથા ગીત વગેરે ગાઇ લોકોને કંટાળા આપનાર ઉપર લોકે પોલીસને અરજી કરી, મેજિસ્ટ્રેટને ત્યાં બીજે દિવસે રિયાદ પણ કરી તે લખી લાવો.

રીપોર્ટ વિષે.

૧ ગામને પાદરે શકે જાય એવા માણુમોનું ટોળું પડેલું છે તેને વખેરી નખાવવા પોલીસ પડેને તાલુકાના સીફ્ટાન્સ્ટેશનને

રિપોર્ટ કરવો.

૨. એક ખાતેદાર પાસેની શીર પડતર જમીન દબાવી ખેડાયું કરી ઉપયોગ કર્યો હોય તો ગામના પટેલ તલાટીએ કોને શી રીતનો રિપોર્ટ કરવો.

૩. અમુક જીલ્લાના અમુક તાલુકાની ધર્મશાળામાં કોઈ સાધુ મુસાફર એકાએક તાવના કારણસર મરણ પામવાથી પચાતનામું જનાવી લાસ અવનેલ મજલ પહોચાડવાની પરવાનગી મળવા તે ગામના પોલીસ પટેલે ગ્રીફ કોન્સ્ટેબલને રિપોર્ટ કર્યો.

૪ ઓણસાલ વરસાદ ઘણોજ કમી પડ્યો માટે પાક સારો ન થવાથી મહેસૂલ ઉધરાવવામા અડચણ ન પડે તે સાર ખેડુતોના જમીનો લેવાને, અગર તે ભરતા સૂધી ખળીઓમાનો માલ અટકાવવાને, પરવાનગી મળવા કે મરજી અન્વયે ખીજી ગોઠવણ થવા બાબત પટેલ તલાટી તાલુકાના વહિવટદારને કેવી રીતે રિપોર્ટ કરશે.

૫ ગામના શીતળા તથા કોલેરા બને ચાલે છે, તે બાબત તાલુકાના રેવન્યુ અધિકારીને પટેલ તલાટી સવિસ્તર રિપોર્ટ કરે છે.

૬. ગામના લોકો તળાવમા નહાય છે, કપડા ધુએ છે, ઢોરને પાણી પાય છે અને તેને નવરાવે છે, વગેરે અપકૃત્ય કરી પાણી બગાડે છે અને લોકો તેજ પાણી પીવાના કામમા પણ લેછે આથી રોગ ફાટી નીકળે છે, તે અટકાવવા તાલુકાના માજીસ્ટ્રેટને કાયદેસર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ થવા બાબત પોલીસ પટેલ કેવી રીતે રિપોર્ટ કરશે.

૭. એક માણસે સરકારી આવળ કાપી પોતાના કામમાં લીધો, તે બાબત પટેલ તલાટીએ કોને શી બાબતનો રિપોર્ટ કરવો.

૮. સરકારી આંખા, અને ફણસની ફળ હરાજ થયે ગામના તથાટીએ રીતસર રિપોટ કરવો.

૯ અમુક પોલીસનો માણસ ચોરો અને ભુગારીઓ વગેરે સાથે મળેલો છે તે માટે ગામ લોકે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને સખ્ત રિપોર્ટ કર્યો,

હુકમો નોટીસો વગેરે વિષે મનાયતન.

૧. જીલ્લાના પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ એક તાલુકાના કોન્સ્ટેબલને હુકમ લખે છે કે તમારા તાલુકામા ધાડ, ચોરી ધણી થાય છે તેનો પાકો ખંદોખસ્ત રાખો, નહિ તો નોકરી ખોવાને પાત્ર થશે.

૨. જીલ્લા કલેક્ટર કે સુબા તાલુકાના મામલતદારને હુકમ લખે છે. કે ઓણસાણ જમાવ ધી અમે જાતે કરવાના છીએ, માટે તથાટીના દફતરો તૈયાર કરાવવા અને જોઈતી હકીકત મેળવી રાખવી.

૩. પાડોશીએ વાડની જમીન ડગાવી વાડ કરી તે ખસેડી લેવડાવવા આઠ દિવસની મુદતની નોટિસ આપો.

૪. તમારે લા સોનાનો ટુપીઓ આશરે રૂ ૧૨૫) નો રૂ. સોમા આઠ આનાનો તેરીએ ત્રણ વરસથી ગીરો છે તેનો નીકાલ કરવા માલીકને નોટિસ આપો. (મુદત દિન ૧૫ ની.)

૫ એક આગકારી ખાતાનો કારકુન વગર રજાએ ગેરહાજર રહેવાથી તેનું નામ આગકારી ઇન્સ્પેક્ટર ખાતામાંથી કમી કરે છે. અને હુકમ લખી ખમર આપે છે.

ધરખર્ચનો હિસાબ શીખવી વ્યવહારમાં પ્રવીણ કરનારું.

દેશી નામું.

પ્રિય વાચકો ! તમારા દરરોજના ચાલુ વ્યવહારમાં પ્રવીણ થવું તેમ તો દેશીનામું પુસ્તક વાંચી, નાનામાં પ્રવીણ થાઓ. તેમજ ધરના ખીજ માણસોને પણ નાનામાં પ્રવીણ કરે. મોટા મોટા પેદોદાર અનુભવી શરાફ તથા વ્યાપારીઓની મદદ લઈ વણે શ્રમ વેરી આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે, આ પુસ્તક બદાર પડેના નાનાના પુસ્તકોમાં સપાળ અને શ્રેષ્ઠ મનાયતું છે. પ્રતિષ્ઠિત વર્તમાન પત્રોના અભિપ્રાય તેમજ અસંખ્ય ચાલકોના સંતાપદર્શક પત્રો પુકળ ઉપયોગીપણાની ખાત્રા આપે છે. સ્કૂલના અધિકારીઓએ મળુર કરી દરેક સ્કૂલના લાયઝેરીમાં તથા ઈનામ આપવામાં મળુર રાખ્યું છે માટે દરેક જણને આ પુસ્તક ખરીદવાની ખાસ ભલામણ છે કે કલત ૦-૧૦-૦ પોસ્ટેજ જુદા

ધી ઇન્કાશ ટાયર.

ધેર ધેર ઇંગ્રેજી શીખવામાં સોથી સરસ છે નિર્લક્ષ્ય અને વિદ્યાર્થીઓ આ બુકની મદદથી ઇંગ્રેજી ભાષાનું સંગીન જ્ઞાન મેળવી શકે છે તેની કીમત ૧-૪-૦ શિલ્લોકાને અને વિદ્યાર્થીઓને ૧-૨-૦ ધેર બેઠા મોકલીશ

બુકસેલર

નારણલાલ મોતીલાલ મગનલાલ.

કેકાણું રીચીરોડ—અમદાવાદ.

